МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОСТЮК ЮЛІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 811.161.2’276’373.43:32]:[316.77:077]

ДИСЕРТАЦІЯ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ НЕОЛЕКСИКОН УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОМУ ТА СОЦІОНОРМАТИВНОМУ АСПЕКТАХ

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело
_____ Ю. М. Костюк

Науковий керівник – **Струганець Любов Василівна**,
доктор філологічних наук, професор

Тернопіль – 2021

АНОТАЦІЯ

Костюк Ю. М. Суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації у формально-семантичному та соціонормативному аспектах. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено суспільно-політичному неолексикону української інтернет-комунікації на синхронному зрізі 2014–2019 років. Виконано інтегральний аналіз семантичних, формальних і соціонормативних аспектів нових суспільно-політичних номінацій, з'ясовано особливості їх функціювання у мові інтернет-видань і соціальних мереж.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що уперше в лінгвоукраїністиці вмотивовано необхідність аналізу суспільно-політичного неолексикону у період гібридної війни; увиразнено роль інтернет-комунікації як майданчика для апробації новотворів, неосемантів і неозапозичень; реалізовано авторський алгоритм інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону, що передбачає, з одного боку, урахування семантичних, формальних і соціонормативних ознак лексичних одиниць, а з іншого – специфіки сучасної інтернет-комунікації; доведено потужне функційне навантаження негативно оцінних суспільно-політичних одиниць, що слугують індикатором поляризації українського соціуму. Практична цінність роботи полягає в тому, що зібрані матеріали слугуватимуть поповненню й укладанню лексикографічних праць, уточненню критеріїв соціонормативної оцінки новотворів і запозичень, використанню автоматичних фільтрів для ідентифікації мови ворожнечі в інтернет-комунікації.

У процесі дослідження узагальнено доробок українських та зарубіжних мовознавців у сфері лексикологічних досліджень політичної комунікації,

виконаних у структурній і антропологічній парадигмах. З'ясовано особливості дискурсивного, когнітивного і риторичного підходів у політичній лінгвістиці, студій тоталітарної мови й політичної метафори.

Визначено зміст і категорійні ознаки поняття «суспільно-політичний неолексикон». Охарактеризовано його статус у лексико-семантичній підсистемі мови, наявність ідеологічного компонента у семантичному наповненні, стилістичну стратифікацію, сферу функціювання й актуальність позначуваних понять.

Окреслено специфіку вивчення інтернет-комунікації як гетерогенного явища під впливом соціальних, комунікативних і технічних параметрів онлайн-середовища, жанру і мовної особистості користувача. Проаналізовано інтернет-видання й соціальні мережі як два види мультижанрових платформ із різними принципами передавання інформації, де виявляються суперрізноманіття і мультимодальність мови комп'ютерно опосередкованого спілкування. Каталізатором негативних соціальних процесів в інтернет-комунікації виступають гібридна агресія, політика постправди, фейкові новини й інформаційні бульбашки.

Розроблено алгоритм інтегрального дослідження суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації. Розв'язано низку етичних і методологічних проблем: потребу анонімізації цитувань ілюстративного матеріалу задля захисту персональних даних інтернет-користувачів; відсіювання мовного матеріалу, продукованого ботами або тролефермами; можливість залучення платформи Google Trends для вивчення лексичних інновацій та їх варіантності.

Виокремлено у складі сучасного суспільно-політичного неолексикону п'ять тематичних груп: «Суспільство. Держава», «Політика», «Право», «Економіка», «Військова справа». Вироблено багаторівневу модель семантичної стратифікації цього кластера: тематична група – тематична підгрупа – тематична мікрогрупа. З'ясовано, що у зв'язку з окупацією Криму, збройним конфліктом на Донбасі та загрозою повномасштабного воєнного

вторгнення в інтернет-комунікації активізувалася лексика тематичної групи «Військова справа».

Проаналізовано формальні ознаки нових суспільно-політичних номінацій, виокремлено слова, які виникли за типовими для національної мови способами словотвору, іншомовні запозичення, багатокомпонентні лексичні одиниці. Серед афіксальних різновидів домінує суфіксальний. Найчастіше суфіксальні форманти використані для деривації номінацій осіб за політичними поглядами чи соціальною роллю, абстрактних назв політичних та світоглядних концепцій, явищ та процесів суспільного життя. Також аналізований період відображає творення й функціювання фемінітивів із суспільно-політичною семантикою. Зросла продуктивність префіксального способу. Префіксально-суфіксальний та безафіксний способи деривації у суспільно політичній лексиці непродуктивні.

Основоскладання, основоскладання з нуль-суфіксацією, абревіації та контамінації активно поповнюють суспільно-політичний неолексикон. Композити не тільки називають нові феномени суспільно-політичного життя, а й дають їм оцінку. Складні слова з просторічними, жаргонними і пейоративними компонентами представлені в інтернет-комунікації нерівномірно: мережеві ЗМІ уникають надто експресивних одиниць з елементами мови ворожнечі. Словоскладання у суспільно-політичній лексиці не продуктивне. Попри дискусійний статус контамінації, в інтернет-комунікації наявні породжені таким способом новотвори. Асоціації мовців спираються на просторічні та пейоративні елементи, а об’єктом іронії є політичні діячі, самопроголошені республіки і негативні явища суспільно-політичного життя.

Встановлено, що поява неосемантів детермінована розширенням синтагматичних (сполучуваність, частотність) і парадигматичних (синонімія, антонімія) зв’язків. Здебільшого неосеманти виникають унаслідок метафоризації та усистемнювання її результатів, рідше – метонімізації чи запозичення з інших мов. Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення представлений у суспільно-політичних неологізмах лише чотирма похідними одиницями, тому непродуктивний для цього розряду лексики.

Аналіз суспільно-політичних неозапозичень продемонстрував, що вони входять в українську мову шляхом транскрибування, транслітерації, калькування і здебільшого відображають багатоманітність реалій життя соціуму в різних країнах світу. В окремих випадках відбувається модифікація їх семантики (найчастіше метафоризація значень).

Зауважено, що в складі суспільно-політичної лексики зафіксовано прості та складні багатокомпонентні номінації. Найпродуктивнішою моделлю двокомпонентних номенів є атрибутивна – «прикметник + іменник». Складні словосполучення утворені за вісьмома різними моделями.

Соціонормативні ознаки суспільно-політичних неолексем висвітлено через варіантність номінацій, зокрема співвідношення питомого і запозиченого у цьому тематичному кластері. Увиразнено, що графічна і фонематична варіантність виникає внаслідок паралельного входження лексеми шляхом транслітерації і транскрибування або неусталеної традиції передавання певних буквосполучень. Якщо транслітерація продуктивна для інтернаціональних запозичень з латинським чи грецьким походженням або морфемною структурою, то для засвоєння англізмів краще підходить транскрибування. Частина суспільно-політичних неозапозичень має українські відповідники.

Визначено, що в аналізований період в інтернет-комунікації активно функціюють й емоційно нейтральні, і стилістично забарвлені неолексеми. Образний потенціал реалізують пропріальні одиниці, зокрема антропоніми й абревіатури. В інтернет-виданнях і соціальних мережах зростає кількість лексем сленгового і жаргонного походження. Додатковим джерелом експресивізації суспільно-політичної комунікації у 2014–2019 рр. виступає масова культура. Також у суспільно-політичному контенті зафіксовано моду на полікодовість комунікації.

Обґрунтовано, що інформаційна війна зумовила наповнення інтернет-комунікації ідеологічно конотованою неолексикою. Суспільно-політичний неолексикон інтернет-комунікації слугує маркером поляризації українського соціуму. Додатковим фактором поляризації стала гібридна агресія: лексичні

інновації використовуються у техніках гібридного впливу. Ідентифіковано механізми проникнення в українську мову російських ідеологем. Такі одиниці зазнають відторгнення, віддзеркалення, засвоєння або ігнорування. Оскільки використання чужорідних ідеологем для самоназивання зміцнює російську пропаганду й посилює внутрішню поляризацію українського суспільства, рекомендовано мінімізувати їхню кількість у мові інтернет-комунікації.

Зроблено висновок, що інтегральний аналіз суспільно-політичного неолексикону дає змогу простежити реалізацію семантичних, формальних і соціонормативних ознак лексичних одиниць у сучасній інтернет-комунікації з урахуванням специфіки появи і функціювання новотворів, неосемантів і неозапозичень у суспільно-політичному контенті інтернет-видань і соціальних мереж. Семантична стратифікація, продуктивність словотворення і запозичення, а також функційне навантаження одиниць досліджуваного кластера перебувають у тісному зв’язку з тенденціями суспільного життя, впливами нових технологій та реаліями гібридної війни.

Зазначено, що узагальнення надаються до застосування у вивченні інших тематичних сегментів словникового складу, а також можуть стати підґрунтям для подальшого аналізу комунікативних практик українських користувачів соціальних мереж у контексті інформаційної агресії та гібридної війни.

Ключові слова: лексикологія, стилістика, суспільно-політична лексика, неолексикон, неологізми, новотвори, неосеманти, неозапозичення, інтернет-комунікація, мова інтернет-видань, мова соціальних мереж, тематичні групи, суспільно-політичний контент, гібридна війна.

SUMMARY

Kostiuk Yuliia. New Socio-Political Vocabulary in Ukrainian Internet Communication: Formal, Semantic, and Socio-Normative Aspects. Qualifying research work on the rights of the manuscript.

Thesis for a scientific degree Doctor of Philosophy in Humanities, specialty 035 Philology. Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil, 2021.

The dissertation is devoted to the new socio-political neolexicon in Ukrainian internet communication on the synchronous cut of 2014–2019. It conducts the integral analysis of semantic, formal and socio-normative aspects of the new socio-political nominations, and clarifies their functioning peculiarities in the language of online media and social networks.

The thesis scientific relevance is due to the first attempt in Ukrainian linguistics to provide evidence for the necessity of socio-political neolexicon permanent analysis in terms of hybrid warfare; emphasize the role of internet-communication as a platform for proper neologisms, neosemantisms, and new loanwords trial; implement the author's socio-political neolexicon integrated analysis algorithm which allows to take into account the semantic, formal, and socio-normative features of lexical units, on the one hand, and the modern internet-communication specifics, on the other hand; prove the powerful functional load of new socio-political units with negative evaluative components that serve as an indicator of the Ukrainian society polarization. The practical value of the work is that the collected materials will serve to supplement and compile lexicographical works, clarify the criteria for socio-normative assessment of innovations and borrowings, and help to identify hate speech in internet-communication.

The first chapter generalize the achievements of Ukrainian and foreign linguists in the field of political discourse lexicological research, performed in structural and anthropological paradigms. The author clarifies the peculiarities of

discursive, cognitive and rhetorical approaches in political linguistics as well as totalitarian language and political metaphor studies.

The content and categorical features of the concept *socio-political neolexicon* are determined through characteristics of its status in the language lexical-semantic subsystem, ideological component in units' semantics, stylistic stratification, functioning domain and denoted concepts relevance.

The thesis outlines research specifics of internet communication being a heterogeneous phenomenon under the influence of social, communicative, and technical parameters in online environment as well as genre and user's language personality. Online media and social networks are two types of multi-genre platforms based on different principles of information transmission, however, they both reveal the language superdiversity and multimodality in computer mediated communication. Hybrid aggression, post-truth politics, fake news and information bubbles are the catalysts of negative social processes in the internet-communication.

During developing integral analysis methodology for the new socio-political vocabulary in the Ukrainian internet communication, the author solves a number of ethical and methodological problems, i.e. the need to anonymize illustrative material in order to protect the internet users' personal data; screening-out of speech material produced by bots or troll farms; the possibility to use the Google Trends platform to study lexical innovations and their variation.

The second chapter deepens into semantic peculiarities of Ukrainian socio-political neolexicon. It consists of five thematic groups, i.e. *Society & State*, *Politics*, *Law*, *Economics*, *Military Affairs.* The author suggests the multilevel semantic stratification model of the analyzed cluster: thematic group–thematic subgroup–thematic microgroup. During 2014–2019, the largest numbers of new socio-political lexical units belong to subgroups *Subjects of Social Interaction, Means of Social Interaction, Protest, Civic Participation* (thematic group *Society & State*); *Subjects of Politics, International Relations, Governance* (thematic group *Politics*). The intensification of thematic group *Military Affairs* in internet-communication has been

caused by the Crimea occupation, Russian-sponsored conflict in Donbass, and the threat of a full-scale military invasion.

The third chapter investigates the formal parameters of the socio-political neolexicon. The new nominations emerge through the established ways of word-formation in Ukrainian language, borrowing from foreign languages or syntagmatization of multicomponent lexical units. The suffixes are the most productive in the affixal derivation. They are used to derive nominations of individuals regarding their political views or social role; abstract notions for political and ideological concepts, phenomena and events of public life. The analyzed period reflects the creation and functioning of new gender-specific job titles with socio-political semantics. Furthermore, the study observes the increase in prefixation in 2014–2019. The prefix-suffixation and disfixation in the new socio-political vocabulary are unproductive.

Compounding, compounding with zero-suffixation, abbreviation and blending actively supplement the socio-political neolexicon. Compounds not only name new phenomena in the socio-political life, but also give them an assessment. Complex words with vernacular, slang or pejorative components are presented differently in the internet-communication, since the online media avoid overly expressive units with hate speech elements. Despite the controversial status of blending in Ukrainian linguistics, the study attests new blends in the internet-communication. Speakers' associations are based on vernacular and pejorative elements, making politicians, self-proclaimed republics, and negative phenomena in the socio-political life an object of irony and sarcasm.

The emergence of neosemantisms is determined by the expansion of syntagmatic (valence, frequency) and paradigmatic (synonymy, antonymy) connections. Most neosemantisms origin from a metaphor, the cases of a new meaning arising from metonymization or borrowing are less frequent. The research evidence only four lexical units formed as a result of conversion, thus this word-formation method is unproductive for the socio-political neolexicon.

The analysis of the new socio-political loanwords shows that they enter the Ukrainian language through transcription, transliteration and calquing and predominantly reflect the diversity of social and political realities in different countries. In some cases, their semantics are modified because of meaning metaphorization.

The socio-political neolexicon also contains an amount of multicomponent nominations. The most productive model for two-component units is Adj. + N. Complex three- and four-component nominations are formed by eight different models.

The fourth chapter focuses on socio-normative parameters of the analyzed vocabulary cluster, particularly, by the ratio of native and borrowed lexemes. The graphic and phonemic variability of new loanwords is a result of transliterated and transcripted borrowings parallel occurrence as well as non-established ways to transmit certain letter combinations in foreign languages. The transliteration is productive for international borrowings with Latin or Greek origin or morpheme structure while transcription is better suited for loanwords from English. Some socio-political neo-borrowings have native Ukrainian counterparts.

The study shows that both neutral and stylistically connotated neolexemes actively function in the internet communication. Proprial units, in particular, anthroponyms and abbreviations realize their figurative potential. We observe a growing number of tokens with slang origin in online media and social networks. Pop culture is an additional source of socio-political communication expressiveness in 2014–2019. Also users demonstrate a trend for code-switching in the socio-political content.

The conducted analysis proves the information warfare has caused the upsurge of neolexemes with ideological connotations in the internet communication. Thus, the new socio-political vocabulary serves as a marker of the Ukrainian society polarization. The hybrid aggression also influence this process, because some of the lexical innovations are used in hybrid influence techniques. The study identifies the mechanisms of Russian ideological lexemes penetration into the Ukrainian language.

Such units are rejected, reflected, assimilated or ignored. Since the use of alien ideologemes for self-naming strengthens the Russian propaganda and polarization in Ukrainian society, it is recommended to avoid their use in the language of internet communication.

The conclusions summarize that the integrated analysis of socio-political neolexicon allows to trace the semantic, formal and socio-normative features of lexical units in the modern Ukrainian internet communication taking into account the specifics of proper neologisms, neosemantisms, new loanwords appearance and functioning in socio-political content in online media and social networks. The trends of social life, influences of new technologies and realities of hybrid warfare are closely connected with the semantic stratification, productivity of word-formation and borrowing, and functional load of the units in the studied cluster.

The generalizations are feasible for use in studies of other thematic segments in lexicon. Moreover, they can serve as a basis for further analysis of Ukrainian users' communicative practices in social networks in the context of information aggression and hybrid warfare.

Key words: lexicology, stylistics, socio-political vocabulary, neolexicon, neologisms, proper neologisms, neosemantisms, new loanwords, internet-communication, language of online media, language of social networks, thematic groups, socio-political content, hybrid warfare.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Стаття у журналі, що входить до наукометричної бази Scopus:

1. Kostiuk Y. The Status of Socio-Political Vocabulary in Modern Ukrainian Literary Language. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Filologice, Lingvistica.* 2018. ANUL XL. Nr. 1–2. P. 85–90. URL: https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=747561; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?origin=resultslist&authorId=57205127932.

Статті у наукових фахових виданнях категорії «Б»:

1. Костюк Ю. Афіксальне словотворення суспільно-політичної неолексики. *Лінгвостилістичні студії: науковий журнал*. 2017. Вип. 7. С. 83–90. URL: https://lingvostud.eenu.edu.ua/index.php/lingvostud/article/view/180.

2. Костюк Ю. Суспільно-політичні неозапозичення у мові інтернет-видань: варіантність у синхронії. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 36–43. URL: https://doi.org/10.18524/2414-0627.2019.26.180942.

3. Костюк Ю. Суспільно-політична неолексика в інтернет-комунікації: структурно-функційний аспект. *Лінгвістичні студії.* 2020. Вип. 40 (1). С. 153–164. URL: https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.1.13.

Підрозділ у монографії, виданій у країні ЄС:

1. Kostiuk Y. Ukrainian social-political vocabulary in internet-newspapers in 2012–2017. *Multidimensionality of vocabulary in the literary language /* ed. by L. Struhanets. Beau Bassin: LAMBERT Academic Publishing, 2018. P. 117–133. URL: https://www.lap-publishing.com/catalog/details/store/hu/book/978-613-9-85438-7/multidimensionality-of-vocabulary-in-the-literary-language?search=Multidimensionality%20of%20vocabulary%20in%20the%20literary%20language.

Статті у збірниках матеріалів конференцій:

1. Костюк Ю. Структурно-семантичні особливості нових багатокомпонентних номінацій у складі суспільно-політичної лексики української мови. *Матеріали XXXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи*

розвитку»: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 37. С. 340–343.

2. Костюк Ю. Тематична модель суспільно-політичної лексики української мови другого десятиліття XXI століття. *Мовна комунікація: наука, культура, медицина: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 4-5 черв. 2020 р.).* Тернопіль: ТНМУ, 2020. С. 15–16.

3. Костюк Ю. Тематична група «Політика» у суспільно-політичному неолексиконі української інтернет-комунікації. *MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS: a collection scientific works of the International scientific conference (7–9 September 2021).* Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2021. С. 62–64.

ЗМІСТ

ВСТУП……16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО НЕОЛЕКСИКОНУ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ…….23
1.1. Лексикологічні дослідження політичної комунікації: сучасні підходи…..23
1.2. Категорійні ознаки суспільно-політичного неолексикону……..33
1.3. Інтернет-комунікація як джерельна база для дослідження мовних явищ……...44
1.4. Алгоритм інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону інтернет-комунікації……..58
Висновки до розділу 1……..64
РОЗДІЛ 2. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ НЕОЛЕКСИКОН У СЕМАНТИЧНОМУ АСПЕКТІ…….66
2.1. Класифікації суспільно-політичної лексики в сучасному мовознавстві…66
2.2. Семантична стратифікація суспільно-політичного неолексикону…….72
2.2.1. Тематична група «Суспільство. Держава»……72
2.2.2. Тематична група «Політика»……76
2.2.3. Тематична група «Право»……..83
2.2.4. Тематична група «Економіка»……87
2.2.5. Тематична група «Військова справа»……90
Висновки до розділу 2……..93
РОЗДІЛ 3. ФОРМАЛЬНІ ВИЯВИ НОВОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ…..……95
3.1. Новотвори за способами українського словотворення…….96
3.1.1. Морфологічний спосіб словотворення……..96
3.1.2. Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення……110
3.2. Неозапозичення……112
3.3. Неосеманти.....118
3.4. Багатокомпонентні номінації……..132

Висновки до розділу 3……134
РОЗДІЛ 4. СОЦІОНОРМАТИВНІ ОЗНАКИ ФУНКЦІЮВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО НЕОЛЕКСИКОНУ……136
4.1. Варіантність лексичних одиниць……136
4.2. Стилістичні характеристики нової суспільно-політичної лексики у мові інтернет-видань і соціальних мереж……147
4.2.1. Образність і експресивність лексики суспільно-політичної інтернет-комунікації……147
4.2.2. Ідеологічна конотованість неолексики як маркер поляризації суспільства……156
Висновки до розділу 4……171
ВИСНОВКИ……174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……182
ДОДАТКИ……208
Додаток А. Суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації 2014–2019 рр. за тематичними групами……208

ВСТУП

Упродовж другого десятиліття XXI століття людство почало вповні усвідомлювати, наскільки потужним фактором суспільно-політичного життя став технологічний прогрес. Інтернет закріпив за собою статус засобу масової, миттєвої і глобальної комунікації, яка динамічно відображає проблеми, актуальні і для окремих індивідів, і для всього соціуму. Традиційні засоби масової інформації (далі – ЗМІ) втратили монополію на розповсюдження інформації через появу соціальних мереж, блогів, мікроблогів, стримінгових сервісів, де будь-який користувач може звернутися до широкої аудиторії. Не дивно, що інтернет-комунікація відіграла важливу роль в об'єднанні людей навколо спільних цінностей і організації демократичних протестів у всьому світі. Початок Революції Гідності також певною мірою детермінований комунікацією у соціальних мережах.

Однак використання соціальних медіа, таргетованої реклами і дезінформації дає змогу третім сторонам втручатися у демократичні процеси і впливати на результати, як це сталося у 2016 році із Брекзитом чи президентськими виборами у США [Allcott, Gentzkow 2017]. В умовах гібридної війни з Російською Федерацією, постійних інформаційних атак, поширення пропаганди і фейків українське інтернет-середовище продовжує бути майданчиком для обговорення суспільно-політичних подій, платформою для вираження власної позиції і навіть ідеологічного протистояння спільнот із різними цінностями. Усе це виливається в активне творення і вживання суспільно-політичної неолексики, яка потребує перманентного вивчення.

Динаміці процесів та інноваціям у лексичній системі української мови уже присвячені лінгвістичні розвідки, зокрема Н. Клименко [ДПСУЛ 2008; АРСУН 2013; ВСЗРУМ 2018], Є. Карпіловської [ДПСУЛ 2008; АРСУН 2013; ВСЗРУМ 2018; Карпіловська 2008], К. Городенської [Городенська 2013; 2015], Л. Струганець [Струганець 2002; Struhanets 2017], О. Стишова [Стишов 2003; 2012; 2019], Ж. Колоїз [Колоїз 2002], А. Нелюби [Нелюба, Редько 2014;

2015; 2017], Д. Мазурик [Мазурик 2002], Л. Кислюк [ДПСУЛ 2008; АРСУН 2013; Кислюк 2017; ВСЗРУМ 2018], М. Навальної [Навальна 2011; 2014], Л. Шевченко [Шевченко 2014; Шевченко, Сизонов 2019], О. Косович [Косович 2012; 2014; 2019_2], Д. Сизонова [Сизонов 2019; Шевченко, Сизонов 2019], І. Бабій [Бабій 2010; 2015], Н. Стратулат [Стратулат 2009], Н. Костусяк [Костусяк, Межов 2018; Костусяк 2020], В. Дребета [Дребет 2019; Kravets, Drebet 2021] та ін.

У 2009 році нові суспільно-політичні номінації стали об'єктом одразу двох дисертаційних робіт. С. Лук'яненко проаналізував особливості деривaційних процесів і явищ українського соціально-політичного назовництва, а саме – виокремив ядерні й периферійні словотвірні категорії, визначив продуктивні типи й моделі в межах словотвірних категорій [Лук'яненко 2009]. Л. Михайленко простежила мовну динаміку суспільно-політичної лексики наприкінці XX – на початку XXI ст., висвітливши процеси активації, актуалізації, пасивізації, неологізації, запозичення одиниць тощо [Михайленко 2009].

У другому десятилітті XXI сторіччя з'явилася низка досліджень, які охопили когнітивні й комунікативні ознаки політичної комунікації. Мовознавці простудіювали концептуалізацію дійсності в сучасній політичній термінології (Я. Яремко [Яремко 2015_1; 2015_2]), перифрастичний потенціал українського політичного дискурсу (М. Степаненко [Степаненко 2017; 2020]), асоціативні поля й семантичні домінанти суспільно-політичної лексики в мовній картині світу українців (О. Загородня [Загородня 2015; 2018]), функціювання новітніх політичних термінів у мові інтернет-видань (Н. Поплавська, Н. Дащенко [Поплавська, Дащенко 2021]), роль гумору в політичному дискурсі (Н. Кондратенко [Кондратенко 2019]), когнітивні та комунікативні особливості мовленнєвої агресії у політичному дискурсі США і Великобританії (О. Кузик [Кузик 2019]) тощо.

Насичене суспільне життя і високі темпи неологізації сприяють інтенсивній появі нових одиниць із суспільно-політичною семантикою. Деякі

неолексеми потрапили до словників «Активні ресурси сучасної української номінації: Ідеографічний словник нової лексики» [АРСУН 2013], «Лексико-словотвірні інновації» (2012–2013, 2014, 2015–2016 рр.) [Нелюба, Редько 2014; 2015; 2017], енциклопедичного словника «Новітня політична лексика» [НПЛ 2015], словника нової медіалексики і фразеології [Шевченко, Сизонов 2018]. Новій суспільно-політичній лексиці й термінології присвячені окремі розвідки в науковій періодиці [Карабута 2013; Кондратенко 2014; Кузь 2014; Томіленко 2014; Кирилюк 2018; Стишов 2019; Poplavska, Dashchenko, Kaleniuk 2021]. У 2014–2016 рр. з'явилися ґрунтовні дослідження суміжних тематичних кластерів, зокрема лексики соціально-економічної сфери (М. Навальна [Навальна 2014]) і військової лексики української мови (О. Литовченко [Литовченко 2016]).

У світовій лінгвістиці вивченням мови інтернет-комунікації займається ціла плеяда дослідників, зокрема Д. Крістал [Crystal 2006], Дж. Андрутсопулос [Androutsopoulos 2006], С. Геррінг [Herring 2004; 2007], Р. Пейдж [Page 2014], Д. Бартон [Page 2014; Barton, Lee 2013], К. Лі [Barton, Lee 2013], М. Заппавінья [Zappavigna 2012; Page 2014], К. Дюршайд [Dürscheid 2004], Я. Бломмерт [Blommaert, Rampton 2011], Б. Ремптон [Blommaert, Rampton 2011] та ін. Українські вчені також аналізують цю проблематику від початку XXI ст., серед основоположних праць – монографії В. Чемеркіна [Чемеркін 2009], Л. Компанцевої [Компанцева 2007], Л. Нагорної [Нагорна 2005]. Поглиблюють розуміння мовних явищ в інтернет-комунікації С. Каленюк [Каленюк 2017; 2018_1; 2018_2], О. Землякова [Землякова 2010], І. Карпа [Карпа 2010], Я. Голодюк [Голодюк 2013], О. Дзюбіна [Дзюбіна 2016_1; 2016_2], С. Нерян [Нерян 2019], Ю. Молоткіна [Молоткіна 2020].

Попри значний доробок українських науковців, суспільно-політичний неолексикон інтернет-комунікації 2014–2019 рр. і його формально-семантичні й соціонормативні ознаки не були предметом комплексного дослідження, що і зумовлює **актуальність** дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає напряму науково-дослідної роботи кафедри української мови та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Лексична ідентичність національної мови: баланс питомого і запозиченого» (НДР № 0119U100476). Тему дисертації затвердила вчена рада Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 4 від 28 листопада 2017 року) та схвалила Наукова рада «Українська мова» Інституту української мови НАН України (протокол № 79 від 21 червня 2018 року).

Мета роботи – дослідити семантичні, формальні і соціонормативні ознаки суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації на синхронному зрізі 2014–2019 рр.

Для цього необхідно виконати такі **завдання**:

– узагальнити доробок українських та зарубіжних мовознавців у сфері лексикологічних досліджень політичної комунікації;

– визначити зміст і категорійні характеристики поняття «суспільно-політичний неолексикон»;

– розробити алгоритм вивчення комплексу ознак лексикону в інтернет-комунікації, встановити відмінності між традиційними і соціальними медіа, мовні особливості комп'ютерно опосередкованого спілкування;

– встановити вплив екстралінгвальних чинників на одиниці аналізованого тематичного кластера;

– змоделювати семантичну стратифікацію суспільно-політичного неолексикону;

– проаналізувати формальні вияви нових суспільно-політичних номінацій;

– схарактеризувати соціонормативні ознаки нових суспільно-політичних одиниць у двох типах інтернет-комунікації: інтернет-виданнях і соціальних мережах.

Об’єктом дослідження є суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації у 2014–2019 роках.

Предмет дослідження – семантичні, формальні і соціонормативні ознаки нових суспільно-політичних номінацій.

У дисертаційній роботі застосовано комплекс **методів дослідження**: *понятт̀єво-лінгвальний* – для диференціації у складі суспільно-політичної лексики загальновживаних одиниць, одиниць термінологічного походження, номенклатури, стилістично забарвлених одиниць; *кількісний аналіз* – для визначення квантитативних показників досліджуваних явищ; *лексико-тематичного моделювання* – для виокремлення складу тематичних груп суспільно-політичних номінацій; *структурно-типологічний* – для виявлення формально-структурних типів лексичних одиниць; *функційний* – для інтерпретації семантико-стилістичних ознак суспільно-політичних одиниць у сучасній мовній практиці; *компонентний аналіз* – для встановлення парадигматичних відношень у складі суспільно-політичної лексики; *лексико-семантичної сполучуваності* – для вияву синтагматичних зв’язків; *описовий* – для інтерпретації та узагальнення зібраного фактичного матеріалу.

Джерельною базою нашого дослідження слугує українська інтернет-комунікація 2014–2019 рр.: публікації загальнонаціональних інтернет-видань («Українська правда», «Тиждень», «УНІАН», «Громадське» та ін.), дописи і коментарі на суспільні й політичні теми у блогах та спільнотах у соціальних мережах «Фейсбук» і «Твіттер». Для відсіювання оказіоналізмів від активно вживаних одиниць відібрано лексеми, які сумарно траплялися п’ять і більше разів. Також використано матеріал зі словників неолексикону, укладених у другому десятилітті XXI століття. Загалом обсяг проаналізованого матеріалу становить понад 6 тис. мікроконтекстів.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що в ній уперше в лінгвоукраїністиці вмотивовано необхідність аналізу суспільно-політичного неолексикону – динамічного сегмента словникового складу української мови – у період гібридної війни; увиразнено роль інтернет-комунікації як майданчика

для апробації новотворів, неосемантів і неозапозичень; реалізовано авторський алгоритм інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону, що передбачає, з одного боку, урахування семантичних, формальних і соціонормативних ознак лексичних одиниць, а з іншого – специфіки сучасної інтернет-комунікації: інтернет видань і соціальних мереж; доведено потужне функційне навантаження негативно оцінних суспільно-політичних одиниць, що слугують індикатором поляризації українського соціуму.

Теоретичне значення дисертації засвідчують сформульовані засади інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону; створена багаторівнева модель семантичної стратифікації корпусу новотворів, неосемантів і неозапозичень; відображені особливості конкурування питомих і запозичених лексем у досліджуваному тематичному кластері. Узагальнення надаються до застосування у вивченні інших тематичних сегментів словникового складу, стануть підґрунтям для подальшого аналізу динамічних процесів у сучасній українській мові.

Практична цінність роботи полягає в тому, що зібрані матеріали слугуватимуть поповненню загальномовних словників, укладанню словника нової суспільно-політичної лексики, уточненню критеріїв соціонормативної оцінки новотворів і запозичень, використанню автоматичних фільтрів для ідентифікації мови ворожнечі в інтернет-комунікації. Матеріали роботи можуть бути застосовані в лінгводидактиці: у викладанні курсів дериватології, лексикології, стилістики та культури мови, політичної і комунікативної лінгвістики на факультетах філології і журналістики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації апробовано на *восьми міжнародних конференціях*: Міжнародній науково-практичній конференції «Засоби масової інформації в умовах інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України» (ЛНУ ім. І. Франка, 1–2 березня 2019 р.), Міжнародній науковій конференції «Сучасні тенденції розвитку медіагалузі і регіональні ЗМІ» (ТНПУ ім. В. Гнатюка, 10–13 травня 2019 р.), IV Міжнародній науковій конференції

«Нова лінгвістична парадигма: теоретичні і прикладні аспекти» (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 16–17 травня 2019 р.), IV Міжнародній науковій конференції «Лінгвостилістика XXI ст.: стан і перспективи» (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 7–9 червня 2019 р.), Шостих міжнародних наукових читаннях пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 26–27 вересня 2019 р.), Міжнародній науковій конференції молодих україністів і дослідників слов'янознавства (Варшавський університет, 13 листопада 2020 р.), Міжнародній конференції молодих україністів і дослідників слов'янознавства (Варшавський університет, 31 травня 2021 р.), Міжнародній науковій конференції «Modern Scientific Challenges and Trends» (Варшава, 7–9 вересня 2021 р.); та *двох всеукраїнських конференціях*: XXXVII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 17 листопада 2017 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мовна комунікація: наука, культура, медицина» (ТНМУ імені І. Я. Горбачевського, 4–5 червня 2020 року), а також *засіданнях філологічної комісії* Тернопільського обласного осередку Наукового товариства імені Шевченка (2018–2021 рр.), *засіданнях кафедри української мови та методики її навчання* і *звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу* Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2018–2021 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у восьми одноосібних публікаціях, серед яких: 1 стаття у журналі, що індексується наукометричною базою Scopus; 3 статті у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»); 1 підрозділ у монографії, виданій у країні ЄС; 3 публікації у матеріалах конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (254 позиції) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 251 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО НЕОЛЕКСИКОНУ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Лексикологічні дослідження політичної комунікації: сучасні підходи

Лексика як найбільш об'ємний та динамічний рівень мови постійно привертає увагу науковців, що детермінує появу великої кількості підходів до вивчення словникового складу. Загалом усі напрями дослідження лексики, що виникли впродовж XX–XXI ст., розвивалися у рамках однієї із двох лінгвістичних парадигм: внутрішньої (структурної) і зовнішньої (антропоцентричної). Під внутрішньою лінгвістикою розуміють вивчення системних відношень мовних одиниць без звертання до зовнішньолінгвальних чинників, а під зовнішньою – вивчення сукупності етнічних, суспільно-історичних, соціальних, географічних та інших чинників, нерозривно пов'язаних із розвитком і функціюванням мови [Кочерган 2006, с. 418, 423].

Суспільно-політична лексика як вагома частина лексичної системи також стала об'єктом мовознавчих досліджень в обох парадигмах. О. Мороз пропонує дихотомію «власне лінгвістичний аналіз – дискурсний аналіз» на позначення напрямів її вивчення. Перший, внутрішньолінгвістичний підхід розглядає та описує лексику як систему, що постійно змінюється й оновлюється, предметом вивчення якої є «склад, структура номінацій, розширення їхніх семантичних парадигм, синонімічна взаємодія, метафоризація, неологізми, частота вживання, узуальність вибору» [Мороз 2005, с. 1]. Дискурсний аналіз співвідноситься із зовнішньою лінгвістикою, у рамках такого підходу вчені досліджують лексеми в текстових масивах чи комунікації, контексті, який відображає вибір, тлумачення цих одиниць із погляду позамовних знань. Для суспільно-політичної лексики це інформація про актуалізовані для конкретних історичної доби та народу концепти соціології, ідеології, політики тощо [Мороз 2005, с. 1].

Перші дослідження, які оперували терміном «суспільно-політична лексика», з'явилися ще в радянські часи й виконані в парадигмі внутрішньої лінгвістики. До них належить діахронічні розвідки про семантичні зміни у цьому розряді лексики впродовж кінця XIX – початку XX століття [Аксьонова 1968], спільний лексичний фонд суспільно-політичної лексики східнослов'янських мов [Бурячок 1983], формування і розвиток суспільно-політичної лексики та термінології радянської епохи [Белая 1977; Крючкова 1989]; синхронічні дослідження структури і функціювання суспільно-політичної лексики у навчальній літературі [Клімушенко 1985] й ідіостилі окремих постатей [Бельчиков 1962], ідеологічності та оцінності як ключової характеристики цієї групи [Голованевский 1987]. Суспільно-політичну лексику розглядали як одну із важливих сфер розвитку та оновлення української [Коломієць 1973], російської [Протченко 1985], німецької [Розен 1991] та французької мови [Мурадова 1986].

Новий етап лексикологічних досліджень суспільно-політичного вокабуляру української мови пов'язаний із розпадом СРСР і початком численних трансформаційних процесів. Першою була праця В. Жайворонка, присвячена суспільно-політичній термінології та перспективам її розвитку [Жайворонок 1992]. На початку XXI століття предметом дисертаційних робіт стали структура та функціювання суспільно-політичної лексики у мові української преси 90-х років (І. Холявко [Холявко 2004]), динаміка словникового складу в період кінця XX – початку XXI століть (Л. Михайленко [Михайленко 2009]). Порівняльний аналіз особливостей лексико-семантичної структури суспільно-політичної лексики англійської та української мов здійснила Я. Снісаренко [Снісаренко 2012]. У зв'язку з активним оновленням складу української мови лексико-словотвірні інновації суспільно-політичного назовництва дослідив С. Лук'яненко 2009 [Лук'яненко 2009]. М. Навальна детально аналізує функціювання лексико-семантичної групи дієслів соціально-економічної сфери [Навальна 2014]. Наукові інтереси українських мовознавців також охоплюють розвиток суспільно-політичної лексики інших мов, зокрема

німецької (А. Капуш [Капуш 2000]), чеської (О. Мороз [Мороз 2005], Н. Ємчура [Ємчура 2015]), арабської (І. Сівков [Сівков 2008]), турецької і кримськотатарської (М. Арслан [Арслан 2006]).

За кордоном увагу до суспільно-політичної лексики виявляють насамперед мовознавці пострадянських держав, їхні лексикологічні праці здійснено у парадигмі внутрішньої лінгвістики. Приміром, цією проблематикою займаються Л. Жданова [Жданова 1996], А. Загребельний [Загребельный 2013], О. Акімова [Акимова 2013] та ін.

Натомість європейські та американські вчені традиційно розглядають мову суспільного життя і політики в парадигмі зовнішньої лінгвістики, акцентуючи увагу на сферах, де мовна система перетинається з об'єктами вивчення інших наукових дисциплін. Серед сучасних міждисциплінарних напрямів найбільш дотичним до нашого дослідження є політична лінгвістика, яка, за твердженням О. Селіванової, «інтегрує теоретичний потенціал теорії мовної комунікації, лінгвоконцептології, дискурсології, лінгвістики тексту, соціолінгвістики з доробком політології, філософії, риторики, наратології» [Селіванова 2008, с. 352]. Досліджуючи різносторонні зв'язки між мовою, мисленням, комунікацією, суб'єктами політичної діяльності й загальним станом суспільства, політична лінгвістика фокусується на взаємодії мови, ідеології та влади, політичній комунікації і маніпулюванні, а також мовних засобах, що лежать у їхній основі. Представляють цю галузь Т. ван Дейк, П. Серіо, Дж. Лакофф, Ю. Габермас, Р. Барт, Н. Ферклоу та ін.

Мультивекторність завдань, підходів і методів політичної лінгвістики робить цю дисципліну вкрай багатогранною. О. Селіванова виокремлює у політичній лінгвістиці два напрями: дескриптивний підхід – дослідження політичних текстів за допомогою контент-аналізу й когнітивного картування (що дає змогу виявити мовні засоби, риторичні прийоми, конструювання аргументів і маніпуляцій), і критичний дискурс-аналіз – студії зв'язків між дискурсом і специфікою соціальних та культурних норм конкретного суспільства [Селіванова 2008, с. 353]. Натомість О. Алексієвець пропонує

трикомпонентну класифікацію: дискурсивний, когнітивний і риторичний напрями, об'єднуючи у першому і критичний дискурс-аналіз, і контент-аналіз [Алексієвець 2012, с. 251]. Проте варто розуміти, що межа між підходами досить умовна, оскільки політична лінгвістика тяжіє до максимально комплексного і міждисциплінарного дослідження мовно-соціальних явищ. Нижче ми розглянемо, як ці напрямки дотичні до вивчення суспільно-політичного лексикону.

Дискурсивний підхід охоплює великий обсяг досліджень із використанням дискурс-аналізу. При цьому у політичній лінгвістиці поняття *дискурс* розглядають як мову й комунікацію у співвідношенні з певною культурною традицією чи ситуацією спілкування. Також дискурс передбачає систему понять і поглядів мовців, на яку вони опираються і яку транслюють при спілкуванні [LC 1998]. Т. ван Дейк наголошує на необхідності визначення меж політичного дискурсу тими подіями та практиками, цілі й завдання яких перш за все політичні. Таким чином з нього виключаються розмови політиків поза політичним контекстом, але додається комунікація інших груп, інституцій чи громадян, які беруть участь у політичних подіях [van Dijk 1997, с. 15]. Науковці визначають такі функції політичного дискурсу: розповсюдження інформації, встановлення порядку денного, проєкція в майбутнє та минуле. По суті, політична комунікація конструює картину політичної реальності.

Як визнають самі дослідники, дискурс-аналіз – неоднорідний метод. Б. Годжес проводить чітке розмежування між дескриптивним і критичним дискурс-аналізом. Дескриптивний дискурс-аналіз зосереджений на мікрорівні і залежно від параметрів, врахованих під час дослідження, він може бути формально-лінгвістичний (у цьому випадку аналізують лише зразки усної чи письмової мови, їхні граматичні, семантичні й лексичні особливості, що зближує дискурсивне дослідження із соціолінгвістичним) або емпіричний (окрім зразків мови, ретельно розглядають соціальні параметри: де і ким створено текст) [Hodges, Kuper, Reeves 2008]. А ось критичний дискурс-аналіз концентрується на інституційному впливі і позиції соціальних груп.

Становлення цього методу відбулося під упливом праць М. Фуко, його концепції співвідношення влади й дискурсу і виключної суб'єктивності значення [Miller 1990]. З огляду на це критичний дискурс-аналіз потребує не лише зразків мови і розуміння соціальних параметрів тексту, а й інформації про людей та інституції, й окреслює, як дискурс впливає на те, що можна сказати або подумати в його рамках [Hodges, Kuper, Reeves 2008].

Отже, у політичній лінгвістиці суспільно-політичну лексику можуть розглядати як складник відповідного дискурсу, однак вона актуальна для дослідження лише у парадигмі дескриптивного, або ж текстуально орієнтованого (за Н. Ферклоу), дискурс-аналізу. Для дослідження лінгвісти фокусуються на риториці окремих діячів чи країн, об'єктом дослідження стають корпуси текстів публічних заяв, виступів, документів тощо [Partington 2014]. Як зазначає Н. Ферклоу, «справжнє розуміння соціальних наслідків дискурсу неможливе без детального аналізу того, що відбувається, коли люди говорять або пишуть (тут і далі переклад з англійської наш – Ю. К.)» [Fairclough 2004].

У світлі такої тенденції суспільно-політичну лексику вивчають інтегровано з граматикою, риторичними стратегіями і тактиками. Об'єктом окремих студій вона стає тільки зрідка. Аналізуючи широкий спектр дискурсивних досліджень, Дж. Ґастіл виокремлює п'ять компонентів вивчення лексики політичного дискурсу: загальний вокабуляр (поява нових лексичних і фразеологічних одиниць, а також вихід із вжитку), технічну лексику (слова з точними дефініціями, зрозумілі певній мовній спільноті, співвідносні із термінами), «неточну» лексику (одиниці, які додають сказаному невиразності й неточності), евфемізми, маніпулятивну лексику (слова, що апелюють до стереотипів, викликають асоціації та емоційну реакцію) [Gastil 1992, с. 474].

Окрім цього, лексика важлива для вивчення мови як інструмента конструювання соціальної реальності. Фактично політична лінгвістика почалася з досліджень крайнього вияву цієї потенції – тоталітарної мови

гітлерівської Німеччини й Радянського Союзу. Перша, радше есеїстична праця, що аналізувала проникнення ідеології і пропаганди в мову для легітимізації злочинів тоталітарного режиму, вийшла в 1947 р. – це «Мова Третього Райху» В. Клемперера [Klemperer 2006]. Через два роки цей феномен зазнав художнього осмислення у романі-антиутопії Дж. Орвелла «1984», де отримав назву «новомова». Граматичні і лексичні особливості новомови покликані ліквідувати двозначність, полісемію й конотації, обмежувати й контролювати асоціації, а значення всіх слів ідеологічні й кардинально перевертають їхню оцінність [Chilton 2005]. Художнє відображення виявилося настільки влучним, що новомова стала синонімом тоталітарної мови і глибоко увійшла у термінологію політичної лінгвістики. Академічні розвідки про мову Третього Райху і СРСР здійснили Дж. Янґ [Young 1991], Р. Майкл і К. Доерр [Michael, Doerr 2002]. Після 1991 р. активізувалися студії новомови й антитоталітарної мови у країнах, що раніше входили до складу Радянського Союзу та Східного блоку, зокрема у польському (А. Вежбицька [Вежбицка 1993]), російському (Е. Земская [Земская 1996]), чеському мовознавстві (В. Шмідтова [Schmiedtová 2014]). В Україні ґрунтовна праця, присвячена тоталітарній мові [Масенко 2017], вийшла аж у 2017 р., детальніше про неї – трохи нижче.

Ще один аспект досліджень дискурсивної парадигми – як здатність мови до категоризації соціальної реальності може призводити до поляризації, сегрегації суспільства та розпалювання конфліктів. Цей аспект розкривають у своїх працях М. Едельман [Edelman 1985], Дж. Джозеф [Joseph 2006], С. Райт та ін. [LC 1998]. П. Чілтон зазначає, що «важливо досліджувати, як еліти мовних спільнот визначають війну (які види конфлікту входять чи не входять в це поняття), як еліти експлуатують попередній дискурс війни (і створюють його)» [Chilton 1997, с. 15].

На перетині дискурсивного і когнітивного напрямів політичної лінгвістики вчені досліджують взаємодію дискурсу, політики й ідеології. Необхідність мультидисциплінарного підходу вичерпно обґрунтував Т. ван Дейк: «Політика – соціальна сфера, практики якої майже повністю дискурсивні.

Політична когніція за самим своїм визначенням базована на ідеології, а політичні ідеології здебільшого породжені дискурсом» [van Dijk 2005, с. 728]. На користь інтегрованого вивчення свідчить двоїста природа ідеологій: вони поєднують когнітивні й соціальні властивості. Це особливі системи суспільних поглядів, що зберігаються у довгостроковій пам'яті конкретних людей, але водночас не здатні існувати поза соціумом.

Власне когнітивний напрям політичної лінгвістики представлений насамперед вивченням політичної метафори. Так, Дж. Андергілл аналізує зв'язки між мовленням і метафорою в конструюванні ідеологічної картини світу на прикладі комуністичної Чехословаччини й гітлерівської Німеччини [Underhill 2011]. Монографія «Мова політики та метафора» під редакцією Т. Карвера і Дж. Пікало містить серію міждисциплінарних розвідок дослідників із галузей політології, міжнародних відносин, лінгвістики, філософії мови, семіотики та герменевтики, у яких вони висвітлюють нові методологічні та теоретичні підходи до використання метафори в політиці [PLM 2011]. Політична метафора тісно пов'язана із національною специфікою картини світу, що яскраво демонструє дослідження типології концептуальної метафори у політичній інтернет-комунікації України та Німеччини, здійснене командою українських науковців (С. Кравець, В. Дребет та ін.) [Kravets, Drebet 2021].

Окрім метафори, політична лінгвістика запозичила у когнітивістики низку інших термінів, зокрема *концепт, фрейм, категорія*. Дж. Лакофф розглядає проблеми фреймування політичних дебатів – накидання супернику ментальних репрезентацій, які не вписуються у його бачення світу і навіть суперечать йому, а також створення нових фреймів як рушійної сили соціальних змін [Lakoff 2014]. А. Ц'єнкі наголошує, що поняття категорії у лінгвістиці структурно відрізняється від категорій, якими людина мислить, тобто існує різниця між тим, як ми уявляємо собі функціювання певних категорій і як взаємодіємо із ними на практиці. Особливу увагу дослідних звертає на прототипи й стереотипи і їхню роль у публічній комунікації [Cienki 2013].

Також дотичною до вивчення суспільно-політичної лексики є історія концепцій, або ж історія понять, мета якої – прослідкувати еволюцію філософських, політичних, культурних понять у різних народів упродовж їхнього історичного розвитку. М. Ріхтер наголошує, що одним із методологічних принципів вивчення історії концепцій є погляд на мову як одночасно агента й індикатора змін, тому для розв'язання завдань цієї дисципліни слід залучати широкий спектр методів філології, історичної семантики та структурної лінгвістики. Вивчення історії концепцій опирається на діахронічний і синхронічний аналіз мови, семасіологію і ономасіологію, аналіз семантичних полів у суспільно-політичному лексиконі [Richter 1990, с. 47].

Риторичний напрям політичної лінгвістики спирається на традицію, яка своїм корінням сягає доби Античності. Фактично цей підхід продовжує розвивати розуміння ролі риторичних стратегій, тактик і прийомів у сучасній політичній комунікації, а дослідження фокусуються на публічних виступах політиків. У 1980-х Г. Ранк називав такі складнощі тогочасної політичної риторики: величезну кількість мовців, обсяг інформації, розмаїття поглядів, безліч кандидатів і проблем, що претендують на увагу виборця, вплив епохи електроніки і зростання складності технік переконання [Rank 1980, с. 38]. У другому десятилітті XXI століття ці проблеми не втратили актуальності: традиційні і соціальні медіа потужним потоком затопили інформаційне поле пересічної людини. Найсвіжіші дослідження риторичного напряму враховують технологічний прогрес і його вплив на інструменти переконання. Приміром, американська дослідниця М. Локгарт проаналізувала риторику сорок п'ятого президента США Дональда Трампа, візитівкою якого були неоднозначні і навіть провокативні дописи у твіттері [Lockhart 2018]. Окрім цього, технології дають нові інструменти для мультидисциплінарного аналізу, як-от порівняльного дослідження стилю двох кандидатів на основі корпусу їхніх виступів [Chen, Yan, Hu 2019] чи вивчення переконливості й ефективності

фреймування на основі взаємодії користувачів соцмереж із дописами політиків [Sahly 2019].

Наприкінці XX – початку XXI століття українські вчені також почали активно вивчати мову політики у парадигмі зовнішньої лінгвістики. Серед напрямів лінгвополітологічних студій в Україні виділяють: дослідження в галузі теоретичних засад (Т. Ващук, Н. Кондратенко, Л. Нагорна, К. Сережим, Г. Яворська); дослідження окремих мовних рівнів (О. Андрейченко, Ю. Васік, Н. Вербич, М. Гулей); вивчення жанрів і стилів політичної мови (В. Ущина, О. Кобзєва, Г. Соловей, В. Савчук, Л. Стрій); когнітивно-дискурсивні дослідження (П. Крючкова, Н. Попова, Л. Славова, Я. Федорів, О. Фоменко); порівняльні студії (Т. Весна, Н. Петлюченко) тощо [Алексієвець, с. 253–254]. Багатовекторність об’єкта дослідження зумовила те, що політична комунікація стає предметом студій не лише лінгвістів, а й учених галузей журналістики, соціальних комунікацій і політології.

У низці дисертаційних робіт простежено особливості функціювання національних політичних дискурсів: американського, британського, німецького, французького, іспанського тощо. Актуалізацію, вербалізацію, семантичні та лінгвопрагматичні характеристики окремих концептів вивчають Г. Заньковська [Заньковська 2015], В. Кравченко [Кравченко 2007], Т. Нікішина [Нікішина 2013] та ін. Метафору в сучасній українській політичній комунікації студіюють Х. Дацишин [Дацишин 2005] і О. Чадюк [Чадюк 2005]. Риторичний напрям представляють Г. Жуковець [Жуковець 2002], Г. Касіян [Касіян 2014], Л. Славова [Славова 2015], І. Стецула [Стецула 1995] та ін.

Чимало досліджень у галузі політичної лінгвістики частково торкаються розвитку суспільно-політичної лексики української мови, проте, на відміну від класичних лексикологічних праць, трактують її у тісному зв’язку з найсвіжішими подіями і тенденціями соціального життя. Скажімо, М. Степаненко у монографії «Політичне сьогодення української мови» окреслює, як українська мова реагує на суспільно-політичні трансформації, і документує чималий корпус перифрастичних зворотів, які називають і

характеризують політиків, державних і громадських діячів, а також основні події, органи влади, суспільні явища [Степаненко 2017]. Соціолінгвістичні напрацювання теж стають базою для аналізу суспільно-політичної лексики: стратифікація соціуму й переломні події багато в чому визначають функціювання слів. Аналіз нової політичної лексики та риторики спротиву Революції Гідності здійснила Н. Трач у серії соціолінгвістичних есе [Трач 2015]. Окремої уваги заслуговують описані тенденції, що виявляються в лексиці під дією активних суспільних процесів.

Більше того, лінгвісти продовжують осмислювати події попереднього століття і їхній вплив на мовні реалії. Ґрунтовна розвідка Л. Масенко «Мова радянського тоталітаризму» присвячена подвійній природі радянської новомови, яка поєднувала у собі дискурс ошуканства (створення фіктивної привабливої картини світу) і дискурс ненависті (мову каральних органів). Дослідниця докладно розглядає ідеологеми, евфемізми, абревіатури, домінування оцінки над значенням й інші риси новомови, які творили фальшиву картину світу. Окремо Л. Масенко зупиняється на використанні терміна «фашизм» у радянській і пострадянській пропаганді, який перетворився на універсальний ярлик для сучасного російського наративу [Масенко 2017].

Активізація когнітивних досліджень в українському мовознавстві також доповнює розуміння особливостей суспільно-політичної лексики. Структурно-семантичний аналіз метафоричних термінів підмови фінансів виконала С. Кришталь [Кришталь 2003]. Ідеологічний та національно-культурний компоненти в семантичній структурі лексики політичного дискурсу проаналізувала Т. Весна [Весна 2002]. Монографія Я. Яремка «Сучасна політична термінологія: на перетині когніції та комунікації» [Яремко 2015_2] присвячена розширенню дослідницької парадигми вивчення політичних термінів від структуралістської до когнітивно-комунікативної. Оскільки питання співвідношення суспільно-політичної лексики і термінології буде розглянуто нижче, зараз лише зазначимо, що в інноваційному підході значну роль займають семантичні характеристики аналізованих лексем.

Окремо варто відзначити дисертаційну роботу О. Загородньої, присвячену асоціативним полям суспільно-політичної лексики в мовній картині світу українців, що поєднує в собі когнітивний і психолінгвістичний підхід. За допомогою методики вільного асоціативного експерименту мовознавиця проаналізувала денотативні й конотативні компоненти значення слів-стимулів, ідентифікувала концептуальне ядро суспільно-політичного фрагмента мовної картини світу, а також зафіксувала впродовж 2013–2016 рр. основні конотативні зсуви асоціативних значень, які відображають зміни ставлення українців до означених стимулами реалій [Загородня 2018].

З огляду на багатоманіття дослідницьких підходів у сучасних лексикологічних студіях спробуємо окреслити категорійні ознаки суспільно-політичного неолексикону, враховуючи напрацювання українських і закордонних мовознавців.

1.2. Категорійні ознаки суспільно-політичного неолексикону

Термін «суспільно-політична лексика» фігурує у мовознавчих дослідженнях широкого спектру: від традиційних лексикологічних до дискурсивних, когнітивних і навіть психолінгвістичних студій. Він з’явився у 50-х роках ХХ століття внаслідок тенденції до аналізу окремих лексичних груп, об’єднаних тематикою та семантикою, що надалі розвинулась у дослідження тематичних та лексико-семантичних груп з погляду їх формальних, значеннєвих ознак, парадигматичних і синтагматичних відношень. Попри досить довгу історію дослідження (більше, ніж півстоліття), у лінгвістиці досі не вироблено однозначної дефініції поняття «суспільно-політична лексика». Оскільки наукове дослідження немислиме без чітко визначеного об’єкта, зупинимось детальніше на проблемі сутності й ознак суспільно-політичної лексики.

Простудіювавши праці українських і зарубіжних мовознавців, які оперують поняттями «суспільно-політична лексика» і «суспільно-політична термінологія» (А. Бурячок [Бурячок 1983], Ю. Бельчиков [Бельчиков 1962],

А. Голованевский [Голованевский 1987], Т. Крючкова [Крючкова 1989], І. Протченко [Протченко 1985], Е. Розен [Розен 1991], В. Жайворонок [Жайворонок 1992], А. Капуш [Капуш 2000], І. Холявко [Холявко 2004], М. Арслан [Арслан 2006], Л. Михайленко [Михайленко 2009], Я. Снісаренко [Снісаренко 2012], О. Мороз [Мороз 2005], Н. Ємчура [Ємчура 2015], О. Загородня [Загородня 2018], О. Воробйова [Воробьева 2008], Лі Йонг Хі [Ли Йонг Хи 2003], А. Загребельний [Загребельный 2013], Л. Мурадова [Мурадова 1986], Л. Жданова [Жданова 1996]), «суспільно-політична і юридична лексика» (І. Сівков [Сівков 2008]), «суспільно-політична термінологічна лексика» (О. Акімова [Акимова 2013]), «політична лексика» (О. Стишов [2003], Н. Кондратенко [2007]), «політологічна лексика» (О. Стишов [2003]), «соціально-економічна лексика» (О. Стишов [2003], М. Навальна [2014]), «соціально-політичні номени» (С. Лук'яненко [Лук'яненко 2009]), «політичний словник» (Т. Весна [Весна 2002]), «політоніми» (Я. Яремко [Яремко 2015_2]), ми виявили, що функціює більше двадцяти різних визначень. Формулюючи дефініції, науковці характеризують суспільно-політичну лексику за такими ознаками:

- статусом у лексико-семантичній підсистемі мови;
- тематичним складом;
- наявністю ядерних сем;
- наявністю ідеологічного компонента;
- стилістичною стратифікацією;
- сферою функціювання;
- актуальністю позначуваних понять.

Щодо першого компонента, то суспільно-політичну лексику визначають як частину словника загальнолітературної мови, що об'єднує назви явищ та понять зі сфери суспільно-політичного життя [Бурячок 1983; Протченко; Загребельный 2013], частину лексичної системи мови, в якій особливо виразно відображені особливості такого життя [Ли Йонг Хи 2003], неоднорідну за

складом макроструктуру одиниць різного походження [Холявко 2004], особливу лексико-семантичну підсистему мови [Крючкова 1989; Капуш 2000; Снісаренко 2012], лінгвістичну систему, що знаходиться у тісних взаємозв'язках з іншими лексичними компонентами мови [Арслан 2006]; відкриту систему номінацій [Ємчура 2015; Михайленко 2009], багатоплановий корпус слів [Мороз 2005], частину термінології суспільних наук [Акимова 2013], неоднорідний фрагмент мовної картини світу [Загородня 2018]; сукупність лексем та фразеологізмів, об'єднаних спільною семою [Мурадова 1986; Заварзина 2015]. Уже на цьому етапі бачимо важливі ознаки досліджуваної множини: багатоплановість (неоднорідність, різне походження одиниць), відкритість і тісні зв'язки з іншими лексичними групами. Окрім цього, постає проблема співвідношення суспільно-політичної лексики та термінології, на якій ми детальніше зупинимося нижче.

Після визначення загального статусу суспільно-політичної лексики в лексико-семантичній підсистемі мови формулюємо дефініцію за допомогою характеристик, кількість і ієрархія яких відрізняється. Найбільш важливі ознаки суспільно-політичної лексики, виокремлені українськими та зарубіжними науковцями, демонструє рис. 1. 1. Квантитативний аналіз унаочнює, що тематичний склад і стилістична стратифікація – це стрижневі характеристики суспільно-політичної лексики, на яких базуються практично всі її дефініції.

Характеристика тематичного складу суспільно-політичної лексики як спосіб окреслити її межі бере початок із перших праць, присвячених цій проблематиці. Найчастіше дефініції раннього періоду лише тематичним обсягом і обмежувалися. Автори намагалися якнайповніше розкрити складники суспільно-політичного життя і відповідного розряду лексики. Так, Ю. Бєльчиков визначає суспільно-політичну лексику як слова, що «позначають явища та поняття з галузі політики, соціології, політичної економії» [Бельчиков 1962, с. 9]. А. Бурячок розширює тематичні горизонти, називаючи так лексику, яка стосується аспектів життя й діяльності соціально та політично організованого суспільства, а саме – політичну, філософсько-ідеологічну,

частково політико-економічну, юридичну, військово-воєнну, загальноісторичну [Бурячок 1983, с. 13]. І. Протченко зупиняється на політичній, соціально-економічній та філософській сферах [Протченко 1985, с. 103]. Цей підхід зазнав критики Т. Клімушенко, яка стверджувала, що неможливо перерахувати всі предметно-тематичні класи суспільно-політичної сфери [Климушенко 1985, с. 22].

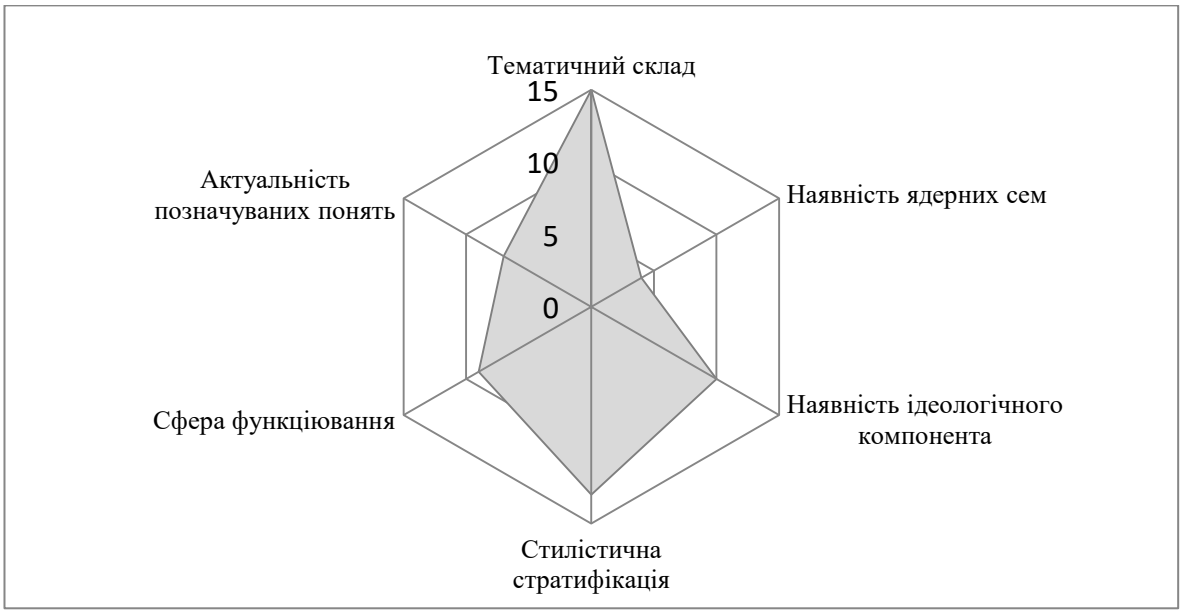

Рис. 1. 1. Дисперсія головних ознак суспільно-політичної лексики у мовознавчих дослідженнях

І хоч наступні визначення вже не обмежувалися тематичною характеристикою, мовознавці продовжують окреслювати понятєві горизонти суспільно-політичної лексики: політичні [Крючкова 1989; Розен 1991; Стишов 2003; Холявко 2004; Мороз 2005; Арслан 2006; Сівков 2008; Ємчура 2015; Михайленко 2009; Лук'яненко 2009; Мурадова 1986; Акимова 2013; Загородня 2018], ідеологічні [Стишов 2003; Мороз 2005] або ідеологічно-пропагандистські [Арслан 2006], соціальні [Крючкова 1989; Холявко 2004; Лук'яненко 2009; Ли Йонг Хи 2003; Мурадова 1986; Акимова 2013; Загородня 2018], адміністративні [Сівков 2008; Ємчура 2015], світоглядно-філософські [Мороз 2005; Ли Йонг Хи 2003; Акимова 2013] чи морально-етичні [Холявко 2004; Михайленко 2009;

Загородня 2015; 2018], економічні [Розен 1991; Холявко 2004; Арслан 2006; Сівков 2008; Ємчура 2015; Михайленко 2009; Акимова 2013; Загородня 2018], юридичні [Стишов 2003; Сівков 2008; Ємчура 2015; Михайленко 2009] чи правові [Арслан 2006], військові [Стишов 2003; Арсла 2006; Михайленко 2009] або військово-політичні [Сівков 2008], а також явища і реалії міжнародних відносин [Розен 1991; Стишов 2003; Лук'яненко 2009] та культурного життя [Розен 1991; Арслан 2006]. Максимальну деталізацію тематичного складу бачимо в М. Арслана, який виділяє аж 18 груп й, окрім вищезгаданих, називає національно-етнічну, демографічну, екологічну й науково-технічну лексику [Арслан 2006]. Це детерміновано фокусом дослідження: автор зосереджується на розвитку кримськотатарської суспільно-політичної термінології, з'ясовуючи галузеве походження термінів, що й уможливлює чітке розмежування. Через багатоаспектність соціального й політичного життя тематичний склад суспільно-політичної лексики заслуговує окремого розгляду в рамках тематичної класифікації.

Наступна ознака, частково дотична до тематичного складу, – це наявність в суспільно-політичних одиниць спільних (або ж ядерних) сем. Вона актуальна для праць початку XXI століття, присвячених семантичним характеристикам суспільно-політичної лексики. Якщо у групуванні лексем за тематикою провідну роль відіграють зв'язки між позначуваними поняттями в реальності, то пошук ядерних сем базується на відношеннях між словом й іншими лексичними одиницями, тобто всередині мовної системи. Складність виділення спільних сем у суспільно-політичній лексиці зумовлена її різноманітністю, тому дослідники називають досить узагальнені семи: «сфера суспільно-політичних відносин» [Снісаренко 2012, с. 7]; «соціальний» і «політичний» [Мурадова 1986, с. 4]; «суспільний», «політичний», «державний» і «соціальний» [Заварзина 2015]. Названі лінгвістами ядерні семи перегукуються зі словами-стимулами «суспільство», «політика», «суспільно-політичний», які використала О. Загородня у пілотному вільному асоціативному експерименті, щоб визначити найчастотніші реакції на одиниці суспільно-політичної лексики

[Загородня 2018]. На нашу думку, врахування семантичних характеристик нерозривно із тематичними уможливлює ефективніший аналіз.

Ідеологічний компонент як ознаку суспільно-політичної лексики мовознавці виділили ще у перших дослідженнях. Скажімо, А. Бєлая відносить до цього лексичного розряду «слова та терміни з різних галузей науки, що надають тексту ідейного спрямування» [Белая 1977, с. 11]. Т. Крючкова наголошує на ідеологізованості термінології суспільних наук, яка становить ядро суспільно-політичної лексики [Крючкова 1989, с. 15]. Увага до ідеологічного компонента не є надбанням виключно радянських часів, вона наявна у сучасних дослідженнях. І. Холявко зазначає, що суспільно-політичну лексику від інших груп загальновживаної лексики відмежовує «соціально-ідеологічна оцінність, оскільки одиниці з суспільно-політичною семантикою є ідеологічно орієнтованими та можуть неоднаково оцінюватися представниками різних політичних напрямків» [Холявко 2004, с. 37]. Важливо наголосити, що в найновіших наукових дослідженнях термін *ідеологія* не має того негативного забарвлення, яке спостерігаємо у повсякденному спілкуванні. Його вживають як нейтральне описове поняття на позначення системи політичних поглядів, оскільки ідеології «поганих» і «хороших» груп мають однакову структуру і функції. Ставлення до конкретної ідеології завжди залежить від світогляду, цінностей і групової ідентифікації того, хто оцінює [van Dijk 2005, с. 729].

Мовознавці по-різному трактують зв’язок оцінності й ідеології у суспільно-політичний лексиці. А. Голованєвскій вважав, що «ідеологічно-оцінні слова складають особливу групу слів, і їх доцільно виділяти з емоційно-оцінних» [Голованевский 1987, с. 36]. Особливістю соціально-ідеологічної оцінки, об’єктом якої може стати будь-яке поняття чи явище суспільного життя, на думку вченого, є її тісний зв’язок із актуальністю цього поняття чи явища. Іншими словами, ідеологічний компонент суспільно-політичної лексики визначається екстралінгвальними чинниками.

На необхідність розмежування ідеологічності й емоційності вказує також Т. ван Дейк: «Коли ми говоримо про ідеологію ненависті, скажімо, расизм чи

сексизм, насправді йдеться не про емоцію, а про колективну негативну оцінку (ставлення). Емоція – це тимчасове, контекстуальне, особисте, фізіологічно зумовлене і когнітивно інтерпретоване явище. З огляду на це людина може стабільно поділяти негативне ставлення до іммігрантів, але вона не здатна буквально почувати до них перманентну злість і тим більше поділяти цю емоцію з іншими людьми» [van Dijk 2005, с. 731]. Отже, ідеологія – соціальний конструкт, в основі якого лежить не емоція, а оцінка, закладена в когнітивну модель реальності.

Натомість І. Холявко не підтримує цілковите виключення емоційного компонента з ідеологічної оцінки. Дослідниця розмежовує дві групи суспільно-політичних одиниць: перші поєднують предметність і оцінність, а другі набувають соціально-оцінного значення лише контекстуально, відповідно йдеться про лексику раціонально-оцінну (в основі протиставлення «корисний – шкідливий») й емоційно-оцінну (в основі протиставлення «такий, що викликає позитивні емоції – такий, що викликає негативні емоції») [Холявко 2004, с. 133–134].

Оскільки ідеологія – явище суспільне, а не власне лінгвістичне, її зв’язок із лексикою простежують українські й зарубіжні дослідники політичного дискурсу. Так, Т. Весна, вивчаючи ідеологічний та національно-культурний компонент у семантичній структурі лексики політичного дискурсу, називає основними ознаками ідеологічно маркованої лексики системність (стале значення у «дискурсному полі» однієї ідеології), соціальну оцінність, полісемічність і поліемоційність (протилежні оцінки тієї ж лексичної одиниці носіями різних ідеологій) [Весна 2002, с. 6]. Останню ознаку детально описує М. Едельман: «Засоби, якими мовець говорить про політику, – це ключ до його поглядів. У той же час інтерпретація цих засобів аудиторією – ключ до їхнього, можливо, зовсім іншого бачення реальності. Якщо немає конфлікту значень, то тема за своїм визначенням не політична» [Edelman 1985, с. 10]. Т. ван Дейк окреслює класичні стратегії реалізації ідеології – «ідеологічний квадрат» (рис. 1.2). Суспільно-політична лексика – невід’ємний компонент цих

механізмів: для супротивників і ворогів мовці обирають максимально негативні номінації, а для власних негативних дій використовують евфемізми, наприклад називають бомбу «Миротворець», а вбивства цивільного населення супротивників – «побічними втратами» [van Dijk 1997, с. 33].

акцентувати **Наші** позитивні сторони	акцентувати **Їхні** негативні сторони
применшувати **Наші** негативні сторони	применшувати **Їхні** позитивні сторони

Рис. 1. 2. Ідеологічний квадрат Т. ван Дейка

Семантика ідеологічно забарвлених одиниць має динамічну природу, яка виявляється у процесах ідеологізації, реідеологізації, деідеологізації, переідеологізації та вторинної ідеологізації [Мінчак 2003]. Такі зміни конотацій відображають зсуви в суспільній свідомості, державні перетворення й еволюцію цінностей носіїв мови.

Суспільно-політична лексика – надзвичайно різноманітна не лише за тематичним, а й формальним і стилістичним складом. До цього розряду належать одиниці різного походження, спеціалізовані лексично (терміни-лексеми), семантично (семи загальновживаних слів) і фразеологічно (стійкі назви) для вираження понять із галузі життя соціуму [Холявко 2004, с. 38]. Характеризуючи склад суспільно-політичної лексики, науковці називають: частину суспільно-політичної термінології, назви установ, найменування суспільних реалій та явищ життя різних країн [Крючкова 1989, с. 15]; терміни, перифрази, абревіатури, загальновживані найменування, метафори, власні

імена, за якими стоїть певний комплекс політичних уявлень і асоціацій [Стишов, с. 53]; спеціальні терміни і загальновживані слова, суто книжну лексику й просторіччя, емоційно-експресивну й нейтральну лексику [Михайленко 2009, с. 13]; терміни, реалії, номенклатурні назви партій, організацій, політичні ідіоми (жаргонізми), гаслові слова [Весна 2002, с. 5] тощо. І. Холявко виокремлює функціювання у складі суспільно-політичної лексики загальновживаних, книжних, просторічних слів та елементів «нестандартної мови» як її диференційну ознаку. При цьому «нестандартна мова» об'єднує соціолекти (жаргони різного роду професійних і соціальних угрупувань), колоквіалізми (розмовну субстандартну лексику) й контекстуальне значення слів, що виникло внаслідок застосування стилістичних прийомів [Холявко 2004, с. 119]. Така насиченість суспільно-політичної лексики стилістично забарвленими одиницями нерозривно пов'язана з її ідеологічною оцінністю, про яку йшлося вище.

Через помітну стилістичну стратифікацію суспільно-політичної лексики окремі дослідники виокремлюють у її складі ядро і периферію (із врахуванням тематичного поділу). Скажімо, І. Холявко зазначає, що ядро складають «мовні одиниці світоглядно-філософського змісту, пов'язані з вираженням аксіологічних ідеологічних понять і категорій суспільної свідомості, а до периферії належать детермінологізовані одиниці з галузі міжнародного права, економіки, військової справи тощо» [Холявко 2004, с. 40–41]. Т. Крючкова розрізняє власне політичну лексику і потенційно політичну лексику, відносячи до останньої одиниці загальнолітературного словника, лозунгові слова тощо [Крючкова 1989, с. 18].

Підставою чи для не найбільшої кількості дискусій є співвідношення і розмежування суспільно-політичної лексики і суспільно-політичної термінології. Погляди мовознавців щодо цього питання можна згрупувати у три розряди:

1) суспільно-політична лексика і суспільно-політична термінологія не розмежовуються і використовуються як синонімічні терміни (О. Акімова, І. Сівков);

2) суспільно-політична термінологія – це частина суспільно-політичної лексики (Т. Крючкова, О. Стишов, О. Мороз, М. Арслан, Л. Михайленко, Н. Ємчура);

3) суспільно-політична лексика і суспільно-політична термінологія – дві окремі лексичні підсистеми, які не перетинаються (І. Холявко, Л. Мурадова, А. Загребельний).

Труднощі розмежування пов'язані з перенесенням ознак суспільно-політичної лексики (загальнозрозумілість, експресивність, частотність вживання) на суспільно-політичну термінологію. Так, А. Бурячок визначає останню як «особливий шар термінологічної лексики, що займає проміжне місце між функціонально обмеженими терміносистемами, позбавленими емоційно-експресивного забарвлення, і загальновживаною літературною лексикою, з якою постійно інтерферує, що робить диференційну межу між ними мінливою, рухливою» [Бурячок 1983, с. 22–23]. Схожої думки дотримується В. Коломієць, що окреслює в лексиці, пов'язаній зі сферою громадського і політичного життя, дві суперечливі тенденції: прагнення до змістової точності й однозначності і тяжіння до нетермінологічної образності [Коломієць 1973, с. 85]. Такий підхід практично внеможливлює розрізнення суспільно-політичної лексики і термінології.

Ми погоджуємось із твердженням, що суспільно-політична лексика і суспільно-політична термінологія – взаємопов'язані макросистеми, що «не перетинаються, хоча частина їх елементів і збігається в плані вираження» [Холявко 2004, с. 48]. А. Загребельний пропонує розглядати суспільно-політичну лексику як частину словника загальнолітературної мови, лексичні й фразеологічні одиниці якої не можуть бути абсолютно співвіднесені зі спеціальними поняттями і мають споконвічні або набуті ідеологізовані мікрокомпоненти значення, а суспільно-політичну термінологію – як особливу

підсистему лексики літературної мови, одиниці якої номінативно спеціалізовані для об'єктивації явищ, зв'язків, подій суспільно-політичного життя соціуму засобами мовного коду [Загребельный 2013, с. 30]. Іншими словами, одиниці суспільно-політичної термінології не відрізняються характеристиками від будь-якої іншої термінологічної системи. Загальнодоступність й оцінне забарвлення, яке їм помилково приписують, стосується одиниць суспільно-політичної лексики. Ці дві системи суттєво відрізняються семантичними і функційними характеристиками. У їх розмежуванні головну роль відіграє сфера вживання [Бурячок 1983; Холявко 2004]: будучи використаним у мові масової пропаганди та агітації, ЗМІ чи розмовному мовленні, термін не виражає точне наукове поняття (пересічний мовець розуміє лише окремі ознаки денотата) і отримує оцінне чи емотивне забарвлення, тобто втрачає свої головні ознаки, зазнає детермінологізації. Отже, суспільно-політична термінологія функціює лише в наукових текстах та спілкуванні вузького кола фахівців, у всіх інших випадках йдеться про омонімічні одиниці термінологічного походження, які належать до суспільно-політичної лексики.

Сфера функціювання цікавить науковців не лише як критерій розрізнення суспільно-політичної лексики і термінології, а й як платформа для реалізації різноманітних функцій лексичних одиниць. О. Воробйова зазначає, що одиниці суспільно-політичної лексики виконують аксіологічну й прагматичну функції, будучи репрезентованими в ЗМІ, художній літературі, публіцистиці та актуалізуючи конотативні аксіологічні семи; естетичну функцію в художніх творах, коли слугують для творення художнього образу чи історичного фону, макрообразу епохи [Воробьева 2008, с. 6]. У досліджені Л. Мурадової семантико-функційний підхід використано для розмежування лексики суспільно-політичного тексту / дискурсу (вся лексика, що вживається в цьому типі дискурсу), публіцистичної лексики (лексика, що найчастіше вживається у публіцистиці, типова саме для неї) та суспільно-політичної лексики (лексика, що позначає поняття з галузі політичного або соціального життя) [Мурадова 1986, с. 4]. Н. Кондратенко обмежує сферу функціювання *політичної лексики*

політичною комунікацією, опосередкованою через медіа, окремо наголошуючи на зрозумілості й доступності відповідних одиниць [Кондратенко 2007, с. 25]. Упродовж останнього десятиліття суспільно-політична лексика проникла у новий функційний простір – інтернет-комунікацію, специфіку якої буде висвітлено у підрозділі 1.3.

Остання ознака, на якій акцентують мовознавці під час дефініції суспільно-політичної лексики, – це актуальність одиниць для життя соціуму в конкретному часовому зрізі. Звідси – динамічність цієї макроструктури і невпинний процес лексико-семантичних змін. Суспільно-політична лексика «концентрується навколо найактуальніших проблем, гарячих точок, доповнюючи наявні стійкі системи позначеннями нових явищ чи кращими назвами для старих» [Розен 1991, с. 99]. Така гнучкість і відкритість робить її зручним матеріалом для дослідження динамічних процесів у лексиці, перш за все – неологізації. Упродовж 2014–2019 рр. суспільно-політичний неолексикон української мови поповнився великою кількістю одиниць, що викликано як екстралінгвальними, так і інтралінгвальними чинниками.

1. 3. Інтернет-комунікація як джерельна база для дослідження мовних явищ

З’явившись на території України тридцять років тому, спершу інтернет охоплював невелику аудиторію, і тільки в другому десятилітті XXI століття став по-справжньому поширеним інструментом. За даними регулярних опитувань Інтернет-Асоціації України і Factum Group Ukraine, у 2010 році доступ до інтернету мали 33 % українців, у 2014 році – 57 %, а у 2019 цей показник досягнув 71 %. І хоч зберігається розрив у проникненні інтернету в містах і сільській місцевості (74 % і 58 % відповідно), а також частках користувачів різних вікових груп (понад 90 % осіб віком до 44 років і лише 29 % осіб віком 65+), інтернет-комунікація стала звичним явищем у житті більшості українців [ДІПУ 2019].

З появою інтернету і перших технологій для спілкування за допомогою комп'ютера науковці спрямували зусилля на дослідження нового виду комунікації і її мовленнєвої реалізації. Стрімкий розвиток цього напрямку породив численні номінації для аналізованого феномена: *netspeak, chatspeak, txtspeak, комп'ютерно опосередкована комунікація, інтернет-комунікація, інтернет-сленг, онлайнова мова, цифровий дискурс, віртуальний дискурс, електронний дискурс, комп'ютерний дискурс, інтернет-дискурс, www-дискурс* тощо. Перша причина надлишку термінів – дослідникам важко знайти спільний знаменник для всіх цікавих їм джерел матеріалу. Тому в першому компоненті наведених номінацій бачимо або засіб передачі інформації (*цифровий*), або спосіб публікації (*онлайн*), або конкретне розміщення (*інтернет*) [Page 2014]. Частина термінів різниться суто технологічними нюансами: скажімо, М. Карпенко мотивує виокремлення *www-дискурсу* з *інтернет-дискурсу* відмінністю технології World Wide Web від інших інтернет-послуг, маніфестованій у гіпертекстовості [Карпенко 2016]. Другий компонент номінацій породжує лінгвістичну плутанину: *дискурс, комунікація, мова* і *сленг* – явища різного рівня. Ми підтримуємо твердження Дж. Андрутсопулоса про те, що вживання термінів на зразок *інтернет-сленг*, *netspeak* або *chatspeak* для опису специфіки всього масиву текстів і повідомлень в інтернеті призводить до надмірної екзотизації феномена [Androutsopoulos 2006]. У нашій роботі трактуємо термін *інтернет-комунікація* як комунікативну взаємодію користувачів онлайнових інформаційних ресурсів і соціальних мереж, реалізовану у різних формах мовленнєвої діяльності (усній, письмовій, гібридній і мультимодальній). При цьому інтернет-комунікація – явище неоднорідне, і її специфіка зумовлена соціальними, комунікативними і технічними параметрами конкретних платформ і/або жанрів.

Однак необхідність класифікації різновидів інтернет-комунікації не завжди була очевидною. Ранні дослідження (1980-ті – початок 2000-х рр.) схильні до надмірного узагальнення властивостей мови інтернету і трактування інтернет-комунікації як єдиного гомогенного жанру. Автор засадничої праці

«Мова й інтернет» Д. Крістал хоч і виокремлює п’ять ситуацій інтернет-комунікації: електронна пошта, синхронні чат-групи, асинхронні чат-групи, віртуальні світи, World Wide Web (а у другому виданні додає до них миттєві повідомлення і блоги), але пропонує термін *netspeak* як єдиний для всіх ситуацій і притаманний лише інтернету різновид мови [Crystal 2006]. Аналогічної думки дотримується українська дослідниця Л. Компанцева: «Мова Інтернету може бути віднесена до нового різновиду мови, що посідає значуще місце в житті соціуму разом з такими великими підсистемами, як, наприклад, мова художньої літератури, розмовна мова тощо» [Компанцева 2007, с. 20], фактично прирівнюючи мову інтернет-комунікації до окремого функціонального стилю.

Такий підхід зазнає обґрунтованої критики з боку інших лінгвістів. К. Дюршайд формулює два переконливі аргументи: по-перше, частина «унікальних» особливостей мови інтернет-комунікації, зокрема вживання абревіатур, акронімів, нестандартна орфографія і пунктуація, зафіксовані в інших контекстах ще до появи інтернету. Лінгвісти наводять приклади з конспектування, приватного листування попередніх століть [Baron 2002; Elspaß 2002; Shortis 2007], художніх творів [Shortis 2007], телеграм [Baron 2002] тощо. По-друге, справді специфічні риси інтернет-комунікації неоднаково виявляються у різних онлайн-середовищах і мовленні окремих користувачів [Dürscheid 2004].

Квантитативний аналіз допоміг продемонструвати реальну частоту використання користувачами специфічних особливостей онлайнової мови. У 2002 році Б. Левін і Й. Доннер створили корпус повідомлень із п’яти різних електронних дощок оголошень (популярного наприкінці 1990-х способу спілкування в інтернеті) й визначили інтенсивність вияву низки ознак. Найчастотніша – нестандартна пунктуація (відсутність крапки або надлишок розділових знаків у кінці речення, ігнорування великої літери на початку) – зафіксована у 46 % повідомлень. А от ознаки, на яких наголошували перші дослідники мови інтернету, з’являлися менш ніж у третині повідомлень,

зокрема частота заміни слів омофонами (англ. *u* замість *you*, *r* замість *are*), використання емотиконів і нових акронімів становила 14 %, 8 % і 5 % відповідно [Lewin, Donner 2002]. Метааналіз низки аналогічних досліджень на матеріалі миттєвих повідомлень, електронних листів і т. д., виконаний у 2010 році, засвідчив, що стандартні форми домінують над нестандартними на усіх мовних рівнях. Переважання нестандартних варіантів зафіксовано лише в окремих пунктограмах і використанні великої літери. З огляду на це авторка метааналізу Л. Сквайрс застерігає від технологічного детермінізму: інтернет-комунікацію слід розглядати крізь призму потенційних, а не неминучих реалізацій. Комунікаційні технології водночас накладають обмеження й генерують можливості, але їх вплив і використання у суспільстві не зумовлені цим жорстко [Squires 2010].

Відхід від технологічного детермінізму дав ученим змогу охопити значно ширшу кількість феноменів інтернет-комунікації. Д. Бартон і К. Лі виокремлюють три основні напрямки дослідження мовних явищ в інтернеті: розкриття структурних особливостей (притаманний раннім дослідженням, про які йшлося вище), вивчення соціальних варіацій (конкретні види інтернет-комунікації, зв’язок між мовленням і онлайн-ідентичністю), аналіз мовних ідеологій і метамови (як про мову інтернет-комунікації говорять онлайн) [Barton, Lee 2013]. Американська лінгвістка С. Геррінг зазначає, що аналіз комп’ютерно опосередкованої комунікації дає змогу вивчати і мікрорівневі феномени (словотворення, вибір лексичних одиниць, структуру речень, перемикання кодів у білінгвальних мовців), і макрорівневі явища – когерентність тексту, дискурсивні вияви ідентичності, гендеру й належності до спільноти [Herring 2004].

Для ефективного вивчення мовних явищ в інтернет-комунікації необхідно враховувати її видове різноманіття, і для цього значна частина дослідників звертаються до поняття жанру. На думку Т. Гейд, розвідки, присвячені конкретним феноменам комп’ютерно опосередкованої комунікації, опираються на теорію жанру – імпліцитно чи експліцитно [Heyd 2009, с. 245]. У

комунікативній лінгвістиці мовленнєвий жанр трактують як «тематично, композиційно й стилістично усталені типи повідомлень – носіїв мовленнєвих актів, об'єднаних метою спілкування, задумом мовця з урахуванням особистості адресата, контексту і ситуації спілкування» [Бацевич 2004, с. 160]. На момент появи інтернету дослідники були аж надто схильні ідентифікувати дискурсивні явища як нові цифрові жанри. Однак більшість лінгвістів дійшла висновку, що жанри інтернет-комунікації – гібридні, тобто поєднують риси своїх попередників серед традиційних жанрів усного і писемного мовлення з особливостями онлайн-середовища. Так, С. Чемеркін у монографії «Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси» простежує вплив інтернет-комунікації на різні функціональні стилі й жанрові різновиди української мови [Чемеркін 2009], Я. Голодюк називає динамічною основною інтернет-комунікації усно-розмовний, а статичною – епістолярний дискурс [Голодюк 2013], С. Каленюк відзначає, що електронна пошта продовжує окремі традиції «паперового» епістолярного жанру [Каленюк 2018_1], І. Бабій пов'язує блог із такими письмовими жанрами, як щоденник та листи [Бабій 2020].

Найбільш детальну схему для класифікації жанрів інтернет-комунікації запропонувала вже згадана С. Геррінг, виокремивши медійні й ситуативні фактори. До першої групи належать технологічні параметри передавання інформації: синхронність / асинхронність, напрям передачі (одно- чи двосторонній), тривалість зберігання повідомлення, обмеження розміру тексту, канали комунікації (текст, аудіо, зображення, відео тощо), анонімність, приватність, можливість фільтрування (наприклад, щоб відсіяти небажані повідомлення), можливість цитування, формат повідомлення. Ситуативні (або ж соціальні) фактори ще численніші:

– структура комунікації (спрямованість: один до одного, один до багатьох, багато до багатьох; приватність / публічність; анонімність / неанонімність; кількість активних учасників і повідомлень);

– характеристики учасників (від демографічних показників до компетентності в темі й особистих переконань);

– мета комунікації (загальні цілі платформи – професійні, соціальні, і цілі конкретної взаємодії);

– тема;

– тон (формальний / неформальний, дружній / саркастичний тощо);

– діяльність (обмін інформацією, дискусія, жартівливий діалог, сварка тощо);

– норми (організаційні, поведінкові, мовні);

– код (мова, соціо/діалект, система письма, шрифт) [Herring 2007].

Урахування такої кількості факторів породжує множину жанрів інтернет-комунікації: текстові й голосові чати, електронна пошта, форуми, блоги, твіти, відеоконференції, віртуальні робочі й навчальні середовища [Chanier 2014], вебсайти, корпоративні блоги, електронні дошки оголошень, онлайн-видання, wiki-статті, email-розіграші [Heyd 2009], миттєві повідомлення [Squires 2010], мікроблоги [Zappavigna 2012] і т. д. Спостерігаємо, що іноді до категорії жанрів потрапляють родове і видове поняття, наприклад блог і корпоративний блог, або одиничне й сумарне, як-от твіт і мікроблог. Прагнення побудувати стрункy типологію, що передавала би ієрархію видів інтернет-комунікації, підштовхнуло О. Землякову протиставити жанрам (електронний лист, форум, чат, пост, коментар тощо) *гіпержанри* (сайт, блог, соціальна мережа, електронна бібліотека) [Землякова 2010].

Інтернет-видання й соціальні мережі, на матеріалі яких аналізуємо суспільно-політичний неолексикон української мови, ми трактуємо як два види мультижанрових платформ інтернет-комунікації. Дослідники кросмедіа фіксують у сучасних інтернет-виданнях і традиційні публіцистичні жанри (інформаційні, аналітичні і художньо-публіцистичні), і трансформовані (веб-огляд, стрічка заголовків, подкаст, інфографіка тощо) [Поплавська, Садівничий 2015]. Різножанровість публікацій поряд із переважанням власного

медіаконтенту і професійністю редакції – одна з ключових ознак, які вирізняють повноцінне інтернет-видання з-поміж численних інформаційних онлайн-ресурсів [Чабаненко 2010]. Попри демократизацію мови й урізноманітнення контенту інтернет-видання залишається зразком традиційних масмедіа.

Натомість соціальні мережі – приклад соціальних медіа. Цей широкий термін охоплює сайти і сервіси, спрямовані на наповнення користувацьким контентом, а також встановлення зв'язків між користувачами, наприклад форуми, блоги, мережеві енциклопедії, соціальні мережі, платформи для поширення відео, фото тощо [Page 2014, с. 5]. Основна відмінність між соціальними і масмедіа полягає у механізмі передавання інформації. Масмедіа (телебачення, радіо, друковані газети, інтернет-видання) працюють за принципом «від одного до багатьох», соціальні медіа – «від багатьох до багатьох» (рис. 1.3). Саме тому у соціальних мережах будь-який користувач може охопити потенційно велику аудиторію. На практиці це залежить від низки факторів, але навіть велика кількість фоловерів і попередній досвід успішного поширення не завжди гарантують успіх. Наприклад, у твіттері лише один на тисячу постів отримує більше ста поширень [Кухарський 2020, с. 202]. Дослідники медіа відзначають, що соціальні медіа змінили узвичаєні поняття «аудиторія» і «автор», а генерування контенту користувачами розмиває межу між автором і читачем [Barton, Lee 2013, с. 17]. Опитування користувачів соціальних мереж демонструє широкий спектр потреб, які вони задовольняють шляхом письмової інтернет-комунікації: емоційні, когнітивні, естетичні, потребу в самовираженні і самореалізації, потребу в організації соціального життя тощо [Sokol, Petryshyna, Mykolenko 2021].

Виокремлюючи соціальні мережі з-поміж інших соціальних медіа, О. Дзюбіна називає такі характерні жанрові елементи: візуальна саморепрезентація (аватар, світлини), вербальна саморепрезентація (ім'я, анкетні дані), відображення соціальних зв'язків користувача, можливість надсилати як приватні, так і публічні повідомлення, гіпертекстовість та

інтертекстуальність, мультимедійність [Дзюбіна 2016_2, с. 5]. Л. Шевченко наголошує, що інтертексуальність актуалізує «універсальні медійні смисли, ідеї, символи, жанри і текстові форми, що здатні реалізовуватися у впізнаваних еталонах, зразках, типізованих моделях комунікації» [Шевченко 2014, с. 84].

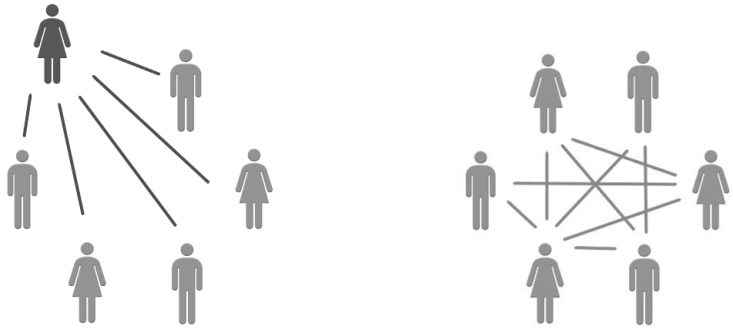

Рис. 1.3. Принципи передавання інформації: «від одного до багатьох», «від багатьох до багатьох»

Соціальна мережа «Фейсбук» з'явилася у 2004 році як сайт для комунікації студентів Гарварду, згодом перемкнулася на ширшу аудиторію і досягла глобального успіху. Дослідження компанії PlusOne на основі даних рекламного кабінету соцмережі свідчить, що станом на лютий 2020 року фейсбуком користуються 14 мільйонів українців [ДПФІУ 2020]. Найбільший приріст аудиторії зафіксовано після указу РНБО про заборону використання російських соцмереж і пошукових ресурсів у травні 2017: якщо у січні того року facebook.com займав 10 місце у рейтингу сайтів за охопленням, то в грудні опинився на третьому [ТОП 2017]. Основними структурними елементами соцмережі є профілі користувачів і стрічка новин – динамічна підбірка нових дописів друзів і відстежуваних сторінок. Текстове поле допису має обмеження у 5000 символів, до тексту можна додавати фото, відео, гіперпосилання тощо. Допис виконує низку комунікативних функцій і слугує як для висловлення власної позиції, так і вираження настрою чи почуттів. Функціонал сервісу дає змогу іншим користувачам вподобати (з 2016 року сюди додали реакції з

різними емоціями), коментувати й поширювати чужі дописи. Користувачі можуть приєднуватися до відкритих і закритих груп, а також спілкуватися у приватних чатах [Barton, Lee 2013].

Історія «Твіттеру» починається із 2006 року, ця соціальна мережа популяризувала жанр мікроблогу. Спершу максимальна довжина допису (твіту) становила 140 символів, і лише в 2017 її збільшили до 280. Незважаючи на те, що твіттер поступається фейсбуку у популярності серед українців (у 2019 році він в середньому охоплював тільки 10 % від загального числа користувачів інтернету) [ТОП 2019], низка особливостей робить його джерелом цінного матеріалу для дослідження політичної інтернет-комунікації. Лаконічність повідомлень і використання хештегів (хештег – спеціальна мітка, що складається з символу # і лексеми, наприклад *#правда*) для маркування теми допису і миттєвого пошуку дотичних твітів дають змогу поширювати екстрену інформацію й фіксувати реакцію суспільства на резонансні події й потрясіння [Давидюк 2017]. «Твіттер» відіграє важливу роль у мобілізації громадян і координації протестних рухів по всій планеті [Петренко 2017]. Як зазначає М. Заппавінья, хештеги породили феномен «пошукабельності» дискурсу: люди маркують свої висловлювання для того, щоб знаходити однодумців і гуртуватися навколо певних цінностей [Zappavigna 2012, с. 1]. Ще одна функція твіттеру – тренди – відображає поточні найпопулярніші теми за регіонами та країнами, й іноді користувачі вдаються до цілеспрямованого масового використання певного хештегу, щоб вивести його у тренди і привернути до теми увагу більшої кількості людей. Таке явище називається твіттер-шторм. Стрічка має дві опції: хронологічне і кастомізоване відображення твітів відстежуваних акаунтів, користувач може вподобати, коментувати й поширювати (ретвітити) їх. Налаштування приватності дають змогу зробити профіль публічним або приватним (видимим лише для фоловерів) [Page 2014].

Серед особливостей інтернет-комунікації дослідники найчастіше виокремлюють розмивання межі між усним і писемним мовленням, і хоча за останнє десятиліття більшість соціальних мереж інкорпорували голосові

повідомлення, спілкування досі переважно відбувається через текст. На синтаксичному рівні таке зближення виливається у використання на письмі простих неускладнених речень, парцеляції, еліпсів, написання власних назв із малої літери, на лексичному – у вживання емотивних вигуків, повторів, звуконаслідування, стилістично знижених слів, пропуск лексем [Дзюбіна 2016_1, с. 220–221]. Лінгвісти по-різному трактують природу такого феномена. На думку С. Чемеркіна, йдеться про графічну фіксацію усного розмовного мовлення, яка виконує «при створенні писемного тексту – функцію відтворення вимови, при сприйманні (читанні) – функцію аудіювання» [Чемеркін 2009, с. 23]. Дослідниця жанрової природи блогу О. Землякова вважає, що пости і коментарі виявляють різне співвідношення ознак: перші цілковито відповідають ознакам писемного мовлення (підготовленість, продуманість, єдина авторська концепція), а от спонтанність других вмотивовує віднесення їх до усно-письмової форми [Землякова 2010, с. 7]. Е. Дарікс пропонує опиратися на протиставлення синхронної / асинхронної комунікації, підкреслюючи, що синхронні форми (спілкування в режимі реального часу) зближуються з усною комунікацією, у той час як асинхронні (форми, що передбачають певний часовий проміжок між повідомленнями) – з письмовою [Page 2014, с. 20], при цьому гібридність мови інтернет-комунікації демонструє, що поняття «усний» і «писемний» – не дихотомічні [Squires 2010], і така позиція видається нам оптимальною.

Наступна важлива риса інтернет-комунікації – суперрізноманіття. Цей термін уперше запропонував С. Вертовец на позначення динамічної взаємодії членів глобалізованого мультикультурного суспільства, а соціолінгвісти Я. Бломмерт і Б. Ремптон перенесли на комп’ютерно опосередкований дискурс. У процесі комунікації користувачі соціальних медіа перемикають коди, використовуючи кілька мов або варіантів мови, і вдаються до стилістичних зсувів, наприклад, вживають формальну і менш формальну лексику в різних частинах тексту [Page 2014, с. 31]. Полікодовість комунікації зумовлена глобалізацією, видимістю нестандартних соціолектів в інтернеті і

мультилінгвалізмом. Я. Бломмерт і Б. Ремптон наголошують, що потрібно відійти від застарілого сприйняття мультилінгвалізму як впорядкованого перемикання (на зразок вдома – народна мова, поза домом – національний стандарт). Натомість змішування мов і регістрів, які зазвичай мовцю не властиві, зокрема у контексті дозвілля, творчості й/або суперечок (особливо у молоді) слід розглядати крізь призму мовного багатства і креативності [Blommaert, Rampton 2011, с. 7]. Як зазначає С. Каленюк, креативність учасників інтернет-комунікації є одним із основних факторів творення нових лексичних одиниць [Каленюк 2018_2, с. 86].

Мультимодальність інтернет-комунікації передбачає взаємодію семіотичних і сенсорних модальностей (текст, зображення, звук, відео тощо), які формують цілісне значення повідомлення [Barton, Lee 2013, с. 29]. Особливо виразно ця особливість виявляється у соціальних медіа, що, на відміну від перших текстово орієнтованих онлайн-сервісів, уможливлюють багатоканальне передавання інформації. Переважно вербальні технології на зразок електронної пошти контрастують з інтеграцією візуальних й аудіовізуальних елементів у «Фейсбуку» чи «Твіттері», але домінантна модальність різних платформ варіюється [Page 2014, с. 16]. Низка українських мовознавців [Черемкін 2009; Карпенко 2016; Луценко 2013; Карпа 2010] використовують на позначення мультимодального повідомлення термін *креолізований текст*, однак він менш вдалий, оскільки породжує плутанину з процесом креолізації – перетворення піджину в креольську мову, і не функціює у світовій лінгвістичній традиції.

Також дослідники відзначають фрагментарність, або ж кліповість інтернет-комунікації. Постійне оновлення новинної стрічки в інтернет-виданнях і соціальних мережах призводить до формування кліпового мислення: людина сприймає світ не цілісно, а як низку розрізнених подій, і перестрибує на нову тему, не осмисливши до кінця попередню [Молоткіна 2018, с. 15]. На думку Н. Акімової, фрагментарність новинної інтернет-комунікації ускладнює розуміння тексту і стає інструментом мовленнєвих маніпуляцій [Акімова 2016, с. 17]. Також лінгвісти відзначають, що, не розуміючи комунікативні інтенції

автора допису в соціальній мережі, реципієнт керується насамперед власною інтерпретацією прочитаного [Petryshyna, Sokol, Mykolenko 2020].

Аналізуючи мову інтернет-комунікації в нормативному аспекті, лінгвісти відзначають вияви загальної тенденції до колоквіалізації й субстандартизації дискурсу [Стишов 2012; Зайцева, Левун 2016; Дєрік 2007; Бабій 2020]. У поєднанні з тягою до експресивних номінацій, особливо в політичній комунікації, вона іноді призводить до уживання мови ненависті – образливих дискримінаційних висловів, спрямованих проти людей певної раси, етнічного походження, релігії, гендеру, сексуальної орієнтації тощо з метою заглушити опонента чи дискредитувати його позицію [Đordevic 2020, p. 2]. І хоч виникає спокуса просто списати такі вияви на анонімність, яку надає комп'ютерно опосередкована комунікація, насправді йдеться про складні соціальні механізми, пов'язані зі співвідношенням групової й індивідуальної ідентичностей у конкретних комунікативних ситуаціях [Christopherson 2007].

Чимало учених із моменту появи інтернету намагалися спрогнозувати його вплив на спільноти й політичну комунікацію. Їхні погляди варіюються від утопічних (інтернет стане платформою для розширеного політичного діалогу, допоможе доносити інформацію до більшого числа людей, розвивати і зміцнювати людські спільноти, покращить взаємодію громадян і держави) до антиутопічних (для нарощення власного впливу цим інструментом скористаються уряди і великі корпорації, а також злочинці, зокрема терористи) [Jones 2005]. Шведський дослідник Пітер Далґрен аналізує вплив інтернету крізь призму уведеного Ю. Габермасом поняття «публічної сфери» і бачить у ньому можливе вирішення кризи демократії, зокрема за допомогою електронного врядування і формування онлайн-спільнот активних громадян [Dahlgren 2005]. Інтернет-комунікація дійсно сприяє демократизації на місцевому й глобальному рівні, подоланню фізичної і соціальної дистанції, розмиванню вікових і статусних меж, горизонтальному діалогу, а також ускладнює цензуру. Окрім цього, відбулася децентралізація права вирішувати, яка інформація важлива, а яка – ні. Якщо раніше інформаційний порядок

денний встановлювали і контролювали великі медіакорпорації або держава, то тепер на нього нерідко впливають портали чи блоги окремих індивідів [Jones 2005, с. 212].

Проте важливе почуття міри: все – ліки, все – отрута. Яскравий приклад – уже згадана анонімність, досягти якої в інтернет-комунікації відносно просто. Вона водночас стимулює свободу слова і звільняє від відповідальності за сказане. Тому інтернет став бастіоном самовираження для маловидимих у політичному житті груп, де вони вільно говорять про своє існування і намагаються покращити власне становище в суспільстві, долучаючись до онлайн-активізму, або хактивізму. І заразом інтернет-комунікація – оптимальне середовище для тих, хто хоче маргіналізувати ці групи ще більше, оскільки анонімний користувач не нестиме відповідальності за мову ворожнечі й порушення соціальних норм [Jones 2005, с. 213].

Це підводить до висновку, що онлайн-комунікація більше орієнтована на змагальність, а не співпрацю, і сподіватися на її позитивний вплив на розвиток суспільного діалогу марно. Проте беззастережне прийняття такого положення – вияв технологічного детермінізму. У 1996 р. Дж. Вальтер спростував тезу про тотальну знеособленість інтернет-комунікації, порівнявши налагодження зв’язків серед людей, які спілкувались онлайн і наживо. Знеособлена комунікація дійсно траплялася під час анонімних сеансів, де учасники не мали спільного завдання і соціального контексту. Коли з’являлося спільне завдання й очікування повторної взаємодії, комунікація переходила на міжособистісний рівень, тобто і онлайн-групи, і групи з живим спілкуванням вибудовували соціальні зв’язки. Більше того, в окремих випадках учасники комп’ютерно опосередкованої комунікації починали виявляти більше емоцій і прихильності одне до одного, ніж у офлайн-групах, і Вальтер назвав цей феномен гіперособистісною комунікацією. Серед основних причин такого явища – ідеалізоване сприйняття співрозмовника, покращена самопрезентація і брак невербальної інформації (вербальну поведінку легше контролювати, особливо в асинхронному спілкуванні). І міжособистісна, і гіперособистісна комунікація

дають змогу досягнути групового консенсусу, тому відмовляти інтернет-комунікації у здатності згуртовувати не коректно [Walther 1996].

Однак із 2016 року після Брекзиту й президентських виборів у США у світі заговорили про соціальні медіа як платформу для політичних маніпуляцій і загрозу демократії. Спроби використати нові технології для впливу на людей чи дискредитації цілих країн або політичних рухів почалися раніше, із середини 2000-х, і зафіксовані в Естонії, Бразилії, Венесуелі, Іспанії, на Філіппінах, але ці випадки не отримали потужного резонансу [Померанцев 2020]. Негативна сторона соціальних медіа стоїть на трьох китах: постправді, фейкових новинах й інформаційних бульбашках. В умовах постправди цінність і переконливість інформації базується на основі її емоційної складової, при цьому факти не просто відводять на другий план, а взагалі відкидають [Suiter 2016, с. 25]. Ця тенденція експлуатує постмодерну ідею про соціальну сконструйованість реальності, а також людські когнітивні упередження [Макінтайр 2021].

Якщо постправда – узагальнений термін для кризи сприйняття фактів, то фейкові новини – її головний симптом. Це поняття об’єднує клікбейт, конспірологічні теорії, викривлену інформацію та дезінформацію [Макінтайр 2021, с. 229]. Дослідники Массачусетського технологічного інституту простежили, як правдиві і неправдиві новини поводяться у соцмережах, і виявили, що фейки поширюються швидше й охоплюють більшу аудиторію. Найпопулярніші неправдиві новини досягали від 1000 до 100 000 людей, а от правда рідко переходила межу в тисячу поширень. Для політичних повідомлень ефект був виражений сильніше, ніж коли тема стосувалася тероризму, стихійних лих, науки, міських легенд і фінансової інформації. Учені припускають, що різниця зумовлена рівнем новизни й інтенсивністю емоційної реакції реципієнтів [Vosoughi 2018].

Інформаційні бульбашки, які також називають ехо-камерами чи новинними бункерами, виникають у зв’язку з особливостями роботи соцмереж. Користувачі рідко стикаються із протилежними поглядами, тому що, по-перше, додають у друзі більше однодумців; по-друге, на основі попередньої активності

профілю алгоритми відбирають у стрічку новин ті дописи, які найімовірніше сподобаються користувачу, а отже, відповідають його позиції [Кухарський 2020, с. 189]. Дослідження італійських сторінок, присвячених науковому контенту і теоріям змови на фейсбуку, продемонструвало динаміку поляризації учасників. В обох таборах що вища активність користувача, то сильнішу тенденцію до негативу він демонструє. А загальна активність спільноти призводить до швидшої і глибшої поляризації у прихильників теорій змови, ніж у любителів науки [Del Vicario 2016].

У такий спосіб зростання популярності соціальних мереж як джерела новин може вилитися в однобоке сприйняття суспільно-політичних подій, поширення фейків і поляризацію суспільства. Окрім підтверджувального упередження, на цей процес впливають зовнішні фактори. Гібридна війна, яку РФ веде проти України, розгортається і в інтернет-комунікації. Соціальні мережі – родючий ґрунт для поширення пропаганди, дезінформації й маніпулювання сприйняттям і переконаннями людей, тут гібридна агресія не вимагає значних фінансових ресурсів, але спрацьовує дуже швидко [Svetoka 2016]. Ботоферми і тролі спантеличують аудиторію, проводять скоординовані кампанії для дискредитації ідей, людей і цілих країн, а начебто незалежні новинні вебсайти просувають порядок денний, вигідний спільному джерелу [Померанцев 2020, с. 248].

Мовне і жанрове різноманіття інтернет-комунікації актуалізує потребу комплексного дослідження тематичних груп неолексикону, і модель для таких студій запропоновано у наступному підрозділі.

1.4. Алгоритм інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону інтернет-комунікації

Інтегральний підхід до вивчення суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації впродовж 2014–2019 рр. у формально-семантичному і соціонормативному аспекті ґрунтується на поєднанні різноманітних методів дослідження, залучення яких зумовлено метою,

завданнями, об’єктом і предметом дисертаційної роботи, виконаної в галузі лексикології з урахуванням інтердисциплінарних зв’язків в оновленій парадигмі наукового знання. Комплексний аналіз ознак суспільно-політичного неолексикону здійснено **в кілька етапів**.

1. На першому теоретичному етапі опрацьовано доробок українських і зарубіжних мовознавців у галузі лексикології, функціональної стилістики, когнітивної і політичної лінгвістики, соціолінгвістики, дискурсології тощо. Встановлено доцільність використання комплексу методів дослідження суспільно-політичного неолексикону з урахуванням екстралінгвальних чинників і багатоаспектності життя сучасного соціуму, а також ролі інтернет-комунікації у гібридній агресії проти України.

2. На другому етапі роботи сформовано корпус суспільно-політичної неолексики в українській інтернет-комунікації 2014–2019 рр. Для відбору лексичних одиниць використано такі критерії: 1) номінація нових або актуалізованих явищ і понять зі сфери суспільного і політичного життя; 2) сполучуваність із ключовими лексемами *політичний, громадський, суспільний,* що підтверджує узуалізацію синтагматичних зв’язків; 3) функціювання лексичної одиниці у матеріалах інтернет-видань і комунікації користувачів соціальних мереж на соціальні і політичні теми; 4) фіксація одиниці у сучасних словниках нової лексики; 5) відсутність лексеми або лексико-семантичного варіанта (далі – ЛСВ) у словниках, виданих до початку аналізованого періоду.

Формування картотеки здійснено методом *довільної вибірки* суспільно-політичних одиниць із загальномовних словників нової лексики [АРСУН 2013; Нелюба, Редько 2014; Нелюба, Редько 2015; Нелюба, Редько 2017], енциклопедичного словника-довідника [НПЛ 2015]; публікацій загальнонаціональних інтернет-видань (pravda.com; tyzhden.ua; hromadske.com; unian.ua; lb.ua; nv.ua; express.ua), дописів і коментарів у соціальних мережах «Фейсбук» і «Твіттер» (facebook.com; twitter.com) на суспільно-політичну проблематику. Щоб відсіяти оказіоналізми від активно вживаних новотворів,

ми не включали до корпусу одиниці, якщо їх функціювання в інтернет-комунікації було засвідчено менше п’яти разів. Загалом обсяг проаналізованого матеріалу становить 650 найчастотніших лексичних одиниць із понад 6 тис. мікроконтекстів (див. додаток А).

Під час опрацювання джерел постала потреба виокремити з множини новинних й інформаційних онлайн-ресурсів повноцінні інтернет-видання, які репрезентували б функціювання суспільно-політичного неолексикону в традиційних мас-медіа. Для цього скористалися методом комплексного оцінювання інтернет-видань, розробленим М. Чабаненко, який містить такі критерії: професійність медіапублікацій; наявність редакції на кшталт традиційних ЗМІ; організація і рубрикація сайту; інформаційні повідомлення соціально значущого змісту, орієнтовані на масову аудиторію; переважання власних матеріалів; належно оформлені републікації з інших видань; багатожанровість публікацій; партнерські зв’язки з іншими онлайн-ЗМІ; регулярне оновлення медіаконтенту (не рідше, ніж раз на тиждень); достатній рівень відвідуваності [Чабаненко 2010, с. 8–9]. Використані в нашій роботі інтернет-видання відповідають усім переліченим критеріям.

Безпосереднє спостереження за мовою користувачів соціальних медіа здійснено під час відстежування реакцій на резонансні події і дописи на суспільно-політичну тематику в режимі реального часу (за допомогою хештегів, трендів, пошуку за ключовими словами).

Використання соціальних мереж як джерела матеріалу для лінгвістичного дослідження вимагає розв’язання низки етичних проблем. Перш за все це питання конфіденційності і захисту персональних даних користувачів. Дослідник повинен обдумати, як поводитися з аспектами тексту, що можуть розкривати певні елементи особистої інформації, чи потрібна письмова згода учасників і наскільки взагалі залучати їх у процес аналізу [Page 2014, с. 60]. Визначальним фактором тут виступає ступінь відкритості / приватності конкретного онлайн-середовища. Вирізняють публічні (відкриті і доступні кожному, хто має доступ до інтернету), напівпублічні (в принципі доступні

кожному, але вимагають реєстрації), напівприватні (доступні обмеженому колу людей, наприклад, співробітникам компанії), приватні середовища (доступ обмежений усім, крім автора контенту) [Sveningsson 2009, с. 136].

Політика конфіденційності обох соціальних мереж, використаних у нашому дослідженні, визначає, яка інформація вважається публічною / відкритою: «Відкриту інформацію може бачити будь-хто в наших Продуктах і не тільки, навіть особи, які не мають облікового запису. До відкритої інформації належать: інформація у вашому публічному профілі у «Фейсбук»; а також контент, який ви публікуєте на сторінці» [Facebook Privacy Policy]; «більшість інформації у «Твіттері» – публічна, зокрема інформація вашого профілю, часовий пояс і мова, дата створення профілю, ваші твіти і деяка інформація про них (дата і час публікації, застосунок)» [Twitter Privacy Policy]. При цьому користувачі мають інструменти для контролю над інформацією, яку публікують, скажімо, можуть обмежити доступ до профілю чи дописів лише для друзів чи конкретних осіб.

Оскільки об’єктом дослідження є суспільно-політичний неолексикон інтернет-комунікації, ми не збирали персональних і/або чутливих даних користувачів, лише зразки функціювання лексичних одиниць у публічних дописах і твітах. Ілюстративний матеріал, поданий у тексті дисертаційної роботи, повністю анонімізований, зазначена тільки дата публікації.

Наступний етичний момент – необхідність відсіяти дописи, коментарі, твіти, створені ботами або тролефермами, оскільки ми досліджуємо функціювання суспільно-політичного неолексикону у мовленні реальних інтернет-користувачів. Соціальні медіа регулярно борються з цілими мережами фейкових акаунтів, що поширюють пропаганду і дезінформацію. Наприклад, у липні 2018 року під час кампанії проти ботів і тролів у твітері акаунт В. Медвечука втратив понад 311 тисяч підписників: це удвічі більше за кількість його фоловерів станом на вересень 2020 року [КП 2020].

У публічному звіті НАТО про соціальні медіа у гібридній війні запропоновано низку критеріїв ідентифікації гібридного троля: 1) надто довгий

коментар (більше чотирьох рядків); 2) коментар відірваний від контексту; 3) коментатор ідентифікований як троль іншими користувачами; 4) коментатор виявляє відкриту агресію і вороже налаштований; 5) коментатор напівграмотний; 6) гібридні тролі зазвичай працюють групами – пошукайте інших. Щоб відрізнити звичайного троля від гібридного, можна поставити йому запитання, – перші зазвичай відповідають, інші не здатні це зробити через мовний бар'єр [Svetoka 2016, с. 42]. З огляду на те, що переважна більшість гібридних тролів публікує інформацію російською мовою, і частіше перепощує чужі дописи, ніж створює власні, у процесі дослідження такий матеріал траплявся нам нечасто і був одразу відсіяний із корпусу.

3. Третій етап роботи – систематизація корпусу суспільно-політичного неолексикону. Використано такі методи дослідження: *понятєво-лінгвальний* – для розмежування у складі нової лексики загальновживаних лексичних одиниць суспільно-політичної семантики, детермінологізованих одиниць із суміжних галузей (економіка, право, військова справа тощо), номенклатури, жаргону і сленгу, ідеологічної лексики; *компонентний аналіз* – для виявлення парадигматичних відношень у суспільно-політичному неолексиконі; *лексико-тематичного моделювання* – для формування тематичних груп суспільно-політичних номінацій; *структурно-типологічний* – для встановлення формально-структурних типів лексичних одиниць; *лексико-семантичної сполучуваності* – для вияву синтагматичних зв'язків між новими номінаціями й усталеною суспільно-політичною лексикою.

На цьому етапі послуговувалися загальномовними словниками (тлумачними [СУМ-11; СУМ-20], орфографічним (lcorp.ulif.org.ua/dictua), словником морфем [Полюга 2001], словниками іншомовних слів [Бибик, Сюта 2006; НСІС 2008], словниками синонімів [lcorp.ulif.org.ua/dictua; Караванський 2000] та ін.), енциклопедичними словниками [СучПЛ 2015; НПЛ 2015], а також новою редакцією «Українського правопису» [НРУП 2019]. Такі праці дали змогу достеменно окреслити формально-семантичні, соціонормативні, функційні ознаки нової суспільно-політичної лексики.

Частково задіяно *метод кількісного аналізу* для визначення квантитативних показників досліджуваних явищ, зокрема співвідношення питомих та запозичених одиниць у суспільно-політичному неолексиконі, продуктивності українських моделей словотворення. Аналіз відносної частоти використання варіантів лексичної одиниці в інтернет-комунікації, а також часу входження окремих неологізмів, неозапозичень чи нових ЛСВ здійснено на основі даних платформи Google Trends.

Німецький мовознавець С. Дімер, вивчаючи питання використання ресурсів Google у корпусній лінгвістиці, наголосив на унікальній здатності інтернет-комунікації миттєво відображати мовні інновації: «часто одиниці можна спостерігати на ранніх стадіях і не внормовані» [Diemer 2009]. І якщо для корпусної лінгвістики відсутність точних чисел стає перешкодою (Google Trends не надає інформацію про абсолютну кількість запитів, а пропонує узагальнені дані у вигляді шкали 0–100, де 100 – найбільша кількість запитів за одиницю часу), то використання даних про відносну частоту пошукових запитів (домен google.com відвідують 85 % користувачів інтернету в Україні [ТОП 2019]) у лексикологічному дослідженні для аналізу варіантності одиниць і їх входження у мову абсолютно вмотивоване.

4. Четвертий етап дослідження – визначення статусу лексичної одиниці з суспільно-політичною семантикою (одиниця з оцінним компонентом, з емотивним забарвленням, нейтральна лексема) та її функційного навантаження у різних сегментах інтернет-комунікації (у мові онлайн-видань у спеціальних і неспеціальних контекстах; у публічній комунікації користувачів соціальних мереж). *Функційний метод* дав змогу інтерпретувати семантико-стилістичні ознаки суспільно-політичних неолексем у мовній практиці сучасного лінгвосоціуму.

5. На завершальному етапі дисертаційної роботи мовні факти схарактеризовано й узагальнено за допомогою *описового методу.*

Поетапність виконання задекларованих завдань сприяла реалізації мети дослідження.

Висновки до розділу 1

У сучасному мовознавстві суспільно-політичну лексику студіюють у внутрішньо- і зовнішньолінгвістичній парадигмі. Перша передбачає діахронічне й синхронічне вивчення структури цього лексичного пласту, семантики і функціювання одиниць у різних стилях, а також порівняльні й зіставні дослідження вокабуляру різних мов. Серед антропоцентричних напрямків найбільш дотичними до суспільно-політичного лексикону є політична лінгвістика, студії політичної комунікації, тоталітарної мови, політичної метафори, які вводять лексеми у контекст історичних, соціальних, психологічних чинників.

На основі масиву визначень суспільно-політичної лексики в лінгвістичних працях виокремлено категорійні ознаки цього кластера словникового складу, а саме: тематичний склад, ядерні семи, наявність ідеологічного компонента, стилістичну гетерогенність, неспеціальну сферу функціювання й актуальність денотатів. У неолексиконі останній параметр отримує додаткове підсилення. У нашій роботі дотримуємося трактування суспільно-політичної лексики як відкритої множини різнотематичних і стилістично неоднорідних одиниць, що репрезентують актуальні реалії суспільного-політичного життя в неспеціальному спілкуванні і можуть містити ідеологічну конотацію.

Інтернет-комунікація, або комп’ютерно опосередкована комунікація, – відносно нове джерело матеріалу для вивчення мовних феноменів. І якщо спершу лінгвісти дещо гіперболізували особливості мови інтернету і трактували її як єдиний гомогенний жанр, поступове вивчення продемонструвало, що «унікальні» особливості мови інтернет-комунікації, зокрема вживання абревіатур, акронімів, нестандартна орфографія і пунктуація, зафіксовані у приватному листуванні, художніх творах і конспектуванні ще до появи інтернету. Відхід від технологічного детермінізму дає змогу глибше враховувати соціальну і технічну специфіку онлайн-середовищ, жанрів і мовної особистості користувача. Інтернет-видання і соціальні мережі сприяють

демократизації й об’єднанню однодумців, однак можуть призводити до формування досить однобокої картини світу. В умовах гібридної агресії, політики постправди, фейкових новин мова суспільно-політичного контенту може виявляти тенденцію до поляризації.

Сформовано алгоритм інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації, що передбачає п’ять етапів дослідження і комбінацію різних методів, які уможливлюють комплексний погляд на семантичні, формальні й соціонормативні ознаки об’єкта вивчення. Аналіз мікроконтекстів, зібраних на матеріалі соціальних мереж, було здійснено після анонімізації ілюстративного матеріалу задля захисту персональних даних користувачів.

Основні положення розділу 1 апробовано у статті «The Status of Socio-Political Vocabulary in Modern Ukrainian Literary Language» [Kostiuk 2018_1], а також підрозділі «Ukrainian social-political vocabulary in internet-newspapers in 2012–2017» колективної монографії «Multidimensionality of vocabulary in the literary language» [Kostiuk 2018_2].

РОЗДІЛ 2. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ НЕОЛЕКСИКОН У СЕМАНТИЧНОМУ АСПЕКТІ

2.1. Класифікації суспільно-політичної лексики в сучасному мовознавстві

Суспільно-політична лексика становить неоднорідну єдність у тематичному та стилістичному аспектах. Однак системний підхід до вивчення словникового складу, який є традиційним для внутрішньої лінгвістики й відповідає методиці нашого дослідження, передбачає виявлення зв'язків та взаємодії між елементами лексичної підсистеми. Тому аналіз семантико-стилістичних особливостей суспільно-політичного неолексикону повинен базуватися на класифікації як продукті логіко-лінгвістичного узагальнення.

Становлення структурної семантики пов'язане з іменами К. Мейєра, Й. Тріра, Г. Іпсена, В. Порціга та ін. й остаточно оформилося у праці Ст. Ульмана «Принципи семантики» («The Principles of Semantics»), присвяченій саме лексиці. Надалі при системному вивченні словникового складу важливу роль відігравали поняття «семантичне поле», «лексико-семантична група», «синонімічний ряд», «тематичний ряд» тощо, хоча вони були позбавлені теоретичного осмислення й чітких визначень. В. Левицький наводить ряд об'єктивних причин неоднозначного становища семасіологічних термінів у працях різних учених. По-перше, це складність і багатовимірність зв'язків предметів і явищ зовнішнього світу, які проєктуються на лексичну систему мови «по вертикалі», членуючи її на взаємозалежні блоки. До того ж різні типи об'єктів зовнішнього світу, як-от «світ речей» і «світ ідей», мають специфіку своїх системних відношень, що ще більше ускладнює взаємозв'язки між одиницями, що «покривають» ці ділянки. По-друге, елементи лексичної системи пов'язані «по горизонталі» внутрішньомовними відношеннями, породженими конкретними умовами розвитку та функціювання мови. Обидві системи зв'язків – внутрішньо- і зовнішньомовна, – накладаючись одна на одну, взаємодіють, створюючи складну сітку парадигматичних зв'язків між

словами та лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) слова [Левицкий 2006, с. 207–208]. Очевидно, що при розмежуванні лексичних мікросистем слід враховувати не виключно «вертикальні» чи «горизонтальні» зв'язки, а їх комплексну єдність.

З огляду на складність семантичного моделювання суспільно-політичної лексики вважаємо доцільним проаналізувати вже наявні у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві підходи до її класифікації. Дифузність, динамічність, відкритість і тісний зв'язок складу цієї лексичної підсистеми із тенденціями й подіями суспільного життя є причиною різноманітності класифікацій і швидкої втрати їх актуальності у випадку суттєвих змін у соціумі.

Перші спроби категоризувати одиниці, які належать до суспільно-політичної лексики, були зроблені Ю. Бєльчиковим та А. Бурячком. Розряди та групи у першого вченого виділені хаотично, їм бракує системності і єдиного критерію. До того ж відіграє свою роль заідеологізованість дослідника [Бєльчиков 1962]. Натомість А. Бурячок запропонував дві класифікації: за функціональною ознакою (власне суспільно-політичні лексеми і контекстуальні суспільно-політичні лексеми, в основі яких лежать переносно-метонімічні й метафоричні переосмислення загальних значень слів, тематичні групи виділено тільки в другому розряді, хоча вони більше скидаються на класифікацію за походженням: слова, що походять із загальновживаної лексики на позначення конкретних предметів і ознак; слова, що походять із книжно-абстрактної лексики від назв опредмечених дій і абстрагованих ознак; назви термінологічного походження з військово-воєнної, виробничо-професійної, конфесійної та інших галузей) і за семантико-понятійним принципом (8 груп, які, у свою чергу, поділяються на підгрупи). Три з восьми груп мали виразно ідеологізований характер, а інші – лексика міжнародних відносин, загальна політико-економічна лексика, політико-філософська термінологія, політико-юридична термінологія, загальна військово-воєнна лексика [Бурячок 1983, с. 26] – активно використовувалися у наступних дослідженнях суспільно-політичної лексики.

Існує тенденція не застосовувати тематичну класифікацію до одиниць, що становлять ядро суспільно-політичної лексики. Так, Л. Мурадова поділяє за цим принципом виключно периферійні одиниці – на профспілкову лексику, лексичні одиниці, що стосуються виборів і виборчої системи, одиниці, що характеризують державну політику в сфері економіки, культури, дипломатії, міжнародного права, військової справи, назви державних і партійних документів [Мурадова 1986, с. 5]. Л. Жданова, окрім власне суспільно-політичної лексики, що вживається у вузькому сенсі, відзначає існування ідеологічної (служить маркером позиції мовця), тематичної (позначає сферу політичного і громадського життя) та невласне суспільно-політичної лексики (відображає реалії політичної мови у непрямому значенні) [Жданова 1996, с. 123]. О. Мороз виділяє у цій лексичній єдності три зони: власне суспільно-політичну лексику, ідеологічну й тематичну лексику [Мороз 2003, с. 194].

Дослідники політичної комунікації також використовують тематичну класифікацію. Т. ван Дейк пропонує перелік найбільш релевантних категорій, що структурують політичну дійсність і трапляються у відповідних текстах: сфери суспільного життя, політичні системи, політичні цінності, політичні ідеології, політичні інституції, політичні організації, політичні групи, політичні діячі, політичні відносини, політичний процес, політичні дії [van Dijk 1997, с. 16–18].

У лінгвокогнітологічних студіях бачимо наступну класифікацію концептуальних понять сучасної політології: політоніми-номени (назви країн, партій, установ), політоніми-перифрази, політоніми-символи (державні символи, нагороди, свята, історичні постаті), політоніми-перформативи (автореферентні висловлювання), політоніми-слогани, політоніми-асоціати. Центральними концептуальними поняттями є *народ, держава, свобода* [Яремко 2015_1, с. 8–9].

Щодо найсучасніших досліджень суспільно-політичної лексики, то мовознавці все ж намагаються охопити тематичною класифікацією увесь її обсяг. Так, І. Холявко, здійснюючи семантико-функційний аналіз цього

тематичного кластера у 90-х роках ХХ століття, пропонує схему «опорна категорія – тематична група – тематична підгрупа – тематичний ряд» [Холявко 2004, с. 55]. Опорні категорії відповідають структурній організації концептуальної картини світу і членуються на тематичні групи з огляду на влаштування суспільно-політичного життя. Аналогами опорних категорій у дослідженнях інших лінгвістів є лексико-семантичні [Мороз 2005; Снісаренко 2012] або комунікативно-тематичні поля [Весна 2002]. Вони охоплюють тематичні [Ємчура 2015; Навальна 2014; Загребельный 2013], лексико-тематичні [Бузько 2009] чи лексико-семантичні групи [Кондратенко 2014; Литовченко 2016]. Такий різнобій детерміновано складністю внутрішньомовних і зовнішньомовних зв'язків суспільно-політичної лексики, про яку йшлося вище.

І. Сівков, досліджуючи суспільно-політичну лексику арабської мови, вирішує проблему тематичної класифікації ядерних одиниць, подаючи їх як термінологію юридичної лексики, що охоплює номінації державних символів, адміністративно-територіального поділу, органів державної влади, посадових осіб, нормативно-правових актів, політичних організацій тощо [Сівков 2008]. Дійсно, чимало лексем формально збігаються з омонімічними одиницями юридичної термінології, але як ми вже зазначали у підрозділі 1. 2., підстав розглядати суспільно-політичну лексику, що функціює у неспеціальній сфері, як частину терміносистеми, немає.

Щоб з'ясувати, які семантичні об'єднання поповнилися новотворами, неозапозиченнями, неосемантами й актуалізованими одиницями в аналізований період, ми уклали власну класифікацію суспільно-політичного лексикону. У процесі виходили з того, що трьома головними критеріями розрізнення лексичних мікросистем є: 1) мовна / позамовна детермінованість зв'язків між лексемами; 2) тип структурних відношень (комутація / субституція) усередині мікросистеми; 3) місце розташування і тип ідентифікатора (імені) групи. Залежно від їх співвідношення можна виділити семантичне, або лексико-

семантичне поле, лексико-семантичну групу, синонімічний ряд, антоніми, гіпоніми, тематичну групу, асоціативне поле [Левицький 2006, с. 221].

Оскільки досліджувана лексична множина об'єднує неоднорідні за походженням і семантикою одиниці, зв'язки між якими значною мірою зумовлені структурою зовнішнього світу і реалізуються через низку тісно переплетених сфер суспільно-політичного життя, вважаємо доцільним виділити у суспільно-політичному неолексиконі другого десятиліття XXI ст. п'ять тематичних груп: «Суспільство. Держава», «Політика», «Право», «Економіка» і «Військова справа» (рис. 2. 1.). Нерідко нові лексичні одиниці і репрезентовані ними реалії лежать на перетині двох і більше тематичних груп, тим самим відображаючи складність процесів, що потрапляють у центр уваги соціуму. Тематичні групи більш рівномірні за функціюванням, у той час як суспільно-політична лексика – дифузна структура.

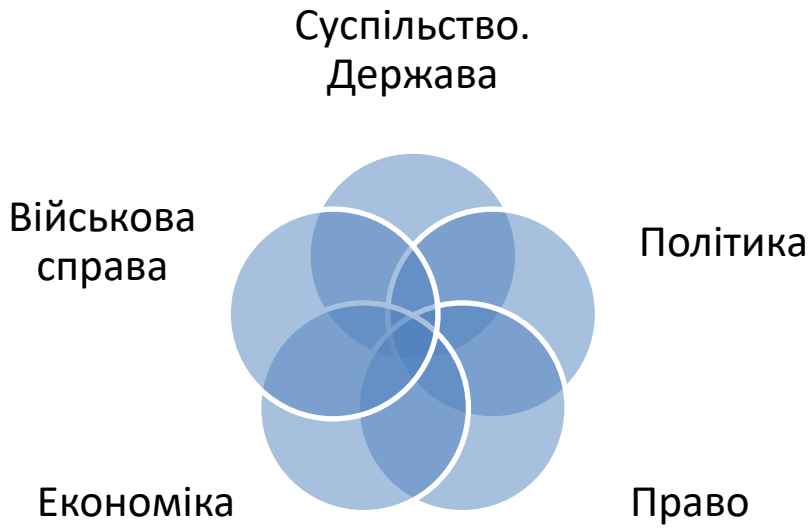

Рис. 2. 1. Тематичні групи суспільно-політичного неолексикону інтернет-комунікації другого десятиріччя XXI ст.

Усередині тематичних груп існують тематичні підгрупи – сукупності матеріальних й ідеальних денотатів, позначуваних словесними знаками, між якими можливі різнотипні парадигматичні, синтагматичні та епідигматичні

відношення. Глибша спеціалізація денотативної сфери веде до виділення у межах тематичних підгруп тематичних мікрогруп. Багаторівнева модель *тематична група – тематична підгрупа – тематична мікрогрупа* заснована на гіпо-гіперонімічних відношеннях, «які пов'язують лексеми з конкретнішим і загальнішим значенням, що становлять включення семантично однорідних одиниць до відповідного класу найменувань, і таких, котрі ґрунтуються на відношенні несумісності – властивості семантично однорідних мовних одиниць» [Косович 2019_2, с. 47].

Така класифікація суспільно-політичної лексики є наслідком її багатоманітного складу. Її перевага полягає в можливості не обмежуватися аналізом лише іменників й співвідносних номінативних одиниць, що значно звузило б дослідження суспільно-політичного неолексикону у мові української інтернет-комунікації, де важливу роль відіграють прикметники й дієслова. Окрім власне нових лексем, у межах тематичних груп розглядаємо одиниці з новими лексико-семантичними варіантами, які під впливом флуктуацій, зовнішньої енергії й закону мінімізації зусиль, реалізують похідні номінації полісемічної моделі слова [Дребет 2019, с. 133].

Оскільки об'єктом дослідження є саме нові номінації, підгрупи і мікрогрупи, перелічені в межах тематичних груп, не становлять вичерпної класифікації суспільно-політичної лексики загалом. Упродовж аналізованого періоду процес неологізації й актуалізації одиниць відбувався у різних ділянках цього тематичного кластера неоднорідно. Суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації 2014–2019 рр. відображає локальні й загальносвітові тенденції суспільного життя. В Україні це пробудження суспільної свідомості, Революція гідності, провідна роль соціальних мереж і інтернет-видань в протестному русі, гібридна війна, особливо її інформаційний та військовий компоненти, суспільний запит на реформи, а згодом наростання внутрішніх суперечностей і невдоволення якістю змін. До загальносвітових соціальних чинників належать політика постправди, розпалювання міжконфесійних і міжнаціональних конфліктів, зростання ваги популістичних

та радикальних партій, євроскептицизм. Також уплинули на розвиток суспільно-політичного неолексикону технологічний прогрес, зростання ролі ЗМІ та соціальних мереж, глобалізація. Загалом урахування комплексу екстралінгвальних чинників сприяє об'єктивності результатів наукового пошуку.

2.2. Семантична стратифікація суспільно-політичного неолексикону

2.2.1. Тематична група «Суспільство. Держава»

Тематична група «Суспільство. Держава» поряд із тематичною групою «Політика» є центральними у складі суспільно-політичної лексики. Суспільство – це продукт взаємодії людей, об'єднаних різноманітними економічними, сімейними, груповими, етнічними, становими, класовими відносинами й інтересами. У його межах діють окремі люди, соціальні групи, спільноти та соціальні інститути. Держава є продуктом розвитку суспільства й базовим інститутом політичної системи та політичної організації суспільства, відокремленою від усього іншого суспільства групою людей, що виконують функції управління і примусу і складають апарат держави [Волинка 2003, с. 19–20]. Таке взаємопроникнення понять робить суспільство і державу нероздільними у перцепції учасників інтернет-комунікації. У період 2014–2019 рр. спостерігаємо входження лексичних інновацій у тематичні підгрупи «Суб'єкти суспільної взаємодії», «Засоби суспільної взаємодії», «Державний устрій», «Органи влади», «Протест», «Громадська участь», «Цінності».

У **тематичній підгрупі «Суб'єкти суспільної взаємодії»** зафіксовано нові номінації членів суспільства за соціальною категорією чи класом: *переселенець, внутрішньо переміщена особа, дауншифтер, прекаріат* (*Достатньо згадати питання **внутрішньо переміщених осіб**, яким потрібно дати можливість як голосувати, так і висуватися* (pravda.com.ua, 05.10.2015)); родом занять: *інвесторка, аналітикиня, історикиня, експертка, волонтерка, буртинокопач, старатель буртину, культурний менеджер* тощо (*Іншої думки про поїздку українського президента до Берліна **аналітикиня***

берлінського Фонду "Наука і політика" (SWP) Сюзен Стюарт (dw.com, 12.04.2019)).

Тематична підгрупа «Засоби суспільної взаємодії» об'єднує номінації зі сфери медіа й технологій, пов'язані з поширенням інформації і комунікацією членів суспільства.

Низка суспільно-політичних неологізмів поповнила **тематичну мікрогрупу «Засоби масової інформації»:** *медіавійна, медіаексперт, псевдожурналіст, медіапроститутка, інфотейнмент, фактчек, фактчекер, ньюзрум, ньюзмейкер, політейнмент* (*А поки **фактчекери** з далекої України вирішили проаналізувати, як їхні колеги з-за кордону перевіряють президентські дебати і хто з двох кандидатів бреше більше* (pravda.com.ua, 19.10.2016)). Велика кількість неозапозичень продовжує тенденцію до інтернаціоналізації термінології журналістики, яку фіксують з 90-х рр. минулого століття [Гонтар 2011].

Велика частина неолексики увійшла в **тематичну мікрогрупу «Інформаційні технології»**, адже вони мають безпосередній вплив на соціальне та політичне життя. Так, в аналізований період в мові інтернет-комунікації закріпилися лексеми *астротурфінг, івент, інсайд, кібербуллінг, кібератака, кібертроль, кліктивізм, мейкер, мейнстрім, паблік, стрімер, стрім, фейк, фейкрайтер, фейкова інформація, хештег* тощо (*У підбурюванні поляків до протестів були звинувачені: українські мігранти, російські спецслужби, колишні члени польської компартії, теперішні члени євросоюзних органів влади, мільйонер Джордж Сорос та канцлерка Ангела Меркель і таємничий прийом соцмереж – «**астротурфінг**»* (pravda.com.ua, 24.07.2017)). Початок гібридної війни спричинив запозичення номінацій зі значенням негативної діяльності в віртуальному просторі (*хактивізм, троль, тролінг, фейкрайтер* тощо) та зі значенням дипломатичної діяльності в соціальних мережах (*твіттер-дипломатія, твіпломат* та їх варіанти): *Фахівці зазначають, що Майдан активізував небачений рівень **тролінгу** на українських сайтах* (tyzhden.ua, 14.04.2014); *У кращих традиціях суворої епохи **«Твіттер»-***

дипломатії *президент Дональд Трамп завдав нищівного удару по обережно вибудованому картковому будиночку близькосхідної політики* (unian.ua, 07.06.2017).

У **тематичну підгрупу «Державний устрій»** увійшли нові номінації, що характеризують форму державного правління: *меритократія, клептократія, ксенократія, постдемократія, постімперіалізм* тощо (*В умовах відсутності* ***меритократії*** *нам усім доведеться жити в замкненому колі, в якому може бути й затишно, але багато несправедливості, кумівства і злодійства* (pravda.com.ua, 07.01.2015)), а також називають нові поняття адміністративно-територіального устрою України: *ОТГ (об'єднана територіальна громада), тимчасово окупована територія, адмінкордон* тощо (*Старости обираються за рішенням місцевої ради у селах та селищах об'єднаної* ***територіальної громади*** *за винятком її адміністративного центру* (tyzhden.ua, 17.01.2016)).

Тематична підгрупа «Органи влади» відображає структуру органів та посад, які забезпечують функціювання держави. Вона частково збігається своїм складом із тематичною підгрупою «Суб'єкти політики», але у тематичній групі «Суспільство. Держава» лексеми реалізують термінологічні ЛСВ, а в тематичній групі «Політика» позначають конкретних людей, що займають посаду чи входять до складу органів влади і діють у їх межах. Сюди увійшли номінації органів та підструктур законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого самоврядування: *ОП (Офіс президента), УКФ (Український культурний фонд), УІК (Український інститут книги)* тощо: *Втім, зараз, за два роки після створення* ***УІК*** *Верховною Радою, стало зрозуміло, що одного закону, вдало проведеного конкурсу та авансів з боку спільноти не вистачає: недосконаліть нормативно-правової бази призвела до того, що інститут став фактичним заручником власних коштів* (lb.ua, 17.07.2018). Також у суспільно-політичному неолексиконі української інтернет-комунікації фіксуємо зростання кількості фемінітивів: *омбудсменка, генпрокурорка, віцегубернаторка, очільниця, посадовиця, держслужбовиця, урядовиця, президентка, прем'єрка, прокурорка, дипломатка, амбасадорка, технократ*

тощо (*І очолити його має справжній* ***технократ****, який не робить політику, а вміє планувати та втілювати системні зміни* (tyzhden.ua, 08.04.2016); ***Урядовиця*** *Гриневич хоче змістовно змінити школу і навчати дітей фінансовій грамотності* (twitter.com, 19.05.2016)).

У **тематичну підгрупу «Протест»** увійшли номінації масових протестів в Україні і світі: *Майдан, Революція Гідності, Євромайдан, Єврореволюція, Автомайдан, Антимайдан, антитруханівський майдан, Екомайдан, кредитний майдан, податковий майдан, Арабська весна, Парасолькова революція, Твіттерна революція* (*На* ***Антитруханівський Майдан*** *приїхали погромники-тітушки, озброєні бітами, і т. д.* (tyzhden.ua, 26.06.2016)); їх учасників: *автомайданівець, антимайданівець, майданівець, майданівка, айтітушка, беркутня, мітингувальник, пратітушка, пташенята (беркутівці), тітушня, сотня, банківська сотня, жіноча сотня, козацька сотня, медична сотня, мистецька сотня, Небесна сотня, фейсбучна сотня, диванні експерти, диванні стратеги, Самооборона Майдану, Воїни світла* (*Кількасот* ***автомайданівців*** *вимагають відставки Авакова під стінами його резиденції* (twitter.com, 04.12.2016)); і пов'язаних феноменів: *відмайданити, вулична люстрація, Груша, деленінізація, ленінопад, тітушкувати, тітушкування,* та ін. (*Невідомі активісти створили мапу* ***ленінопаду*** *на Херсонщині* (twitter.com, 10.03.2015)).

Під час Революції Гідності українці виявили готовність до участі в активних суспільних перетвореннях, самоорганізації, низовій ініціативі, що створило передумови розквіту волонтерського руху, появи громадян-активістів у різних сферах суспільного життя, пробудження національної свідомості. Саме тому велика кількість неолексики належить до **тематичної підгрупи «Громадянська участь»:** *громадський сектор, активістка, волонтерка, волонтерити, агент змін, донор, драйвер, ініціатива, медіація, пітчинг, промоція* (*Зменшення бюрократичного навантаження на вчителя, його академічна свобода, коли держава гарантує педагогам звільнення від втручання в професійну діяльність, матеріальне стимулювання та підвищення престижності роботи, покликані мотивувати українських педагогів стати*

агентами змін (tyzhden.ua, 04.01.2018)). Ці одиниці тісно пов'язані з новими одиницями тематичної групи «Економіка», які представляють способи залучення коштів на суспільно важливі проєкти, на зразок *грант, спільнокошт, фандрайзинг*. Однак з'явились і негативні номени на позначення активістів: *грантожер, сорося* (від прізвища американського мецената Дж. Сороса).

Також суспільно-політичні неологізми поповнили **тематичну підгрупу «Цінності»,** яка об'єднує номени світоглядних понять і їхні іронічні відповідники: *антиціннос*ті, *бикоко, донбасизація, духовноскрєпний, європейський курс, жлобостайл, зрадофільство, кварталізація, мультикультуралізм, мультиполярність, непотизм, пшонкостайл, синдром малоросійства, ура-патріотизм, ура-підтримка* тощо (*Але ж куди дівати* ***кварталізацію*** *країни, яка проходить навіть із випередженням всіх очікувань і графіків* (twitter.com, 09.11.2019)).

2.2.2. Тематична група «Політика»

Тематична група «Політика» охоплює одиниці суспільно-політичного неолексикону, пов'язані із формуванням, обсягом, реалізацією й функціюванням влади та боротьбою за її завоювання, утримання і розподіл між суспільними групами, народами, державами й міжнародними структурами. Сюди увійшла найбільша кількість лексичних інновацій у 2014–2019 рр., які поповнили тематичні підгрупи «Суб'єкти політики», «Міжнародні відносини» «Управління», «Ідеологія», «Вибори».

Тематична підгрупа «Суб'єкти політики» складається із мікрогруп «Безпосередні суб'єкти політики» та «Вторинні суб'єкти політики».

Тематична мікрогрупа «Безпосередні суб'єкти політики» частково збігається із підгрупою «Органи влади» тематичної групи «Суспільство. Держава» номінаціями, які позначають законодавчу, виконавчу владу та її представників. Розрізнення значення у суперечливій позиції визначається його функціюванням. У цю мікрогрупу увійшли суспільно-політичні неолексеми, що називають органи державного апарату та їх підструктури: *Офіс Президента,*

Державна фіскальна служба, кібервійсько, Національне антикорупційне бюро України та ін. (*До 2025-го Франція збільшить своє* ***кібервійсько*** *на тисячу осіб – відповідно до 4 тис. фахівців* (tyzhden.ua, 02.03.2019)). Окремі органи отримали експресивні неофіційні назви, які широко вживаються в інтернет-комунікації: *Мінстець* (Міністерство інформаційної політики України, за прізвищем міністра), *копи* (нова поліція), *митна сотня* (міжвідомчі групи для боротьби з контрабандою): *У Кабміні запевняють, що* ***Мінстець*** *базуватиметься «виключно на принципах захисту свободи слова та думки, захисту прав громадян на вираження своєї позиції»* (pravda.com.ua, 14.01.2015).

Також до цієї мікрогрупи належать номени представників владних структур, зокрема численні оцінні номінації: *зе-депутат, зе-кандидат, зе-команда, тушка, кнопкодав-рецидивіст, новоспечений нардеп, народний обібранець, одіозний нардеп, наймит парламентаризму* (про найманих працівників у Верховній Раді). Трапляються збірні назви: *режим цинічних бариг, капіталісти останнього призову, свинарчуки* (***Режим цинічних бариг*** *через підконтрольні суди продовжує репресії проти патріотів* (twitter.com, 03.12.2015)). На позначення найближчого оточення В. Януковича, яке через «протизаконне використання інструментів політичної влади, судового переслідування, кримінального «віджиму» структуризувалося в одну з найбільших фінансово-промислових і медійних груп України» [НПЛ 2015, с. 457], виник новий ЛСВ слова *сім'я*, який досі спостерігаємо в мові ЗМІ: *Після втечі екс-президента Віктора Януковича та* ***«сім'ї»*** *за кордон в Україні продовжує працювати бізнес, який і досі збагачує колишнього гаранта та його оточення* (expres.ua, 18.07.2014). До цієї мікрогрупи відносимо і нові перифрастичні номінації конкретних політичних діячів: *шоколадний король, шоколадний магнат, Порох, сивий гетьман* (П. Порошенко), *Кривавий пастор* (О. Турчинов), *кулявлоб* (А. Яценюк), *боксер* (В. Кличко), *«Легітимний», Бандюкович, Януковоч* (В. Янукович), *Азіров, кровосіся* (М. Азаров), *Пшокін* (В. Шокін), *Допа* (М. Добкін), *Гепа* (Г. Кернес), *Бубочка, Гідрант, Зеля, Зелінскі, зе-президент преЗЕдент* (В. Зеленський), *Дубінеску* (О. Дубінський) та

ін. Наприклад: *Розвиток тандему **Допа – Гепа** був можливий тільки за умови керування персонажа на зразок Януковича* (tyzhden.ua, 18.02.2014); *Є думка, що процес над волонтерами навмисно роблять таким безглуздим, щоб відволікти увагу від дійсно великої зради, яку **Зеля** привіз з Парижу* (facebook.com, 14.12.2019).

У тематичну мікрогрупу «Вторинні суб'єкти політики» увійшли нові номени офіційних політичних об'єднань, організацій, угруповань, як нейтральні (*громадська організація, група впливу, молодіжна організація, неурядова організація, НУО* та ін.): *В рамках цього законопроекту буде створено фонд, який робитиме тренінги для місцевих журналістів та надаватиме гранти для **НУО**, аналітичних центрів, приватних компаній та медіа, які матимуть досвід розпізнаванням пропаганди* (tyzhden.ua, 17.03.2017); так і оцінні номінації (*клан, політичний бомонд, хунта* та ін.): *Серед навколопатріотичної **політичної тусовки** дуже модно постійно апелювати до хорватського досвіду в плані вирішення проблеми з Донбасом* (tyzhden.ua, 18.09.2015).

Сюди ж належать численні назви партій, які активно вживаються у мові інтернет-комунікації: *БПП, «УДАР», «Народний фронт», «Самопоміч», «Радикальна партія», «Правий сектор», «Опозиційний блок», «Слуга Народу», Демсокира, «Укроп»* тощо (*Можливо, **Опоблок** і сам зголосився б натиснути на кнопку «самоліквідація», якби більш однозначною була позиція нинішнього державного керівництва* (tyzhden.ua, 06.08.2015)); та назви громадських організацій, роль яких у суспільно-політичному житті суттєво зросла після Революції гідності: *«КримSOS», «Автомайдан Київ», «ЧЕСНО»* тощо (*Так, мешканців Слов'янська запросили на традиційне недільне віче, де місцева громадська організація «**Гуртом Слов'янськ**» має намір зібрати підписи під пропозицією знести встановлений у центрі міста пам'ятник Леніну* (pravda.com.ua, 10.01.2015)).

Також у мікрогрупу увійшли неологізми, що називають суб'єктів політики за партійною належністю: *кличківець, ляшківець, опоблоківець, порошенківець,*

правосекторець, риг, самопомочівець, ударівець, УКРОПівець та ін. (*Як повідомлялося, в четвер у Київраді виникла сутичка після того, як «**ударівець**» Вадим Онуфрійчук виступив проти співання гімну України у повній версії в залі* (pravda.com.ua, 18.09.2014)). Більшість таких номінацій утворені від номенклатурних назв і, попри присутність в літературній мові, не кодифікуються через обмежений період функціювання.

До номінацій вторинних суб'єктів політики зараховуємо неолексику, що позначає прихильників певного політика: *аваковець, зе-електорат, гриценкобот, зелебот, кремлебот, міхобот, порохобот, ригобот, бенябот, ляшкобот, юлебот, порохоскот, меркелізм, путінізм, путініст, трампівець* тощо: ***Трампівець*** *– це людина, яка не виїжджала за межі свого штату. Американець в Європі дуже малоймовірно буде **трампівцем** / республіканцем* (twitter.com, 20.08.2017). У суспільно-політичному контексті йдеться про цілі групи фейкових користувачів соціальних мереж, які працюють на конкретного політика або пропаганду: ***Юлеботи*** *в дії: 9 з 10 живих додзвонювачів на Ера ФМ знову вибрали б Порошенка президентом. 66% з дзвінків на радіоробот – вибрали Тимошенко* (twitter.com, 26.06.2016); *Нуль логіки детектед: якщо критикувати когось із кандидатів у президенти (крім власне президента), до тебе у соцмережах прилетять повідомити, що ти –* ***порохобот*** (twitter.com, 12.02.2019).

Через перебування України у центрі політичного та воєнного конфлікту ця мікрогрупа поповнилася численними неоднорідними за інтенсивністю стилістичного емоційного чи оцінного забарвлення одиницями з акцентом на цінностях і поведінці суб'єктів політики: *антикорупційник, антикорупціонерка, антипутінець, афробандерівець, жидобандерівець, туркобандерівець, реформатор, геєборець, зрадофіл, єлизаветофіл, путінофіл, всепропальщик, совколюб, тітушка, бандерівець, homo sovieticus, ватник, троль, диванний експерт, псевдопрокурор, колорад, ватник, вишиватник* тощо (*Якщо ти говориш українською – ти **бандерівець*** (expres.ua, 25.03.2015).

Особливості розмежування деяких категорій в українській літературній мові, наприклад номенів вторинних суб'єктів політики за партійною належністю й за ідеологічними поглядами, викликані зовнішньолінгвальними чинниками. Якщо за кордоном назва партії відображає її ідеологічну платформу і збігається із поглядами представника, то в Україні через багатопартійність і ідеологічну невизначеність такого зв'язку немає, а номени суб'єктів політики за партійною належністю творяться від назв партії чи її очільника.

Світовий політичний контекст теж впливає на розвиток суспільно-політичної лексики української мови. На початку XXI ст. країни з усталеною демократією переживали вирішення або пом'якшення глобальних соціальних конфліктів, що протиставляли один одному великі суспільні класи чи соціальні групи. Нові суспільні конфлікти, пов'язані з екологічними або національно-етнічними чинниками, не мали комплексного характеру. Було відчутно падіння зацікавленості до традиційної ідеологізованої політики, розмивання соціально-класової визначеності партій, зниження їх масовості, деідеологізація курсу, послаблення партійної ідентифікації громадян, тенденція до «технологізації» політичних партій, ріст ролі політтехнологів та рекламістів [Новакова 2007, с. 17]. Єдиною видимою серйозною загрозою був тероризм. Однак відбувалися приховані процеси, які виявилися у другому десятилітті XXI ст. По-перше, це недовіра до міжнародних спільнот, сумніви в їхній можливості захистити своїх громадян. По-друге, зростання ваги популістичних та крайніх правих партій у світовому політикумі, що спричинило розпалювання міжконфесійних і міжнаціональних конфліктів.

Складна структура зовнішньої політики й її присутність у сучасній інтернет-комунікації дають змогу виокремити у складі суспільно-політичного неолексикону української мови **тематичну підгрупу «Міжнародні відносини»**, що складається із мікрогруп: «Суб'єкти міжнародних відносин», «Міждержавна взаємодія» та «Глобальні проблеми людства».

Тематична мікрогрупа «Суб'єкти міжнародних відносин» об'єднує назви держав, зокрема метафоричні, наприклад, *Путіностан, Новосирія,*

Мордор (назва вигаданої країни у трилогії Дж. Толкіна – на позначення Росії): *І знову в неї не склалося, бо – ми пам'ятаємо – цей* ***Мордор*** *жодного разу не виграв війну один на один проти європейської країни* (tyzhden.ua, 25.05.2015); назви міжнародних організацій та їх підструктур: *ОБСЄ, БДІПЛ, Рада Безпеки ООН, міжнародна моніторингова місія ОБСЄ* тощо (*У* ***БДІПЛ*** *ОБСЄ зазначають, що поточна процедура обрання «потенційно порушує незалежність Уповноваженого»* (tyzhden.ua, 15.03.2018)); назви квазідержавних утворень, терористичних та екстремістських організацій: «*ДНР», «ЛНР», Новоросія* тощо (*Раніше парламент* ***Новоросії****, що об'єднала «****Луганську і Донецьку народні республіки****», оголосив конкурс на створення кращого підручника з історії* ***Новоросії*** (expres.ua, 15.07.2014)). На позначення самопроголошених на території України республік не менш активно вживаються неофіційні негативно конотовані назви *Домбабве, Луганда, Лугандон* (*Зрозуміло, що вожді «****Донбабве****» і «****Лугандона****», будучи більш-менш дисциплінованими офіцерами РФ, самі найважливіших рішень не ухвалюють* (tyzhden.ua, 29.07.2014)).

До тематичної мікрогрупи **«Міждержавна взаємодія»** увійшли суспільно-політичні неолексеми й актуалізовані одиниці, що позначають реалії та концепції міжнародних відносин: *Брекзит, Панамагейт, дизельгейт, гібридна війна, гібридна агресія, інформаційна війна, Міжмор'я, пост-Brexit, трюдоманія* тощо (*У Панамі затримали засновників юридичної компанії Mossack Fonseca, яка стала відомою завдяки офшорному скандалу «****панамагейт****», в якому фігурували впливові світові політики та бізнесмени* (bbc.com, 10.02.2017)); формати дипломатичних зустрічей: *Нормандська четвірка, Тристороння контактна група* тощо (***Тристороння контактна група*** *закликала до повного припинення вогню, відведення всіх озброєнь до лінії, позначеної меморандумом від 19 вересня 2014 року* (pravda.com.ua, 01.02.2017)); назв дипломатичних угод та інших документів: *Будапештський меморандум, Мінські угоди / домовленості / документи, Мінськ-2, Угода про асоціацію з ЄС* та ін. (*У разі провалу* ***Мінських угод*** *міжнародне співтовариство буде*

вживати дій щодо подальшого згортання співпраці з Росією (tyzhden.ua, 06.06.2015)).

Тематична мікрогрупа «Глобальні проблеми людства» об'єднує одиниці, що позначають проблеми й можливі шляхи їх розв'язання, навколо яких концентрується міжнародна співпраця: *екологічна безпека, екологічна криза, міграційна криза, сталий розвиток* та ін.: *Президент Петро Порошенко наголошує, що безпрецедентна* ***міграційна криза*** *та наплив біженців стали важливим екзаменом для всього людства – понад 250 мільйонів людей з різних причин покинули свої домівки* (expres.ua, 20.09.2016).

Суспільно-політичні одиниці, що входять до **тематичної підгрупи «Управління»** охоплюють весь спектр внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації владою своїх повноважень у виборі шляху розвитку держави та процесу його втілення. Суспільний запит на визначення пріоритетних шляхів розвитку і реформування держави у період 2014–2019 рр. стимулював появу великої кількості неолексики: *адміреформа, антикорупційна реформа, безвізовий пакет, візова лібералізація, гуманітарна сфера, глобалізація, державний брендинг, дерегіоналізація, децентралізація, е-здоров'я, е-урядування, інклюзивна політика, кібербезпека, кібердержава, культурна дипломатія, культурна експансія, природоохоронна діяльність, публічна дипломатія, соціальні інновації, судова реформа* та ін. (*Ціна кадрової помилки при запуску нової структури для* ***культурної дипломатії*** *справді буде дуже високою* (pravda.com.ua, 08.10.2015). В окремих випадках такі одиниці містять сему суб'єкта політики, який їх окреслює, як-от: *зе-план, зе-реформи, турборежим* (*Напевне, цей хитрий* ***зе-план*** *полягає в тому, щоб дати людям настільки багато приводів для Майдану, щоб аж очі розбіглися* (twitter.com, 24.09.2019).

Тематичну підгрупу «Ідеологія» поповнили суспільно-політичні неолексеми на позначення актуальних ідеологічних і політичних концепцій: *постполітика, ресталінізація* тощо (*Тиха* ***ресталінізація****: як Путін змінює масову свідомість росіян* (twitter.com, 02.07.2017)), а також їхніх прихильників:

нацик, фашик та ін. (*Русня використовує польських* ***нациків*** *для розвалу ЄС, як свого часу українських для розвалу Польщі – граючи на амбіціях недалеких лідерів* (twitter.com, 12.08.2017)).

Сюди ж зараховуємо відносні прикметники, що вказують на належність об'єкта до певної системи політичних поглядів, з ідеологічним маркуванням: *антипутінський, антиросійський, вишиватницький, проєвропейський, прокомуністичний* тощо (*Наприкінці минулого тижня в антиурядових заворушеннях у Молдові сталася різка, хоча й очікувана зміна – протести, які в Україні багато хто сприймав як* ***проєвропейські****, спробували очолити* ***проросійські*** *партії* (pravda.com.ua, 05.10.2015)).

Тематична підгрупа «Вибори» об'єднує лексичні одиниці на позначення понять і реалій процесу формування влади через її обрання. Тут в аналізований період зафіксовано нечисленні новотвори, зокрема назви елементів виборчого процесу: *екзит* (екзитпол), *офіційка* (офіційний результат), *псевдовибори, псевдореферендум;* феномени передвиборчої боротьби: *соціологія* (у значенні результати соціологічних опитувань), *спойлер* (кандидат без шансів перемогти, який відтягає на себе частину голосів), *рейтингова стеля* та ін. (*Після продажної* ***соціології*** *ви сподіваєтесь на репрезентативні дані* ***екзитів****?* (twitter.com, 31.03.2019)).

Також в інтернет-комунікації належність одиниці до цієї тематичної підгрупи визначається сполучуваністю з прикметниками *виборчий*, *довиборчий* та *поствиборчий*. Наприклад: *У період зашкалювання* ***виборчої лихоманки*** *коло учасників набуває трохи нетипового вигляду* (pravda.com.ua, 07.10.2015); *Власне, найбільш вірогідний* ***поствиборчий сценарій****, який би дозволяв президенту отримати «свого» прем'єра, був зламаний несподівано високим результатом «Народного Фронту»* (pravda.com.ua, 12.12.2014).

2.2.3. Тематична група «Право»

Тематична «Право» охоплює лексеми, що пов'язані із системою регулювання суспільних відносин. Попри надзвичайно розвинуту в сучасній

українській мові систему юридичної термінології і підвищення правової грамотності українців, не весь її обсяг потрапляє в суспільно-політичну лексику мови інтернет-комунікації. Засвоєні одиниці зазнають детермінологізації, у процесі якої змінюється не лише сфера використання, а й рівень розуміння семантики терміна мовцями-неспеціалістами. Спершу він виходить за межі терміносистеми в неспеціальний контекст, де не повністю реалізує дефініцію, а далі змінює своє семантичне наповнення [Жирик 2007]. Також до цієї тематичної групи належать перифрастичні одиниці, що виникають у неспеціальному спілкуванні. У період 2014–2019 рр. нові номінації увійшли у тематичні підгрупи «Закон», «Правопорушення» і «Правосуддя».

Тематична підгрупа «Закон» об'єднує номінації процесу і результатів узаконення явищ, реалій, моделей поведінки, які існують у конкретному суспільстві.

В аналізований період до **мікрогрупи «Джерела права»** увійшли назви резонансних законів і їх елементів: *антикорупційний закон, диктаторські закони, декомунізаційний пакет, закони 16 січня, євроінтеграційні законопроєкти, мовний закон, закон про декомунізацію, закон про держзакупівлі, закон про освіту, закон про буршти*н, *новела* тощо (*Вказівки про прийняття так званих «**диктаторських законів**» 16 січня 2014 виходили безпосередньо від Віктора Януковича, який перебував тоді на посаді президента України* (pravda.com.ua, 18.11.2015); *Київ є лідером за виконанням **закону про декомунізацію**, зокрема у частині перейменування вулиць, а відповідні пам'ятники, які досі залишилися у столиці, не можна демонтувати без рішення міськради про перевезення* (tyzhden.ua, 23.05.2016)).

Суспільний запит на боротьбу з корупцією і реформування державних структур стимулював створення нових антикорупційних і правоохоронних органів, назви яких увійшли до **мікрогрупи «Суб'єкти права»:** *НАБУ (Національне антикорупційне бюро України), НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції), ДБР (Державне бюро розслідувань), САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура), Нацгвардія: Втім, на відміну*

він старих нові структури не можуть похвалитися великою кількістю досягнень, бо ж мають поки що коротку історію: декотрі, як-от ***НАБУ****, запрацювали тільки навесні 2015-го, інші, скажімо,* ***ДБР****, поки що навіть не створені* (tyzhden.ua, 12.11.2016). Також до цієї мікрогрупи належать новотвори на позначення представників цих органів: *ДБРівець, НАБУвець: Із жінкою новий ДБРівець офіційно розлучився лише в березні 2018-го, тому все ще був змушений вказати її та помешкання у декларації за 2017 рік* (bihus.info, 31.07.2018).

Також в інтернет-комунікації 2014–2019 рр. спостерігаємо актуалізацію окремих одиниць **тематичної мікрогрупи «Загальноюридичні поняття»,** а саме назв юридичних процесів та процедур, пов'язаних із діяльністю міжнародних організацій, євроінтеграційним курсом, стримуванням воєнної агресії РФ тощо: *санкціонування, імплементація* тощо (*За інформацією джерел, українська та європейська сторони нібито дійшли згоди щодо неможливості дальшого відтермінування впровадження ЗВТ, однак усе ще допускають коригування її* ***імплементації*** (tyzhden.ua, 26.03.2015)).

Тематична підгрупа «Правопорушення» стосується дій, які порушують закон і несуть загрозу суспільному порядку. Події аналізованого періоду, зокрема Революція Гідності й російська воєнна агресія в Криму і на Донбасі, супроводжувалися насильницькими діями, винуватці яких повинні одержати покарання, а тому відповідні номінації увійшли до складу тематичних мікрогруп «Злочин» і «Розслідування».

Тематична мікрогрупа «Злочин» об'єднує назви найбільш серйозних і резонансних правопорушень, до яких прикута увага суспільства і передбачена кримінальна відповідальність. Тут, по-перше, зафіксовано нові одиниці *кібертероризм*, *скримити* (украсти), *схематоз* тощо (*Крім цього, російське командування запланувало проведення актів «****кібертероризму****» проти інформаційного простору України* (tyzhden.ua, 20.03.2016)). По-друге, з'явилися численні описові конструкції: *розстріл Небесної сотні, розстріл на Інститутській, убивства на майдані, убивства активістів, напади на*

активістів, побиття студентів тощо (*Правозахисники документують в Україні* ***напади на активістів*** *та непокояться процесом відбору суддів до Вищого антикорупційного суду* (dw.com, 05.02.2019). Злочини на окупованих територіях також зумовили актуалізацію лексеми *концтабір*, що переважно вживається у контексті в'язниці на місці мистецького простору «Ізоляція», де утримують і катують людей: *Місце, де до війни проводилися виставки, фестивалі, лекції та публічні виступи відомих людей, терористи перетворили на щось середнє між таємною в'язницею і* ***концтабором****, існування якого заперечують досі* (zn.ua, 06.12.2019).

До **тематичної мікрогрупи «Розслідування»** увійшли номінації кримінальних справ, відкритих за матеріалами резонансних злочинів, зокрема: *справи Майдану, справи майданівців, «Майданівські» справи, справа Гандзюк, справа Стерненка, справа Шеремета, корупційні справи* тощо (*За словами глави держави, після вступу на посаду він обговорив із головними правоохоронцями* ***справи Майдану, напад на журналістів, вбивство Гандзюк*** (pravda.com.ua, 17.07.2019)).

Тематична підгрупа «Правосуддя» відображає склад і діяльність судової влади в Україні та на міжнародному рівні. Сюди увійшли суспільно-політичні неолексеми на позначення суб'єктів судочинства: *Вищий антикорупційний суд*, *суддя Майдану* (той, хто під час Революції Гідності ухвалював обвинувачувальні вироки майданівцям) тощо (*Танасевич нагадала, що юрисдикція* ***Вищого антикорупційного суду*** *розповсюджується на всю територію України* (pravda.com.ua, 05.09.2019)); явищ, спричинених недосконалістю і заангажованістю судової і правоохоронної системи: *кривосуддя, маски-шоу*, *сфабриковані звинувачення, правопохоронець* тощо (*Однак аргументи логіки і здорового глузду втрачають свою дієвість там, де починається «****кривосуддя****» нинішньої Російської Федерації* (tyzhden.ua, 04.07.2016)); відповідальності за вчинені злочини і результатів судового розгляду: *амністія бойовиків, посадка* тощо (*Неофіційний документ щодо принципів та порядку* ***амністії бойовиків*** *учасники переговорів будуть*

обговорювати у січні 2016 року, а проект є ініціативою ОБСЄ (pravda.com.ua, 16.12.2015)).

2.2.4. Тематична група «Економіка»

Тематична група «Економіка» охоплює лексику, яка стосується господарської діяльності суспільства й окремих його членів, розподілу та ефективного використання ресурсів, збуту і споживання товарів і послуг. В аналізований період спостерігаємо стимули до детінізації економіки, боротьби з корупцією, ефективного використання стратегічних ресурсів, зокрема землі, створення більш гнучкої системи керівництва державою [Піскорська, Яковенко 2015, с. 14]. Усе це разом із зростанням економічної грамотності населення знаходить відображення у кількісному збільшенні відповідного пласту суспільно-політичної лексики. Окремі науковці [Стишов 2003; Навальна 2014] наполягають на самостійності номінацій цього поля, виділяючи соціально-економічну лексику на противагу політичній. Однак ми дотримуємося думки, що економічна лексика нерозривно пов’язана із суспільно-політичною. Підтвердженням цього служить, по-перше, важлива роль економічних процесів і важелів у політичному житті соціуму, а по-друге, взаємопроникнення одиниць між тематичними групами «Економіка», «Політика» і «Право». Нові одиниці суспільно-політичної лексики, які належать до цього поля, доцільно розподілити у дві тематичні підгрупи «Макроекономіка» та «Мікроекономіка».

Тематична підгрупа «Макроекономіка» стосується економічних явищ на світовому та державному рівні. Всередині цієї ТП розрізняємо три тематичні мікрогрупи неолексем: «Економічна політика», «Фінансово-банківська сфера» і «Податкова сфера».

До **тематичної мікрогрупи «Економічна політика»** увійшли нові номінації загальних понять галузі народного господарства: *е-комерція, е-тендер, енергонезалежність, енергореволюція, олігархономіка, офшор, офшорний скандал, дерегуляційний, репутаційний ризик, сірий імпорт, win-win* тощо (*Та, незважаючи на всі труднощі,* ***е-комерція*** *вже зараз відчутно впливає*

на бізнес в Україні, і в майбутньому він лише посилюватиметься (tyzhden.ua, 30.01.2018); *Той, хто стояв на кордоні 8 годин через «таксфрішників» які раз в добу затягують* ***сірий імпорт*** *по 500 євро на душу – зацінить…* (twitter.com, 08.12.2018)); суб'єктів економічної політики: *енергоомбудсмен, енергорегулятор* (*Головний принцип роботи* ***енергоомбудсмена*** *– гласність, доступність і оперативність, головне завдання – пояснити споживачу його права, а у разі їх порушення забезпечити ефективний і безкоштовний позасудовий захист* (zn.ua, 29.08.2015)); заходів економічної політики: *торговельна блокада, деофшоризація, економічна емансипація, реструктуризація державного боргу, регуляторна гільйотина, санкція, санкційний, досанкційний, російське ембарго* (*Світова організація торгівлі визнала незаконним* ***російське ембарго*** *на імпорт свинини* (hromadske.ua, 19.08.2016); *Поки президент заспокоює міжнародних партнерів, керівництво фракції «Слуга народу» готується до розгляду у парламенті так званих законів про* ***деофшоризацію*** (hromadske.ua, 28.10.2019)).

До **тематичної мікрогрупи «Фінансово-банківська сфера»** входять неолексеми *овернайт, стабкредит, стрес-тест* та ін.: *Як зазначається, всі кошти було надано через постійну діючу лінію рефінансування (кредити* ***овернайт)*** (pravda.com.ua, 06.04.2015). Сплеск уживання лексики цієї тематичної підгрупи відбувся через націоналізацію Приватбанку у грудні 2016 р.: *Сама Гонтарева називає такі заяви маренням і вказує на те, що всі українські банки пройшли* ***стрес-тести*** *за такими правилами і тільки Приват не пройшов* (ua.korrespondent.net, 22.12.2016). Тоді ж виникли нові одиниці *супербанк, супердержбанк, банкопад, Приватнаш*: *Передача контролю над таким* ***супербанком*** *– питання національної безпеки, яке постійно відкладатиметься* (epravda.com.ua, 28.12.2016).

Тематична мікрогрупа «Податкова сфера» включає номінативні одиниці *е-декларування, електронна декларація, е-податки, сірий імпорт, сплячий ФОП* тощо (*Ми високо цінуємо зусилля України в успішній реалізації системи* ***електронного декларування****, яка стала новаторським кроком вперед*

для забезпечення прозорості в процесі управління, а також у виконанні вимог пакета підтримки Міжнародного валютного фонду (pravda.com.ua, 03.11.2016).

Функціювання не нових одиниць цієї мікрогрупи може активізуватися через зміни в законодавстві й відповідні громадські обговорення, і вони мають потенціал до приєднання метафоризованих лексем. Наприклад, наприкінці 2016 року в мові інтернет-комунікації часто вживалася сполука *сплячий ФОП*, пов'язана зі зміною правил оподаткування доходів фізичних осіб-підприємців: *Нововведення ще до початку дії призвело до масового закриття ФОПів людьми, які використовували їх не постійно – так званих «**сплячих ФОПів**»* (tyzhden.ua, 27.12.2016).

Тематичну підгрупу «Мікроекономіка» складають одиниці, що позначають поняття та реалії економічної діяльності підприємств та окремих осіб. Суспільно-політичний неолексикон поповнив мікрогрупи «Підприємство» і «Фінансування».

Тематична мікрогрупа «Підприємство» об'єднує формальні і неформальні назви різних видів господарських суб'єктів: *енергомонстр, лоукост, лоукостер*, *пул*, які досить часто вживаються в інтернет-комунікації: *шкода, та з «надр Міненерговугілля» може випливти тільки архаїчний **енергомонстр*** (twitter.com, 17.01.2016); *Авіакомпанія Ryanair – найбільший **лоукостер** Європи – додала україномовну версію на свій сайт* (pravda.com.ua, 26.05.2019). Сюди також входить лексема термінологічного походження *гудвіл: Об'єктивними показниками репутації може бути рівень довіри до особи чи об'єкта, що фіксується в результаті соціологічних опитувань, а також **гудвіл** – ринкова вартість ділової репутації* (facebook.com, 07.05.2016)).

Активно поповнювалася неолексемами **тематична мікрогрупа «Фінансування»**, оскільки впродовж другого десятиліття XXI ст. з'явилися нові механізми залучення коштів у підприємства або громадські ініціативи: *краудсорсинг, краудфандинг, краудфандинговий, фандрайзинг, фандрайзинговий, фандрайзити, нафандрайзити, спільнокошт* (*А можна*

запустити ***спільнокошт****, щоб віддати бабусям гроші які б вони заробили, і щоб вони не рвали підсніжників?* (twitter.com, 04.03.2016); *Правильно, ця дитяча бібліотека запрошує до виступів перед дітьми авторів зі всієї України і якось залагоджує за допомогою* ***грантових програм*** *та спонсорів усі товарно-грошові відносини, що виникають в процесі такої бурхливої культурницької діяльності* (twitter.com, 03.10.2018)).

2.2.5. Тематична група «Військова справа»

Актуалізація лексем цієї тематичної групи і її входження у кластер суспільно-політичної лексики зумовлені екстралінгвальними факторами. 27 лютого 2014 року проросійські сили, називаючи себе «самообороною російськомовних громадян», захопили парламент Автономної Республіки Крим, а «зелені чоловічки» (російські військові без розпізнавальних знаків) почали захоплювати цивільні та військові об’єкти. Вже 16 березня відбувся «референдум» про приєднання Криму до Російської Федерації, а 18 березня Путін підписав закон про приєднання Республіки Крим до Російської Федерації, брутально порушивши всі основні принципи міжнародного права та Будапештський меморандум. Міжнародне співтовариство продовжує вважати Крим українською територією, його окупація є підставою для санкцій проти Росії [Задорожній 2015]. Паралельно проросійські сили за підтримки російських військових захоплювали облдержадміністрації східних областей. У квітні 2014 р. було оголошено про початок антитерористичної операції. Референдум у самопроголошених «ДНР» і «ЛНР» відбувся 11 травня 2014 року з результатами «За» 89% і 96% відповідно. Однак Російська Федерація не поспішала приєднувати новостворені республіки до себе, оскільки вони мали дестабілізувати політичну та економічну ситуацію в Україні. На початку липня 2014 року АТО перейшла в активну фазу, і за півтора місяця Збройні сили України звільнили майже дві третини захопленої бойовиками території, але 24 серпня вторглися російські тактичні групи – Іловайський котел, після якого 5 вересня був підписаний Мінськ-1. Наступне загострення воєнних дій сталося на

початку 2015 року. Після багатомісячної облоги було зруйновано Донецький аеропорт, українські війська відступили з Дебальцева, 12 лютого підписано Мінськ-2, чинний до сьогодні [Сутюшев 2015]. Попри це майже щодня фіксуються порушення режиму тиші з боку бойовиків. Окупація Криму й ведення на території України воєнних дій зумовили актуалізацію військової тематики у суспільно-політичному лексиконі, яку фіксують і в інтернет-комунікації на загальнодержавному рівні, і в регіональних ЗМІ [Каленюк 2017]. Тематична група «Військова справа» об'єднує підгрупи «Військовий уклад» і «Війна».

Тематична підгрупа «Військовий уклад» утворена тематичними мікрогрупами «Військові формування», «Військова служба», «Військові звання», «Озброєння».

До **мікрогрупи «Військові формування»** входять нові номінативні одиниці *добровольчий батальйон, добробат, добровольчий полк* та ін. (*Наш побратим з формування, який служив в* ***добробаті****, загинув, перебуваючи в розвідці у глибокому тилу* (tyzhden.ua, 06.03.2017)).

До **тематичної мікрогрупи «Військова служба»** належать актуалізовані одиниці *мобілізація, хвиля мобілізації, ротація* та ін. (*Військових* ***п'ятої черги мобілізації*** *звільнять у червні–липні, а* ***шосту хвилю*** *відпустять у серпні-вересні, заявив начальник Генштабу Віктор Муженко* (expres.ua, 18.06.2016)).

Мікрогрупа «Військові звання» відображає ієрархію звань у війську, її поповнюють новотвори-фемінітиви: *військовослужбовиця, лейтенантка, офіцерка, сержантка, пані генерал-лейтенант, пані майор* тощо (***Лейтенантка*** *не витримала і вирішила не лише подати заяву до Військової служби правопорядку, але й про все розповісти публічно* (dw.ua, 05.02.2019)).

Тематична мікрогрупа «Озброєння» об'єднує номінативні одиниці, які входять у загальнонародну мову з військового жаргону, а також власні назви: *арта* (артилерія), *беха, безпілотник, «Бук», «Град», «Сушка», «тополя», «Містраль»* та ін. (*В Укроборонпромі готуються до початку виробництва ударних* ***безпілотників*** *у Києві* (tyzhden.ua, 26.01.2016)).

Тематична підгрупа «Війна» об'єднує мікрогрупи «Вид конфлікту», «Учасники», «Стратегія і тактика», «Бойові дії».

До **тематичної мікрогрупи «Вид конфлікту»** належать одиниці, які характеризують війну за її сферою та основним методом здійснення: *гібридна війна, інформаційна війна, кібервійна*, *АТО (Антитерористична операція), ООС (операція об'єднаних сил)* тощо (*Так само й у **гібридній війні** на коні може опинитися не той, хто вкладає мільярди в пропаганду та брязкає незчисленними броньованими м'язами, а той, хто навчиться вгадувати логіку ворога й діяти на випередження, шукати асиметричні відповіді і на полі бою, і на міжнародній арені* (tyzhden.ua, 04.07.2015)).

Тематична мікрогрупа «Учасники» – це номени осіб, які беруть участь у воєнному протистоянні: *азовець, айдарівець, атовець, бойовик, деенерівець, доброволець, дуківець, ексайдарівець, еленерівець, кіборг*, *найманець, орк, терорист, сепаратист, сепар* тощо (***Терористи** утримували **добровольця** в сумнозвісній будівлі СБУ в Донецьку, перевозили в Луганськ, вони також стверджували, що Щеглов був розвідником і корегувальником вогню* (pravda.com.ua, 25.05.2015)).

Тематична мікрогрупа «Стратегія і тактика» об'єднує лексеми термінологічного походження із галузі військової справи, що стосуються ведення воєнних дій. В інтернет-комунікації поширені тільки нові номени на позначення територіального розміщення сил: *буферна зона, зона АТО, зона ООС, лінія розмежування, «нуль»* (перша лінія розмежування), *сіра зона, блокпост* тощо (*13 липня на засіданні тристоронньої контактної групи відбудеться офіційне узгодження **лінії розмежування** на Донбасі* (expres.ua, 06.07.2016)). Під впливом інформаційних технологій виникають нові способи завдавати шкоди противнику, наприклад *кібердиверсія.*

Тематична мікрогрупа «Бойові дії» поповнюється власними назвами найбільш резонансних боїв чи операцій: *Іловайський котел, Іловайськ, Дебальцеве, бої за Дебальцеве, бої за Донецький аеропорт* (*Українські бійці, які виходили з **Іловайського котла**, майже в один голос розповідають про те, що*

ця армія складалась з представників трьох етносів: слов'ян, татар та людей з яскраво вираженим монголоїдним типом обличчя (tyzhden.ua, 03.09.2015)).

Висновки до розділу 2

Отже, сучасний суспільно-політичний неолексикон об'єднує неоднорідні за походженням і семантикою одиниці, зв'язки між якими значною мірою детерміновані структурою зовнішнього світу. Це зумовлює виділення в складі суспільно-політичної лексики п'яти тематичних груп: «Суспільство. Держава», «Політика», «Право», «Економіка», «Військова справа». Одиницею поділу тематичних груп стає тематична підгрупа, що, у свою чергу, складається із тематичних мікрогруп.

Процеси неологізації та актуалізації лексичних одиниць спостерігаємо у тематичній групі «Суспільство. Держава» (підгрупи «Суб'єкти суспільної взаємодії», «Засоби суспільної взаємодії» (мікрогрупи «Засоби масової інформації» й «Інформаційні технології»), «Державний устрій», «Органи влади», «Протест», «Громадська участь», «Цінності»). Найбільше неолексики увійшло у тематичну групу «Політика», зокрема в тематичні підгрупи «Суб'єкти політики» (мікрогрупи «Безпосередні суб'єкти політики» і «Вторинні суб'єкти політики»), «Міжнародні відносини» (мікрогрупи «Суб'єкти міжнародних відносин», «Міждержавна взаємодія», «Глобальні проблеми людства»), «Управління», «Ідеологія» і «Вибори». Інновації у тематичних групах «Право» й «Економіка» менш численні. Тематична група «Право» налічує три тематичні підгрупи «Закон» (мікрогрупи «Джерела права», «Суб'єкти права», «Загальноюридичні поняття»), «Правопорушення» (мікрогрупи «Злочин» і «Розслідування») і «Правосуддя». До тематичної групи «Економіка» входять підгрупи «Макроекономіка» (тематичні мікрогрупи «Економічна політика», «Фінансово-банківська сфера», «Податкова сфера») та «Мікроекономіка» (мікрогрупи «Підприємство», «Фінансування»). Тематична група «Військова справа» охоплює не всю військову термінологію, а лише найактуальніші одиниці. Вона об'єднує тематичні підгрупи «Військовий

уклад» (мікрогрупи «Військові формування», «Військова служба», «Військові звання», «Озброєння») і «Війна» (мікрогрупи «Вид конфлікту», «Учасники», «Стратегія і тактика», «Бойові дії»).

Основні положення розділу 2 апробовано у публікаціях «Тематична модель суспільно-політичної лексики української мови другого десятиліття XXI століття» [Костюк 2020_2] і «Тематична група «Політика» у суспільно-політичному неолексиконі української інтернет-комунікації» [Костюк 2021].

РОЗДІЛ 3. ФОРМАЛЬНІ ВИЯВИ НОВОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ

В аналізований період відбувається інтенсивний процес неологізації з активізацією внутрішньомовних словотворчих ресурсів і залученням іншомовних одиниць. Інновації забезпечують відображення у мові специфічного соціально-політичного та історичного тла конкретного екстралінгвістичного фрагмента дійсності, обмеженого геополітично і хронологічно. Деякі нові суспільно-політичні одиниці потрапили до словників інновацій у 2013–2018 рр. [АРСУН 2013; Нелюба, Редько 2014; 2015; 2017; НПЛ 2015; Шевченко, Сизонов 2018], інші виявлено безпосередньо в інтернет-комунікації аналізованого періоду.

Оскільки серед основних тенденцій розвитку української мови новітнього періоду називають інтенсивність і швидкість мовних процесів, перевагу кількісних змін над якісними, функційних – над системними, домінування змін у лексиці й фразеології [ЛНМП 2013, с. 73-74], процес неологізації постійно потрапляє у поле зору мовознавців. Функціює чимало термінів для позначення мовного нововведення: інновація, лексична (словотвірна) інновація, входження, вкраплення, неологізм, новотвір, неолексема, неозапозичення, неосемантизм, неоморфема, неоформант, неографізм [ДПСУЛ 2008, с. 10]. О. Косович критеріями відмежування неологізмів від інших мовних інновацій називає номінативність, новизну форми і/або змісту, часовий показник та мовний простір [Косович 2012, с. 78]. Д. Мазурик виокремлює у складі лексичних інновацій неологізми-новотвори (лексичні й семантичні неологізми) та неологізми-входження (внутрішні (актуалізовані одиниці) та зовнішні (запозичення з інших мов)) [Мазурик 2002, с. 8].

Для позначення нових одиниць суспільно-політичної лексики уживаємо синонімічні терміни «лексична інновація», «неологізм», «неолексема». Критеріями ідентифікації інновацій услід за А. Капуш вважаємо:

1) появу одиниць протягом досліджуваного періоду і їх функційну активність;
2) відсутність кодифікації лексем (або їх нових значень) у джерелах, виданих до початку аналізованого періоду, або спеціальні позначки в словниках упродовж нього;
3) реєстрацію новизни цих одиниць носіями мови [Капуш 2000, с. 7].

У цьому розділі проаналізуємо формальний аспект таких розрядів лексичних інновацій суспільно-політичної лексики: новотвори (нові похідні слова), неосеманти, або семантичні неологізми (нові значення слів), та неозапозичення. Актуалізовані одиниці будуть розглянуті разом із неосемантами й багатокомпонентними номінаціями.

3.1. Новотвори за способами українського словотворення

На сучасному етапі розвитку українського мовознавства загальноприйнято виокремлювати такі способи словотворення: морфологічний, лексико-семантичний і морфолого-синтаксичний. Оскільки продукти лексико-семантичного способу творення є, по суті, не новотворами, а семантичними неологізмами, їх розглянемо у підрозділі про неосеманти.

3.1.1. Морфологічний спосіб словотворення

Морфологічне словотворення об’єднує афіксальну деривацію простих слів, а також творення складних і складноскорочених одиниць. З-поміж афіксальних способів у корпусі суспільно-політичного неолексикону інтернет-комунікації 2014–2019 рр. представлені одиниці, утворені шляхом суфіксації, префіксації, префіксально-суфіксальним і безафіксним способом.

Суфіксальний спосіб – це творення нових суспільно-політичних лексичних одиниць за допомогою суфіксальних формантів і системи флексій. Суфіксація часто призводить до зміни частиномовної належності слова, у результаті виникають нові іменники, прикметники, дієслова та прислівники. Суфіксальним способом утворено 19,7 % суспільно-політичних неолексем у нашому корпусі.

Найбільша кількість суфіксальних дериватів – **іменники**. Серед суфіксів, що утворюють **назви осіб**, абсолютні лідери продуктивності – форманти ***-ець*** та ***-івець***, їх похідні характеризують людину за партійною належністю: *опоблоківець, правосекторець, самопомочівець, солідарнівець, ударівець, укропівець*; підтримкою певної персоналії: *аваковець, кличківець, ляшківець, порошенківець, трампівець, ярошівець*; участю в протесті: *автомайданівець, майданівець*; місцем служби: *азовець, айдарівець, атовець, дуківець, ГРУвець, ДБРівець, НАБУвець*; поглядами: *бандерівець, гундяївець, путінець*; підтримкою квазідержавного утворення: *деенерівець, еленерівець*.

Агентивний характер має суфікс ***-ник***, за допомогою якого утворені суспільно-політичні одиниці *антикорупційник, атошник, набушник*. К. Городенська наголошує, що утворення слів від абревіатур, що закінчуються на голосний, за допомогою форманта ***-шник*** притаманне російській, а не українській мові [Городенська 2015]. Тому замість одиниць *атошник, набушник* краще вживати їхні варіанти з ***-вець***. Поширена в інтернет-комунікації лексема *всепропальщик* також утворена не характерним для української мови формантом ***-щик***.

Традиційні для суспільно-політичних одиниць ідеологічного спрямування суфікси на позначення певних світоглядних концепцій ***-изм/-ізм*** та їх представників ***-ист/-іст*** утворили невелику кількість неологізмів: *меркелізм, трампізм, путінізм; кримнашист, путініст, трампіст*. На нашу думку, це зумовлено відносною нейтральністю афіксів, які для експресивності отриманих одиниць повинні приєднуватися до стилістично забарвлених основ.

Аналізований період відображає творення й функціювання великого обсягу фемінітивів із суспільно-політичною семантикою. О. Тараненко називає «відбиття в мові соціальної асиметрії чоловіків і жінок... з явною невідповідністю мовного образу жінки її реальному соціальному статусові в житті сучасних цивілізованих суспільств» головним поштовхом інклюзивних словотвірних процесів [Тараненко 2021, с. 52]. Найпродуктивнішим для творення фемінітивів залишається формант ***-к(а)***: *активістка, амбасадорка,*

антикорупціонерка, віцегубернаторка, волонтерка, генпрокурорка, дипломатка, експертка, інвесторка, лейтенантка, майданівка, омбудсменка, офіцерка, праворадикалка, президентка, прем'єрка, прокурорка, путіністка, сержантка. Паралельно спостерігаємо творення назв осіб жіночої статі за допомогою ***-иц(я)***: *ватниця, військовослужбовиця, держслужбовиця, очільниця, посадовиця, прапорщиця, урядовиця*; і ***-ин(я)***: *аналітикиня, виборчиня, історикиня.*

Деякі суспільно-політичні неолексеми на позначення осіб утворені незвичними для цієї частини словника формантами, що додають одиницям іронічно-зневажливого забарвлення: ***-н(я)*** (зі значенням збірності): *беркутня, русня, тітушня;* ***-ик*** (демінутивний): *нацик, фашик*; ***-ат(а)*** (назви малих тварин): *путіната, соросята*; ***-яг(а)*** (згрубілий): *беркутяга*. Цікавий феномен – додавання суфікса ***-ович***, який зазвичай утворює чоловічі по-батькові, до імені чи прізвища олігарха, що спонсорує діяльність певного політика, як-от: *Ахметович, Ринатович* (про Олега Ляшка). Зафіксовано також додавання суфікса ***-ян***, властивого вірменським прізвищам, як натяк на етнічне походження: *Авакян.*

Суспільно-політичну лексику не оминула тенденція до інтелектуалізації української літературної мови, на якій наголошують автори монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» [ДПСУЛ 2008, с. 3]. Така тенденція виявляється у збільшенні числа дериватів – **абстрактних іменників**.

До формантів, що приєднуються до іменникових основ належать:

-аці(я): *балканізація, брюсселізація, донбасизація, кварталізація, орбанізація, шустеризація;*

-ств(о) (від назви особи – зі значенням діяльність цієї особи): *зрадофільство, кнопкодавство, мерство, тролерство;*

-ин(а): *аваківщина, «Кісєльовщина»;*

-к(а) (назва правопису – порівн. *кулішівка, драгоманівка*, іронічний контекст): *азірівка, аваківка*.

Зафіксовано іменники, утворені шляхом додавання суфікса ***-ість*** до прикметникових основ: *ватність, проросійськість.*

Деривація абстрактних віддієслівних іменників із суспільно-політичною семантикою здійснена за допомогою двох продуктивних формантів:

-аці(я): *діджиталізація, легітимізація, цифровізація*;

-нн(я): *агресування, санкціонування, тітушкування*.

Деривація зафіксованих **прикметникових** одиниць суспільно-політичної лексики відбувається за допомогою таких суфіксів:

-ськ(ий) *– вишиватницький, грантожерський, грантоїдський, мокшанський;*

-ов(ий) *– краудфандинговий, фандрайзинговий, фандрейзинговий, фейковий;*

-ичн(ий) *– єврооптимістичний, технократичний;*

-ійн(ий) *– дерегуляційний, санкційний;*

-яв(ий) *– руснявий.*

Дієслівні неологізми у сфері суспільно-політичного життя також з'явилися. Вони утворені продуктивними суфіксами ***-ува(ти)***: *люструвати, тітушкувати, фашизувати, фейкувати*; ***-и(ти)***: *волонтерити, клоунадити, майданити, репостити, стрімити, тролити, фандрайзити, фандрейзити*; ***-ну(ти)***: *хакнути*. В інтернет-комунікації також зафіксовано дієприкметники, утворені за допомогою суфіксів ***-ан(ий)***: *люстрований;* ***-ен(ий):*** *покацаплений*.

Виявлено два неологізми-**прислівники**, утворені додаванням суфіксів ***-о, -и:*** *православненько, антипутінськи*.

Префіксальний спосіб – це творення неологізмів шляхом додавання до твірної основи префікса. Порівняно з розвитком суспільно-політичної лексики на попередніх етапах [Стишов 2003; Лук'яненко 2009] в аналізований період кількість префіксальних неологізмів помітно зросла, вони складають 11,8 % одиниць у корпусі нашого дослідження.

Префікс ***анти-*** зі значенням неприйняття, спротиву містить оцінну сему. Він продуктивний у творенні іменників та прикметників, які належать до

тематичної підгрупи «Ідеологія» або синтагматично з ними пов’язані: *Антимайдан, антимайданівець, антипутінець, антипутінський, антицінності; антидискримінаційний, антиолігархічний, антиросійський, антисепаратистський, антитруханівський, антиукраїнство, антищепленець*.

Антонімічний попередньому префікс ***про-*** виражає схвальне ставлення до певного явища: *провладний, проєвропейський, прокомуністичний, пропутінський*. Водночас оцінка соціумом таких одиниць може бути різною, часто діаметрально протилежною: від – до +.

Активно функціює пара префіксів ***до-*** і ***пост-*** у темпоральному значенні. Частина новотворів формує антонімічні зв’язки: *домайданівський – постмайданівський, домайданний – постмайданний, довиборчий – поствиборчий*, інші – залишаються без парадигми: *досанкційний, постімперіалізм, постсовок, пост-Brexit*. Обидва префікси мають омонімічні значення: ***до-*** приєднується до дієслівних основ і означає повторення, завершеність дії: *долюструвати*. Тут антонімічним виступає формант ***недо-***: *недолюстрований, недореформований*. В українську літературну мову з англійської увійшло нове значення форманта ***пост-***: «період чи явище, коли поняття, позначуване твірною основою, втрачає свою сутність, ознаки, актуальність» (*постдемократія, постполітика, постправда*).

У досліджуваний період відбулося становлення запозиченого з англійської мови форманта ***е-***. Він з’явився в мові інтернет-видань унаслідок калькування англійських лексем *e-mail, e-service*, де означав *електронний* (напр., *e-mail* – електронна пошта). У 2008 році Є. Карпіловська виявила лише три похідні одиниці і визначила формант як аброоснову з базовим прикметником *електронний* [Карпіловська 2008, с. 154]. У другому десятилітті XXI сторіччя поширення інформаційних технологій зумовлює інтенсивний перехід процесів суспільно-політичного життя у віртуальний формат, і з огляду на це ***е-*** бере активну участь у словотворенні: *е-вибори, е-голосування, е-декларування, е-демократія, е-держава, е-документообіг, е-здоров'я, е-комерція, е-нормотворення, е-парламент, е-податки, е-правосуддя, е-тендер,*

е-урядування тощо. Здебільшого у мові інтернет-ЗМІ вони вживаються паралельно із синонімічними словосполученнями зі словом *електронний*: *За його словами, законодавча норма про перевірку* ***е-декларації*** *протягом 90 днів була вилучена, як нереалістична, і на даний момент членам агентства не потрібно терміново перевіряти всі декларації* (expres.ua, 12.11.2016); *Держагенство з питань* ***електронного урядування*** *дуже пишається тим, що за однією з* ***е-послуг*** *у них не було жодної відмови*; *Чим небезпечне* ***електронне урядування*** *й* ***електронне голосування*** *в українських умовах* (tyzhden.ua, 15.08.2019). Однак деякі новотвори – *е-здоров'я, е-податки, е-декларант* не мають синонімічних словосполучень, а отже, ***е-*** із аброоснови перетворився у префіксоїд: *Генпрокуратура вперше передала до суду справу* ***е-декларанта*** (pravda.com.ua, 08.02.2017).

Префікс ***де-*** зі значенням «позбавляти чогось, анулювати дію, названу мотивуючим дієсловом» чи «здійснювати дію, протилежну дії мотивуючого слова» також часто входить до складу суспільно-політичних новотворів: *деленінізація, деофшоризація, дерегіоналізація, дефірташизація.* У зв'язку з постмайданними змінами одиниця *децентралізація* розвинула лексико-семантичний варіант «децентралізаційна реформа»: *У 2015 році в Україні почалася практична фаза* ***децентралізації*** *– з'явилися об'єднані територіальні громади, частина податків перестала надходити в центр і лишилася в місцевих бюджетах* (tyzhden.ua, 11.09.2018). Частково антонімічним до ***де-*** є префікс ***ре-***, що означає «повертати, відроджувати раніше анульоване», як у неологізмі *ресталінізація*.

Префіксоїд ***екс-*** із темпоральним значенням «колишній» учасники інтернет-комунікації додають до назв осіб за родом занять: *ексайдарівець, ексберкутівець, ексрегіонал.*

Менш численні новотвори з префіксами ***псевдо-*** і ***квазі-***, що означають «несправжній», «фальшивий»: *псевдовибори, псевдожурналіст, псевдореферендум, псевдопрокурор, квазідержава, квазіполітичний,*

квазіреспубліка. Так само значення несправжності має формант ***недо-*** у новотворі *недоросія*.

Поодинокі приклади неолексем з префіксоїдами ***гіпер-***, ***мульти-***, ***не-***, ***топ-***, ***супер-***, які демонструють вищий ступінь вираження ознаки чи дії: *гіпергероїзація, гіпергероїзувати, мультикультуралізм, мультиполярність, нелюстрований, топ-активіст, топ-урядовець, супербанк, супердержбанк.*

Одиничні лексеми утворені за допомогою префіксів ***від-*** (*відмайданити*), ***віп-*** *(ВІП-агітатор),* ***на-*** (*нафандрайзити*), ***нео-*** (*неоянукович),* ***пра-*** (*пратітушка*).

Як бачимо, значна частина продуктивних префіксів походить з інших мов. Натомість поповнення суспільно-політичної лексики суфіксальним способом переважно відбувається за допомогою питомо українських формантів.

Малопродуктивними у деривації суспільно-політичної лексики є **префіксально-суфіксальний** та **безафіксний способи** – за допомогою префікса і суфікса (біморфеми) та усічення твірної основи відповідно. У масиві аналізованих неологізмів префіксально-суфіксальний спосіб представлений лексемами *Міжмор'я, привладний, скримити* (0,5 % від зафіксованого суспільно-політичного лексикону), а безафіксний – одиницями *екзит, риг, сепар, укр, фемка, Яник* (0,9 %).

Слів, утворених за допомогою **постфіксального** або **флективного** способу, в інтернет-комунікації не виявили.

Як бачимо, в аналізований період серед суспільно-політичного неолексикону трапляються нейтральні одиниці, що називають нові явища життя соціуму, однак домінують експресивно-оцінні новотвори. Дослідниця Л. Кравчук визначає експресивність як семантичну надкатегорію, зумовлену смисловою моделлю слова через окремі складники, що входять до денотативного, конотативного чи образного макрокомпонента [Кравчук 2016]. Це особливо чітко виявляється при творенні **складних слів**, яке активує конотативність і образність однієї, а іноді й двох твірних основ. В. Дребет

розглядає складний словотвір як вияв синергетичного закону мінімізації зусиль і семантичної компресії: «значення атрибутивної і головної частини синтезуються в єдиний зміст, тобто семантичний об'єм складного слова демонструє об'єднання кількох змістів в один складний змістовий опис» [Дребет 2016, с. 117–118]. Мовознавці відзначають, що основоскладання, словоскладання і абревіація нарощують свій словотвірний потенціал, а загальна частка композитів, юкстапозитів і абревіатур у лексичному фонді української мови становить 13,4 % [ДПСУЛ 2008, с. 134]. Аналогічну тенденцію простежуємо у суспільно-політичному неолексиконі.

Серед способів творення складних слів найбільш продуктивним в аналізований період було **основоскладання** з інтерфіксами ***-о-, -е-*** або без них (його продукти становлять 9,9 % суспільно-політичного неолексикону):

Автомайдан ← авто + майдан;

Екомайдан ← еко + майдан;

зрадоперемога ← зрада + о +перемога;

кремлебот ← Кремль + е + бот;

спільнокошт ← спільний + о + кошт.

Продуктивною упродовж досліджуваного періоду була основа ***євро-***: *євроамнезія, євробляха, євроватний, євроголосування, єврозрада, євролихоманка, Євромайдан, єврооптимістичний, Єврореволюція.* Велика кількість похідних безпосередньо пов'язана з зовнішньо- і внутрішньополітичними факторами. Це дозволяє визначити ***євро-*** як неоформант: «Якщо за допомогою певного виокремлюваного структурного компонента починають створювати слова в системі самої української мови, то така неоморфема стає неоформантом – складником структури новотвору, похідного слова не лише з подільною основою, а й з формальною та семантичною мотивацією» [ДПСУЛ 2008, с. 16].

Щоб відображати нові реалії, суспільно-політичний неолексикон другого десятиліття XXI століття активно поповнюється композитами, утвореними від семантично пов'язаних із технологіями основ. Ми зафіксували високу

активність форманта ***кібер-***, який приєднується до питомо українських і раніше запозичених основ: *кібератака, кібербезпека, кібервійна, кібервійсько, кібердержава, кібертероризм, кібертроль*. Хоч авторки монографії «Вплив суспільних змін на розвиток української мови» класифікують ***кібер-*** як аброоснову від слова *кібернетичний* [ВСЗРУМ 2018, с. 259], зазначимо, що в інтернет-комунікації не зафіксовано вживання синонімічних до новоторів двокомпонентних сполук. Властивості цієї основи нагадують радше префіксоїд.

Високу продуктивність продемонструвала основа ***бот*** – «комп'ютерна програма, що імітує дії людини»: *ботоферма, бенябот, гриценкобот, зебот, зелебот, кремлебот, ляшкобот, міхобот, порохобот, ригобот, юлебот*. Поступово відбувся семантичний зсув, і композити з основою ***-бот*** почали вживатися на позначення прихильника певного політика або ненависника його опонентів, конкуруючи з узвичаєними формантами ***-філ*** і ***-фоб.*** Закономірно, що активність останніх знизилася: *єлизаветофіл, зрадофіл, путінофіл*; *зелефоб*. Також у суспільно-політичному неолексиконі з'явилися окремі складні слова з основою ***-фобія***: *бандерофобія, вакцинофобія*.

Також в аналізований період у суспільно-політичному лексиконі зафіксовано композити з основами ***-манія*** (*зрадоманія, трюдоманія*), ***-кратія*** (*путінократія*).

Композити з основами ***енерго-*** й ***агро-*** позначають соціально-економічні явища: *енергоомбудсмен, енергореволюція, енергорегулятор, агроколоніалізм, агролобі*.

В інтернет-комунікації зафіксовано низку новотворів з іншомовними основами, що надають лексемам іронічного забарвлення завдяки контрастності звучання: *виборо**мат***, *Вило**мен***, *енерго**монстр**, жлобо**стайл**, пшонко**стайл**, **турбо**режим*. Особливо вдалим видається використання основи ***-стайл*** (стиль) в одиницях, що позначають несмак. Як зазначає Л. Кислюк, «відкритість лексичної системи новій іншомовній лексиці як засобам лексичної номінації формує ґрунт для їхнього освоєння словотвірною системою, з'являються нові

елементи, видозмінюються структурні зв’язки між елементами» [Кислюк 2017, с. 211].

До складу неолексеми можуть входити основи просторічного, жаргонного, сленгового походження, які надають неологізму експресивності та оцінності: *гівнокомандувач, зелебобік, зелескот, зелібоба, порохоскот, свинособака, совкомислення.* Окремі одиниці мають характер мови ненависті, хоч здебільшого використовуються для іронізування над концептами російської пропаганди, а не називання реальних явищ: *афробандерівець, жидобандерівець, туркобандерівець, гомодиктатура, ісламофашизм.*

Основоскладання + нуль-суфіксація – це складний спосіб словотвору, при якому до іменникової основи додається дієслівна, що втрачає суфікс. У мові інтернет-видань зафіксовано утворені таким чином суспільно-політичні неологізми (0,9 % нашого корпусу):

банкопад ← банк + о + падати + ∅;

ленінопад ← Ленін + о + падати + ∅;

грантожер ← грант + о + жерти + ∅;

казножер ← казна + о + жерти + ∅;

совколюб ← совок + о + любити + ∅;

холодомор← холод + о + морити + ∅.

За допомогою **основоскладання з суфіксацією** утворено окремі іменники й прикметники (0,5 % нових суспільно-політичних одиниць):

геєборець ← гей + е + боротися + ець;

духовноскрєпний ← духовні + о + скрєпи + н(ий);

москвомовний ← москва + о + мова + н(ий).

Словоскладання – різновид морфологічного словотворення, при якому нове слово утворюється шляхом поєднання кількох слів. У монографії «Сучасна українська словотвірна номінація» Л. Кислюк зауважує, що юкстапозитів багато у термінологічній лексиці, але загалом вони не настільки чисельні, як композити й абревіатури [Кислюк 2017]. Суспільно-політична

лексика функціює в неспеціальній сфері, тому для неї словоскладання не продуктивне (лише 4,3 % неолексики утворено цим способом). Юкстапозити здебільшого виконують номінативну функцію: *країна-агресор, фокус-група, стрес-тест* тощо. Тут, як і серед композитів, спостерігаємо часте використання твірних основ зі значенням інформаційних технологій і конкретних соціальних мереж: *онлайн-петиція, стрім-трансляція, твіттер-дипломатія, твіттер-шторм, фейсбук-аналітик, фейсбук-експерт*. Оскільки словоскладання – продуктивний спосіб словотвору в аналітичних мовах, зокрема англійській, у деяких юкстапозитах наявний запозичений (***роуд-****шоу, партія-****фейк***) чи інтернаціональний (***медіа****війна, **медіа**експерт*) компонент. Зафіксовані поодинокі випадки утворення складного слова з абревіатурою – *ЛГБТ-активіст, ПАП-ефект.*

Зауважимо, що окремі юкстапозити містять аксіологічний компонент. Наприклад, вигук *ура*, який входить до неологізмів *ура-патріот*, *ура-підтримка* і їхніх похідних, наближається своїми властивостями до префіксоїда зі значенням «екзальтований, нераціональний»: *Доморощені **ура-патріотичні** конспірологи та параноїки з Росії спільно побачили в цьому підступи «вашингтонського обкому»* (tyzhden.ua, 05.06.2015). Яскрава образність притаманна новотворам *театр-крематорій* (про театр на Подолі) і *медіапроститутка* (про заангажованих журналістів).

Починаючи з 2019 р. з’являється низка юкстапозитів з основою ***зе-*** (усічена форма від прізвища Зеленський, яку використовував його виборчий штаб): *зе-депутат, зе-кандидат, зе-команда, зе-президент, зе-реформи* тощо.

Абревіація дещо продуктивніша (6 % одиниць у корпусі суспільно-політичного неолексикону). На думку дослідників, збільшення кількості складноскорочених слів викликане дією закону мовної економії [Коць 2010, с. 263]. У суспільно-політичній неолексиці 2014–2019 р. спостерігаємо переважання ініціальних абревіатур у номенклатурних номінаціях: *НАБУ ← Національне антикорупційне бюро України, НАЗК ← Національне агентство з питань запобігання корупції, ДБР ← Державне бюро розслідувань, ДФС ←*

Державна фіскальна служба, БДІПЛ ← Бюро демократичних інститутів і прав людини, АТО ← Антитерористична операція, ООС ← Операція об'єднаних сил, ТКГ ← Тристороння контактна група, ОРДЛО ← окремі райони Донецької і Луганської областей; «ДНР» ← так звана «Донецька Народна Республіка», «ЛНР» ← так звана «Луганська Народна Республіка», БПП ← Блок Петра Порошенка, ОПЗЖ ← Опозиційна платформа – За життя, СН ← Слуга Народу, ЄС (партія) ← Європейська Солідарність, САП ← Спеціалізована антикорупційна прокуратура, УКФ ← Український культурний фонд, УІК ← Український інститут книги. Є серед ініціальних абревіатур і загальні назви: *ОТГ ← об'єднана територіальна громада, ОСББ ← об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, НУО ← неурядова організація.*

Поскладових абревіатур мало: *Радбез – Рада безпеки, радфем – радикальний фемінізм.*

Серед нових змішаних абревіатур домінують загальні назви: *адмінкордон ← адміністративний кордон; адмінреформа ← адміністративна реформа, гумконвой ← гуманітарний конвой, добробат ← добровольчий батальйон, інформатака ← інформаційна атака*, *росЗМІ ← російські ЗМІ, роспропаганда ← російська пропаганда, політбіженець ← політичний біженець, стабкредит ← стабілізаційний кредит.* Проте зафіксовано і кілька власних назв: *Демсокира ← «Демократична сокира», Мінстець ← Міністерство Стеця, Мінінформполітики ← Міністерство інфромаційної політики, Нацгвардія ← Національна гвардія, Нацрада реформ ← Національна рада реформ, Опоблок ← Опозиційний блок.*

У творенні суспільно-політичної неолексики протягом 2014–2019 рр. продуктивний спосіб із дискусійним статусом в українському мовознавстві – **контамінація (телескопія).** Контамінат – це «номінативна модельована одиниця, утворена, як правило, з двох слів з усіченням щонайменше одного з них у місці з'єднання, з можливим накладенням і вставками морфів, а також зі збереженням акцентно-складової структури одного з вихідних слів, взятого в

якості морфологічного зразка» [Косович 2014, с. 99]. Традиційно цей спосіб відносять до неузуальних, однак ми погоджуємося із твердженням Є. Редька, що йдеться про синтетичне явище, яке опирається на автохтонну й інтернаціональну деривaційні традиції, і внаслідок колоквіалізації мови активізувалося у сучасному українському словотворенні [Редько 2016, с. 209]. В аналізований період контамінати складають 5,1 % суспільно-політичного неолексикону інтернет-комунікації. Асоціативна природа – причина особливої виразності й стилістичного забарвлення новотворів. Перш за все, іронія й негативна конотація спрямована на суб'єктів внутрішньої політики:

Базаров ← базар + Азаров;

Бандюкович ← бандит + Янукович;

Беняфіс ← Беня + бенефіс;

Дубінеску ← Дубінський + Чаушеску;

Зелінскі ← Зеленський + Левінскі;

Мертвечук ← мертвечина + Медведчук;

Пшокін ← Пшонка + Шокін;

Садонеміч ← Самопоміч + Садовий + неміч;

Тягнибакс ← Тягнибок + бакс;

Ялинкович ← ялинка + Янукович;

Януковоч ← Янукович + овоч;

Янушеску ← Янукович + Чаушеску.

Дуже популярні контамінати на позначення реалій країни-агресора і самопроголошених республік:

Донбабве ← Донецьк + Зімбабве;

Луганда ← Луганськ + Уганда;

Лугандон, Лугандонія ← Луганськ + Донецьк + гандон;

Новосирія ← Новоросія + Сирія;

пропагандон ← пропаганда + гандон;

Путлер ← Путін + Гітлер;

Путлер'югенд ← Путін + Гітлер'югенд;

рашизм ← раша + фашизм;

рашист ← раша + фашист.

Окремі явища суспільно-політичного життя також отримують номінації завдяки сплаву жаргонних і пейоративних лексем:

айтітушка ← айті + тітушка;

бикоко ← бик + рококо;

вишиватник ← вишиванка + ватник;

зебіл ← Зеленський + дебіл;

кривосуддя ← кривий + правосуддя;

народний обібранець ← обібрати + народний обранець;

олігархономіка ← олігархія + економіка;

схематоз ← схема + коматоз;

фашизоїдний ← фашистський + шизоїдний.

Контамінати трапляються у мові інтернет-видань, але частіше у дописах користувачів соціальної мережі «Твіттер»: *Українці мріяли про нового Рейгана, а вийшла моніка* ***зелінскі****...* (twitter.com, 28.09.2019); *Гройсман назвав Україну заручницею МВФ. А заручницею купки 5-10 олігархів не назвав. Цнотливий який.* ***Вишиватник*** (twitter.com, 02.10.2018). Іноді контамінати виникають на основі графічно-звукових особливостей слів: *РФрендум, ПреЗЕдент, ВаЗЕлін.* Велика кількість іронічних номінацій зумовлена тим, що гумор, як слушно зауважує Н. Кондратенко, «слугує своєрідною формою захисту й абстрагування від політичної реальності та її негативних наслідків» [Кондратенко 2019, с. 113].

Також зафіксовано творення суспільно-політичного неолексикону способом **універбації** – продукування однослівного найменування, альтернативного багатокомпонентній сполуці шляхом скорочення та модифікації одного з її компонентів (0,5 % від загального обсягу). Вона зумовлена комунікативною природою словотворення й чітким виявом тенденції до мовної економії [Пігур 2020, с. 238]. У зафіксованих суспільно-політичних неологізмах деривaційною основою стає прикметник – носій найважливішої

ознаки предмета чи явища, що за допомогою суфіксації або нуль-суфіксації перетворюється в іменник:

безвіз ← безвізовий (режим) + ∅;

безпілотник ← безпілотний (літальний апарат) + ник;

офіційка ← офіційна (інформація) + -к(а).

3.1.2. Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення

Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення, або конверсія, – це утворення нової лексеми через зміну частиномовної належності слова. У суспільно-політичному неолексиконі аналізованого періоду виявлено чотири субстантиви: два неологізми – *легітимний* і *майданутий*, і дві актуалізовані одиниці – *двохсотий, трьохсотий*. Попри низьку продуктивність морфолого-синтаксичного способу (його похідні становлять лише 0,6 % суспільно-політичної неолексики), ці субстантиви займають важливе місце в інтернет-комунікації аналізованого періоду завдяки своїй семантиці.

Неологізм *легітимний* має оказіональну природу, він виник як реакція на твердження В. Януковича на прес-конференції в Ростові-на-Дону після втечі з України, що він досі легітимний президент. Так лексема субстантивувалася в іронічну номінацію політика: *Користувачів розсмішила розповідь Януковича про переїзд до Криму з «ручною поклажею» та інші перли «**легітимного**»* (expres.ua, 29.11.2016); *Заява Януковича про повернення в Україну – це чистий тролінг… Тому реагуємо з іронією та спокійним нагадуванням про неминучість покарання за злочини «**легітимного**»* (twitter.com, 24.04.2019). Паралельно функціює і експресивний прикметниковий ЛСВ, уживаний щодо інших представників режиму Януковича: *«Пакращені» обличчя «**легітимних**» і ні в чому «не винних» екс-регіоналів* (expres.ua, 08.02.2016). Можна говорити про енантіосемію (появу антонімічних сем усередині мовного знака при емоційному, а особливо іронічному застосуванні [Іващенко 2010, с. 100]), коли *легітимний* виступає означенням представників самопроголошених «ДНР» і

«ЛНР»: *Віртуальний «парламент Новоросії» регіонал вважає рівним Верховній Раді України, проте не зміг пояснити, чому тоді глава цього органу, якщо той насправді такий* ***легітимний****, ніяк не може звернутися до Путіна і офіційно покликати на допомогу російську армію* (expres.ua, 30.01.2015).

Лексема *майданутий* із формальною структурою пасивного дієприкметника, утвореного від дієслова з суфіксом *-ну-*, виникла під час Євромайдану. Аналогічну модель фіксує А. Нелюба в інновації *ЄЕПнутий*, що функціювала в період 2004–2006 рр. [Нелюба 2007, с. 43], але в мові не закріпилася. Цьому форманту притаманна негативна семантика «дуже екзальтований прихильник чогось», й інтернет-комунікація засвідчує, що одиниця *майданутий* виникла в антиукраїнському дискурсі й увійшла в мову як запозичення. Якщо новотвір *ЄЕПнутий* функціював як прикметник, то *майданутий* – одразу зазнав субстантивації: *На питання журналістів люди, що викладають всі ці пристосування, вважають за краще не відповідати, або говорять, що «для захисту від нападу* ***майданутих****»* (tyzhden.ua, 09.04.2014). Лексему активно використовують у російській пропаганді, звідти вона поширюється на весь російськомовний простір. Наприклад, у 2020 році одиниця з'являлася на плакатах деяких білоруських протестувальників. Це викликало потужну реакцію в українських користувачів соціальних мереж, оскільки одні розцінили це як прагнення відмежуватися від асоціацій з українським Майданом: *Ну головне що не* ***майдануті****, а то раптом брати-росіяни образяться* (twitter.com, 17.08.2020); *«Ми не* ***майдануті****, що вибігають на вулиці зі зброєю!» На жаль, так! Ви вівці, які вірять російському телебаченню!* (twitter.com, 30.08.2020); а інші – як заперечення прокремлівської риторики О. Лукашенка: *Невже не зрозуміло, що це не вияв антиукраїнства, а сарказм проти дурної лукашенківської риторики про «****майданутих****»? На українському Майдані теж стояли не «****майдануті****», а майданівці. Не вишукуйте антиукраїнство там, де його немає* (twitter.com, 17.08.2020).

Актуалізовані лексеми *двохсотий* і *трьохсотий* увійшли в загальний суспільно-політичний лексикон із військового жаргону і позначають «загиблий» і «поранений» відповідно. Фіксуємо субстантивовані одиниці у мові інтернет-ЗМІ: *Побіг до нього, відтягнув з червоної зони в зелену, надав допомогу, евакуювали. Потім дзвонять, що* ***двохсотий*** *– це для мене було дуже важко* (unian.ua, 22.12.2017); *Ми з ним виїжджали по декількох* ***трьохсотих****, тому що на той момент медрота взагалі не мала транспорту, доводилося використовувати мій броньований Т4* (unian.ua, 22.05.2015); і соціальних медіа: *У іншому – розстріляна маршрутка, кров на снігу, «****двохсотий****» на Київ, кіборги і зруйнований термінал Донецького аеропорту* (facebook.com, 14.01.2015); *Коли пролунав виклик і медикам повідомили, що є кілька «****трьохсотих****», старший солдат Олена Скідіна без зайвих зволікань разом з лікарем зайняли місце у десантному відділенні бойової машини піхоти* (facebook.com, 08.11.2018).

3.2. Неозапозичення

Лексична підсистема відкрита не тільки до постійного творення нових номінацій власними засобами, а й до контакту з іншими мовами та запозичення їх ресурсів. Для суспільно-політичної лексики цей спосіб надзвичайно актуальний через багатоманітність реалій життя соціуму в різних країнах світу та глобалізаційні тенденції. Імплементація запозичень у літературну мову «залежить від зв’язку з актуальними суспільними рухами, зумовлюється висуванням на перший план певних соціальних груп, у мовленні яких саме зароджуються нові слова та словосполучення» [Снісаренко 2013, с. 70]. У сучасному мовознавстві визначають такі форми запозичення: транскодування (транслітерація, транскрипція), калькування, напівкалькування (у поєднанні з транскодуванням, генералізацією, конкретизацією або семантичною модуляцією), семантична модуляція і збереження форми оригіналу [Ясинецька 2014, с. 5]. Є. Карпіловська у монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» визначає *неозапозичення* як нові іншомовні слова, що

входять в українську мову за допомогою транскрибування або транслітерації [ДПСУЛ 2008, с. 231–232], тобто обмежує цей термін лише похідними транскодування. Однак у нашій роботі розглядаємо у рамках неозапозичень результати усіх форм запозичення.

У класичній парадигмі протиставлення запозиченої й іншомовної лексики (цілком засвоєних одиниць, що не потребують пояснень щодо форми і значення, й одиниць, чужорідність яких мовці відчувають і семантику яких не розуміють) [УМЕ 2004, с. 194, 230] суспільно-політичні неозапозичення тяжіють до другої категорії, адже попри стрімке входження в лексикон мовців й активну адаптацію, просто не встигають пройти всі етапи засвоєння. Неозапозичені одиниці склали 10,8 % суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації упродовж досліджуваного періоду.

Серед форм запозичення в період 2014–2019 рр. домінує **транскодування**. Шляхом транслітерування учасники інтернет-комунікації запозичують інтернаціоналізми, форма яких полегшує адаптацію до системи української мови. Здебільшого ці лексеми містять грецькі або латинські корені, але приходять з англійської: *expat – експат, implementation – імплементація, inclusion – інклюзія, kleptocrat – клептократ, xenocracy – ксенократія, mediation – медіація, meritocrat – меритократ, meritocracy – меритократія, nepotism – непотизм, polyarchy – поліархія, precariat – прекаріат, promotion – промоція, technocrat – технократ* (із семантичним відтінком «політик чи урядовець, зацікавлений у проведенні реальних реформ, а не в просуванні власної політичної кар'єри чи іміджу»). Такі неозапозичення репрезентують загальні тенденції суспільно-політичного життя або нові поняття у сфері соціальних наук: *Чи готове українське суспільство й надалі терпіти просування у владу «своїх» і що потрібно, аби позбавитися* ***непотизму****?* (pravda.com.ua, 03.01.2014); ***Прекаріат*** *– це новий клас, нова група людей, яка не має певного чітко визначеного майбутнього* (twitter.com, 13.09.2015); *Я завжди позиціонував себе як* ***політик-технократ*** *і неодноразово відмовлявся від продовження політичної кар'єри на інших посадах* (pravda.com.ua, 31.08.2018).

Однак частіше суспільно-політичні неозапозичення входять в інтернет-комунікацію шляхом транскрибування: *astroturfing – астротурфінг, blackout – блекаут, Brexit – Брекзит, hyperloop – гіперлуп, glocalization – глокалізація, good will – гудвіл, event – івент, environmentalism – інвайронменталізм, inside – інсайд, infotainment – інфотейнмент, establishment – істеблішмент, cyberbulling – кібербулінг, clicktivism – кліктивізм, crowdsourcing – краудсорсинг, crowdfunding – краудфандинг, lifehacker – лайфхакер, lowcost – лоукост, maker – мейкер, mainstream – мейнстрім, newsmaker – ньюзмейкер, newsroom – ньюзрум, public – паблік, Panamagate – панамагейт, pitching – пітчинг, politainment – політейнмент, primaries – праймеріз, pool – пул, repost – репост, spoiler – спойлер, stakeholder – стейкхолдер, stream – стрім, streamer – стрімер, twiplomacy – твіпломасі, twiplomat – твіпломат, trolling – тролінг, factcheck – фактчек, fact checker – фактчекер, fundraising – фандрайзинг, fake – фейк, fakewriter – фейкрайтер, hacktivism – хактивізм, headhunter – хедхантер, hashtag – хештег, shutdown – шатдаун*. Вони репрезентують поняття і реалії політики різних країн світу, які набувають актуальності для українців: *Одним із фігурантів «**панамагейту**» виявився прем'єр Британії та лідер кампанії проти **Brexit** Девід Кемерон, який зізнався, що володів акціями офшорної компанії свого батька* (pravda.com.ua, 24.06.2016); *Після оголошення «**шатдауну**» зачинилося приблизно чверть федеральних установ, включаючи департаменти внутрішньої безпеки, транспорту, сільського господарства та юстиції* (tyzhden.ua, 09.01.2019); *А от команда VoxCheck нагороду за найдовший **фактчек-**марафон не отримала, хоча уважно слухала та перевіряла всі слова президента* (tyzhden.ua, 22.10.2019).

Зазначимо, що в зафіксованих в інтернет-комунікації неозапозиченнях з англійським суфіксом *-ing* жодного разу не порушено «правило дев'ятки»: *астротурфінг, брендинг, краудсорсинг, краудфандинг, пітчинг, тролінг, фандрайзинг*. Також аналіз свідчить про закріплення цієї норми у передаванні суфікса *-ism*: *кліктивізм, непотизм, хактивізм.*

Калькування. Ця форма запозичення продуктивна для багатокомпонентних номінацій термінологічного походження, як-от: *cultural diplomacy – культурна дипломатія, glass ceiling – скляна стеля, hybrid war – гібридна війна, regulatory guillotine – регуляторна гільйотина, Smart Defence – «Розумна оборона», troll farm – троляча ферма, тролеферма* тощо. Іноді це цілі фрази, як лат. *Bellum omnium contra omnes – Війна всіх проти всіх*. Однак відповідники, задіяні у калькуванні, не завжди цілком передають семантику оригінальної одиниці. Наприклад, англ. *sustainable development* – «концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному довкіллі» [Ватченко 2011, с. 65] – було перекладено і закріпилося в узусі і нормативно-правових документах як *сталий розвиток*: *Крім того, вона отримувала щедру допомогу на зміцнення демократії, верховенства права, подолання бідності, торгівлю та* ***сталий розвиток*** (tyzhden.ua, 31.03.2016). Проте фахівці наполягають, що існує ціла низка лексем, які краще передають смислові акценти поняття *sustainable development: стійкий, збалансований, життєздатний, самопідтримуваний* тощо [Ватченко 2011].

Також калькування – продуктивний спосіб запозичення політичних понять, пов'язаних із ставленням міжнародної спільноти до України. Приміром, англ. *Ukrainian crisis – українська криза*; калькування з перестановкою компонентів: англ. *Ukraine fatigue – втома від України* «втрата Заходом інтересу до українських проблем через перенасичення інформаційного простору проблемами та неефективною внутрішньою політикою»: *Патологічна історія цієї хвороби свідчить про те, що переносниками* ***«втоми від України»*** *є всі представники українського політичного класу, які самі по собі симптомів цієї страшної хвороби не демонструють, але заражають нею практично всіх діячів Заходу, з якими контактують* (ua.korrespondent.net, 25.02.2016).

Напівкалькування. Сюди належать змішані форми запозичення, наприклад поєднання калькування і транскодування. Яскравим прикладом є одиниця *постправда* (англ. *post-truth*). Вона виникла як термін у філософських

працях з 90-х років XX століття, що позначає домінування емоційної складової інформації над об'єктивними фактами. Не дивно, що на фоні Брекзиту, президентських виборів у США та зростання симпатій до правих популістських рухів у країнах ЄС лексема стрімко набрала популярність і навіть стала словом 2016 року за версією Оксфордського словника. Український відповідник закріпився в лексиконі суспільно-політичної інтернет-комунікації: *У теперішній ситуації «**постправди**» Україні разом з усім демократичним світом доводиться боротися за кожен факт, за справедливу оцінку, за право громадян отримувати об'єктивну і достовірну інформацію, роль «Укрінформу» у цьому неможливо переоцінити* (twitter.com, 20.11.2018). Ще один зразок напівкалькування з транскодуванням – неозапозичення *дизельгейт* (англ. *Dieselgate*), назва скандалу навколо навмисного порушення німецьким концерном Volkswagen екологічних стандартів і приховування реального рівня викидів під час використання його автомобілів.

Напівкалькуванням з перестановкою компонентів і конкретизацією передано політико-філософський термін *welfare state – держава загального добробуту: Звісно ж, перетворення можна провести в різних напрямках: до командно-адміністративного способу виробництва або до консервативного суспільного порядку, до ліберальнішого суспільства або до **держави загального добробуту** – все це буде реформуванням* (tyzhden.ua, 22.10.2019).

Зафіксовано випадки напівкалькування із семантичною модуляцією, як у неозапозиченні *Парасолькова революція* (англ. *Umbrella movement* – дослівно «парасольковий рух») на позначення протестів у Гонконгу проти втручання КНР у місцеві вибори. Семантична модуляція викликана рухом за аналогією до моделі «прикм. + *революція*», продуктивної для номінації масових протестів в українській мові.

Намагання експлікувати неозапозичення може призвести до появи складних тавтологічних одиниць на зразок *стрім-трансляція* (англ. *stream* «трансляція через онлайн-сервіси»). Ця лексема з'являлася в інтернет-комунікації у період Революції Гідності, коли люди слідкували за подіями через

трансляції у соціальних мережах, і функціювала у 2014 р.: *Ніч з 21 на 22 листопада. Перша* ***стрім-трансляція*** *з Євромайдану* (twitter.com, 22.11.2014); *Відновилася* ***стрім-трансляція****, активісти біля посольства Франції* (twitter.com, 11.07.2014). Однак все більше учасників інтернет-комунікації розуміли семантику неозапозичення, і потреба в другому компоненті відпала: *Я чемно ввімкнув* ***стрим*** *приблизно за 10 хв до промови Порошенка, заставка була ще мертвою, а от акаунти з аватарками вже почали розминку: відверто російські (і за символікою, і за мовою написання) кляли українського президента звичною риторикою зразка 2014-го, зрадофіли теж задніх не пасли й виплескували свій негатив* (tyzhden.ua, 22.10.2019); *Дивлюся* ***стрім*** *з Борисполя і думаю, що найочікуваніший рейс і найбажаніший літак – зовсім не той, на якому летиш ти сам* (twitter.com, 07.09.2019).

При засвоєнні запозичень іноді відбувається **модифікація їх семантики**. Найчастіше це метафоризація значень. Наприклад, англ. *headhunter* – *хедхантер*, яке буквально означає «мисливець за головами», у мові інтернет-комунікації виявило значення «фірма, або людина, яка шукає кадри для компаній чи держструктур»: *Ми зараз залучили різні кадрові агенції і* ***хедхантерів*** *для пошуку топ-менеджерів державних компаній, здатних зробити їх фінансово успішними і конкурентоздатними* (pravda.com.ua, 02.02.2015). Ісп. *Reconquista*, буквально «відвоювання», – *реконкіста* «політичний реванш»: *Якщо дивитися на мапу з результатами виборів в Україні, починаючи з 90-х років дотепер, то можна говорити про національну* ***реконкісту*** (pravda.com.ua, 10.04.2016).

Значна кількість запозичених юкстапозитів на зразок *фейсбук-аналітик, твіттер-шторм* та їх вплив на мову є предметом дискусії в українській лінгвістиці. Так, К. Городенська вважає, що подібні структури деформують граматичну норму української літературної мови та мають деструктивний вплив на українське прикметникове словотворення [Городенська 2013]. О. Тараненко вносить їх до виявів активізації тенденції до аналітизму в українській мові під впливом англійської [Тараненко 2016]. Натомість

Д. Мазурик, хоч і визнає незвичність граматичної структури таких лексем, але не бачить у них загрози порушенню системи української літературної мови [Мазурик 2002].

Окрім цього, адаптація запозичених лексем супроводжується появою лексем-гібридів, що поєднують у своєму складі неозапозичені та питомі або повністю освоєні форманти [ДПСУЛ, с. 194]. Це можуть бути корені (*роуд-шоу*), корінь і афіксальні морфеми (*твітерний, фейсбучний, офшорний*) тощо. Здебільшого це стилістично нейтральні слова, лише в деяких випадках йдеться про додаткову конотацію. Наприклад, у прямій мові політик використовує гібрид *роуд-шоу* для майбутнього викриття присвоєння коштів, виділених на дороги: *На зустрічі з представниками 28 посольств я говорив, що найближчим часом я хочу таке* ***роуд-шоу*** *зробити і показати, наприклад з 400 млн євро, що виділені на інфраструктуру Донбасу німецьким урядом, ми отримали тільки 4,7 млн євро* (pravda.com.ua, 01.10.2015).

Оскільки різні форми запозичення і їх поєднання ведуть до появи і функціювання кількох версій однієї лексеми, соціонормативний аспект варіантності неозапозичень розглянемо у підрозділі 4.1.

3.3. Неосеманти

Семантичний неологізм, або неосемант, – це вже наявна у мові лексема, яка розвиває нове значення. Продуктивність лексико-семантичного способу словотворення спричинена тенденціями розвитку сучасної української літературної мови, виділеними С. Бибик у монографії «Літературна норма і мовна практика»: 1) зростанням ролі синтаксичної сполучуваності слів; 2) усистемнюванням метафоричних похідних як лексико-семантичних варіантів (далі ЛСВ), 3) підвищенням потенціалу виразності, експресивізацією лексичних одиниць [ЛНМП 2013, с. 75]. О. Стишов, розглядаючи семантичні неологізми, наголошує, що значення відомого слова розширюється завдяки еліптизації певних словосполучень (близьких до стійких) і конденсації значення в стрижневій лексемі (зазвичай іменнику) [Стишов 2003, с. 223]. Як слушно

зазначає Л. Струганець, труднощі дослідження семантичних неологізмів зумовлені тим, що не завжди зрозуміло, чи нове значення вже сформоване, чи йдеться про розширення лексичної та синтаксичної сполучуваності слів [Струганець 2002, с. 180]. Тому аналіз неосемантів не можливий без врахування нових синтагматичних зв'язків у лексичній системі. У суспільно-політичному неолексиконі інтернет-комунікації ми виявили 50 одиниць, які розвинули нові значення або ЛСВ (7,7 % корпусу неолексики).

Часто відбувається зміна значень, які раніше належали до пасивного шару лексики. Зі здобуттям незалежності, відродженням інтересу до історії й появою військово-патріотичних організацій зазнало актуалізації слово *сотня* у значенні «військова одиниця, підрозділ». Природність та закоріненість в українську традицію вилилися в стрімке розширення синтагматичних зв'язків лексеми під час подій Євромайдану й творення цілої низки двокомпонентних сполучень за моделлю «прикм. + *сотня*». По-перше, оскільки *сотня* – загальна назва структурних одиниць Самооборони Майдану, які формувалися з ініціативи протестувальників, то описувана модель була продуктивною для деталізації назв цих утворень. Прикметник міг вказувати на:

1) населений пункт: *львівська сотня, рогатинська сотня, вінницька сотня, сокальська сотня*;

2) етнографічну групу: *гуцульська сотня, бойківська сотня*;

3) функцію: *медична сотня*;

4) стать: *жіноча сотня*;

5) належність до певної організації чи політичної ідеології: *козацька сотня, республіканська сотня*.

За аналогією ця модель поширилася на різноманітні неформальні об'єднання громадян, де прикметник окреслював сферу діяльності активістів: *мистецька сотня, банківська сотня, канцелярська сотня, тилова сотня* тощо: *Ініціатива* ***«Мистецька сотня»*** *закликає митців прикрасити Український дім революційними картинами та світлинами* (tyzhden.ua, 17.02.2014); *В соцмережі Фейсбук активістами була створена група* ***«Банківська сотня»***,

основною темою якої є поширення бойкоту російських державних банків під гаслом «Не плати окупантам» (ТСН, 24.04.2014); *У* ***Канцелярській сотні*** (волонтери, що займалися відновленням та аналізом документів режиму Януковича – прим. Ю. К.) *вона бачить продовження того, що почалося на Майдані, коли і старий, і молодий заходилися змінювати порядок речей у своєму суспільстві* (tyzhden.ua, 07.04.2014).

Надалі ця модель задіяна для творення назв численних офіційних об'єднань громадян: *жіночий рух «Сестринська сотня», благодійний фонд «Волонтерська сотня», громадянська організація «Юридична сотня»* тощо, документальних фільмів: *«Залізна сотня», «Перша сотня»*. Активно використовувалася вона і в заголовках інтернет-медіа: ***Кримська сотня****. Хто залишається у полоні на півострові* (tyzhden.ua, 19.03.2014), ***Іноземна сотня****. Майдан за час свого існування став і туристичним об'єктом, і місцем, куди приходили небайдужі іноземці* (tyzhden.ua, 12.06.2014), ***Безіменна сотня.*** *Скільки насправді жертв бійні 18 лютого?* (tyzhden.ua, 03.04.2014).

Така продуктивність моделі пояснює і те, як миттєво розповсюдився і прижився вираз *Небесна сотня* на позначення «загиблих учасників Євромайдану, мирних протестувальників, проти яких диктаторський режим застосував тортури та зброю» [НПЛ 2015, с. 248]: *Інші люди – це* ***Небесна сотня****, яку всі знають, і люди, яких знаходили за територією Майдану – в лісах, за містом, – багатьох із них міліція ідентифікувала не як майданівців* (tyzhden.ua, 10.04.2014); ***Небесна Сотня*** *змінила нас, це наш дороговказ в непростому паломництві від страху до Гідності* (twitter.com, 18.02.2016).

Верхній графік на рис. 3.1 демонструє вживання українцями слова *сотня* за чотирирічний період у відсотковому відношенні до максимальної кількості таких пошукових запитів у лютому 2014. До подій Майдану їх кількість рідко перевищувала 1 %, а після – жодного разу не опустилася нижче 6 %. Нижній графік представляє пошуковий запит «Небесна сотня», який вперше з'явився 21 лютого 2014 року, а вже 24 лютого становив 66 % усіх запитів із використанням слова *сотня*.

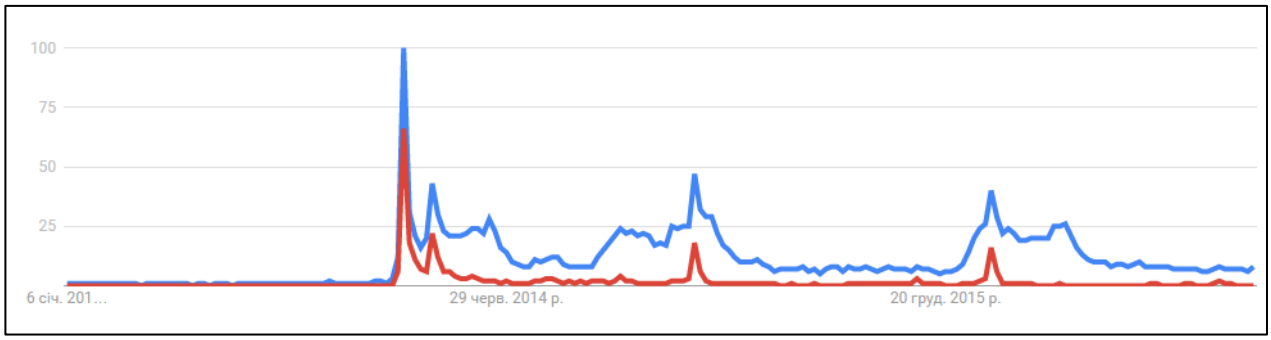

Рис. 3.1. Частотність використання пошукових запитів «сотня» та «Небесна сотня» користувачами Google в Україні за період 01.01.2013 – 01.01.2017 рр.

Такий розподіл частоти пошукових запитів свідчить про те, що вираз *Небесна сотня* буквально за 3 дні міцно увійшов у вжиток українців. Із лінгвістичного погляду – відбувається процес актуалізації лексеми *сотня* та розвиток нового семантичного наповнення.

Модель «прикм. + *сотня*» породила ще один новотвір, актуальний у період Євромайдану, а потім і російської агресії, – *диванна сотня*. Це іронічна назва людей, які не беруть участі в реальних протестах чи бойових діях, але активно коментують їх віртуально, розповідаючи, що і як слід робити / не робити: *Тільки-но в Україні починаються якісь заворушення, наша* ***диванна сотня*** *(ця «бойова одиниця» донині залишається найчисленнішим войовничим з'єднанням, щоправда, віртуальним) запасається попкорном і вправляється в історичних аналогіях: так це ж як оксамитові революції у Східній Європі, нам би тільки більше гумору, як-от у Польщі часів «Солідарності» була демонстрація гномів, що тролили поліцейських, щось таке відтворити – і буде успіх* (tyzhden.ua, 19.02.2015). Попри те, що роль соціальних мереж у Революції Гідності була здебільшого позитивною, після окупації Криму та початку бойових дій на Донбасі все частіше виявляються негативні сторони інтернет-комунікації: користувачі можуть спеціально чи ненавмисно поширювати паніку чи дезінформацію, висловлюватися на теми, в яких нічого не розуміють, але

вважають себе компетентними. З'явилася низка синонімів: *фейсбучна сотня, диванно-фейсбучна сотня, диванні експерти, диванні війська, диванні стратеги, диванні аналітики* тощо. У мові інтернет-медіа виразна тенденція до їх контекстуалізації: коли йдеться про воєнні питання, частіше використовуються вирази із лексемою *сотня*: *Відбили, незважаючи на те, що* ***диванна сотня*** *уже почала знову друкувати, що «нас оточили», «все пропало», «ми втекли»* (pravda.com.ua, 04.06.2015), а в дискусіях про реформи в економічній і політичній сферах – з іншими лексемами: *Песимістичні* ***диванні аналітики*** *передрікають неминучий колапс та не вірять у жодні зміни на краще* (pravda.com.ua, 18.06.2015).

У 2016 році з'явився ще один новотвір – *митна сотня*. Таку образну назву дав Прем'єр-міністр новим міжвідомчим мобільним групам, які повинні боротися з порушеннями митного законодавства. Це словосполучення не отримало великої популярності й трапляється у нечисленних заголовках інтернет-ЗМІ: *Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман презентував* ***митну сотню*** (pravda.com.ua, 05.01.2016).

Зміни у семантиці виявляються не лише в синтагматичних, але й у парадигматичних зв'язках одиниць лексичного рівня. У сучасній суспільно-політичній лексиці яскравим прикладом є слова *ополченець, сепаратист, бойовик, терорист*. Унаслідок появи у них ЛСВ «член одного з антиукраїнських військових формувань, що діють у межах самопроголошених республік», між лексемами виникли синонімічні зв'язки: *Вони застрелили нашого снайпера, після чого* ***ополченці*** *на блокпосту відкрили шквальний вогонь по автобусу* (tyzhden.ua, 13.08.2014); *Помічниця держсекретаря США Вікторія Нуланд вважає, що для повернення Україною контролю над окупованими територіями необхідно наполягати на виконанні Росією та* ***сепаратистами*** *взятих на себе зобов'язань* (pravda.com.ua, 05.11.2015); *На Маріупольському напрямку танки* ***бойовиків*** *вели вогонь по Водяному та Лебединському* (expres.ua, 07.03.2017); *Чоловік приєднався до* ***терористів*** *в 2014 році. Він допомагав облаштовувати блокпости і займався господарською діяльністю*

(pravda.com.ua, 28.10.2016). При цьому лексема *ополченець* увійшла в українську мову з російської пропаганди, оскільки фактично підтверджує тамтешній наратив про самоорганізацію військових формувань із місцевого населення. Простежуємо, що за аналізований період нове значення закріпилося у вжитку, і лексеми *сепаратист, бойовик, терорист* реалізують його частіше, ніж інші свої ЛСВ (на початку протистояння на Донбасі аналізовані слова вживалися із означеннями: *проросійський, донецький, луганський, на Донбасі*, але надалі потреба в уточненні відпала).

Між неосемантами виникають також антонімічні зв'язки. У першу чергу варто згадати пару *зрада – перемога*, одиниці часто вживаються із знаком *#*, оскільки виникли як хештеги. Ці своєрідні лексеми-маркери містять семи «несхвалення» і «схвалення» відповідно, виявляють виразний аксіологічний потенціал при оцінці будь-яких дій влади, неурядових організацій чи звичайних громадян. У мові інтернет-видань вони забезпечують емоційність заголовку: *Україна у 2016. Головні* ***перемоги*** *і* ***зради*** (tyzhden.ua, 26.02.2016); *Е-декларації: чия* ***#перемога****?* (pravda.com.ua, 17.03.2016). Функціювання цих лексем засвідчує морфологічну неоднорідність: існування нових лексико-семантичних варіантів іменників *зрада* і *перемога* й паралельно їхній перехід у вигуки. У першому випадку вони мають номінативну функцію, позначають дію або сукупність дій певного суб'єкта, одночасно даючи їм оцінку: *Екологічна* ***зрада*** *чи корупція «по-європейськи»?* (pravda.com.ua, 18.11.2016); *Однак знову повернімося до питання: чи можна назвати таке падіння* ***#зрадою****?* (pravda.com.ua, 30.09.2015). Про повнозначність лексем свідчать також похідні прикметники *зрадний – переможний*: *Голосування триватиме до 30 грудня, у підсумку ми дізнаємось, чи* ***зрадним****, чи* ***переможним*** *був для української столиці 2016 рік* (hmarochos.kiev.ua, 28.11.2016). В іншому випадку хештеги виявляють незмінюваність, вираження емоцій та оцінок без номінативної функції, а це – головні характеристики вигука [УМЕ 2004, с. 67]: *За лаштунками тотальної* ***#перемога*** *у фейсбуці й торжества «громадянського суспільства» – інтриги, боротьба за державницькі позиції та страх*

відмовитися від амбіцій заради євроінтеграції (pravda.com.ua, 18.03.2016); *Там розумієш, що ми живемо між власними* ***#зрада*** *та* ***#перемога****, а решта світу знаходиться в іншому вимірі* (mrpl.city, 28.01.2017). На користь такої думки свідчать парадигматичні зв'язки пари *зрада – перемога* із вигуком *ганьба*, у соцмережах ці три лексеми вживаються з іронією під час коментування або репостингу абсурдних новин.

Через пильну увагу до виборів у США контекстуальними антонімами стали лексеми *синій – червоний*, які означають «продемократичний» і «прореспубліканський» відповідно, тому що ці кольори є символами відповідних партій і їх прихильників: *За кого проголосують цього разу традиційні «****червоні»*** *та «****сині»*** *штати, а також штати, що не визначилися?* (voxukraine.org, 25.10.2016).

За джерелом появи нового ЛСВ розрізняють два види неосемантів:

1) різновид новотвору в системі української мови, наслідок семантичного словотворення в межах уже відомої одиниці чи наявної в мові формальної структури;

2) різновид неозапозичення-значення в межах наявної лексичної одиниці з іншим значенням [ДПСУЛ 2008, с. 24].

До першої групи належать такі суспільно-політичні лексеми: *майдан, перегони, тушка, ватник, донор, радикал, колорадський, сім'я,* антонімічна пара *зрада – перемога* тощо. Розширення семантики усталених в українському словникові одиниць найчастіше відбувається за допомогою метафоризації або метонімізації – переносу найменування на новий об'єкт на основі їх подібності чи суміжності відповідно.

Як вже було зазначено, інновації суспільно-політичної лексики сучасної української мови здебільшого виникають у мові ЗМІ, а для публіцистичного стилю важливий не тільки фактаж, а й емоційність і образність. Тому метафоризація – найпродуктивніший спосіб творення нових значень слів. Такі неосеманти можуть бути емоційно і оцінно нейтральними: *перегони* – «спортивні змагання на швидкість» і «вибори» (*Поки чиновники сперечаються*

в телеефірах, чи проводити ***перегони*** *на Донбасі, а користувачі соціальних мереж жваво коментують рішення Генадія Корбана балотуватися у мери Києва, без уваги залишаються інші важливі регіони* (pravda.com.ua, 19.08.2015)); *донор* – «людина, що віддає свою кров чи інші органи для переливання / пересадки іншим» і «держава, фізична або юридична особа, що надає матеріальну підтримку» (*Офіційно зареєстрована організація дозволяє залучати до проекту великих* ***донорів*** (pravda.com.ua, 24.11.2015)). Неосеманти, що виникають із метафор, можуть містити додаткову позитивну аксіологічну конотацію, наприклад *кіборг* – «механічно вдосконалений людський організм, людина-машина з неймовірною силою та витривалістю» і «український боєць, що брав участь у захисті Донецького аеропорту»: *Один з уцілілих «****кіборгів****» розповідав, що коли він потрапив до полону – сепаратисти йому пропонували застрелити когось зі своїх товаришів, аби врятувати своє життя* (tyzhden.ua, 21.12.2016). Слова, нові значення яких мають виразно негативну оцінку, виникають частіше: *тушка* «тіло вбитої тварини невеликого розміру» і «народний депутат, який відмовився підтримувати зв'язок у парламенті зі своєю політ. силою» [НПЛ, с. 462] (*Гройсман пропонує розглядати закони про Суспільне та «за боротьбу з* ***тушками****» поза чергою* (twitter.com, 19.03.2015)) і *тушкування* як процес виходу депутатів зі своєї фракції і приєднання до іншої (*Адже саме завдяки його «посередницьким» зусиллям у 2010-му стало можливим «****тушкування****» Народного союзу «Наша Україна» фракції НУНС, створення в результаті цього зорієнтованої на Януковича парламентської більшості, формування уряду Азарова та утвердження відтак кривавої диктатури із сотнями жертв* (tyzhden.ua, 19.09.2014)); *діра* – «щілина, отвір» і «дефіцит коштів» (*В цілому, бюджетні* ***діри*** *закривають не як краще для країни, а як це простіше зробити технічно і політично* (pravda.com.ua, 22.09.2016), або «недоліки законодавства чи управління, які окремі особи можуть використати у власних цілях» (*Індустріальні парки: залучення інвестицій чи податкові* ***діри****?* (golos.com.ua, 06.10.2016); «*Сім'я* – «група найближчих родичів» і «олігархічний клан В. Януковича» [НПЛ 2015, с. 457]

(*За словами Єніна, слідчі ГПУ встановили, що схеми виведення з України грошей Віктором Януковича та його так званою «**сім'єю**» є подібними до схем Павла Лазаренка, але більш досконалими* (dw.com, 15.12.2016)).

Транскрибована кирилицею назва зубної пасти «Aquafresh», що поєднує білий, синій і червоний кольори, стала зневажливою назвою для російського прапора: *У «ДНР» наречені одружуються у валянках, але з кольорами «**аквафреш**»* (expres.ua, 31.12.2014). При цьому для підсилення негативної оцінки використовується прикметник *путінський*: *Ширіться світлина шкільного підручника, де українським діточкам розповідається про «друзів з Росії» та пропонується.... розфарбувати **путінський аквафреш** – той самий, що майоріє нині в Криму і в окупованому Донбасі* (expres.ua, 28.12.2016).

Серед неосемантів спостерігаємо і відносні прикметники, які розвивають багатозначність, зокрема оказіонально-конотативне значення, коли «пряма денотативна співвіднесеність приглушується й на перший план виступають емоційно-оцінні конотації» [Штонь 2016, с. 100]. Яскравий приклад – прикметник *колорадський,* який у позначені людини з проросійськими поглядами актуалізує і метафоричну сему «шкідник», і асоціацію зі смугастою георгіївською стрічкою.

Також спостерігаємо в інтернет-комунікації аналізованого періоду нові метафоризовані ЛСВ лексем *Бубочка, Фігляр* (В. Зеленський); *енергоблок, крематорій* (будівля Театру на Подолі); *засівальник* (корумпований чиновник); *маски-шоу* (незаконний обшук); *Порох* (П. Порошенко).

Неосемантів, що виникли на основі метонімії, у сучасній суспільно-політичній лексиці менше. Перенесення назви з місця на подію і її учасників спостерігаємо на прикладі лексеми *майдан*, що розвинула ЛСВ «масовий народний рух, спрямований проти свавілля влади та за громадянський контроль над діями влади» [НПЛ 2015, с. 209]: ***Майдан** вимагає, щоб до ранку Янукович подав у відставку* (tyzhden.ua, 21.02.2014), *Соціологія по неокупованих територіях показує, що люди поки в однакових пропорціях звинувачують у негараздах та війні і Януковича, і **Майдан*** (pravda.com.ua, 01.10.2015). Також у

мові ЗМІ часто ужито словосполучення *перший Майдан, другий Майдан* на позначення Помаранчевої революції та Революції гідності відповідно: *Знаєте, **перший Майдан** – то така собі лайт-версія революції, тоді як цей – уже справжня боротьба* (tyzhden.ua, 22.02.2015); ***Другий Майдан** не був антидержавним проектом: наскільки корумпований режим Януковича діяв за принципом «держава – це я», настільки й протест майданівців виглядав як антидержавний* (tyzhden.ua, 19.06.2015). За аналогією з'явилася номінація *третій майдан* – гіпотетичний майбутній протест унаслідок незадоволення народу діями нової влади: *Звучать як заклики до негайного **третього Майдану**, так і категоричні вимоги дати новому Уряду належні йому 100 днів без критики* (pravda.com.ua, 23.12.2014). У процесі активного вживання лексема Майдан втрачає свою емоційну насиченість і високий пафос, автори публікацій часто використовують її на позначення будь-якого протесту за його метою (*тарифний Майдан, кредитний Майдан, антитруханівський Майдан*), територією (*молдовський Майдан, польський Майдан*), масштабом (*малий майдан*): *Влаштувати в Києві справжній **тарифний Майдан** навряд чи вийде, проте серйозно розгойдати ситуацію та спровокувати політичну кризу таким чином цілком можливо* (tyzhden.ua, 27.10.2016); *Коли на початку вересня в Кишиневі пройшов масовий антиурядовий протест правої опозиції, багато хто охрестив цю подію «**молдовським Майданом**»* (pravda.com.ua, 05.10.2015); *Зрештою, є вулиця і загроза **малих майданів**, себто локальних, але ефективних протестів, що змушують діяти в інтересах громадськості* (pravda.com.ua, 30.07.2015).

Інші випадки метонімізації топонімів пов'язані з російсько-українською війною, зокрема одиниці *Іловайськ* і *Дебальцеве* в українській інтернет-комунікації закріпились як назви двох трагедій, спричинених прямим втручанням військ РФ у бойові дії з метою оточити і знищити українських військовослужбовців: *Дуже важко, дуже тяжко знаходити слова, коли мати така молода і маленька в чорному, а синові було б 30 цього року, якби не **Іловайськ*** (twitter.com, 22.11.2016); *Йому 22, він пройшов **Дебальцеве** та воює*

до сих пір (twitter.com, 13.06.2015). І в інтернет-виданнях, і в соціальних мережах функціює лексема *Мінськ* у значенні «Мінські домовленості», часто з цифровим індексом: *Щоби бойовим діям справді покласти край, Захід міг би, по-перше, активізувати свою двосторонню дипломатію як із останньою, так і з Росією, не обмежуючись виключно форматом* ***Мінськ-2*** (tyzhden.ua, 10.02.2018).

Унаслідок метонімії слово *ватник* «верхній одяг, стьобаний на ваті», що асоціюється з часами Радянського Союзу, увійшло в суспільно-політичну лексику з ЛСВ «малоосвічена особа, для якої характерні ностальгія за СРСР, рабський менталітет, ксенофобія, ненависть до всього неросійського» [НПЛ 2015, с. 435]. Нове значення з'явилося і в спільнокореневих йому *ватний, вата*. У мові інтернет-комунікації їх негативна конотація часто поєднується з іронічною інтонацією: *Якщо є надія на те, що мозок вашого* ***ватника*** *не до кінця перетворився у набивку для плюшевих ведмедиків, спробуйте дати на його репліки наступні аргументи* (expres.ua, 21.06.2015); каламбурами: *І тут до мене дійшло: у них в голові не* ***вата****! У них в голові тирса!* (tyzhden.ua, 09.09.2014); чи обігруванням фразеологічних сполук суспільно-політичної сфери з несхвальною оцінкою (інтердепенденція): *І навіть якщо уявити, що Київ раптом визнає вибори у «ЛНР-ДНР», то якісний склад тамтешніх «республіканських» парламентів відгадати нескладно –* ***«вата» в законі****, яка претендуватиме на місця у Верховній Раді та інших представницьких органах* (tyzhden.ua, 23.07.2015).

Окрім цього, завдяки метонімізації в інтернет-комунікації 2014–2019 рр. функціювали одиниці *біометрія* зі значенням «біометричний паспорт»; *Груша* – «вулиця Грушевського»; *гідрант* – «президент В. Зеленський» через співзвучність слів *гарант* і *гідрант*; *електронка* – «електронна петиція».

Такі слова української мови, як *агент, драйвер, постити, троль, формат* тощо, сьогодні мають неозапозичені значення. Під впливом екстралінгвальних (глобалізація, міжмовні контакти) та інтралінгвальних (прагнення до економії виражальних засобів) факторів одно- або багатозначні лексеми, вже засвоєні

українською мовою, розвивають нові ЛСВ, притаманні їх відповідникам у мові-донорі. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють стійкі словосполучення суспільно-політичної комунікації, як от *агент змін* (англ. *agent of social changes*) чи *нормандський формат* (фр. *Format Normandie*). В обох випадках маємо розширення семантичної структури слів: новий ЛСВ *агент* – «людина чи організація, що своєю діяльністю викликає зміни в соціумі», новий ЛСВ *формат* – «тип дипломатичних зустрічей представників певного кола країн щодо вирішення конкретної проблеми». Про активність останнього свідчить і використання в мові інтернет-ЗМІ словосполучень *мінський формат, женевський формат: Така зустріч, на думку нардепа, може посилити* ***мінський формат*** *і зробити його «більш дієвим»* (expres.ua, 13.12.2016), *Міжнародний майданчик із повернення окупованого Криму під контроль України може бути створений або на базі «великої сімки» із залученням ЄС або* ***женевського формату*** *(Україна, ЄС, США, РФ)* (tyzhden.ua, 07.04.2017).

Неосеманти *драйвер* і *троль* паралельно із розширенням семантики демонструють зміни, зумовлені різним стилістичним статусом вже наявного і нового ЛСВ. Слово *драйвер* (англ. *driver*) засвоєне українською мовою як термін сфери інформаційних технології: «програма, яка забезпечує взаємодію інших програм чи пристроїв з комп’ютером». Але в суспільно-політичній комунікації аналізованого п’ятиріччя функціює нове запозичене значення без термінологічного компонента: «особа чи явище, яке запускає, прискорює, визначає напрям певного суспільного процесу» (*Михайло Саакашвілі буде з нами, звичайно. І, він буде одним з ідеологів і* ***драйверів*** *цієї нової партії* (pravda.com.ua, 24.05.2016); *Так, приватизація Одеського припортового заводу повинна була стати зразком роздержавлення і* ***драйвером*** *для залучення інвестицій, але перетворилася в поганий спектакль* (pravda.com.ua, 03.01.2017)).

На звичну семантику лексеми *троль* – «персонаж скандинавської міфології» накладається запозичене сленгове значення «суб’єкт розміщення на віртуальних комунікативних ресурсах провокаційних повідомлень (різкі

висловлювання на адресу ін. користувачів, неаргументована критика і под.) для нагнітання конфлікту шляхом порушення правил етичного кодексу Інтернет-взаємодії» [НПЛ 2015, с. 461]. Якщо у комп'ютерному сленгу це слово нейтральне, користувачі можуть займатися тролінгом для розваги, то у мові інтернет-видань у значення включається виразно негативна оцінка, пов'язана з роллю тролів у інформаційній війні: *Серед так званих* ***тролів****, себто агресивних коментаторів, якими переповнений український інтернет-простір, варто розрізняти тих, хто генерує агресію заради любові до мистецтва й тих, хто заробляє на цьому гроші* (tyzhden.ua, 14.02.2014), *Російські інформаційні війська – це частина значно більшої системи проектування влади, що охоплює все: від* ***тролів*** *у соцмережах до спецслужб, енергетичних компаній, банків та армії* (tyzhden.ua, 19.11.2015). Зафіксовано також поодиноке вживання словосполучення *патентний троль*, запозичене із англійської мови на позначення людей, які маніпулюють законодавством про авторське право для власної вигоди: ***Патентний троль*** *часто не є ані винахідником, ані дизайнером, натомість є особою, що одержує патент на добре відому технологію (наприклад, спосіб виготовлення карамелі) або дизайн (наприклад, планшетний комп'ютер) з єдиною метою – вимагати від представників бізнесу роялті (плату за використання патенту) під загрозою заборони імпорту та іншого використання відповідних товарів* (pravda.com.ua, 12.09.2016).

Іноді неозапозичені значення з'являються у питомих одиниць через фонетичну близькість іншомовного й українського слова, як бачимо на прикладі лексеми *постити*. Раніше вона вживалася у значенні «дотримуватися посту» [СУМ-11], але адаптація англ. *post* у значенні «публікувати щось у соціальній мережі» стимулювала появу омонімічного дієслова *постити*.

Ще одним джерелом суспільно-політичних неосемантів є термінологія. Процес детермінологізації простежується в лексемі *новела* – «новий закон чи норма закону»: *Кодексом України з процедур банкрутства запроваджено важливий інститут – відновлення платоспроможності фізичної особи, який є* ***новелою*** *у вітчизняному законодавстві* (tyzhden.ua, 21.12.2018).

Деякі лексеми термінологічного походження в українській політичній комунікації розвивають тимчасові значення, тісно пов'язані з конкретними персоналіями суспільного життя, які, проте, ніколи не кодифікуються. До них належить *радикальний* і його похідні, що раніше реалізували значення «прихильник крайніх заходів, рішучих дій»: *Всередині міста – три партії, традиціонали,* ***радикали*** *й опортуністи, і вони заважають одна одній чинити оборону* (facebook.com, 03.09.2018); або «представник крайніх лівих чи правих політичних поглядів»: *Найактивніше тероризм використовували ліві* ***радикали*** *– від російських народників до європейських анархістів* (tyzhden.ua, 26.02.2018). З появою в Україні Радикальної партії й стрімким ростом її популярності серед населення (за кілька років свого існування цьому утворенню вдалося подолати прохідний бар'єр на парламентських виборах і закріпити свої рейтинги) *радикальний* і його похідні почали позначати членів цієї політичної сили та пов'язаних із нею явищ: *Арешт Мосійчука: традиції Печерського суду та «****радикальний****» піар* (tyzhden.ua, 19.09.2015); *Звісно,* ***головний радикал*** *не сприйняв жодної критики і, вибігши на трибуну, гнівно махав руками, але це все виглядало так потішно, що ще більше підняло загальний настрій в залі* (tyzhden.ua, 17.01.2017). Існування омоніма – хімічного терміна, що означає нестійкі активні частинки, що утворюються при розпаді молекул речовини і мають одиничні електрони [СУМ-11] – зумовило використання в публіцистичному мовленні словосполучення *вільний радикал*: *Кандидати у президенти України: «****вільний радикал****» Ляшко* (ua.korrespondent.net, 09.05.2014), *Цей «****вільний радикал****» (Олег Купрієнко, член Радикальної партії – прим. Ю. К.) волав на камеру, що журналіст не має права фіксувати для суспільства його кримінальні дії* (cheline.com.ua, 27.07.2016). У першому випадку маємо гру слів, оскільки у передвиборчих обіцянках політика регулярно фігурує слово *звільнення*. У другому – метафору: вільні радикали відомі шкідливим впливом на організм, тому використання терміна увиразнює негативну оцінку агресивної поведінки депутата стосовно журналіста. Метафоричним потенціалом словосполучення у 2019 р. також скористалася

в. о. міністра охорони здоров'я Уляна Супрун, яка опублікувала на фейсбуку просвітницький допис про утворення цих шкідливих речовин і зображення з таким текстом: «Вільні радикали – шкодять здоров'ю, невільні «радикали» – шкодять країні». На час написання дисертаційної роботи оригінальний допис не доступний через зміну налаштувань приватності, однак реакція на нього у інтернет-виданнях залишається: *У своєму дописі Супрун зазначила, що зараз мова піде про ті* ***вільні радикали****, які завдають шкоди нашому організму, «але боротися треба з обома видами»* (ukrinform.ua, 07.02.2019).

3.4. Багатокомпонентні номінації

На формально-структурному рівні суспільно-політичний неолексикон інтернет-комунікації об'єднує не лише номінації, виражені однією лексемою, а й багатокомпонентні сполуки (20,8 % усього корпусу). За типом структури такі номінації поділяють на прості та складні. Простими словосполученнями називають поєднання двох повнозначних слів на основі підрядного прислівного синтаксичного зв'язку. Складні словосполучення мають три і більше компонентів.

Серед двокомпонентних номінацій продуктивна модель **«прикметник + іменник»**: *віртуальна демократія, візова лібералізація, вулична люстрація, територіальна громада, підконтрольна територія, публічна дипломатія* тощо. Серед прикметників найбільшу валентність (потенціал семантико-стилістичної сполучуваності лексичних одиниць [Селіванова 2008, с. 94]) мають *політичний, інформаційний* та *культурний*, серед іменників – *майдан, сотня, війна*. Наприклад, ***політичний*** *бекграунд,* ***політичний*** *блогер,* ***політичний*** *бренд,* ***політичний*** *геймер, політичний гепенінг,* ***політична*** *ейфорія,* ***політичний*** *іміджмейкінг,* ***політична*** *квота,* ***політичний*** *мобінг,* ***політичний*** *фейк; бурштинова* ***війна****, гібридна* ***війна****, інформаційна* ***війна****, медійна* ***війна*** тощо.

Атрибутивні словосполучення у суспільно-політичній лексиці належать до різних тематичних і стилістичних пластів. Враховуючи це, виділяємо такі групи:

– багатокомпонентні сполуки термінологічного походження: *безвізовий пакет, буферна зона, громадський сектор, культурна політика, м'яка сила, публічна дипломатія, чорний лебідь* тощо;

– багатокомпонентні власні назви: *Антитерористичний центр, Мінські угоди, Мінські домовленості, Мінські документи, Нормандська четвірка, Нормандський формат* тощо;

– багатокомпонентні сполуки з оцінним забарвленням: *бурштинова лихоманка, диванні генерали, зелені чоловічки, злочинна влада, золотий батон, диктаторські закони, Кривавий пастор, міцний господарник, православний комунізм, ольгинські боти* тощо.

Продуктами моделі **«іменник + іменник (у Р. в.)»** є одиниці *війни пам'ятей, вікно можливостей, лінія розмежування, наймит парламентаризму, політика постправди, режим тиші, синдром малоросійства, старатель бурштину, хвиля мобілізації* тощо. За нею утворено найбільш актуальні у 2014 році багатокомпонентні неологізми *Революція гідності, Самооборона Майдану, воїни світла*. Цю модель використано й у випадках, коли другий іменник – абревіатура (*зона АТО, зона ООС*), прізвище політичного діяча (*візитка Яроша, стіна Яценюка*) або незмінюване запозичення (*уряд камікадзе* – неологізм А. Яценюка на позначення уряду, який він очолював).

Номінації з трьох і більше компонентів виявляють сильнішу дисперсію структурних моделей. Серед трикомпонентних продуктивними є такі:

– **«іменник + прикметник + іменник»:** *Операція об'єднаних сил, пшонка головного мозку, синдром старшого брата;*

– **«прислівник + дієприкметник + іменник»:** *тимчасово окупована територія, тимчасово переміщена особа, внутрішньо переміщена особа*;

– **«прикметник + прикметник + іменник»:** *тристороння контактна група, Мінська тристороння угода*;

– **«прикметник + іменник + іменник»:** *моніторингова група ОБСЄ, моніторингова місія ОБСЄ;*

– **«іменник + іменник + іменник»:** *режим припинення вогню*;

– **«іменник + (прийменник) + іменник + (прийменник) + іменник»:** *Угода про асоціацію з ЄС*.

– Зафіксовано творення чотирикомпонентних номінативних сполук за такими моделями:

– **«прикметник + прикметник + іменник + іменник»:** *спеціальна моніторингова місія ОБСЄ*;

– **«прислівник + дієприкметник + іменник + іменник»:** *тимчасово окупована частина Донбасу*.

П'ятикомпонентна сполука *окуповані райони Донецької і Луганської областей* практично ніколи не вживається в інтернет-комунікації в розгорнутому вигляді, переважно функціюючи як абревіатура *ОРДЛО*.

Висновки до розділу 3

Кількісний аналіз формальних виявів суспільно-політичного неолексикону 2014–2019 рр. засвідчив різноманіття шляхів входження нових одиниць в інтернет-комунікацію. Домінують новотвори – продукти власне українських способів словотворення (разом 60,7 %, з них 60,1 % – результати морфологічного, 0,6 % – морфолого-синтаксичного). Суспільно-політичний неолексикон поповнився завдяки афіксації: суфіксації – 19,7 %, префіксації – 11,8 %, безафіксному – 0,9 % і префіксально-суфіксальному способу – 0,5 %. Творення складних і складноскорочених слів відбувається шляхом основоскладання (11,3 % нових одиниць, з них 0,9 % поєднали основоскладання і нуль-суфіксацію, 0,5 % – основоскладання і суфіксацію), абревіації (6 %), контамінації (5,1 %), словоскладання (4,3 %) й універбації (0,5 %).

Продуктивність демонструють форманти *-ець, -івець, -ник, -ист/-іст, -н(я), изм/-ізм, -ств(о), -ин(а), -ість, -аці(я), -нн(я), ськ(ий), -ійн(ий), -ичн(ий), -ов(ий), -ува(ти), -и(ти), анти-, е-, про-, до-, пост-, де-, псевдо-, квазі-, пост-*. Деякі одиниці утворені незвичними для суспільно-політичного лексикону

формантами: *-н(я)*, *-ик*, *-ат(а)*, *-ович*, *-к(а)*, що увиразнює образну й експресивну конотацію неолексем. Складні новотвори не тільки називають нові феномени суспільно-політичного життя, а й дають їм оцінку (переважно негативну). Асоціації мовців спираються на просторічні та пейоративні елементи, а об'єктом іронії є політичні діячі, самопроголошені республіки і негативні явища суспільно-політичного життя. Такі одиниці частіше фіксуємо у дописах користувачів соціальних мереж, ніж в інтернет-виданнях.

Продукти лексико-семантичного словотворення складають 7,7 % лексичних інновацій 2014–2019 рр. Неосеманти виникають унаслідок метафоризації, метонімізації чи запозичення значень з інших мов. Джерелами нових ЛСВ можуть бути соціальні діалекти, термінологічні системи, пропріальні одиниці.

У складі суспільно-політичної лексики зафіксовано прості та складні багатокомпонентні номінації (20,8 %), утворені за моделями «прикметник + іменник», «іменник + іменник (у Р. в.)», «іменник + прикметник + іменник» тощо.

Неозапозичення в суспільно-політичному кластері відображають реалії зарубіжних країн і глобалізованого світу, становлять 10,8 % від зафіксованих лексичних інновацій. Оскільки і морфологічне, і морфолого-синтаксичне, і лексико-семантичне словотворення реалізують притаманні українській мові моделі, а багатокомпонентні номінації узуалізують синтагматику, вважаємо, що співвідношення питомого і запозиченого в суспільно-політичному неолексиконі становить 89,2 % до 10,8 %, тобто майже 9:1.

Основні положення розділу 3 апробовано у публікаціях «Афіксальне словотворення суспільно-політичної неолексики» [Костюк 2017_1], «Структурно-семантичні особливості нових багатокомпонентних номінацій у складі суспільно-політичної лексики української мови» [Костюк 2017_2].

РОЗДІЛ 4. СОЦІОНОРМАТИВНІ ОЗНАКИ ФУНКЦІЮВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО НЕОЛЕКСИКОНУ

4.1. Варіантність лексичних одиниць

На початку XXI століття слова входять у мову інтенсивніше, ніж будь-коли і породжують велику кількість варіантів, що потребують дослідження і нормативної оцінки. В українській лінгвістиці різні аспекти варіантності мовних засобів розглядали Н. Сологуб, О. Тараненко, Т. Коць, В. Русанівський, І. Кузьма, І. Матвіяс, С. Єрмоленко, Л. Струганець, Б. Ажнюк, В. Сімонок та інші. Варіанти – це паралельні форми існування мовної одиниці, що модифікують різні аспекти її вираження, але не порушують принципу її тотожності [Тараненко 2004, с. 62]. Модифікації можуть зазнавати графічне вираження, фонемний чи морфемний склад, парадигма відмінювання тощо. Як зазначає Л. Струганець, варіантність слова – це водночас характерна ознака мови і надлишковість у парадигматиці мовної системи, зняття якої переважно відбувається через витіснення одного із варіантів, рідше – через диференціацію їх значень [Струганець 2002, с. 20].

Запозичені одиниці частіше, ніж внутрішньомовні новотвори, мають варіанти та потребують узгодження з нормами української літературної мови, що детермінує потребу вивчення цих лексем у соціонормативному аспекті. Упродовж досліджуваного періоду у мові інтернет-видань ми зафіксували 70 неозапозичених суспільно-політичних одиниць, з яких 22 функціюють у паралельних формах.

Т. Коць вважає, що варіантність слова – «це прямий наслідок історичного розвитку, еволюції мови, зміни мовних смаків. Тому варіанти слова маркуються насамперед за часовою шкалою (зникає – з’являється), потім з погляду критеріїв норми (нормативні – ненормативні), і лише після цього – з соціального і стильового боку» [Коць 2010, с. 94]. До причин варіантності запозиченої лексеми належать такі:

1) різні шляхи (наявність / відсутність мови-посередника) та принципи (транслітерація / транскрипція) процесу запозичення;

2) перебування на різних етапах асиміляції у мові-реципієнті;

3) неусталеність або порушення правописної норми в оформленні нових запозичень [ДПСУЛ 2008, с. 234].

Дослідники запозичень одноголосно стверджують, що на початку XXI століття спостерігаємо різнобій, хитання в графічному оформленні численних входжень [Ажнюк 2008; Коць 2010; Сімонок 2001; Снісаренко 2012; Ясинецька 2014]. У монографії «Літературна норма і мовна практика» С. Єрмоленко наводить переконливе пояснення такого явища: за правилами сучасного правопису іншомовні лексеми передають за принципом відтворення на письмі окремих звуків, яким відповідає певна літера, але у мовній практиці превалює цілісне звукове відтворення слова [ЛНМП 2013, с. 24]. У результаті маємо неврегульоване застосування транслітерування чи транскрибування для кожного окремого неозапозичення, оскільки учасники інтернет-комунікації самі визначають, яким способом передати іншомовну лексему.

У затвердженій у 2019 р. новій редакції «Українського правопису» вибір методів передання іншомовного слова залишається довільним: «В українській, так само, як і в багатьох інших мовах, і транскрибування, яке передає звукову форму іншомовного слова, і транслітерування, яке відтворює його графічну форму, і комбіноване застосування цих підходів, і орфографічна адаптація слова були й залишаються природними й легітимними способами поповнення національного лексикону» [НРУП 2019, с. 9]. Проте у мовній системі довільність не дорівнює анархії. Аналізуючи суспільно-політичний неолексикон, виявили, що транслітерування працює для неозапозичень інтернаціонального характеру. Вони мають латинське чи грецьке походження: *клептократ, медіація, політархія, промоція* тощо. Таких запозичень небагато, і паралельних форм у них немає.

Збільшення кількості транскрибованих запозичень пов’язане з тим, що мовою інтернаціонального спілкування і, відповідно, найбільшим донором

іншомовних лексем, є англійська мова, для якої характерний традиційний, а не фонетичний правопис, а отже – розрив між написанням і вимовою. Наприклад, англ. *crowdfunding* – *краудфандинг* «практика фінансування проєкту від безпосередніх споживачів майбутнього продукту», *streamer* – *стрімер* «людина, що веде пряму трансляцію у соцмережах», *fakewriter* – *фейкрайтер* «людина, яка пише неправдиві новини» тощо. Коли ж засвоєння англізмів відбувається одночасно двома способами, виникають фонематичні і графічні варіанти нових лексем.

Як зазначає Н. Хруцька, кодифікація запозичених одиниць завжди відхиляється від збалансованого ідеалу: переважає або близькість до мови-донора, або узгодженість із фонетичною системою мови-реципієнта [Хруцкая 2008, с. 252]. Тенденція до англізації вимови запозичень у сучасній українській інтернет-комунікації – не унікальна. Схожу ситуацію лінгвісти описують у середовищі корейських білінгвів, які замість використовувати традиційні правила передачі англійських запозичень самостійно творять варіанти, більш близькі до оригінальної вимови. Такий надмір ускладнює порозуміння з корейцями, які не володіють англійською, але це частина соціальної презентації молодих людей і спосіб виразити власну мовну компетентність. Важливу роль тут відіграє і колоніальне минуле: так носії корейської відходять від японських впливів на механізми передавання іншомовної фонетики й орфографії [Choi 2017].

Яскравим прикладом графічної та фонематичної варіантності запозичених з англійської мови лексем слугує неозапозичення *Brexit* на позначення кампанії за вихід Великобританії з ЄС, референдуму і подальших дій уряду, спрямованих на реалізацію рішення про вихід. Одиниця утворена продуктивним в англійській мові способом контамінації від ***Br****itain (Британія)* + ***exit*** *(вихід)*. В українських ЗМІ лексема спорадично з'являлася у 2015 році, але з проведенням референдуму і його несподіваним результатом для всього світового політикуму її частотність зросла у багато разів.

Найчастіше ця лексема функціює в оригінальному вигляді як вкраплення: *Японія пригрозила вивести офіси своїх компаній із Великої Британії у разі* ***Brexit*** (tyzhden.ua, 04.09.2016). Таку тенденцію закріплює продуктивність моделі, оскільки через популістсько-націоналістичні настрої в Європі інші країни теж заговорили про вихід з Європейського Союзу. В мові українських інтернет-медіа натрапляємо на лексичні одиниці *Grexit, Nexit* і *Frexit* для номінації такого поняття у Греції, Нідерландах і Франції відповідно: *Вірогідність* ***Grexit****, тобто виходу цієї держави із зони євро, після референдуму значно зросла* (pravda.com.ua, 06.07.2015); *Парламент Нідерландів відкинув ідею* ***Nexit*** (tyzhden.ua, 29.06.2016); *Від Brexit до* ***Frexit****: зараз слушний час імпортувати демократію до нашої країни* (tyzhden.ua, 24.06.2016).

У мові інтернет-ЗМІ зафіксовано понад 10 варіантів транслітерації *Brexit* кирилицею: *Брекзит, Брекзіт, Брексіт,* із написанням з великої й малої літери, з лапками і без: *Тереза Мей призначила учасника кампанії за* ***Брекзит*** *і колишнього міністра оборони Ліама Фокса міністром міжнародної торгівлі* (umoloda.kiev.ua, 15.07.2016); *Фіналізація торгової угоди між Британією та ЄС після* ***брекзиту*** *може зайняти 10 років і все одно провалитися* (bbc.com/ukrainian, 15.12.2016); *Неназвану роботу, присвячену* ***Брекзіту****, автор заримував із своїм же графіті, яке намалював на стіні табору біженців у Кале за два роки перед тим* (tyzhden.ua, 09.05.2017); *Парламент Британії схвалив запуск* ***«брексіту»*** (unian.ua, 14.03.2017); *Міграційна криза й наслідки* ***Брексіту****: у Братиславі проходить неформальний саміт лідерів ЄС* (unian.ua, 16.09.2016). Як бачимо, у 2016–2017 рр. правопис лексеми не уніфікований, але вона вже засвоєна українською мовою й відмінюється як іменник чоловічого роду ІІ відміни твердої групи.

Як зазначає Т. Коць, не достатньо досліджувати варіантність шляхом встановлення статичних зв’язків між мовними одиницями, важливо також визначити функційно-динамічні зміни варіювання [Коць 2018, с. 67]. Сучасні інформаційні технології дають змогу простежити частоту використання варіантів лексеми у синхронному зрізі. У лінгвістичному дослідженні можна

використати навіть загальнодоступні неспеціалізовані платформи, як-от інструмент для аналізу популярних пошукових запитів Google Trends.

Оскільки платформа не розрізняє велику / малу літеру, лапки та інші символи, проаналізуємо фонематичні варіанти неозапозичення. Рис. 4. 1. демонструє, що протягом 2016–2018 рр. у пошукових запитах користувачів Google в Україні абсолютно домінує оригінальний варіант *Brexit* латиницею (найвищий графік). Це збігається із редакційною політикою більшості досліджуваних інтернет-видань, які вживають термін як вкраплення. Окрім цього, пік графіка відображає момент входження неозапозичення в українську мову – 19–25 червня 2016 р., коли референдум відбувся, і результати набули розголосу. Звузивши часові рамки, можна навіть з'ясувати точний момент появи лексичної інновації [Костюк 2019].

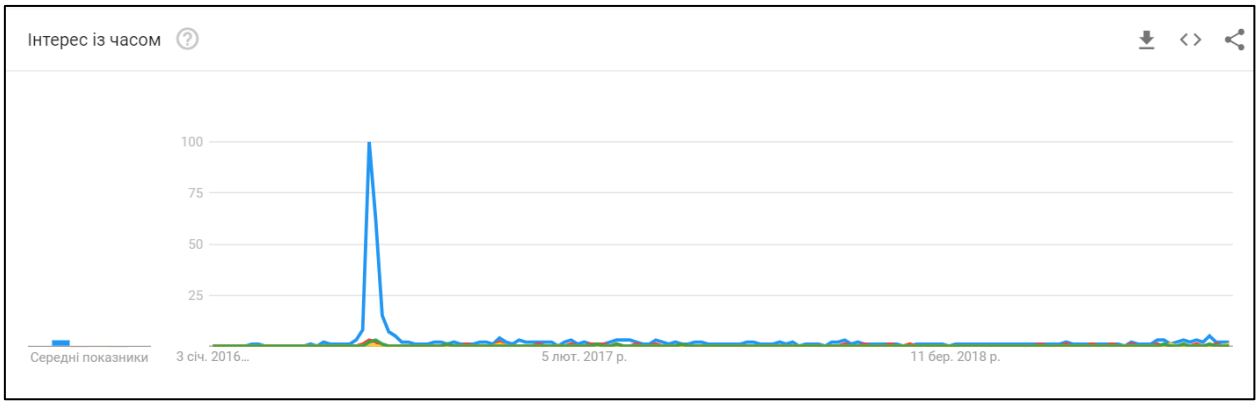

Рис. 4. 1. Частотність пошукових запитів
«Brexit», «Брекзит», «Брекзіт», «Брексіт» користувачів Google в Україні
за період 01.01.2016 – 31.12.2018 рр. (джерело: Google Trends)

Серед трьох транслітерованих і транскрибованих варіантів, які залишилися, майже однакова частота в пошукових запитах українців «Брекзит» і «Брексіт» (синій і жовтий графіки відповідно на рис. 4. 2). Ми вважаємо, що перший відповідає чинному правопису і традиції передавання буквосполучення *-exi-* українською мовою (наприклад, *exit poll – екзитпол, existentialism –*

екзистенціалізм тощо). Серед інтернет-видань варіант *брекзит* послідовно використовує у публікаціях агенція «ВВС Україна».

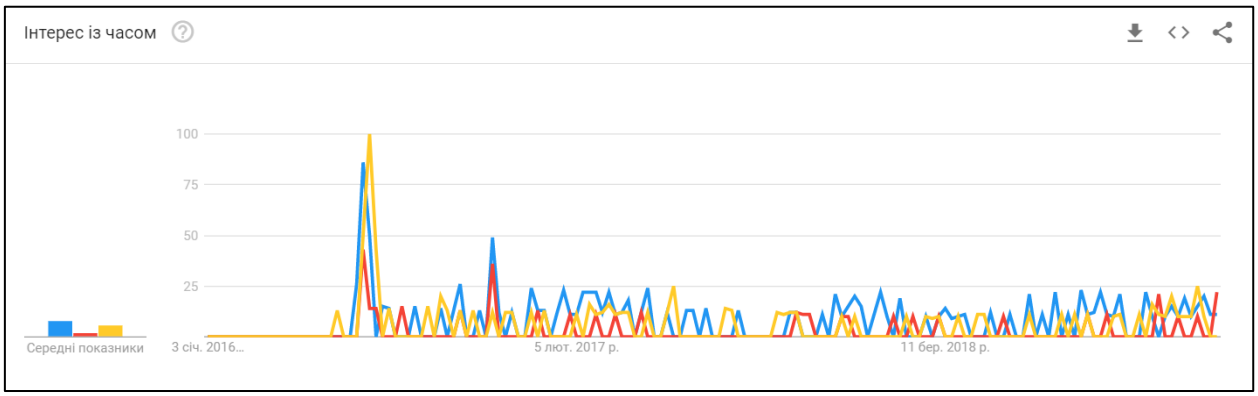

Рис. 4. 2. Частотність пошукових запитів «Брекзит», «Брекзіт», «Брексіт» користувачів Google в Україні за період 01.01.2016 – 31.12.2018 рр. (джерело: Google Trends)

Інші суспільно-політичні неозапозичення демонструють меншу фонематичну варіативність, найчастіше утворюючи пару «транслітерований варіант – транскрибований варіант». Яскравий приклад: *фандрайзинг – фандрейзинг* (англ. – *fundraising*). Обидва варіанти активно уживаються у мові українських інтернет-видань і вже утворили паралельні ланцюжки похідних слів (*фандрайзер – фандрейзер, фандрайзинговий – фандрейзинговий, фандрайзити – фандрейзити, нафандрайзити – нафандрейзити*): *Деякий час була там одночасно президентом,* ***фандрайзером*** *та оператором колл-центру* (pravda.com.ua, 09.10.2017); *Саме тому наші* ***фандрейзингові*** *ініціативи спрямовані на українську аудиторію, а не на боротьбу за гранти* (24tv.ua, 05.05.2018); *Ви згадали, що вам вдавалося* ***фандрайзити*** *спочатку менші суми, а потім і більші* (hromadske.radio, 03.07.2016); *Врешті-решт, усе, на що спромігся Трамп — це позичити на кампанію 10 мільйонів, і то за умови, що ці гроші йому повернуть одразу, як зможуть* ***нафандрейзити*** *цю суму* (zaxid.net, 07.07.2018).

Попри те що варіант *фандрайзинг* переважає у пошукових запитах (рис. 4. 3), його транскрибований конкурент відповідає принципу відтворення дифтонга [ei] у запозиченнях і має більші шанси стати кодифікованим.

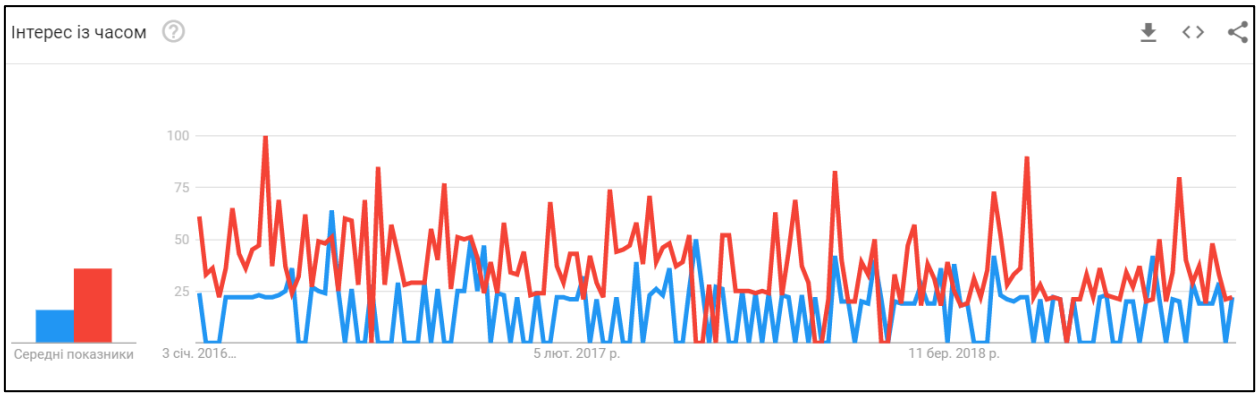

Рис. 4. 3. Частотність пошукових запитів «Фандрейзинг», «Фандрайзинг» користувачів Google в Україні за період 01.01.2016 – 31.12.2018 рр. (джерело: Google Trends)

Також варіанти виникають, коли у неозапозиченні початкова літера *е* передає фонему [і]: *естеблішмент – істеблішмент* (англ. *establishment* – еліта, привілейований клас). У мові інтернет-ЗМІ переважає транскрибований варіант: *Луганський* ***істеблішмент*** *зазвичай асоціюють із Олександром Єфремовим, лідером фракції Партії регіонів* (tyzhden.ua, 04.04.2014); *Саме тому боротьба за вплив на телеканали в період електоральних змагань стала класикою для українського* ***істеблішменту*** (pravda.com.ua, 16.10.2018). Уживання форми *естеблішмент* спорадичне: *Не менш важливим чинником протестів було незадоволення іспанців політичним* ***естеблішментом*** *країни та неспроможністю політиків вирішувати соціальні та економічні проблеми* (pravda.com.ua, 29.07.2014). Транскрибований варіант однозначно домінує у пошукових запитах українців (червоний графік на рис. 4.4) і практично утвердився. Однак, залишаються сумніви щодо доцільності входження цього неозапозичення в українську мову, де відповідне поняття не просто існує, а має синоніми: *еліта, верхівка.*

Аналогічна ситуація у парах *енвайронменталізм – інвайронменталізм, енвайронменталіст – інвайронменталіст: Що таке* ***інвайронменталізм****?* (hromadske.radio, 03.07.2019); *Джон Собро – художник-****енвайронменталіст*** *з Англії* (twitter.com, 02.04.2015). Іноді хитання відбуваються навіть у сусідніх реченнях: *Як соціальний рух,* ***енвайронменталізм*** *відображає усвідомлення обмеженості природних ресурсів та занепокоєність впливом споживання і маркетингової діяльності на навколишнє середовище.* ***Інвайронменталісти*** *не мають нічого проти маркетингу та споживання, як такого, але вони вимагають, щоб люди та організації діяли обережніше по відношенню до навколишнього середовища* (facebook.com, 13.05.2014). Проте графічна складність і непрозорість семантики одиниці не сприяють її поширенню в інтернет-комунікації. І онлайн-видання, і користувачі соціальних мереж надають перевагу лексемам із наближеним значенням *екоактивізм, екоактивіст: Окрім того, до цього ж року вся енергія в країні має надходити з відновлюваних джерел, наполягають* ***екоактивісти*** (facebook.com, 08.04.2019).

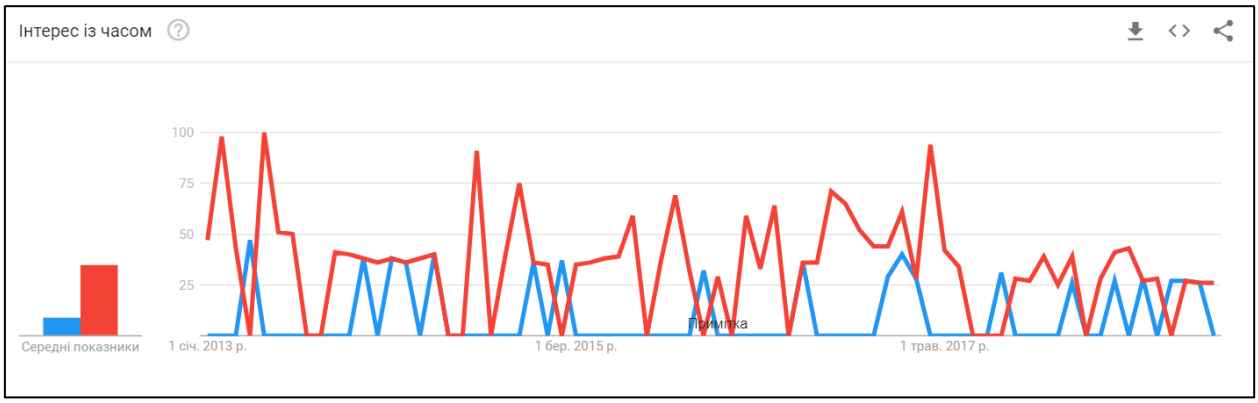

Рис. 4. 4. Частотність пошукових запитів «Естеблішмент», «Істеблішмент» користувачів Google в Україні за період 01.01.2013 – 31.12.2018 рр. (джерело: Google Trends)

Також в інтернет-комунікації аналізованого періоду функціювали варіанти *лоукост* і *лоукостер* – авіакомпанія з дешевими квитками. Перша лексема – це транскодоване англійське *low-cost*, яке в мові-донорі є

прикметником і потребує іменника: *low-cost airlines* або *low-cost carrier*. Можливо, така семантична неповність і зумовила появу одиниці *лоукостер*, де до запозиченої транскрибованої основи додано іменниковий суфікс *-ер.* Обидва варіанти уживаються паралельно, а в інтернет-виданнях трапляються навіть у межах однієї статті: *У зв'язку із цим, Тиждень зібрав список* ***лоукостів****, які вже працюють в Україні.... У 2018 році німецький* ***лоукостер*** *Eurowings планує почати літати з міжнародного аеропорту «Бориспіль» до Німеччини* (tyzhden.ua, 07.08.2017); *Міністр інфраструктури Володимир Омелян вбачає у призупиненні ліцензії українського* ***лоукостера*** *«SkyUp Airlines» ризик повернення авіаційної монополії, а прем'єр-міністр Володимир Гройсман пригрозив боротися з судовим «свавіллям»* (pravda.com.ua, 12.06.2019).

Швидко реагуючи на суспільний запит, внутрішні ресурси мови створюють відповідники неозапозичень, і це ще одне джерело варіантності в інтернет-комунікації. Скажімо, *краудфандинг / спільнокошт* (англ. *crowdfunding*) – механізм фінансування продукту чи ініціативи, який передбачає збір невеликих внесків від великої кількості людей. Одиниця *спільнокошт* спершу виникла як власна назва української платформи для краудфандингу: *Підтримайте документальний фільм про Мустафу Джемілєва. Збір коштів на* ***Спільнокошт*** *– колективне фінансування проектів* (twitter.com, 25.02.2015). Згодом лексема розширила свою семантику. В аналізований період *краудфандинг* і *спільнокошт* функціюють паралельно, позначаючи і метод фінансування, і платформи, на яких збирають кошти: *Українська система нагляду за побутовими приладами Ecoism вийшла на міжнародний* ***спільнокошт*** (twitter.com, 25.05.2015); *За 3 тижні незвичайний декор від українського стартапу EnjoyTheWood зібрав понад $38 тис на платформі Kickstarter, та* ***краудфандинг*** *досі триває* (twitter.com, 14.05.2018); *в нас далеко не ідеальна громада, і спірне питання, чи ми то маємо робити, але приємно, коли* ***спільнокоштом*** *прокладається нормальна дорога та вуличне освітлення* (twitter.com, 08.08.2018). Попри перевагу неозапозичення у

пошукових запитах українців, вважаємо, що одиниця *спільнокошт* має всі шанси витримати конкуренцію й утвердитися як інваріант.

Як у випадку з одиницями *істеблішмент – еліта*, семантика суспільно-політичного неозапозичення *непотизм* збігається з питомою українською лексемою *кумівство*. У мові інтернет-комунікації вони вживаються як синоніми: ***Кумівство*** *в українській політиці залишається нормою і за нової влади. Чи готове українське суспільство й надалі терпіти просування у владу «своїх» і що потрібно, аби позбавитися* ***непотизму****?* (pravda.com.ua, 03.10.2014). Іноді, попри семантичну тотожність, спостерігаємо стилістичне розшарування у функціюванні варіантів, оскільки питомий корінь має більший експресивний потенціал, ніж неозапозичення: *Почув від дикторки одного з телеканалів «нове» слово – «****кумітет****»))) Удармо дериватологією по* ***непотизму****!* (twitter.com, 17.04.2016); *Так* ***непотизм*** *– це й є* ***кумунізм*** *(від слова «****кум****»)* (twitter.com, 24.10.2017); ***Кумівські*** *мутки, антикорупційні історії, складне кохання всередині коаліції та посилення відповідальності за порушення ПДР* (twitter.com, 16.11.2017).

Серед графічних варіантів показовим є слово, яке ввійшло в українську мову в 2016 році і досі демонструє неуніфіковане написання в інтернет-публіцистиці, – *постправда* (англ. – *post-truth*). В інтернет-комунікації ми виявили написання цього іменника разом (що відповідає чинним нормам) і через дефіс (припускаємо, що автори копіювали дефіс з англійського слова): *Коли кількість перемагає якість у світі новин і водночас* ***постправда*** *стає своєрідною нормою в політиці, чи не означає це, що разом зі здатністю до критичних суджень ми втрачаємо свободу?* (tyzhden.ua, 04.12.2016); ***Пост-правду****, зрештою, вирощують наші уявлення одне про одного, сформовані необ'єктивним знанням чи психологічною дистанцією, яку виявляють між собою різні соціальні групи* (pravda.com.ua, 30.12.2016). Подібні впливи англійської орфографії, що проявляються у написанні слів через дефіс, регулярно трапляються у медіатекстах, скажімо, Н. Костусяк фіксує порушення усталеної моделі написання одиниць з першим компонентом *відео-* разом

[Костусяк 2020], що свідчить про недостатнє володіння орфографічними нормами в авторів текстів.

Варіантність неозапозичень також виникає через розбіжності у передачі приголосних. Наприклад, англійське *newsmaker* фіксуємо як *ньюзмейкер* і *ньюсмейкер*: *Якщо на сайті каналу ввести в пошук слово «Медведчук», то ви побачите, що це найпопулярніший ньюзмейкер цього ЗМІ* (radiosvoboda.org, 21.03.2017); *Головний ньюсмейкер Росії в 13,5 разів перебільшив втрати сил АТО* (twitter.com, 16.04.2014).

За чинним правописом передавання англійських *h* і *g* можна здійснювати двома парами українських літер: *х* і *г* або *г* і *ґ* [НРУП 2019]. Все більше учасників інтернет-комунікації надають перевагу другій опції, ближчій до оригінальної вимови, навіть якщо це означає відмову від звичних варіантів, скажімо *гіпстер* замість *хіпстер* (*Перший український* ***гіпстер****, безсумнівний талант, людина складної та трагічної долі* (twitter.com. 09.03.2017)) або *стейкголдер* замість *стейкхолдер* (*Це урок про відкриту комунікацію через медіа, через безпосередні, відкриті для запитань зустрічі, у тому числі зі* ***стейкголдерами****, через власну відкритість до діалогу з громадянами та громадськими організаціями* (nv.ua, 06.12.2017)).

Як бачимо, тенденція до надмірного і неправильного вживання неозапозичень, ігнорування літературної норми, десемантизації та забуття початкового значення запозичених слів, яку О. Косович виділяє в ужитку іншомовних слів [Косович 2020, с. 35], проявляється у суспільно-політичній неолексиці інтернет-комунікації слабше, ніж в загальному лексиконі. Це зумовлено відносним балансом питомих і запозичених одиниць в аналізованому тематичному кластері (у зв’язку з домінуванням номінацій на позначення реалій суспільно-політичного життя України), а також прагненням мовців передавати лексеми іншомовного походження ближче до оригінальної вимови.

Загалом варіантність – типова ознака неолексики української мови.

4.2. Стилістичні характеристики нової суспільно-політичної лексики у мові інтернет-видань і соціальних мереж

Неможливо проаналізувати соціонормативний аспект суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації без вивчення стилістичних ознак функціювання лексичних одиниць у безпосередньому контексті. Інтернет-видання й соціальні мережі як два види мультижанрових платформ інтернет-комунікації мають спільні комунікативні риси, хоч і беруть витоки з різних функціональних стилів. З одного боку, це мова онлайн-публіцистики, якій «поряд з інформативністю, переконливістю, доступністю та простотою форми викладу, безперечно, належить зорієнтованість на соціальну оцінність, експресивність, емоційність, образність та ін.» [Костусяк 2018, с. 100]. З іншого – це мова комп'ютерно опосередкованої комунікації, що синтезує розмовний і епістолярний стилі в поєднанні з гістронікою – своєрідними театральними рисами й образністю [Голодюк 2013, с. 7]. Зближення мови інтернет-видань і соціальних мереж цілком відповідає тенденції до взаємовпливу стилів і взаємопроникнення їхніх елементів, які вирізняють стилістичну систему української мови на сучасному етапі [Навальна 2012, с. 8]. Звичайно, інтенсивність вираження комунікативних ознак і тенденцій на цих інтернет-платформах дещо відрізнється.

4.2.1. Образність і експресивність лексики суспільно-політичної інтернет-комунікації

У мовознавстві основним критерієм визначення експерсивності є «межа між нейтральною стилістичною нормативністю та вихід за межі нормативності за допомогою виразності одиниць мови» [Сизонов 2019, с. 101]. Перш за все, образність і експресивність мовлення в інтернет-комунікації забезпечує неолексика з метафоричним потенціалом. Ним володіють одиниці, утворені на позначення резонансних подій чи явищ політичного життя України. Наприклад, *золотий батон* – міфічний виріб із золота, що нібито зберігався у Межигір'ї, символ любові В. Януковича і його оточення до надмірної розкоші, символ

несмаку: *Чи останніми роками з'являлися у Києві нові архітектурні шедеври, які стануть надбанням для майбутніх поколінь чи все-таки більше* ***золотих батонів*** *і МАФів?* (tyzhden.ua, 11.01.2016). *Візитка Ярошa,* варіант *візитівка Ярошa* – символ брехливості російської пропаганди або артефакт із неймовірною захисною силою: *У порівнянні з цим, з дозволу сказати «документом», навіть* ***«візитка Ярошa»*** *– оригінал «Мони Лізи» да Вінчі...* (pravda.com.ua, 24.04.2014); *Потяг в московському метро з'їхав з рейок через те, що на них лежала* ***візитка Ярошa*** (twitter.com, 15.07.2014). *Православний комунізм* – результат поєднання православної й радянської риторики в російській пропаганді, символ абсурду: *З огляду на опозицію «ліві-праві» абсурдом виглядає і* ***«православний комунізм»****, про який останнім часом можна часто почути від прихильників «руського миру»* (tyzhden.ua, 15.08.2016).

Іноді метафоризації зазнають складники сталих багатокомпонентних номінацій суспільно-політичної сфери, при чому відбувається згасання інтегральної семи у структурі значення слова, яка поступається місцем диференційній чи потенційній семі [Селіванова 2008, с. 100]. Наприклад, *сірий* – «непідконтрольний органам влади», ***сіра*** *зона* – «географічно локалізоване територіальне утворення, яке офіційна державна влада не в змозі контролювати» [НПЛ 2015, с. 359] (*Ми в так званій* ***сірі зоні*** *даємо можливість для сім'ї, не для перепродажу дешевше купити продуктів на суму до 5 тисяч гривень* (pravda.com.ua, 01.10.2015)), ***сірий*** *імпорт* – «ввіз товарів неофіційним представником із порушенням митного законодавства» (*За даними видання, в жовтні цього року податкова служба провела обшуки відразу в чотирьох київських інтернет-магазинах у справах про* ***сірий імпорт*** *Apple* (pravda.com.ua, 04.11.2015). Щодо останнього значення, то в деяких випадках прикметник *сірий* приєднується до назви конкретного товару, ввезеного незаконно: *За словами президента Російської Спілки підприємців текстильної й легкої промисловості Андрія Разбродіна,* ***«сірий» одяг****, навіть той, який вилучають на митниці, як правило, потім перепродують – і так чи інакше він опиняється на ринку* (pravda.com.ua, 19.08.2015); *Тобто будь-який* ***автомобіль,***

що завезений сюди без наявності дилера чи імпортера, автоматично ***стає сірим*** (tyzhden.ua, 07.01.2017).

Метафоричними є нові номінації *податкова гавань* – «офшорна зона, держава із низькою чи нульовою податковою ставкою на доходи» (*Дуже часто* ***податкові гавані*** *– це невеличкі країни, які, по суті, торгують своєю юрисдикцією в обмін на великий обсяг зареєстрованих юридичних осіб, а з ними й робочих місць, створених для обслуговування офшорних компаній* (tyzhden.ua, 09.04.2016)); *урядовий легіонер* – «досвідчений іноземний експерт, який змінює громадянство й займає урядову посаду в іншій державі з метою проведення аналогічних реформ» (*Щойно прийшовши на нову посаду, здивував* ***урядовий легіонер*** *Айварас Абромавічус* (ukrinform.ua, 29.12.2014)); *велика Україна* – «неокупована російськими військами територія України» (*Наразі на окупованих територіях майже не лишилося проукраїнських мешканців – всі, хто міг, втік до* ***«великої України»*** (pravda.com.ua, 04.10.2015)).

По-друге, учасники інтернет-комунікації регулярно використовують стилістичний прийом контрасту, який дає змогу підкреслити абсурдність і комічність подій суспільно-політичного життя чи намірів державних мужів. Для цього слугують неозапозичення, адже, як зазначає О. Лапінська, англізми можуть реалізувати експресивну функцію, функцію мовної гри і розвивають конотативні значення, потрапляючи в незвичне контекстне середовище [Лапінська 2013]. Яскравим прикладом є функціювання неозапозичення *гіперлуп*. Уводячи його в контекст місцевої інфраструктури (так і не збудованого метро на Троєщину, поганого сполучення населених пунктів на Закарпатті і повільних поїздів Укрзалізниці), мовці висміюють популістичні обіцянки впровадити найновішу технологію швидкісних перевезень в Україні: *Ілон Маск побудує* ***Гіперлуп*** *з Парижу на Троєщину* (twitter.com, 19.01.2017); *Чув, що скоро з Виноградова до Ужгорода* ***Гіперлуп*** *запустять* (twitter.com, 11.07.2018); *Після півторагодинного стояння у Запоріжжі мій* ***гіперлуп*** *#617 став* ***гіперлупом*** *#317 і нарешті їде* (twitter.com, 10.03.2018).

Також контраст і іронічне забарвлення спостерігаємо в уживанні гібридних композитів з основою *-стайл: Пшонкостайл і жлобостайл.* Вони характеризують помпезні інтер'єри у маєтках і кабінетах Януковича й інших утікачів. Ще один синонім – *бикоко* – утворений завдяки контамінації: *Рококо – реверсований стиль щодо бароко. А які взаємини між стилями* ***бикоко*** *і ригого?* (twitter.com, 24.02.2014). Лексеми на позначення стилю, яким зловживають заможні люди без естетичного чуття, з соціальних мереж переходять у мову інтернет-видань: *Кітч завжди пов'язаний з імітацією та наслідуванням, адже показує бажання переміститися у якийсь «кращий світ» із життям «по-багатому». Такими були пострадянські «євроремонти», а тепер форми а-ля* ***«Пшонка-style»*** *чи «золотий унітаз»* (tyzhden.ua, 28.06.2016).

Поширена в англомовному світі практика номінувати резонансні скандали із суфіксом *-gate,* що сформувалася після Вотерґейтського скандалу 1972 р., в аналізований період дала українській мові неозапозичення *Панамагейт* і *Дизельгейт*. Більше того, інтернет-видання «Українська правда» використовує транскодований суфікс *-гейт* для номінації власне українських подій: *Кириленкогейт, Свинарчукгейт*: ***Кириленкогейт****. Як в Україні легалізуються плагіат і псевдонаука* (pravda.com.ua, 06.07.2016); *«Українська правда» розповідає історію скандалу та з'ясовує, як змінилося життя його фігурантів після* ***Свинарчукгейта*** (pravda.com.ua, 17.10.2019). Ці гібридні лексеми акцентують масштаб проблем, які стоять за скандалом, й посилюють образність комунікації.

Студіюючи експресивність як психолінгвістичну категорію, дослідники підкреслюють, що вона «деавтоматизує сприйняття мовлення, притягує увагу, активізує мислення, передає ставлення мовця до предмета розмови і викликає тиск емоцій і почуттів у реципієнта» [Struhanets, Zadorozhna, Dashchenko 2020, с. 42]. Усе це сприяє психологічному впливу на адресата в політичній інтернет-комунікації.

Ще одним інструментом експресивізації і посилення образності суспільно-політичної комунікації стає апеляція до продуктів масової культури.

Першим часто цитованим феноменом є книга Дж. Р. Р. Толкієна «Володар перснів» і однойменний фільм. Топонім *Мордор*, який називав темну країну, де у випаленій пустелі з непрохідними хащами живуть злі орки [Манахов 2014, с. 160], упродовж аналізованого періоду не раз уживався на позначення Росії: *От і посольства, чітко асоціюючи нас із передпокоєм до* ***Мордору****, вважають за необхідне давати відмови певному відсотку українців, які прагнуть побачити світ* (tyzhden.ua, 01.05.2013); *Тож не варто забувати, що через спільний візовий простір Білорусь стає, принаймні формально, територією* ***Мордору****, де затримати і посадити можуть кого завгодно і за що завгодно, не кажучи вже про тих, в кого відповідне «забарвлення»* (tyzhden.ua, 14.02.2017). Відповідно жителів РФ і прихильників псевдореспублік називають *орками*: *І досі ніхто не дав мені відповідь, чому не було наказу розстріляти колону* ***орків****, коли вони спокійно йшли в Донецьк?* (twitter.com, 11.07.2019). Користувачі соціальних мереж використовують й інші алюзії на «Володаря перснів»: *Україна – це як* ***«Перстень влади»****, як тільки потрапляє в руки, ти втрачаєш розум* (twitter.com, 07.03.2017).

Якщо книга Толкієна написана давно, то у 2014–2019 рр. неймовірної популярності у світі й Україні зокрема набув другий продукт масової культури – серія книг Дж. Р. Р. Мартіна «Пісня льоду й полум'я» і знятий на її основі серіал «Гра престолів». Головною темою твору є боротьба за владу, що робить художній світ вдалим матеріалом для стилістичного збагачення політичної комунікації. Наприклад, девіз роду Старків: «Зима близько», який у книзі натякає на наближення жахливої катастрофи, вживають у заголовках інтернет-ЗМІ, коли йдеться про ймовірну політичну кризу: ***Зима близько:*** *Об'єднаному Королівству Великобританії і Північної Ірландії загрожує розпад* (expres.ua, 21.10.2016); ***Зима близько.*** *Що далі? Вибуховий потенціал нагромаджується і в Україні, і назовні.* (dt.ua, 01.12.2017). Користувачі соціальних мереж обігрують й інші феномени фентезійного світу «Гри престолів»: *Як можна звільняти* ***Вінтерфел****, поки Ахметов не сидить?*

(twitter.com, 03.06.2016); ***ніч темна і повна*** *українців* (twitter.com, 07.09.2017) тощо.

Іноді в інтернет-комунікації з'являються алюзії й на інші літературні твори. Скажімо, номінація *мертві душі* на позначення присутності у списках виборців імен вже померлих людей, співзвучна з назвою повісті М. Гоголя: *Можлива наявність у виборчих списках «**мертвих душ**» не є проблемою в масштабах усієї України, адже їхня кількість дуже мала* (ukrinform.ua, 18.07.2019). Одиницю *Шаріков* (алюзія на персонажа повісті М. Булгакова «Собаче серце») користувачі соцмереж спершу використовували, щоб висміяти чийсь інтелектуальний рівень: *забудьте. ніхто давно не вчить – просто продає дипломи. любий **Шаріков** здасть у любому виші України* (twiter.com, 07.07.2019); *Зелібобики, як вам ваш чувак **шаріков** на міжнародному рівні?* (twiter.com, 04.07.2019), а згодом через фонетичну схожість почали вживати на позначення проросійського блогера А. Шарія і його прихильників: *от мені цікаво... як, так **партія шарікова** перейшла 3% бар'єр, а РНС – 0,6%?* (twiter.com, 22.07.2019). Яскрава образність алюзій суголосна зі спостереженням С. Бибик, що «функціональна специфіка мови найбільше позначена на стильовому розширенні лексики, що збагачується в процесі розвитку культури» [Бибик 2013, с. 44].

Великий стилістичний потенціал має пропріальна суспільно-політична неолексика, особливо антропоніми, які у досліджуваний період відіграють важливу роль у соціальному житті. Нове значення іменників виникає внаслідок антономазії – перетворення власних назв у загальні, для номінації людей, що мають певну рису чи виявляють аналогічну поведінку. Яскравим прикладом слугує лексема *тітушки* – збірна назва найманців, яких влада використовувала для перешкоджання опозиції, протестувальникам на Майдані й організації провокацій. Слово з'явилося у ЗМІ в травні 2013 року після нападу спортсмена Вадима Тітушка на двох журналістів, а закріпилося в активному вжитку в листопаді-грудні того ж року і було визнано другим за популярністю неологізмом року після слова *Євромайдан* [НПЛ 2015, с. 460]. У мові інтернет-

видань лексема виявляє негативні конотації, часто увиразнює образ найнижчих щаблів владної, а то й злочинної вертикалі: *На всіх рівнях, від Межигір'я до останнього* ***мітушки****, який ішов розганяти мітинг у райцентрі, діяв цей принцип: ти можеш покластися лише на ту людину, яка від тебе залежить* (pravda.com.ua, 27.11.2015); *Арсен Аваков для унаочнення матеріалу склав схему, з якої видно будову спруту, що керував* ***мітушками-бойовиками*** (pravda.com.ua, 21.02.2015). Антономазія досягає особливого ефекту в поєднанні з прийомом інтердепенденції для зображення українського політикуму: *Своє «достойне» місце там займуть такі собі* ***білецькі****,* ***тягнибоки****,* ***яроші****,* ***семенченки-грішини****,* ***соболєви-зіміни****,* ***лещенки*** *і* ***найєми****, керовані «мудрими провідниками нації» –* ***порошенками****,* ***аваковими****,* ***турчиновими****,* ***гройсманами****, а може навіть, й* ***януковичами*** *спільно з* ***володимирами-володимировичами***… (i-ua.tv, 15.03.2017).

Уживання власних імен у багатокомпонентних сполуках суспільно-політичної семантики сприяє розвитку в них нових експресивних конотацій. Так, прізвище екс-генпрокурора В. Пшонки, що вживається у сталому сленговому фразеологізмі *пшонка головного мозку*, вказує на нездорове захоплення предметами розкоші аж до повного несмаку: *Діагноз «****пшонка головного мозку****» лишається для українських можновладців актуальним навіть попри долю колишнього власника Межигір'я* (24tv.ua, 02.11.2016).

Демократичність мови сучасної політичної комунікації уможливлює зближення літературних і позалітературних елементів. Як відзначає Т. Коць, тенденція до демократизації веде до того, що змінюються мовні смаки, відбувається переосмислення і переоцінка позамовної дійсності і внутрішньомовних ресурсів, утворюються одиниці переважно з негативно оцінною конотацією на позначення явищ суспільного життя [Коць 2018, с. 309]. Із сленгу та жаргону приходять нові негативно конотовані ЛСВ загальновживаних лексем (*совок, бабки, рішали, дерибан, договірняк, віджати, відшити, злити, кинути, педалювати, шити*). Здебільшого жаргонні дієслова, що через своє походження містять сему «нечесна / протиправна дія», серед

нейтральних одиниць поширюють свою експресивну силу на весь контекст завдяки прийому стилістичної детермінації: *Тим, кого «**відшили**», пропонували задати власні питання під час виступу кандидата на центральній площі міста* (pravda.com.ua, 11.05.2014); *Чи не «**кине**» вже згаданий Віталій Ковальчук співробітників виборчих штабів, агітаторів, спостерігачів і членів виборчих комісій, які працюють на кампанію Порошенка, так само, як він зробив це в партії «УДАР» у 2012 році?* (там же); *У разі, коли на працівників поліції за належне виконання ними їхніх обов'язків відповідні «**рішали**» здійснюватимуть тиск – ми змушені будемо опублікувати наступну статтю про родинні зв'язки й кумівство окремих посадовців правоохоронних структур та героїв відео* (expres.ua 21.09.2016); *«**Договорняк**», про який так довго й безрезультатно кричали притомні громадяни, проявився в усій красі — і не відмиється* (tyzhden.ua, 29.10.2015). Інший прийом – констеляція, коли сленгізми з їхньою виразно заниженою конотацією в межах одного речення поєднуються з лексемами книжного, високого стилю: *Усе це радше тимчасовий **блеф**, потрібний, аби **розвести** на **бабки** добродушних спонсорів, упевнених, що Україна таки спроможна стати **останнім бастіоном** на шляху кремлівської орди, а ще хоче й може змінитися, влитись у родину європейських народів і **засяяти еталоном демократії** та **храмом торжества закону*** (tyzhden.ua, 29.10.2015). Іронічне забарвлення створює використання сленгізмів та жаргонізмів у каламбурах: *Як **вимести «совок»** зі столичних ЖЕКів?* (pravda.com.ua, 27.04.2015).

Користувачі соцмереж «Фейсбук» і «Твіттер» створюють оцінне й емотивне значення, обігруючи семантику усталених абревіатур: ***БПП** – це Банда Підлих Паразитів* (twitter.com, 14.02.2017); їх звукову форму: *Абревіатура Опозиційної Платформи За Життя здається мені самовикривальною, хоч нічого й не значить. Просто **ОПЗЖ** і все ясно* (twitter.com, 12.02.2019); графічну форму: *Отже, дорогенькі мої малята, **навколоНАєБУшина** шушваль знову активізувалася* (facebook.com, 07.12.2017).

Як бачимо, асоціації мовців спираються на просторічні й пейоративні елементи, а емоційна оцінка вносить відчутний елемент суб'єктивізму.

Мода на полікодовість комунікації, перемикання кодів та їх змішування, міжмовна інтерференція внаслідок прямих та опосередкованих мовних контактів призводить до великої кількості вкраплень – появи в тексті немодифікованих іншомовних одиниць. Б. Ажнюк пропонує для такої тенденції термін «маргінальний білінгвізм» [Ажнюк 2008, с. 190]. Зафіксовано приклади англомовних вкраплень *too big to fail*, *too big to sell*, *twitter-storm* тощо (*З іншого боку — вирішивши проблему* ***too big to fail*** *банку (надто великого, щоб збанкрутувати), ми вочевидь отримали проблему* ***too big to sell*** *(надто великого, щоб бути проданим)* (pravda.com.ua, 28.12.2016)), одне німецькомовне – *Realpolitik* (*Говорила про дотримання принципів і реальну оцінку ситуації там, де її німецькі та європейські колеги починали дискусію в дусі* ***Realpolitik*** (tyzhden.ua, 01.07.2016)). Бачимо, що вкраплення з суспільно-політичною семантикою зазвичай позначають реалії відповідної країни, мають термінологічний характер.

Вкраплення можуть мати додаткове стилістичне забарвлення. Наприклад, *homo sovieticus*, що обігрує форму латинського терміна *homo sapiens*, стає іронічною назвою людей із радянським мисленням: *Є усталена думка, що 20 років – це замало, аби мозок homo sovieticus зміг переформатуватися в мозок людини вільної, Мойсей, мовляв, аж 40 літ водив свій народ пустелею* (tyzhden.ua, 14.01.2013). Економічний термін з теорії ігор *win-win*, який означає вид гри, коли всі учасники отримують прибуток, в українських реаліях отримує оказіонального аналога *кум-кум*, що натякає на корупцію та кумівство: *Це консервативне та інертне місто; де соціальні ліфти не працюють; зате діє принцип «****кум-кум****», а не «****win-win****»* (lvbs.com.ua, 01.12.2015). Простежуємо виділення вкраплень у тексті за допомогою додаткових графічних засобів: лапок, шрифту, великих літер, підкреслення.

4.2.2. Ідеологічна конотованість неолексики як маркер поляризації суспільства

Хоча серед неолексем із суспільно-політичною семантикою трапляються нейтральні одиниці, що називають нові явища життя соціуму, беззаперечно домінують експресивно-оцінні новотвори, зокрема із негативним забарвленням. Це пов'язано із специфікою політичного дискурсу й інтернет-комунікації, тому суспільно-політичний лексикон аналізованого періоду слугує яскравим маркером рівня поляризації українського суспільства.

Політика ніколи не була «мирною» галуззю, тому що в її основі лежить боротьба за владу між різними соціальними групами або навіть державами. Конкуренція зумовлює існування у політичній комунікації пропаганди й мовленнєвої агресії. Варто розуміти, що попри загальноприйняту думку, пропаганда – це не завжди поширення 1) неправдивої і 2) нещирої інформації. Вона існує не тільки в тоталітарних і автократичних, а й у демократичних державах. Дж. Стенлі визначає пропаганду як мовлення, спрямоване на підтримку або заперечення політичного, економічного, естетичного чи раціонального ідеалу з політичною метою [Stanley 2015]. Таке розуміння явища дає змогу простежити, як одиниці суспільно-політичного неолексикону відображають нові ідеали українського суспільства і, функціюючи в інтернет-комунікації, стверджують їх або підривають чужі ідеології, що намагаються ці ідеали підважити.

Одним із видів такого функціювання є мовленнєва агресія. О. Кузик, дослідивши це явище в політичній комунікації США й Великобританії, характеризує його експліцитні й імпліцитні вияви. Експліцитна мовленнєва агресія реалізується спеціалізованими знаками (одиницями, інвективний потенціал яких закладено вже у внутрішній формі слова), а імпліцитна – за посередництва неспеціалізованих, контекстуальних знаків. Особливу роль відіграють іронічні номінації й метафори, зокрема метафора театру / шоу, метафора війни і зоосемантична метафора [Кузик 2019]. Схожі тенденції

виявляються у пейоративному функціюванні суспільно-політичного неолексикону в інтернет-комунікації, і їх ми розглянемо нижче.

Специфіка інтернет-комунікації, про яку йшлося у підрозділі 1. 3, загострює змагальний аспект політичного спілкування. Інформаційні бульбашки посилюють групову ідентифікацію й ускладнюють взаємодію з людьми інших поглядів. Анонімність, невидимі аудиторії і контекстний колапс (коли допис чи коментар, орієнтований на певну аудиторію, читає реципієнт, який знаходиться поза контекстом й інтерпретує інформацію відповідно до власних уявлень) [Boyd 2008, с. 37] стимулюють користувачів висловлюватися більш негативно, ніж вони зробили б це у живому спілкуванні. Як показав аналіз тональності тексту на матеріалі дискусій у соцмережах, менше 12 % коментарів мали позитивну тональність, практично половина була відверто негативною, а також, що довше тривала дискусія, то більше негативних коментарів залишали учасники [Zollo 2015]. Цю тенденцію підсилює зовнішнє втручання – гібридна агресія, дезінформація й діяльність ботоферм.

Як підкреслює Л. Струганець, основні етапи історії української мови логічно корелюють із віхами історії народу [Struhanets 2017, с. 410]. Взаємовпливи між технологіями і політичним життям на глобальному й локальному рівні дають змогу простежити в українській інтернет-комунікації три етапи поляризації, рівень якої відбивався на творенні й функціюванні суспільно-політичної неолексики: листопад 2013 р. – лютий 2014 р., березень 2014 р. – 2018 р., 2019 р.

1. Євромайдан (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.). Британський дослідник Ендрю Вілсон справедливо відносить Революцію Гідності до *social media protests*, відзначаючи важливу роль інтернету і соціальних медіа на всіх її етапах. «Фейсбук-сторінка “Євромайдан” за перший тиждень існування зібрала 75 000 лайків, а до весни їхня кількість досягла 300 000. Твіттер @EuroMaydan мав майже 100 000 читачів. Паралельно з протестами з’явилося «Громадське телебачення» (онлайн-трансляції з використанням ручних камер), яке допомагало поширювати дух самоорганізації і активізму, що зароджувався на

Майдані» [Wilson 2014, с. 68]. Інтернет-комунікація у першу чергу сприяла поширенню інформації про хід протестів. При цьому відеотрансляції здебільшого не містили жодних коментарів (що слугувало доказом об'єктивності і надійності матеріалів, особливо для закордонної аудиторії), а соціальні мережі були платформою для заяв протестувальників, організації допомоги, повідомлень про поранених і події. Опитування безпосередніх учасників Революції Гідності засвідчило, що вони рідко коментували чужі дописи і створювали власні [Piechota, Rajczyk 2015], і це дає змогу припустити, що в цей період основний пласт учасників української інтернет-комунікації – люди, які з різних причин не могли потрапити на Майдан і використовували соціальні мережі для декларування своєї позиції.

У період Революції Гідності негативно забарвлена неолексика спрямована на оцінку дій і позиції Януковича, його найближчого оточення, репресивного апарату і нечисленних прихильників: *Бандюкович, легітимний, Підарешт, Ялинкович, Яник, Януковоч, Янушеску, Азіров, Базаров, Гепа, Допа, азірівка, риги, кровосісі, тітушка, тітушня, тітушкування, тітушкувати, беркутня, беркутяга, бикоко, Пшонкостайл, пшонка головного мозку*. Користувачі соціальних медіа використовували ці номінації, щоб виразити своє ставлення до подій і вивільнити негативні емоції: *Ситуація в країні радикально змінилась після того, як* ***Ялинкович*** *продав нас за знижку на газ і кабальний кредит* (twitter.com, 19.12.2013); ***Бандюкович*** *та* ***базаров*** *опираються на підтримку криміналітету, у них руки по лікоть в крові! І хай хтось скаже, що це наклеп* (twitter.com, 23.01.2014). Зафіксовано також численні випадки іронічного й саркастичного вживання неолексем: *беркут – це* ***кровосісі****, які бояться сонячного світла #революція #євромайдан* (twitter.com, 21.01.2014); *Український буржуазний націоналіст* ***Гепа*** *та його вірний козак* ***Допа*** (twitter.com, 26.02.2014). Окрім цього, в інтернет-комунікації з'являються іронічні прізвиська для представників опозиції, наприклад *Кулявлоб* (А. Яценюк), *Тягнибакс* (О. Тягнибок): ***Тягнибакс*** *катається по закордонах разом з напарниками, а народ стоїть на барикадах* (twitter.com, 05.02.2014); *Та*

Турчинов і ***кулявлоб*** *вже мільйон раз хотіли щоб ми розійшлися, ми їм як кістка в горлі зі своїм свистом* (twitter.com, 26.02.2014).

2. Зрада чи перемога? (березень 2014 р. – 2018 р.) – наступ Російської Федерації на суверенітет України й розгортання активної фази гібридної війни. Військова агресія, окупація Криму й поява так званих «ДНР» і «ЛНР». Відповідно з'являються і функціюють негативно забарвлені номінації, що відображають ставлення українців до зовнішнього ворога і його прибічників на окупованих територіях: *вата, ватник, гундяївець, Донбабве, запоребрики, зелені чоловічки, колорад, Кісєльовщина, кримнашист, Луганда, Лугандон, Лугандонія, Мордор, орки, пропагандон, путініст, путінофіл, путіната, Путлер, рашизм, рашист, русня, свинособака, сепар.*

Як бачимо, пейоративні елементи закладені у саму структуру цих одиниць. Це співзвучність із обсценною лексикою: *Лугандон, Лугандонія, пропагандон;* із негативними історичними явищами: *рашизм, рашист;* потужні метафоричні образи: *колорад, Мордор, орки, Путлер, свинособака*. Ця лексика активно функціює в інтернет-виданнях (і не лише у прямій мові): *Я позицію не змінив: голосувати ані за «закрите засідання», ані за «Путінські закони» (статус* ***Лугандонії*** *та амністія терористам) голосувати не буду!* (pravda.com.ua, 16.09.2014); *«ПрогуГляйтеся» сторінками російських інтернет-видань, і ви переконаєтеся, як болісно переживають «просунуті» російські* ***пропагандони*** *«відлучення» «здичавілих» українців від цивілізації «русского мира»* (lb.ua, 15.02.2017). Не менш активно послуговуються негативно забарвленими одиницями користувачі соціальних мереж: *я розумію що контр пропаганда потрібна, але в мене є сильні переживання, щоб це не скотилось в* ***кісільовщину*** (twitter.com, 25.02.2015); *То місцеві* ***колоради*** *й* ***ватники*** *ще напередодні окупації прозвали так автобусну зупинку на одному із в'їздів до шахтарської столиці, надряпавши на ній кривими літерами фальшиве підлабузницьке гасло: «Путін – свобода»* (facebook.com, 15.03.2015).

Також зафіксовано неолексеми, що доводять до абсурду і висміюють явища російської пропаганди: *бандерофобія, скримити, духовноскрєпний,*

афробандерівець, гомодиктатура, жидобандерівець, православний комунізм. Ця неолексика представлена в інтернет-комунікації нерівномірно: інтернет-видання використовують відносно нормативні слова (*З огляду на опозицію «ліві-праві» абсурдом виглядає і «**православний комунізм**», про який останнім часом можна часто почути від прихильників «руського миру»* (tyzhden.ua, 15.08.2016)), але уникають надто експресивних одиниць з елементами мови ворожнечі. Натомість користувачі соціальних мереж активно послуговуються ними, щоб іронізувати над ідеологемами противника: *Привіт фашистській хунті від **афробандерівців** :)* (twitter.com, 26.08.2015); *Тут така зрада. Виявляється і в Бразилії **гомодиктатура**, і в Тайвані, і навіть в Індії* (twitter.com, 10.06.2016). Особливо яскраво іронія виражена у дописах не на політичні теми: *Хлопця прозвали Хатіко тому що він приходив на пошту кожний день, навіть тоді коли стало ясно що посилку з Айфоном **скримили** на митниці* (facebook.com, 13.10.2018).

Однак паралельно із засудженням і висміюванням зовнішнього ворога, починає наростати поляризація всередині українського суспільства, що виявляється у творенні й використанні негативно забарвлених номінацій, які ґрунтуються не на проросійських настроях особи: *зрадофіл, зрадофільство, вишиватник, євровата, грантожер, зрадоперемога, зрадоманія, порохобот, порохоскот, нацик, єлизаветофіл, айтітушки, україножоб, свинарчуки, соросята, ура-патріот, фашизоїдний, фашик, фемка, диванні аналітики, диванні генерали, диванні експерти, диванні стратеги, диванно-фейсбучна сотня, фейсбучна сотня.* Вони активно функціюють і в мовленні інтернет-видань: *В **ура-патріотичної** недалекої публіки, до якої, на жаль, належить і чимало представників влади, було дві теми, про які гріх щось не бовкнути: відновлення ядерного потенціалу та отримання сучасної американської зброї* (tyzhden.ua, 28.05.2015); *За останні роки тільки лінивий у нас не лаяв **грантожерів**, хоча в усьому світі половина культури, 90% громадської активності й 99% благодійних програм існують саме завдяки грантам, тож я буду останній, хто закликатиме обмежити цю сферу* (tyzhden.ua, 30.03.2017); і

в соціальних медіа: ***Вишиватники*** *гірше ватників. Жахливе видовище!* (twitter.com, 09.02.2015); ***Порохоботи*** *радіють – нарешті* ***зрадофіли*** *та агенти Кремля побачили справжні рошенівські санкції!* (twitter.com, 23.08.2015). При цьому варто відмежовувати поляризаційні процеси від уживання лексем на позначення дійсно негативних явищ, що підривають демократичні інституції й громадянські свободи: *кнопкодавство, маски-шоу, народний обібранець, олігархономіка, троляча ферма, шустеризація;* або іронічних номінацій політичних діячів на зразок *Авакян, Виломен, Мертвечук, сивий гетьман.* Одиниці зі схожою семантикою активно з'являються весь період української незалежності *(неонацизм, неосталінізм, неофашизм, рекетнути, совок)*, а от лексеми для опозиціювання серед співгромадян не були настільки поширені раніше.

Наростання поляризації українського суспільства безпосередньо пов'язане з розгортанням інформаційної війни. У 2014 році хвилі коментарів із прокремлівською риторикою супроводжували будь-які новини і дописи зі згадкою про Україну у Фінляндії, Польщі, Німеччині, США, Великобританії та інших країнах. Підтверджено, що за дезінформацією стояли спонсоровані Росією ботоферми [Svetoka 2016, с. 28]. Але на міжнародній активності вони не зупинилися, водночас втручаються у внутрішнє життя українського суспільства. Як зазначає Є. Магда, у гібридній війні об'єктами ураження є свідомість, воля і почуття населення країни-супротивника, особливо в періоди виборів, референдумів, кризових ситуацій, а також системи ухвалення рішень у всіх сферах [Магда 2015, с. 269].

Мовна система номінацій – один з інструментів інформаційної війни, оскільки вона формує оптику сприйняття й інтерпретації подій. Правильно підібрані слова легітимізують незаконні дії, посилюють негативні характеристики супротивника, сакралізують потрібні речі в очах спільноти. Тому особливо небезпечними для поляризації суспільства є одиниці, що сформувалися як концепти російської пропаганди, але вживаються українськими користувачами соцмереж стосовно один одного. Ми виявили

такий слід в одиницях *вишиватник, євровата, зрадоманія, нацики, соросята, фашизоїдний*.

Аналізуючи вияви російської гібридної агресії в українському, польському й російському інфополі, С. Светока виокремлює основні техніки впливу: демонстрація вищості (цивілізаційної чи моральної), конспірологічні теорії, звинувачення третіх сторін (ЄС, НАТО, США) у розпалюванні конфлікту, іронія й сарказм, апелювання до слов'янського братерства, агресія (тролінг), використання ярликів, апеляція до історії, «у вас є важливіші проблеми», «це не ваша проблема», соціальний доказ, просування брутального іміджу Росії – «головний мерзотник на районі», дегуманізація, атака даними [Svetoka 2016]. Три із них безпосередньо побудовано на мовних засобах. Суспільно-політичний неолексикон використовують для агресії, іронізування й сарказму, приписування ярликів.

Агресія до інших учасників інтернет-комунікації – це найбільш проста і прямолінійна техніка впливу. Її безпосередня мета – відбити бажання продовжувати дискусію або спровокувати інших на таку ж агресивну відповідь [Svetoka 2016, с. 44]. У соціальних мережах користувачі вдаються до номінацій з відверто обсценними компонентами: *Якби інші не бісились і не плювались, що «**фемки** оборзіли правопис змінювати», все було б гаразд і срачу не було б* (twitter.com, 15.12.2017). Ефект посилюється через взаємодію кількох субстандартних одиниць в межах одного речення. Зрозуміло, що агресія з переходом на особистості внеможливлює подальший конструктивний діалог. Як слушно відзначають О. Межов, М. Навальна і Н. Костусяк, інвективи «з одного боку, додають експресивності й ексцентричності мовленню, з іншого – вульгаризують різні види дискурсу, надаючи йому агресивної та образливої тональності» [Межов, Навальна, Костусяк 2021, с. 269].

Іронія і сарказм – ефективна тактика, щоб узяти гору в дискусії. Тих, хто використовує елементи комічного, учасники інтернет-комунікації сприймають краще, ніж тролів з прямою вербальною агресією [Svetoka 2016 с. 43]. Суспільно-політичний неолексикон слугує для висміювання поведінки, людей

чи подій: *В неділю у ФБ спокійно. **Диванні експерти** після важких тижневих баталій відпочивають. Я розумію їх, то досить важка робота слідкувати за всіма повідомленнями, відписувати, коментувати, давати поради, банити не згідних. А фронт великий – штаб АТО, Президент, ВР, Міністерства та ще й місцеві політики* (facebook.com, 03.08.2014); *Можна писати українською, але це навряд чи врятує, тому що такий **євроватний** олень в своєму CV зазвичай вказує, що він добре читає і розуміє російську, українську та білоруську мови, а перевіряти його хто буде – Цукерберг?* (facebook.com, 15.05.2015); *Сьогодні **порохоботи** п'ють пташине молоко, купаються в шоколадних фонтанах і розбивають коробки "Київ вечірній" об голови. В Порошенка ДН* (twitter.com, 26.09.2016); *Зранку зійшовся у дискусії в ФБ з товаришем, якого вкусив **зрадофіл*** (facebook.com, 28.12.2017).

Як можна зрозуміти з умовної назви періоду – «Зрада чи перемога?» – магістральною технологією гібридного впливу і каталізатором поляризаційних тенденцій є приписування ярликів. Як стверджує С. Светока, тривале й послідовне використання ярлика може змінити сприйняття й оцінку означуваної особи або події аудиторією на основі певних асоціацій [Svetoka 2016, с. 44]. З хештегів *#зрада* і *#перемога*, що вербалізували схвалення або несхвалення дій влади, активістів чи простих громадян постало протиставлення *зрадофіл – порохобот*. Учасники інтернет-комунікації від початку розуміли, що ці неолексеми абсолютизують реакцію на конкретні події: *Найсмішніше: влітку мене обзивали **зрадофілом** через твіти проти Саакашвілі, тепер, мабуть, за ті ж твіти **порохоботом** обзиватимуть :)* (twitter.com, 23.12.2015); *До речі, а хто у новій ситуації **зрадофіл**? Той хто за ГПУ, чи той, хто за НАБУ?* (twitter.com, 05.08.2016). Поступово ці одиниці перетворилися на повноцінні ярлики, способи знецінити суб'єктність співрозмовника, зарахувавши його до табору вічно невдоволених: *«**Зрадофіли**»: їхня позиція постійно критикувати все і вся, що робить влада, вже давно переросла не в критику влади як такої, а в дискредитацію держав* (facebook.com, 23.06.2017); *В стрічці з'явився **зрадофіл** і кожен другий його твіт це або фейк, або відвертий тупняк. Ну чому*

вони всі такі? (twitter.com, 04.07.2016); або екзальтованих прибічників влади: *Ну просто шабаш* ***порохоботів*** (twitter.com, 12.07.2015); *«**Порохоботи**» впадають в іншу крайність. В них все, щоб влада не зробила апріорі є «мудре рішення» патріотичного керівництва* (facebook.com, 23.06.2017). На жаль, із наростанням поляризації спроби знайти спільний знаменник і продемонструвати безглуздість дроблення українського суспільства не досягли мети: *Якщо ми програємо то нас відправлять осваівать Сибір: і «**порохоботів**», і «**зрадофілів**», і «**грантожерів**», і «**блогерів**», і «**експердів**», і «**дурналістів**»* (twitter.com, 22.08.2016).

Окремо варто виділити низку композитів з основою *-бот*: *порохобот, ригобот, юлебот, міхобот, бенябот, ляшкобот, гриценкобот, кремлебот.* О. Пефтієва зауважує, що образність слова, ґрунтована на ймовірнісних семах денотата, збільшує шанси появи нового ЛСВ, який виражає емоцію або ставлення мовця до іншої людини [Peftieva 2018, с. 87]. Це спостерігаємо і у випадку з *ботом*: семи «нелюдина», «запрограмований», «імітація» створюють значення «сліпий прихильник», що звучить як відмова визнавати суб'єктність і наявність власної думки у співрозмовника: *На жаль, все повторюється! Була секта "Святого Віктора", до цих пір існує секта* ***юлеботів****, а тепер пішли косяком* ***міхоботи*** (twitter.com, 09.12.2017); *Усі, хто думає не як я – бот.* ***Порохобот*** *чи зрадофіл – це деталі, головне – не як я* (twitter.com, 31.08.2015); ***Порохоботи*** *(більшість з яких колишні* ***ригоботи****) – не люди а внуки комісарів чи ін. комуністичних щурів* (twitter.com, 09.08.2017). Ця тенденція продовжує працювати на наступному етапі, коли пара *зрадофіл – порохобот* переростає у пару *зелебот – порохобот.*

3. Порохоботи проти зелеботів (2019 р.). Період виборчих перегонів і зміна влади на фоні зовнішньої агресії максимізують страх невизначеності і вразливість суспільства. Інтернет-комунікація демонструє пік поляризації українського соціуму й пошук «внутрішніх ворогів». О. Мединська і Г. Синоруб, проаналізувавши публікації українських інтернет-медіа за січень-лютий 2019 року, коли вже тривала передвиборча агітація, зафіксували у них

риторику ненависті, що впливала на формування інформаційного простору і радикалізацію настроїв. Найвищий рівень дискредитаційних текстів був у онлайн-виданні «Українська правда» – 53 % усіх проаналізованих матеріалів [Мединська, Синоруб 2018]. На жаль, після виборів ситуація не розрядилася, тенденція до поляризації зберігається й набуває форми чіткої дуальності: *зелеботи, зелебобіки, зелібоби, зебіли, зелескот, порохоботи, порохоскот, противсіхи.*

Тривале функціювання ярлика *порохобот* нормалізувало його в очах українців, і в період президентських перегонів прихильники П. Порошенка охоче використовували його для самоназивання. Далі лексеми *порохобот* і *зелебот* швидко втратили семантику «прихильник відповідного політика» і застосовувались до будь-яких критиків політика-опонента. Паралельно ці слова набувають ознак мови ворожнечі, тому що перетворюються на збірні назви груп, які протистоять в інтернет-комунікації. Дослідники поляризаційних стратегій наголошують, що у мовленні користувачів соціальних мереж виявляються типові стратегії позитивної саморепрезентації і негативної репрезентації «чужого», а також використання займенників *ми – вони* в ідеологічному розділенні [Masroor 2019, с. 5]. В українській інтернет-комунікації 2019 р. спостерігаємо яскраві приклади групового протистояння.

Негативна репрезентація «чужого»:

– «чужий» – зрадник держави: *Я* ***порохобот*** *бо повірив у те, що русня – ворог. І що ті хто тягнуть нас до братушек – колаборанти, або теж вороги* (twitter.com, 22.12.2019); *Зараз Пєтя через своїх* ***порохоботів*** *буде розшатувати Україну з середини. Можна бути в опозиції до влади, але бути в опозиції до своєї держави і більшості українців це не посприяє вирішенню проблем в нашій державі* (facebook.com, 24.04.2019); *Я дуже люблю Україну. І розумію, що* ***зебіли*** *знищили її, як колись це зробили їх прадіди у 1918-му* (twitter.com, 30.12.2019);

– «чужий» – мародер: ***Порохоботи*** *це злодії! В більшій мірі ті хто крав 5 років, ніяк не можуть заспокоїтися* (facebook.com, 20.11.2019); *Чому ваш* ***зеленський*** *зараз наживається на війні, та ще й хоче торгувати з окупантами і терористами?* (twitter.com, 28.07.2019);

– «чужий» – злочинець: *Ще ніхто не крав з такою швидкістю як* ***янелохи*** (twitter.com, 22.12.2019); *А то якось не по черзі получається, або* ***порохоскот*** *бажає відвернути увагу від злочинів Порошенко?* (twitter.com, 13.12.2019);

– «чужому» бракує раціональності: *Зеленський настільки досконалий, що будь яка критика його сонцеликої персони викликає піну з ротів* ***зелеботів****, які наввипередки бігають, щоб спростувати будь-який факап гаспадіна Зє і цим нагадують* ***порохоботів***. (twitter.com, 18.07.2019). *Чому* ***порохоботи*** *такі тупі, що навіть з лівим шрифтом не можуть відрізнити фейк?* (twitter.com, 28.07.2019); *Їх попустить коли безвіз відмінять і вступлять в тайожений союз. Не* ***порохобот*** (twitter.com, 23.12.2019).

– «чужий» – нікчемний: *Та хто ж лякає* ***порохоботами****? Не смішіть.* ***Порохобот*** *– це як вата, це як сліпе кошеня.. Ну хіба когось налякаєш кошеням?* (twitter.com, 30.07.2019); *Поки* ***зелібоби*** *продовжують боротися з* ***баригою****, який вже давно мав злиняти чартером з Жулян, молода зе-команда не забуває щодня подзюрити їм в писки* (twitter.com, 14.07.2019).

– Позитивна саморепрезентація менш різноманітна. Тут фактично працюють дві тези.

– «свій» – єдина надія народу. *Цікаво, а я одна так вважаю, що звання* ***порохобот*** *ще треба заслужити?! Я поважаю, і тих хто публічно допомагає, і тих хто денно і нощно в твітері розтлумачує заблудшим* (twitter.com, 22.12.2019);

– «свій» – єдиний з країною: *Можете собі псувати нерви, плюватися і кричати* ***Зелеботи*** *чи ось таке, но так вже сталось що народ України (73%) зробив свій вибір. Ставити палки в колеса, чи допомагати будувати країну, це вирішувати ВАМ!* (twitter.com, 30.08.2019).

Попри засилля поляризованої комунікації, користувачі соціальних мереж не припиняють іронізувати над усіма сторонами інтернет-баталій, а також демонструвати їх негативний вплив у реальності: *Нуль логіки детектед: якщо критикувати когось із кандидатів у президенти (крім власне президента), до тебе у соцмережах прилетять повідомити, що ти –* ***порохобот*** (twitter.com, 12.02.2019); *Галичина бінго: сім'я посварилася на ґрунті* ***зебіли / порохоботи*** *прямо перед різдвяними святами* (twitter.com, 25.12.2019).

Окремо варто зупинитися на проблемі вербалізації російської пропаганди в українській інтернет-комунікації. У різні історичні періоди Москва легітимізувала свої агресивні дії ідеологіями «Третього Риму» (XVI–XVIII ст.), євразійства (XIX–XX ст.) і «русского міра» (XX–XXI ст.). Остання стала платформою для наступу на українську державність, а отже, її головні концепти проникли в українську мову – і з інформативною, і з полемічною метою.

Як зазначає Т. Весна, «ідеологічні семи можуть бути експліцитними, вираженими в самому слові, контексті або словникових дефініціях відповідними оцінними індикаторами, й імпліцитними, такими, що формально не виражають у семантиці мовного знака оцінну інформацію, для визначення яких необхідний аналіз асоціацій, субститутів, опозицій та мікроконтексту» [Весна 2006, с. 58]. Російські ідеологеми – це одиниці з різним співвідношенням експліцитної й імпліцитної ідеологічної конотації, які номінують й оцінюють явища суспільного життя крізь призму сучасної ідеології Російської Федерації.

Оскільки використання мови противника створює загрозу фреймування і зміцнення його риторики, важливо розуміти, як вербалізується і яке стилістичне навантаження має російська ідеологічна лексика в українській інтернет-комунікації. Фрейм – це ментальна структура, що визначає наше бачення світу. Дж. Лакофф застерігає від використання мови противника: «Якщо у суперечці ви послуговуєтеся мовою і фреймами противника, то активуєте й підсилюєте чужі фрейми у слухача і тим самим підриваєте власну позицію» [Lakoff 2014, с. 14]. Потрапляючи в українську мову, концепти

російської пропаганди зазнають семантичних і стилістичних трансформацій за чотирма сценаріями.

1. **Відторгнення:** позитивно конотовані російські ідеологеми одержують негативне забарвлення. Як зазначає Т. Коць, одним із головних джерел таких одиниць є навмисне калькування з російської мови із повним або частковим збереженням особливостей їх звукового вираження [Коць 2010, с. 124]. У такий спосіб у мові українських ЗМІ з'явилися одиниці *русский мір, русская вєсна, духовні скрєпи, кримнаш, Няш-Мяш, ополчєнци*, які займають чільне місце в російській пропаганді та використовуються для обґрунтування агресивних дій.

Транскрибування російських слів українською дає змогу знизити пафос ворожої пропаганди, знецінити ідеологеми, висловити критичне ставлення до них і маркувати їх як чужі. Найчастіше українські журналісти використовують ці номінації, описуючи реалії держави-агресора, окупованих територій чи цитуючи їх представників: *Нині РПЦ є слухняним і впливовим інструментом «владної вертикалі» РФ, найреакційнішим організмом, відповідальним за* ***«скрєпи»*** *держави, яка веде з Україною неоголошену війну* (tyzhden.ua, 11.01.2018), *Люди* ***«русского міра»*** *ностальгійно позирали на Москву, як ото нащадки іспанських завойовників на Кубі чи Ямайці, зітхаючи виглядали на обрії кораблі з метрополії, що везли їм «свіжі» газети з новинами тижневої давності* (tyzhden.ua, 28.02.2016), *Але якщо Україна буде налаштована проросійськи, з розумінням, що ми – брати, єдина родина, це і є* ***русскій мір****, тоді це можливо* (pravda.com.ua, 17.05.2017). Зафіксовано і метафоричне вживання: *Чому замерзла* ***«русская вєсна»*** (заголовок) (tyzhden.ua, 27.02.2017), *А ті, хто не став жертвою масового психозу під назвою «****Кримнаш****», уже тоді розуміли, що півострів увійшов у добу швидше драматичну, ніж щасливу* (tyzhden.ua, 05.01.2016). При цьому вкраплення інших російських слів підсилює емотивно-аксіологічний компонент: *Бунт севастопольців із приводу Херсонеса став, певно, шоком для московських владців, адже він недвозначно показав, що* ***«духовниє скрєпи»*** *ще не до кінця* ***«скрєпілі»*** *Севастополь* (tyzhden.ua, 15.08.2015). У соцмережах користувачі зловживають цим прийомом, адже він

спотворює текст і ускладнює читання: *В **русскій** довбні – лиш би **асвабадіть каво-нібудь.** Хоч би Анголу від ангольців* (twitter.com, 12.07.2019).

Від іронічного *«Кримнаш»* за допомогою субстантивації утворено іменник *кримнаші* (спостережено вживання лише у множині) на позначення прихильників окупації півострова: *Мовляв, навіть у середовище, де немає так званих **«кримнашів»**, апологетів **«русского міра»** все одно проникає розбрат і пропаганда* (hromadske.ua, 17.05.2016). *Цікаво, а як зараз тим, хто працює з **кримнашами**?* (twitter.com, 15.04.2016). Іронія і сарказм часто супроводжують російські ідеологеми: *Яка прикра несподіванка. **Іхтамнєти** везли «гуманітарні бомби» для сирійських дітей та зникли по дорозі* (twitter.com, 18.09.2018); *Неспровокований напад на наші катери в наших територіальних водах здійснили кадрові вояки РФ, а не перевдягнені «**ополчєнци**»* (facebook.com, 26.11.2018).

Ідеологема *скрєпи* часто вживається у мові інтернет-видань і стосовно негативних явищ в українському суспільстві: *Проте релігійний консерватизм Марцінківа, який критики порівнюють з «**духовними скрєпами**», не завадив йому в 2017 році ввійти в 20-ку найпрогресивніших мерів* (pravda.com.ua, 26.06.2018), ***Скрєпи** з нашого боку **порєбріка*** (заголовок) (unian.ua, 04.06.2018), *Якщо наш противник – Росія, зокрема ментальна Росія як тип поведінки, як принцип свідомості, то чим наші **«скрєпи»** відрізняються від їхніх?* (tyzhden.ua, 24.03.2016).

Окрім загальних ідеологем, які при запозиченні отримали однозначно негативну конотацію, в українську мови проникли численні пейоративні одиниці, які представники Російської Федерації використовують стосовно України, її політичного курсу і громадян: *укропи, укри, бандерівці, майдануті, майдауни, каратєлі, київська хунта, вишиватники, фашисти, фашики, неомазепізм* тощо. У цих лексем зміни оцінних акцентів відбулися по-різному.

2. **Віддзеркалення.** Тут спостерігаємо використання риторики противника проти нього самого ж за допомогою додавання прикметників *російський, московський*: *В окупованому Криму **російські каратєлі***

заарештували чергового учасника мітингу 26 лютого 2014 року – Ескендера Кантемирова (tyzhden.ua, 07.02.2015); ***Російські фашисти*** *розказують, що боряться з фашизмом, а українські корупціонери розказують, що боряться з корупцією* (twitter.com, 30.06.2015); *Нелегітимна* ***московська хунта*** (заголовок) (ukr.lb.ua, 21.09.2016). Як бачимо, такий прийом охоплює слова, які вже існували в обох мовах і мають однозначно негативну семантику. Сюди ж належить лексема *рашист*, яка виникла завдяки контамінації *раша* (англ. *Russia*) і *фашист*.

3. **Засвоєння.** Ця група демонструє протилежну тенденцію – пейоративи із російської риторики українці використовують для самоназивання, змінюючи оцінку з негативної на позитивну. Показовий приклад – іменник *бандерівець*: *Доброго ранку, рідні* ***бандерівці, укрофашисти, хунта*** *і всі добрі люди! Гарного вам сонячного дня!* (facebook.com, 04.12.2018). На деякий час аналогічне відбулося із одиницею *укроп*: *Ось так народжуються нові меми цієї війни. Вже були* ***укропи,*** *кіборги, легіон НАТО, а тепер до списку додалися і таргани* (expres.online, 08.02.2015*); Українські* ***Укропи*** *звільнили більшу частину Донбасу! Українці встали на захист Батьківщини і за приклад беруть досвід своїх прадідів та дідів* (twitter.com, 08.09.2015), але завдяки її популярності у 2014 році виникла однойменна партія і поступово слово вийшло із вжитку.

Засвоєння породжує високий ризик фреймінгу, сприяє зміцненню російської пропаганди і поляризації українського суспільства. Яскравий приклад – одиниця *вишиватник*, яка закріпилася в українській інтернет-комунікації: *Та візьміть же хтось грант на політичну освіту суспільства, а то бабусі за гречку голосуватимуть, хіпстота за фестивалі,* ***вишивата*** *за мову...* (twitter.com, 18.08.2015); *А* ***вишиватники*** *будуть гордитися які ми були великі та стародавні, давніші за Московію* (twitter.com, 26.07.2017); *Особисто я стосовно наших* ***вишиватників*** *ніколи ніяких ілюзій не відчував. Підлий, знедержавлений люд, який живе лише сьогоднішнім днем і своїми власними інтересами* (twitter.com, 30.12.2019).

4. **Ігнорування**. Ця група лексем через свою структуру і набір викликаних асоціацій не піддається стилістичним трансформаціям. Сюди належать одиниці *майдануті, майдауни, свідоміти.* Вони майже не з'являються на шпальтах інтернет-ЗМІ, але функціюють в інтернет-комунікації: *На питання журналістів люди, що викладають всі ці пристосування, вважають за краще не відповідати, або говорять, що «для захисту від нападу* ***майданутих****»* (tyzhden.ua, 09.04.2014); *Саме так нас вата називає: свідоміти, вважаючи, що то матюк якийсь* (twitter.com, 02.12.2018).

Отже, нова суспільно-політична лексика у мові інтернет-видань і соціальних мереж вирізняється потужним стилістичним потенціалом, слугує оцінці подій життя соціуму.

Висновки до розділу 4

У результаті дослідження соціонормативних ознак суспільно-політичного неолексикону встановлено, що варіантність характерна для майже третини неозапозичень за період 2014–2019 рр. Це зумовлено різними підходами до транскодування й неусталених закономірностей передавання іншомовних графем. Також в суспільно-політичному контенті спостерігаємо вживання неозапозичень, які мають відповідники: *естеблішмент – еліта, верхівка, непотизм – кумівство, краудфандинг – спільнокошт* тощо. Платформа Google Trends дає змогу простежити відносну частотність функціювання варіантів на синхронному зрізі.

Аксіологічні й емотивні значення неолексем суспільно-політичної сфери підвищують образність мови інтернет-видань, використовуються публіцистами в різноманітних стилістичних прийомах для безпосереднього емоційного впливу на читача. Стилістичним потенціалом володіють пропріальні суспільно-політичні лексеми. Найбільше серед них антропонімів, які на цей момент відіграють важливу роль у соціальному житті, зокрема назв політиків, а також партій. Якщо інтегральна сема у структурі значення слова поступається місцем диференційній чи потенційній, спостерігаємо метафоризацію складника

багатокомпонентної номінації (*велика Україна, податкова гавань*). Користувачі «Твіттеру» створюють оцінне й емотивне значення, обігруючи семантику або звукову форму абревіатур. Також учасники інтернет-комунікації задля експресивізації використовують алюзії на феномени масової культури, зокрема на книгу і фільм «Володар перснів», серіал «Гра престолів» тощо. Спостерігаємо у суспільно-політичних текстах моду на полікодовість комунікації.

В аналізованому періоді виділяємо три етапи, що наклали відбиток на українську інтернет-комунікацію, а також на творення й функціювання суспільно-політичної неолексики. Перший з них – Євромайдан (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.), протягом якого інтернет-платформи і соціальні мережі були інструментом протесту, дали змогу швидко поширювати інформацію і декларувати свою позицію. Під час другого періоду (2014–2018 рр.) відбувся наступ Російської Федерації на суверенітет України й розгорнулася активна фаза гібридної війни. Інтернет-комунікація також перетворюється на плацдарм боротьби, а мовні засоби стають інструментом інформаційних атак, зокрема для приписування ярликів і висміювання ідеологем противника. Третій етап (2019 р.) позначений виборчими перегонами і зміною влади, що максимізують страх перед невизначеністю і вразливість суспільства. Поляризація українського соціуму досягає піку, й суспільно-політичний сегмент інтернет-комунікації перетворюється на пошук «внутрішніх ворогів». Зростає частотність негативно оцінних номенів співгромадян, які займають іншу позицію. Неолексеми *порохобот* і *зелебот* швидко втрачають семантику «прихильник відповідного політика» і набувають ознак мови ворожнечі, оскільки перетворюються на збірні назви груп, які протистоять в інтернет-комунікації.

Російські ідеологеми, які проникають в українську мову, зазнають відторгнення, віддзеркалення, засвоєння або ігнорування. Щоб нівелювати ворожу пропаганду і маркувати такі одиниці як чужі, користувачі інтернет-комунікації вдаються до транскрибування російських слів українською.

Основні положення розділу 4 апробовано у публікаціях «Суспільно-політичні неозапозичення у мові інтернет-видань: варіантність у синхронії» [Костюк 2019], «Суспільно-політична неолексика в інтернет-комунікації: структурно-функційний аспект» [Костюк 2020_1].

ВИСНОВКИ

Вивчення суспільно-політичної лексики здійснюється у двох парадигмах: внутрішньо- і зовнішньолінгвістичній. Перша передбачає аналіз структури досліджуваного лексичного пласту, парадигматичних і синтагматичних відношень, семантики, частотності вживання, функціювання у різних стилях. Друга опирається на взаємозв'язок мови й людської діяльності або суспільних феноменів – мислення, комунікації, ідеології, стратифікації соціуму, культури. Насамперед ці питання досліджує політична лінгвістика, у якій виділяємо дискурсивний, когнітивний і риторичний підходи. До вивчення суспільно-політичної лексики дотичні студії політичної комунікації, риторичних стратегій і тактик, тоталітарної мови, політичної метафори тощо.

У численних дефініціях поняття «суспільно-політична лексика» науковці характеризують її статус в лексико-семантичній підсистемі мови, тематичний склад, наявність ядерних сем, наявність ідеологічного компонента, стилістичну стратифікацію, сферу функціювання й актуальність позначуваних понять. У нашій роботі дотримуємося думки, що суспільно-політична лексика – це відкрита множина різнотематичних і стилістично неоднорідних одиниць, які позначають актуальні поняття й реалії суспільного-політичного життя в неспеціальній сфері спілкування і можуть містити ідеологічну оцінку. При цьому суспільно-політична лексика й суспільно-політична термінологія, одиниці яких часто збігаються у плані вираження, є окремими системами із різною сферою вживання і семантичним обсягом.

За друге десятиліття XXI століття інтернет-охоплення в Україні зросло з 33 % до 71 %. Стрімке поширення інформаційних технологій спонукало лінгвістів активно досліджувати мовні явища у них. Інтернет-комунікація – гетерогенне явище, на яке впливають соціальні, комунікативні і технічні параметри конкретного онлайн-середовища, жанру і мовної особистості користувача. Інтернет-комунікація дає змогу досліджувати феномени різного рівня – від словотвору і синтаксису до дискурсивних виявів ідентичності.

Інтернет-видання й соціальні мережі – це два види мультижанрових платформ інтернет-комунікації, які відрізняються принципом передачі інформації: масмедіа – «від одного до багатьох», соціальні медіа – «від багатьох до багатьох». Користувачі самостійно наповнюють сервіс контентом, реагують на дописи інших учасників і поширюють їх. Додатковий функціонал, зокрема хештеги, сприяє маркуванню і миттєвому пошуку дописів, що полегшує розповсюдження екстреної інформації й спостереження за певною темою. Серед особливостей інтернет-комунікації виокремлюємо суперрізноманіття, яке виявляється через полікодовість, розмивання межі між усним і писемним мовленням, колоквіалізацію й субстандартизацію; мультимодальність. У політичній комунікації соціальні медіа, з одного боку, сприяють демократизації й об’єднанню однодумців, а з іншого – призводять до поляризації різних груп і формування однобокої картини світу. Каталізатором негативних процесів виступають гібридна агресія, політика постправди, фейкові новини й інформаційні бульбашки.

Інтегральне дослідження суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації здійснено у п’ять етапів із комбінацією різних методів дослідження, відповідних меті, завданням, об’єкту і предметові дисертаційної роботи. У процесі розробки й апробації алгоритму інтегрального аналізу розв’язано низку етичних і методологічних проблем, зокрема обґрунтовано потребу анонімізації мікроконтекстів задля захисту персональних даних інтернет-користувачів; відсіювання мовного матеріалу, продукованого ботами або тролефермами; можливість залучення платформи Google Trends, яка надає інформацію про відносну частоту пошукових запитів, для вивчення лексичних інновацій та їх варіантності.

На основі семантичної стратифікації суспільно-політичного неолексикону, виділено п’ять тематичних груп, які відображають дифузність суспільно-політичної лексики і низку тісно переплетених у ній сфер: «Суспільство. Держава», «Політика», «Право», «Економіка» і «Військова справа». Семантична модель суспільно-політичного неолексикону

розгортається у ряд «тематична група – тематична підгрупа – тематична мікрогрупа». Деталізація дає змогу краще дослідити сукупності матеріальних й ідеальних денотатів, позначуваних словесними знаками, і відношення між ними. Розвиток суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації 2014–2019 рр. відбувався під упливом локальних й загальносвітових чинників. Зокрема це пробудження суспільної свідомості, Революція Гідності, російська гібридна агресія, суспільний запит на реформи і невдоволення поверховістю змін, політика постправди, розпалювання міжконфесійних і міжнаціональних конфліктів, зростання ваги популістичних та радикальних партій, євроскептицизм, технологічний прогрес, зростання ролі соціальних мереж і глобалізація.

Упродовж аналізованого періоду процес неологізації й актуалізації одиниць відбувався у тематичних групах неоднорідно. Найбільше неолексики увійшло у тематичну групу «Суспільство. Держава» (підгрупи «Суб'єкти суспільної взаємодії», «Засоби суспільної взаємодії», «Протест», «Громадська участь», «Державний устрій», «Органи влади», «Цінності») і тематичну групу «Політика» (підгрупи «Суб'єкти політики», «Міжнародні відносини», «Управління», «Ідеологія» і «Вибори»). Нерідко нові лексичні одиниці і репрезентовані ними реалії лежать на перетині двох і більше тематичних груп, тим самим відображаючи складність процесів, що потрапляють у центр уваги соціуму. Менш численні інновації у тематичних групах «Право» й «Економіка», що здебільшого мають термінологічне походження і, детермінологізуючись, входять в інтернет-комунікацію завдяки актуальності денотата. У зв'язку з окупацією Криму, збройним конфліктом на Донбасі та загрозою повномасштабного воєнного вторгнення у суспільно-політичній лексиці активізувалася лексика тематичної групи «Військова справа».

Встановлено, що у формальному аспекті суспільно-політичний неолексикон інтернет комунікації охоплює новотвори за способами українського словотворення (60,7 %), неозапозичення (10,8 %), неосеманти (7,7 %) і нові багатокомпонентні одиниці (20,8 %). Такий кількісний розподіл

засвідчує, що співвідношення питомого і запозиченого в аналізованому словниковому кластері становить майже 9:1. Серед афіксальних різновидів словотвору (їх продукти – 32,9 % нових одиниць) найактивніший – суфіксальний. Суфіксальні форманти використані для деривації номінацій осіб за поглядами чи роллю в житті соціуму (*-ець, -івець, -ник, -ист/-іст, -н(я)*), фемінітивів (*-к(а), -иц(я), -ин(я)*), абстрактних назв світоглядних концепцій, явищ та процесів політичного життя *(-изм/-ізм, -ств(о), -ин(а), -ість, -аці(я), -нн(я)*). Також аналізований період відображає творення й функціювання великого обсягу фемінітивів із суспільно-політичною семантикою за допомогою формантів *-к(а), -иц(я), -ин(я).* Окрім цього, суфікси слугують для творення прикметників *(-ськ(ий), -ійн(ий), -ичн(ий), -ов(ий)*), дієслів (*-ува(ти), -и(ти)*) та прислівників (*-о, -и*) із суспільно-політичною семантикою. Упродовж досліджуваного періоду зросла продуктивність префіксального способу, особливо формантів *про-, до-, пост-, де-, анти-, псевдо-, квазі-*. Зафіксовано новий для системи української літературної мови префіксоїд *е-* та нове значення префікса *пост-*. Поодинокі випадки використання префіксів *віп-, гіпер-, топ-, супер-, ре-, пра-*. Префіксально-суфіксальний та безафіксний способи деривації у суспільно політичній лексиці – непродуктивні.

Складні новотвори (разом 27,3 % від загальної кількості суспільно-політичної неолексики) виникли шляхом основоскладання, абревіації, контамінації, словоскладання й універбації. Композити не тільки називають нові феномени суспільно-політичного життя, а й дають їм оцінку (переважно негативну). Складні слова з просторічними, жаргонними і пейоративними компонентами представлені в інтернет-комунікації нерівномірно: мережеві ЗМІ уникають надто експресивних одиниць з елементами мови ворожнечі. Натомість користувачі соцмереж активно послуговуються ними, щоб іронізувати над ідеологемами противника. Констатуємо високий стилістичний потенціал композитів з основою *-бот,* які функціюють як заперечення суб’єктності і наявності власної думки у співрозмовника. Додаткове іронічне

забарвлення мають гібридні композити. Основоскладання спорадично поєднується з нуль-суфіксацією або суфіксацією.

Відносно високу продуктивність демонструє абревіація. В аналізований період виникло чимало ініціальних і змішаних абревіатур. Попри дискусійний статус контамінації, в інтернет-комунікації наявна велика кількість породжених нею новотворів. Асоціації мовців спираються на просторічні та пейоративні елементи, а об'єктом іронії є політичні діячі, самопроголошені республіки і негативні явища суспільно-політичного життя. Контамінати не частотні у мові інтернет-видань, але широко представлені у дописах користувачів «Твіттеру». Менш продуктивними є словоскладання та універбація. Юкстапозити здебільшого виконують номінативну функцію.

Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення представлений у суспільно-політичних неологізмах лише чотирма похідними одиницями, тому вважаємо його непродуктивним для цього розряду лексики.

Неозапозичення відображають багатоманітність реалій життя соціуму в різних країнах світу і становлять 10,8 % від зафіксованих нами лексичних інновацій. Нові суспільно-політичні інтернаціоналізми й англізми входять в мову інтернет-комунікації через транскодування (*політейнмент, прекаріат, технократ, тролінг, хактивізм, шатдаун*), калькування (*гібридна війна, регуляторна гільйотина, скляна стеля*) й різні види напівкалькування (*постправда, держава загального добробуту, Парасолькова революція*). Намагання експлікувати неозапозичення призвело до появи тавтологічної одиниці *стрім-трансляція,* яка, однак, швидко вийшла з ужитку. В окремих випадках відбувається модифікація семантики нових суспільно-політичних одиниць. Адаптація запозичених лексем супроводжується появою лексем-гібридів, у складі яких поєднуються неозапозичені й питомі або повністю освоєні форманти (*роуд-шоу, офшорний, фейсбучний*).

Продукти лексико-семантичного словотворення складають 7,7 % нових одиниць у суспільно-політичній лексиці української мови 2014–2019 рр. Їх поява детермінована розширенням синтагматичних (сполучуваність,

частотність) і парадигматичних (синонімія, антонімія) зв'язків. Здебільшого неосеманти виникають внаслідок метафоризації та усистемнювання її результатів, рідше – метонімізації чи запозичення з інших мов. Нові ЛСВ приходять у літературну мову з соціальних діалектів і термінологічних систем. Пропріальні одиниці (серед яких особливо актуальні антропоніми) також володіють значним потенціалом для семантичної неологізації. Аксіологічні й емотивні значення неосемантів суспільно-політичної сфери підвищують образність мови інтернет-видань, використовуються публіцистами в різноманітних стилістичних прийомах для безпосереднього емоційного впливу на читача.

У суспільно-політичному неолексиконі 2014–2019 рр. важливе місце посідають нові багатокомпонентні номінації – 20,8 % усієї неолексики. Серед простих багатокомпонентних сполук домінує атрибутивна модель «прикметник + іменник». Також продуктивна модель «іменник + іменник (Р. в.)». Складних словосполучень значно менше, але їх творення відбувається за вісьмома різними моделями. Серед багатокомпонентних номінацій виявлено сполуки термінологічного походження (*м'яка сила, режим припинення вогню, чорний лебідь*), власні назви (*Мінські угоди*, *Операція об'єднаних сил, Угода про асоціацію з ЄС*), сполуки з емотивним і аксіологічним забарвленням (*диктаторські закони, воїни світла, синдром старшого брата*). В аналізований період найбільшу валентність серед суспільно-політичної неолексики інтернет-комунікації демонструють прикметники *політичний, інформаційний* та *культурний*, серед іменників – *майдан, сотня, війна.*

Майже третина суспільно-політичних неозапозичень за період 2014–2019 рр. демонструють неуніфіковане вживання у мові інтернет-видань. Графічна і фонематична варіантність виникає внаслідок паралельного входження лексеми шляхом транслітерації і транскрибування або неусталеної традиції передавання певних буквосполучень. Схожа ситуація зафіксована в національних мовах інших держав з колоніальним минулим, тому що на зміну механізмам, продиктованим колишньою метрополією, носії виробляють власні.

Якщо транслітерація продуктивна для інтернаціональних запозичень із латинським чи грецьким походженням, то для засвоєння англізмів краще підходить транскрибування. Аналіз мови інтернет-видань і пошукових запитів українців демонструє інтенсивну варіантність на синхронному зрізі, однак частина суспільно-політичних неозапозичень має питомі відповідники. Постає проблема доцільності використання таких лексичних одиниць у літературній мові.

В аналізований період в інтернет-комунікації зафіксовано активне вживання як емоційно нейтральних, так і стилістично забарвлених одиниць. Зближення мови інтернет-видань і соціальних мереж, які беруть витоки із різних функціональних стилів, узгоджується з тенденцією до взаємопроникнення стилів. Обидва види інтернет-платформ тяжіють до оцінності, емоційності, експресивності й образності. Учасники інтернет-комунікації використовують неолексику з метафоричним потенціалом, неозапозичення і гібридні лексеми, пропріальні суспільно-політичні новотвори, застосовують прийоми стилістичної детермінації, контрасту, інтердепенденції, констеляції тощо. Демократичність мови сучасної політичної комунікації уможливлює зближення літературних і позалітературних елементів. Мовці обігрують актуальні антропоніми й абревіатури у каламбурах з використанням жаргонізмів і сленгу. Додатковим джерелом експресивізації суспільно-політичної комунікації у 2014–2019 рр. виступає апеляція до масової культури, зокрема книги і фільму «Володар перстнів», серіалу «Гра престолів». Окрім цього, спостерігаємо у суспільно-політичних текстах моду на полікодовість комунікації, перемикання кодів та їх змішування. Міжмовна інтерференція внаслідок прямих та опосередкованих мовних контактів призводить до великої кількості вкраплень. Інформаційна війна зумовлює посилення експресивності мови інтернет-видань, суспільно-політична лексика поповнюється численними оцінними, іноді навіть пейоративними лексемами.

Суспільно-політичний неолексикон інтернет-комунікації слугує маркером поляризації українського соціуму: впродовж 2014–2019 рр., коли поляризаційні

настрої наростали і досягли піку в період президентських і парламентських виборів, відбувся сплеск творення й функціювання негативно оцінних суспільно-політичних неолексем. Додатковим фактором поляризації стала гібридна агресія: неолексеми використовуються у техніках гібридного впливу, зокрема мовній агресії, іронії й сарказмі та навішуванні ярликів. Зростає кількість інвективної лексики. Окрім цього, в українську мову проникають російські ідеологеми. Позитивно конотовані зазнають відторгнення, що дозволяє знизити пафос пропаганди, знецінити і маркувати їх як чужі, а негативно конотовані концепти зазнають віддзеркалення, засвоєння або ігнорування. Варто мінімізувати використання російських ідеологем для самоназивання, оскільки це зміцнює чужу пропаганду й посилює внутрішню поляризацію українського суспільства.

Отже, інтегральний аналіз суспільно-політичного неолексикону української мови дав змогу простежити реалізацію семантичних, формальних і соціонормативних ознак лексичних одиниць у сучасній інтернет-комунікації з урахуванням специфіки появи і функціювання новотворів, неосемантів і неозапозичень у суспільно-політичному контенті інтернет-видань і соціальних мереж. Події суспільного життя, впливи нових технологій та реалії гібридної війни породжують необхідність постійного вивчення цього динамічного сегмента словникового складу й справляють невпинний вплив на семантичну стратифікацію лексем, продуктивність процесів словотворення, запозичення і розвитку нових значень, а також функційне навантаження одиниць, зокрема негативно оцінних, які слугують індикатором поляризації українського соціуму.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні інших тематичних кластерів лексикону інтернет-комунікації, а також аналізі комунікативних практик українських користувачів соціальних мереж у контексті інформаційної агресії та гібридної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Ажнюк 2008: Ажнюк Б. М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 190–207.

Ажнюк 2021: Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.

Акимова 2013: Акимова А. С. Способы образования якутской общественно-политической терминологической лексики (на материале словарей и периодической печати) : автореф. дис… канд. филол. наук. Якутск, 2013. 15 с.

Акімова 2016: Акімова Н. В. Фрагментарність новинної інтернет-комунікації як фактор, що ускладнює її розуміння. *Психолінгвістика. 2016.* 20 (2). С. 12–20.

Аксьонова 1968: Аксьонова О. Г. Семантичні зміни в групі суспільно-політичної лексики української літературної мови другої половини XIX – першої половини XX ст. : автореф. дис... канд. філол. наук. Київ, 1968. 19 с.

Алексієвець 2012: Алексієвець О. М. Історія та сучасність політичної лінгвістики. *Україна–Європа–Світ: міжнародний збірник наукових праць: присвячується Євро–2012.* Тернопіль : ТНПУ, 2012. Вип. 9. С. 248–255.

Арслан 2006: Арслан М. Особливості формування та розвитку турецької та кримськотатарської суспільно-політичної лексики : автореф. дис... канд. наук : 10.02.13. Київ, 2006. 19 с.

АРСУН 2013: Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н.Ф. Клименко та ін.; [відп. ред. Є. А. Карпіловська]. Київ : ТОВ «КММ», 2013. 416 с.

Бабій 2010: Бабій І. М. Авторські неологізми у поезії Дмитра Павличка. *Studia methodologica.* 2010. Вип. 30. С. 14–18.

Бабій 2015: Бабій І. М. Художньо-зображальна роль авторських неологізмів у формуванні письменницького ідіостилю. *Studia Ukrainica Posnaniensia.* 2015. № 3. С. 11–18.

Бабій 2020: Бабій І. В. Українська блогосфера як відображення соціокультурних процесів. *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 11–12 червня 2020 року.* Львів : Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 16–19.

Бацевич 2004: Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 342 с.

Белая 1977: Белая А. С. Формирование общественно-политической лексики советской эпохи : автореф. дис … канд. филол. наук. Днепропетровск, 1977. 24 с.

Бельчиков 1962: Бельчиков Ю. А. Общественно-политическая лексика В. Г. Белинского. Москва : МГУ, 1962. 132 с.

Бибик 2013: Бибик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення. Ніжин: «Видавництво Аспект-Поліграф», 2013. 589 с.

Бибик, Сюта 2006: Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред С. Я. Єрмоленко. Харків : Прапор, 2006. 623 с.

Бузько 2009: Бузько С. А. Функціонально-стилістичні особливості суспільно-політичної лексики в текстах української постмодерної прози. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство).* 2009. Вип. 81 (3). С. 221-224.

Бурячок 1983: Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов: назви відносин між державами, народами. Київ : Наукова думка, 1983. 248 с.

Ватченко 2011: Ватченко О. Б., Ільченко В. М. Виникнення та аналіз поняття «сталий розвиток». *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії : зб. наук. пр. «Економічні науки».* 2011. № 1. С. 64–68.

Вежбицка 1993: Вежбицка А. Антитоталитарный язык в Польше: механизмы языковой самообороны. *Вопросы языкознания*. 1993. № 4. С. 107–125.

Весна 2002: Весна Т. В. Ідеологічний та національно-культурний компоненти в семантичній структурі лексики політичного дискурсу (на матеріалі франко- і російськомовної преси 90-х років) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2002. 20 с.

Весна 2006: Весна Т. В. Ідеологізованість як окремий тип оцінного відношення (на матеріалі лексики політичної преси). *Записки з романо-германської філології.* 2006. Вип. 17. С. 53–60.

Волинка 2003: Волинка К. Г. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ : МАУП, 2003. 240 с.

Воробьева 2008: Воробьева О. И. Политическая лингвистика. Современный язык политики. Москва : Издательство ИКАР, 2008. 296 с.

ВСЗРУМ 2018: Вплив суспільних змін на розвиток української мови / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирєва, Ю. В. Романюк; відп. ред. Є. А. Карпіловська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 444 с.

Голованевский 1987: Голованевский А. Л. Социальная и идеологическая дифференциация и оценочность общественно-политической лексики русского языка. *Вопросы языкознания*. 1987. № 4. С. 35–42.

Голодюк 2013: Голодюк Я. Б. Прагматичні виміри українськомовного інтернетного дискурсу : автореф. дис… канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2013. 20 с.

Гонтар 2011: Гонтар М. Українська терміносистема журналістики: формування, структурна організація та фукнціонування : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2011. 19 с.

Городенська 2013: Городенська К. Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні на тлі словотвірних норм. *Дивослово*. 2013. № 6. С. 34–37.

Городенська 2015: Городенська К. Г. Атошник чи атовець? *Культура слова*. 2015. Вип. 83. С. 127.

Давидюк 2017: Давидюк Н. О. Функціональний потенціал хештегів. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 2017. Т. 20. №. 1. С. 32–44.

Дацишин 2005: Дацишин Х. П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2005. 18 с.

Дєрік 2007: Дєрік І. М. Мовні засоби реалізації розмовної тональності в дискурсі Інтернет повідомлень ділової тематики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. №. 32. С. 172–175.

Дзюбіна 2016$_1$: Дзюбіна О. І. Комунікативний аспект соціальних мереж Facebook і Twitter. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 218–222.

Дзюбіна 2016$_2$: Дзюбіна О. І. Структура, семантика та прагматика сленгових неологізмів соціальних мереж Twitter та Facebook : автореф. дис... канд. філол. наук. Львів, 2016. 18 с.

ДІПУ 2019: Дослідження інтернет-проникнення в Україні, III квартал 2019 р. / ІнАУ: Інтернет Асоціація України, Factum Group Ukraine. URL: https://inau.ua/sites/default/files/file/1910/dani_ustanovchyh_doslidzhen_iii_kvartal_2019_roku.pdf (дата звернення: 03.04.2021).

ДПСУЛ 2008: Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. Київ : Видавн. дім Д. Бураго, 2008. 336 с.

ДПФІУ 2020: Дослідження проникнення Facebook та Instagram в Україні / Plusone. Лютий 2020 р. URL: https://plusone.com.ua/research/Facebook%20%D1%82%D0%B0%20Instagram%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20(%D1%81%D1%96%

D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202020)_UA.pdf (дата звернення: 03.04.2021).

Дребет 2016: Дребет В. В. Декодування іменників у німецькомовних текстах художньої прози та преси (синергетично-квантитативний підхід). Тернопіль : Астон, 2016. 398 с.

Дребет 2019: Дребет В. В. Стилістичні характеристики у синергетиці декодування семантичного обсягу іменників (на матеріалі німецькомовної художньої прози). *Записки з романо-германської філології Одеського національного університету.* 2019. № 2 (43). С. 123–135.

Ємчура 2015: Ємчура Н. Р. Неологізація чеської суспільно-політичної лексики кінця XX – початку XXI століть : дис... канд. філол. Наук : 10.02.03. Львів, 2015. 204 с.

Жайворонок 1992: Жайворонок В. В. Сучасний суспільно-політичний словник: процес оновлення. *Історія, стан і перспективи розбудови української термінології*. Київ, 1992. С. 29–36.

Жданова 1996: Жданова Л. А. Общественно-политическая лексика: структура и динамика : дис… канд. филол. наук. М., 1996. 224 с.

Жирик 2007: Жирик О. Стилістична транспозиція термінологічної лексики в сучасній українській мові (кодифікаційний аспект) : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2007. 20 с.

Жуковець 2002: Жуковець Г. Л. Лінгвориторичні особливості сучасного лейбористського дискурсу Великої Британії : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2002. 21 с.

Заварзина 2015: Заварзина Г. А. Русская лексика государственного управления: история формирования и современные процессы развития : автореф. дис... доктора филол. наук. Воронеж, 2015. 42 с.

Загородня 2015: Загородня О. Ф. Семантичні домінанти в структурі суспільно-політичного фрагмента мовної картини світу української та зарубіжної молоді. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету*

імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2015. № 4. С. 304–310.

Загородня 2018: Загородня О. Ф. Асоціативні поля суспільно-політичної лексики в мовній картині світу українців (комп'ютерне опрацювання результатів психолінгвістичного експерименту) : автореф. дис... канд. філол. Наук : 10.02.21. Житомир, 2018. 20 с.

Загребельный 2013: Загребельный А. В. Лексика общественно-политической сферы русского языка начала XX века в семасиологическом и функциональном аспектах: монография. Вологда : ИСЭРТ РАН, 2013. 248 с.

Задорожній 2015: Задорожній О. В. Наслідки анексії кримського півострова для міжнародного правопорядку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 30 (2). С. 187–190.

Зайцева, Левун 2016: Зайцева С. В., Левун Н. В. Мовні особливості української блогосфери. *Український смисл: науковий збірник*. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. С. 278–290.

Заньковська 2015: Заньковська Г. Д. Актуалізація концепту CONFLICT / КОНФЛІКТ в англомовному політичному дискурсі : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2015. 20 с.

Землякова 2010: Землякова О. О. Лінгвостилістичні характеристики жанру англомовного корпоративного блогу : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.04. Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2010. 20 с.

Земская 1996: Земская Е. А. Клише новояза и цитация в языке постсоветского общества. *Вопросы языкознания*. 1996. № 3. С. 23–31.

Іващенко 2010: Іващенко В. Л. Термінологічна репрезентація типологічних різновидів енантіосемії в когнітопросторі лінгвістики. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми української термінології.* 2010. Вип. 675. С. 98−105.

Каленюк 2017: Каленюк С. О. Маркери суспільно-політичного лексикону в ЗМІ Миколаївщини: смислові концентри та функційні вектори. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки.* 2017. Вип. 44. С. 158–162.

Каленюк 2018$_1$: Каленюк С. О. Звертання в інтернет-комунікації: семантика та функційні пріоритети. *Філологічні трактати.* 2018. Т. 10, № 4. С. 31–36.

Каленюк 2018$_2$: Каленюк С. О. Стилістичні функції звертань в Інтернет-комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія».* 2018. Вип. 3 (71). С. 85–87.

Капуш 2000: Капуш А. В. Еволюційні процеси в німецькій лексиці суспільно-політичного змісту (на матеріалі періодичних видань кінця 80-х – 90-х років) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2000. 20 с.

Карабута 2013: Карабута О. П. Сучасна суспільно-політична лексика: семантико-структурний аспект. *Науковий вісник ХДУ*. Херсон : Вид-во ХДУ. 2013. Вип. 19. С. 54–57.

Караванський 2000: Караванський С. Й. Практичний словник синонімів української мови. Київ : «Українська книга», 2000. 480 с.

Карпа 2010: Карпа І. Б. Функціональні та прагматичні характеристики інтерактивної віртуальної комунікації (на матеріалі інформаційно-довідкового сервісу Yahoo! Answers) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Херсон. держ. ун-т.Херсон, 2010. 20 с.

Карпенко 2016: Карпенко М. Ю. Лінгвістичні особливості Інтернет-дискурсу. *Мова.* 2016. № 26. С. 5–11.

Карпіловська 2008: Карпіловська Є. А. Вплив інновацій на стабільність мовної системи: Регулятори системної рівноваги. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 148–158.

Касіян 2014: Касіян Г. В. Мовленнєвий етикет у сучасному французькому суспільно-політичному дискурсі: лінгвокогнітивний і комунікативно-прагматичний аспекти : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.05. Київ, 2014. 20 с.

Кирилюк 2018: Кирилюк О. Л. Суспільно-політичні неологізми як віддзеркалення мовної картини воєнного протистояння. *Наукові записки НаУКМА. Мовознавство*. 2018. Т. 1. С. 58–62.

Кислюк 2017: Кислюк Л. П. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 424 с.

Климушенко 1985: Климушенко Т. Ф. Структурно-семантическая и функциональная характеристика общественно-политической лексики (на материале учебной литературы : дис... канд. филол. наук. Киев, 1985. 222 с.

Колоїз 2002: Колоїз Ж. В. До питання про диференціацію основних понять неології. *Вісник Запорізького університету. Філологічні науки*. Запоріжжя, 2002. № 3. С. 78–83.

Коломієць 1973: Коломієць В. Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. Київ : Наук. думка, 1973. 304 с.

Компанцева 2007: Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. дис... д. філол. наук : 10.02.02. НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. Київ, 2007. 33 с.

Кондратенко 2007: Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.

Кондратенко 2014: Кондратенко Н. В. Неологізми в сучасному українському політичному дискурсі: семантико-словотвірний аспект. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 37. С. 151–156.

Кондратенко 2019: Кондратенко Н. Гумор в українському політичному дискурсі. *Культура слова*. 2019. Вип. 91. С. 112–121.

Косович 2012: Косович О. В. До питання про суть неологізму в сучасній лінгвістиці. *Записки з романо-германської філології: зб. наук. праць.* 2012. Вип. 2. С. 71–79.

Косович 2014: Косович О. В. Контамінація у дзеркалі неономінації: лінгвокреативні можливості. *Проблеми семантики слова, речення та тексту.* 2014. Вип. 32. С. 96–104.

Косович 2019₁: Косович О. Активные словообразовательные процессы в украинском языке в начале 21 века. *Езиков свят / Orbis Linguarum.* Благоевград : Неофит Рилски, 2019. Vol. 17. № 2. P. 9–16.

Косович 2019₂: Косович О. В. Гіперонімія / гіпонімія в лексико-семантичній системі мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 40. Т. 2. С. 45–47.

Косович 2020: Косович О. В. Ужиток іншомовних слів: логіка мови чи данина моді. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2020. Вип. 44. С. 35–36.

Костусяк 2020: Костусяк Н. М. Динаміка запозичених лексем із першою частиною відео- в медіатекстах XXI ст.: семантика та проблема кодифікації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 18–25.

Костусяк, Межов 2018: Костусяк Н. М., Межов О. Г. Префіксальні інновації як засіб психологічного впливу на свідомість реципієнтів. *Психолінгвістика*. 2018. Вип. 24 (2). С. 97–113.

Костюк 2017₁: Костюк Ю. М. Афіксальне словотворення суспільно-політичної неолексики. *Лінгвостилістичні студії: науковий журнал*. 2017. Вип. 7. С. 83–90.

Костюк 2017₂: Костюк Ю. М. Структурно-семантичні особливості нових багато-компонентних номінацій у складі суспільно-політичної лексики української мови. *Матеріали XXXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць.* Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 37. С. 340–343.

Костюк 2018: Костюк Ю. М. Українська суспільно-політична лексика в інтернет-виданнях 2012–2017 рр. *Лексика на перетині наукових парадигм : монографія* / за ред. Л. В. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. С. 143–164.

Костюк 2019: Костюк Ю. М. Суспільно-політичні неозапозичення у мові інтернет-видань: варіантність у синхронії. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 36–43.

Костюк 2020$_1$: Костюк Ю. М. Суспільно-політична неолексика в інтернет-комунікації: структурно-функційний аспект. *Лінгвістичні студії.* 2020. Вип. 40 (1). С. 153–164.

Костюк 2020$_2$: Костюк Ю. М. Тематична модель суспільно-політичної лексики української мови другого десятиліття XXI століття. *Мовна комунікація: наука, культура, медицина: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 4-5 черв. 2020 р.).* Тернопіль : ТНМУ, 2020$_2$. С. 15–16.

Костюк 2021: Костюк Ю. Тематична група «Політика» у суспільно-політичному неолексиконі української інтернет-комунікації. *MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS: a collection scientific works of the International scientific conference (7–9 September 2021).* Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 2021. С. 62–64.

Коць 2010: Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі. Київ : Логос, 2010. 303 с.

Коць 2018: Коць Т. А. Українське слово в пресі кінця XIX – початку XXI ст.: динаміка літературної норми. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 428 с.

Кочерган 2006: Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.

КП 2020: Котики Путіна: як Медведчук використовує армії тролів для проросійської пропаганди. Дослідження ГО «Інтерньюз-Україна» і UkraineWorld. URL: https://ukraineworld.org/articles/infowatch/medvedchuk-

trolls?fbclid=IwAR2IaIWaI0fFB-jlx228dZc8crUsjQuCrLKLN3D4LPM3zAycgY2FNxb4f6A (дата звернення: 03.04.2021).

Кравченко 2007: Кравченко В. Л. Семантичні та лінгвопрагматичні характеристики концепту Європа в сучасному англомовному політичному дискурсі : автореф. дис… канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 20 с.

Кравчук 2016: Кравчук Л. В. Семантико-функціональний потенціал оказіоналізмів у текстах засобів масової інформації початку XXI століття : автореф. дис. … канд. філол. наук. Київ, 2016. 20 с.

Кришталь 2003: Кришталь С. М. Структурно-семантичний аналіз метафоричних термінів підмови фінансів в англійській і українській мовах : автореф. дис… канд. філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2003. 20 с.

Крючкова 1989: Крючкова Т. Б. Особенности формирования и развития общественно-политической лексики и терминологии. Москва, 1989. 151 с.

Кузик 2019: Кузик О. А. Когнітивні та комунікативні особливості мовленнєвої агресії в політичному дискурсі (на матеріалі електронних видань США та Великої Британії) : дис.... канд. філол. наук : 10.02. 04. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 296 с.

Кузь 2014: Кузь Г. Т. Українська суспільно-політична неологія: лексика та фразеологія. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство*. 2014. Вип. 2 (24). С. 133–138.

Кухарський 2020: Кухарський А. Закони зараження: чому певні речі поширюються, а тоді зупиняються. Львів: Урбіно, 2020. 368 с.

Лапінська 2013: Лапінська О. М. Англіцизми в структурі українського художнього тексту кінця XX – початку XXI ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.

Левицкий 2006: Левицкий В. В. Семасиология. Винница : Новая книга, 2006. 512 с.

Ли Йонг Хи 2003: Ли Йонг Хи. Отражение общественно-политических изменений в лексике русского и корейского языков : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 2003. 21 с.

Литовченко 2016: Литовченко І. О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.

ЛНМП 2013: Літературна норма і мовна практика : монографія / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Т. А. Коць та ін. / за ред. С. Я. Єрмоленко. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.

Лук'яненко 2009: Лук'яненко С. С. Лексико-словотвірні інновації в українському соціально-політичному назовництві : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2009. 18 с.

Луценко 2013: Луценко О. І. Лінгвістичні аспекти інтернет-комунікації. *Наукові записки. Серія «Філологічна».* Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 40. С. 64–67.

Магда 2015: Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 303 с.

Мазурик 2002: Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки XX ст.) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2002. 21 с.

Макінтайр 2021: Макінтайр Л. Постправда. Київ: ArtHuss, 2021. 208 с.

Манахов 2014: Манахов О. І. Пейзаж і портрет у фентезійному світі Джона Толкіна та Ніка Перумова. *Молодий вчений*. 2014. № 8 (11). С. 160–163.

Масенко 2017: Масенко Л. Т. Мова радянського тоталітаризму / НАН України, Ін-т української мови. Київ : Кліо, 2017. 239 с.

Мединська, Синоруб 2018: Мединська О. Я, Синоруб Г. П. Мова ворожнечі у виборчому дискурсі (за матеріалами онлайн-видань «Українська правда», «Дзеркало тижня», «Вільне життя плюс» та інформаційного агентства «Рубрика»). *Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство*. 2018. Вип. II (30) 2018. С. 55–61.

Межов, Навальна, Костусяк 2021: Межов О. Г., Навальна М. І., Костусяк Н. М. Засоби вираження комунікативно-прагматичної інтенції образи в сучасних медіатекстах. *Лінгвістичні студії.* Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2021. Вип. 41. С. 179–192.

Михайленко 2009: Михайленко Л. Л. Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця ХХ – початку ХХІ століття (на матеріалі мови українських засобів масової інформації) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2009. 19 с.

Мінчак 2003: Мінчак Г. Б. Конотативна семантика сучасних ідеологічно забарвлених номінативних одиниць (на матеріалі української преси 90-х років ХХ століття) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 20 с.

Молоткіна 2018: Молоткіна Ю. О. Особливості мови інтернетних мереж. *Південний архів (філологічні науки)*. 2018. № 76. С. 14–18.

Молоткіна 2020: Молоткіна Ю. О. Функціонально-стильова диференціація новітніх запозичень у сучасній українській мові : дис... доктора філософії : 035 Філологія. Переяслав–Тернопіль, 2020. 285 с.

Мороз 2003: Мороз О. О. Ключові концепти суспільно-політичної лексики слов'янських мов. *Слов'янський збірник.* 2003. Вип. 10: Міжслов'янські мовні та літературні зв'язки. С. 193–196.

Мороз 2005: Мороз О. О. Сучасна чеська суспільно-політична лексика: семантика, структура, динаміка : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.03. Київ, 2005. 20 с.

Мурадова 1986: Мурадова Л. А. Семантико-фукнциональная характеристика общественно-политической лексики современного французского языка : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.05. Москва, 1986. 26 с.

Навальна 2012: Навальна М. І. Функціонально-стильова динаміка лексики в українській періодиці початку ХХІ ст. : автореф. дис.... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ: НАН України, Ін-т укр. мови, 2012. 34 с.

Навальна 2014: Навальна М. І. Нові явища та процеси у вживанні дієслів соціально-економічної сфери в українській мові : монографія. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2014. 188 с.

Нагорна 2005: Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ : Світогляд, 2005. 315 с.

Нелюба 2007: Нелюба А. М., Нелюба С. А. Лексико-словотвірні інновації (2004–2006): словник. Харків : Майдан, 2007. 144 с.

Нелюба, Редько 2014: Нелюба А. М., Редько Є. О. Лексико-словотвірні інновації. 2012–2013 : словник. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2014. 172 с.

Нелюба, Редько 2015: Нелюба А. М., Редько Є. О. Лексико-словотвірні інновації (2014). Словник. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2015. 220 с.

Нелюба, Редько 2017: Нелюба А. М., Редько Є. О. Лексико-словотвірні інновації (2015–2016). Словник. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2017. 204 с.

Нерян 2019: Нерян С. О. Аргументативний дискурс української інтернет-комунікації в соцмережах: лінгвопрагматичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2019. 20 с.

Нікішина 2013: Нікішина Т. І. Засоби вербалізації концепту СВОБОДА в політичному дискурсі Великої Британії, України, Франції початку XXI століття : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.15. Донецьк, 2013. 20 с.

Новакова 2007: Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні : автореф. дис... д-ра політ. наук : 23.00.02. Київ, 2007. 31 с.

НПЛ 2015: Новітня політична лексика (неологізми, оказіоналізми та інші новотвори) / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 492 с.

НРУП 2019: Нова редакція українського правопису. Повний текст. Інститут мовознавства ім. О. Потебні. URL: https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view (дата звернення: 03.04.2021).

НСІС 2008: Новий словник іншомовних слів / уклад. і передм. О. М. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2008. 848 с.

Петренко 2017: Петренко О. С. Інтернет як субпростір суспільства: структури та процеси : дис… канд. соц. наук : 22.00.04. Старобільськ, 2017. 218 с.

Пігур 2020: Пігур М. В. Деривaційні процеси в системі мови. *WayScience. Modern Movement of Science: abstracts of the 10th International Scientific and Practical Internet Conference (April 2-3, 2020).* Dnipro, 2020. Vol. 2. P. 235–240.

Піскорська, Яковенко 2015: Піскорська Г. А., Яковенко Н. Л. Імідж України в контексті україно-російського конфлікту. *International relations, part "Political sciences"*. 2015. № 5. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/2517/2247 (дата звернення: 03.04.2021).

Полюга 2001: Полюга Л. М. Словник українських морфем: близько 40 000 слів. Львів : Світ, 2001. 446 с.

Померанцев 2020: Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності. Київ : Yakaboo Publishing, 2020. 288 с.

Поплавська, Дащенко 2021: Поплавська Н., Дащенко Н. Новітні політичні терміни у мові-інтернет-видань (семантико-функціональний аспект). *Записки з українського мовознавства*. 2021. Вип. 28. Т. 1. С. 10–23.

Поплавська, Садівничий 2015: Поплавська Н., Садівничий В., Дащенко Н., Синоруб Г., Яненко Я. Онлайн-журналістика. *Підручник з крос-медіа.* Schiller Publishing Youse: Bonn / Germany – Sibiu/ Romania, 2015. С. 60–67.

Протченко 1985: Протченко И. Ф. Лексика и словообразование русского языка советской эпохи (социолингвистический аспект). Изд. 2-е, доп. Москва :Наука, 1985. 351 с.

Редько 2016: Редько Є. О. Словотвірна контамінація в сучасних інноваційних процесах. *XX–XXI століття: жанрово-стильові й лінгвістичні*

метаморфози в українській мові і літературі: колективна монографія / за ред. А. Архангельської. Оломоуц : VUP, 2016. С. 205–229.

Розен 1991: Розен Е. В. Новые слова и устойчивые словосочетания в немецком языке: книга для учителя. Москва : Просвещение, 1991. 192 с.

Селіванова 2008: Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

Сизонов 2019: Сизонов Д. Ю. Медійна фразеологія та категорія експресивності: стилістичні взаємозалежності. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2019. Вип. 38. С. 94-108.

Сівков 2008: Сівков І. В. Розвиток суспільно-політичної і юридичної лексики сучасної арабської літературної мови : автореф. дис... к. філол. наук : 10.02.13. Київ, 2008. 14 с.

Сімонок 2001: Сімонок В. П. Міжмовні контакти на лексико-семантичному ґрунті. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство*. 2001. Вип. 1(5). С. 63-65.

Славова 2015: Славова Л. Л. Мовна особистість у сучасному американському та українському політичному дискурсі: автореф. дис... д-ра філол. наук : 10.02.17. Київ, 2015. 36 с.

Снісаренко 2012: Снісаренко Я. С. Суспільно-політична лексика у структурно-семантичному аспекті : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2012. 21 с.

Снісаренко 2013: Снісаренко Я. С. Запозичення в складі суспільно-політичної лексики на прикладі української та англійської мов. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2013. Вип. 119. С. 68–71.

Степаненко 2017: Степаненко М. І. Політичне сьогодення української мови: актуальний перефрастикон. Харків : Видавець Іваненченко І. С., 2017. 616 с.

Степаненко 2020: Степаненко М. І. Динаміка українського політичного лексикону: 2018–2019 рр. Полтава : ПП «Астрая», 2020. 408 с.

Стецула 1995: Стецула І. В. Політичний дискурс засобів масової комунікації: трансформація прагмалінгвістичних параметрів функціонування (на матеріалі української преси) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.10. Київ, 1995. 20 с.

Стишов 2003: Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.

Стишов 2012: Стишов О. А. Основні тенденції розвитку лексичного складу українській мові початку XXI століття. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 406-415.

Стишов 2019: Стишов О. А. Нова суспільно-політична лексика і термінологія в сучасній українській мові. *Лінгвістичні дослідження*. 2019. Вип. 50. С. 258–268.

Стратулат 2009: Стратулат Н. В. Деривaційні та семантичні неологізми в лексичній системі української мови (на матеріалі тлумачного Словника української мови в 20-ти томах) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ: Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2009. 22 с.

Струганець 2002: Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови XX століття. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.

СУМ-11: Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; [за ред. І. К. Білодіда] URL: http://sum.in.ua/.

СУМ-20: Словник української мови: в 20 тт. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. Т. 1–11. URL: https://services.ulif.org.ua/expl.

Сутюшев 2015: Сутюшев Т. А. Фактори воєнного характеру як визначальні фактори розвитку воєнної обстановки на сході України. *Честь і закон*. 2015. № 4. С. 33–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2015_4_7 (дата звернення: 29.05.2019).

СучПЛ 2015: Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. / за наук. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 396 с.

Тараненко 2004: Тараненко О. О. Варіанти. *Українська мова: Енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Вид-во «Українська Енциклопедія» ім. М. Бажана, 2004. С. 62–63.

Тараненко 2016: Тараненко О. О. Активізація тенденцій до аналітизму versus синтетизму в сучасній українській літературній мові (кінець XX – початок XXI століття). *Мовознавство*. 2016. № 5. С. 3–17.

Тараненко 2021: Тараненко О. О. Андроцентризм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 112 с.

Томіленко 2014: Томіленко Л. М. Екстралінгвальні чинники як наслідок виникнення нової суспільно-політичної лексики. *Мандрівець*. 2014. № 1. С. 58–61.

ТОП 2017: ТОП-25 сайтів у грудні 2017: дані проекту Opinion Software Media компанії InMind. URL: https://inau.ua/sites/default/files/file/1801/top-25_december_2017.pdf (дата звернення: 03.04.2021).

ТОП 2019: ТОП-25 сайтів у грудні 2019: дані проекту Opinion Software Media компанії InMind. URL: https://inau.ua/sites/default/files/file/2001/presentation_osm_december_2019.pdf (дата звернення: 03.04.2021).

Трач 2015: Трач Н. С. «Разом – сила!»: Риторика українського спротиву. Соціолінгвістичні есеї. Київ : ТОВ «Видавництво "Кліо"», 2015. 114 с.

УМЕ 2004: Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. К. : Вид-во «Українська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

Холявко 2004: Холявко І. В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років XX ст. (семантико-функціональний аналіз) : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2004. 229 с.

Хруцкая 2008: Хруцкая Н. В. Конкуренция сосуществующих вариантов языковых единиц в процессе эволюции литературной нормы (лингвопрогностический аспект). Київ : Освіта України, 2008. 372 с.

Чабаненко 2010: Чабаненко М. В. Інтернет-видання України: становлення та особливості розвитку : автореф. дис ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.

Чадюк 2005: Чадюк О. М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації : автореф. дис… канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2005. 20 с.

Чемеркін 2009: Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси. Київ, 2009. 240 с.

Шевченко 2014: Шевченко Л. І. Інтертекстуальність у медіа: дослідницький ресурс категорії. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2014. Вип. 29. С. 79–86.

Шевченко, Сизонов 2018: Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю. Нові слова та фразеологізми в українських мас-медіа: словник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 120 с.

Шевченко, Сизонов 2019: Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю. Нові слова як маркери часу: медійна лексикографія сьогодні і в перспективі. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 11–19.

Штонь 2016: Штонь О. П. Структурно-семантичні групи багатозначних відносних прикметників мови (на матеріалі сучасної української прози). *Лінгвістичні дослідження.* 2016. Вип. 42. С. 99–105.

Яремко 2015$_1$: Яремко Я. П. Концептуальні поняття сучасної політології: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис… д. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2015. 36 с.

Яремко 2015$_2$: Яремко Я. П. Сучасна політична термінологія: на перетині когніції та комунікації. Дрогобич : Посвіт, 2015. 436 с.

Ясинецька 2014: Ясинецька Н. А. Структурно-семантичні особливості функціонування новітніх англізмів в українській мові : автореф. дис… канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2014. 19 с.

Allcott, Gentzkow 2017: Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives.* 2017. 31(2). Pp. 211–236.

Androutsopoulos 2006: Androutsopoulos J. Introduction: sociolinguistics and computer-mediated communication, *Journal of Sociolinguistics*. 2006. 10 (4). P. 419–438.

Baron 2002: Baron N. S. Who sets e-mail style? Prescriptivism, coping strategies, and democratizing communication access. *The Information Society*. 2002. 18.5. P. 403–413.

Barton, Lee 2013: Barton D., Lee C. Language online: Investigating digital texts and practices. Routledge, 2013. 224 p.

Blommaert, Rampton 2011: Blommaert J., Rampton B. Language and superdiversity: a position paper. *Diversities.* 2011. Vol. 13. № 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/254777452_Language_and_Superdiversity (дата звернення: 20.04.2021).

Boyd 2008: Boyd D. M. Taken out of Context: American Teen Sociality in Networked Publics. PhD Dissertation. University of California, Berkley, 2008. 406 p. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1344756 (дата звернення: 07.01.2021).

Chanier 2014: Chanier T., Poudat C., Sagot B., Antoniadis G., Wigham C. R., et al. The CoMeRe corpus for French: structuring and annotating heterogeneous CMC genres. *Journal for language technology and computational linguistics, GSCL (Gesellschaft für Sprachtechnologie und Computerlinguistik).* 2014. № 29 (2). P. 1–30.

Chen, Yan, Hu 2019: Chen X., Yan, Y., & Hu, J.. A corpus-based study of Hillary Clinton's and Donald Trump's linguistic styles. *International Journal of English Linguistics*, (2019), 9(3), P. 13–22.

Chilton 1997: Chilton P. The Role of Language in Human Conflict: Prolegomena to the Investigation of Language as a Factor in Conflict Causation and Resolution. *Language and Conflict: A Neglected Relationship*. Clevedon, Multilingual Matters, 1997. P. 2–17.

Chilton 2005: Chilton P. Newspeak. *Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd Ed.* , Edited by Keith Brown. Elsevier: Oxford, 2005. Vol. N. P. 618–619.

Choi 2017: Choi L. J. Performing "authentic" bilingualism: Authenticity, novel respelling forms, and language ideology in South Korea. *Multilingua*. 2017. № 36.2. P. 125–146.

Christopherson 2007: Christopherson K. M. The positive and negative implications of anonymity in Internet social interactions: "On the Internet, Nobody Knows You're a Dog". *Computers in Human Behavior*. 2007. № 23.6. P. 3038–3056. DOI: https://doi.org/10.1016/j.chb.2006.09.001

Cienki 2013: Cienki A. Bringing concepts from cognitive linguistics into the analysis of policies and the political. *Journal of International Relations and Development.* 2013. V. 16. №. 2. P. 294–310.

Crystal 2006: Crystal D. Language and the Internet. New York: Cambridge University Press, 2006. 318 p.

Dahlgren 2005: Dahlgren P. The Internet, public spheres, and political communication: Dispersion and deliberation. *Political communication*. 2005. Vol. 22.2. P. 147–162.

Del Vicario 2016: Del Vicario M., Vivaldo G., Bessi A., Zollo F., Scala A., Caldarelli G., & Quattrociocchi W. (2016). Echo chambers: Emotional contagion and group polarization on Facebook. *Scientific reports*. 2016. № 6 (1). P. 1–12.

Diemer 2009: Diemer S. Corpus linguistics with Google? *Proceedings of ISLE 2.* Boston, 2011. URL: https://www.bu.edu/isle/files/2012/01/Stefan-Diemer-Corpus-Linguistics-with-Google.pdf (дата звернення: 15.05.2019).

Đordevic 2020: Đorđević J. The sociocognitive dimension of hate speech in readers' comments on Serbian news websites. *Discourse, Context and Media*. 2020. № 100366, 33.

Dürscheid 2004: Dürscheid C. Netsprache: ein neuer Mythos. *Vorträge der Bochumer Linguistik-Tage.* Munich: LINCOM Europa. 2004. P. 115–124.

Edelman 1985: Edelman M. Political Language and Political Reality. *PS* 1985.№ 18 (1). P. 10–19. Accessed April 19, 2021. doi:10.2307/418800.

Elspaß 2002: Elspaß S. Alter Wein und neue Schläuche? Briefe der Wende zum 20. Jahrhundert und Texte der neuen Medien: ein Vergleich. *Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie*. 2002. № 64. P. 7–31.

Facebook Privacy Policy. https://www.facebook.com/privacy/explanation/ (дата звернення: 13.06.2021).

Fairclough 2004: Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London–New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2004. 270 p.

Gastil 1992: Gastil J. Undemocratic discourse: a review of theory and research on political discourse *Discourse & Society*. 1992. Vol. 3. № 4. P. 469–500.

Herring 2004: Herring S. C. Computer-mediated discourse analysis: An approach to researching online behavior. *Designing for Virtual Communities in the Service of Learning*. New York: Cambridge University Press, 2004. P. 338–376. URL: http://ella.slis.indiana.edu/~herring/cmda.pdf (дата звернення: 13.06.2020).

Herring 2007: Herring S. C. A faceted classification scheme for computer-mediated discourse. *Language@ internet.* 2007. 4.1. URL: https://www.languageatinternet.org/articles/2007/761 (дата звернення: 13.06.2020).

Heyd 2009: Heyd T. A model for describing 'new' and 'old' properties of CMC genres: the case of Digital Folklore. *Genres in the Internet. Issues in the theory of genre.* Pragmatics & Beyond New Series. 2009. 188. Amsterdam: Benjamins. P. 239–262.

Hodges, Kuper, Reeves 2008: Hodges B., Kuper A., Reeves S. Discourse analysis. *BMJ*. 2008. Vol. 337. P. 570–572.

Jones 2005: Jones R. Modes of Participation and Democratization in the Internet // Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd Ed., Edited by Keith Brown, Elsevier: Oxford, 2005. Vol. M. P. 210–215.

Joseph 2006: Joseph J. E. Language and Politics (Edinburgh Textbooks in Applied Linguistics). Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 176 p.

Klemperer 2006: Klemperer V. Language of the Third Reich: LTI Lingua Tertii Imperii. Bloomsbury Academic, 2006. 320 p.

Kostiuk 2018$_1$: Kostiuk Y. The Status of Socio-Political Vocabulary in Modern Ukrainian Literary Language. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Filologice, Lingvistica.* 2018. ANUL XL. Nr. 1–2. P. 85–90.

Kostiuk 2018$_2$: Kostiuk Y. Ukrainian social-political vocabulary in internet-newspapers in 2012–2017. *Multidimensionality of vocabulary in the literary language* / ed. by L. Struhanets. Beau Bassin: LAMBERT Academic Publishing, 2018. P. 117–133.

Kravets, Drebet 2021: Kravets L., Drebet V., Luzhetska O., Semashko T., Lushpynska L. Typology of metaphor in political internet-communication. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research.* 2021. Vol. 11/02-XX. P. 184–189.

Lakoff 2014: Lakoff G. The all new don't think of an elephant!: Know your values and frame the debate. Chelsea Green Publishing, 2014. 192 p.

LC 1998: Language and Conflict: A Neglected Relationship (Current Issues in Language & Society) / edited by Sue Wright. Short Run Press LTD, 1998. 96 p.

Lewin, Donner 2002: Lewin B. A., Donner Y. Communication in Internet message boards. *English Today*. 2002. V. 18.3. P. 29.

Lockhart 2018: Lockhart M. President Donald Trump and his Political Discourse: Ramifications of Rhetoric via Twitter. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. 226 p.

Masroor 2019: Masroor F., Khan Q. N., Aib I., & Ali Z. (2019). Polarization and Ideological Weaving in Twitter Discourse of Politicians. Social Media + Society, 5(4), 2056305119891220.

Michael, Doerr 2002: Michael R., Doerr K. Nazi-Deutsch/Nazi German: An English Lexicon of the Language of the Third Reich. Westport, CT: Greenwood Press. 2002. 480 p.

Miller 1990: Miller S. Foucault on Discourse and Power. *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*. 1990. № 76. P. 115–125.

Page 2014: Page R., Unger J. W., Zappavigna M., Barton D. Researching language and social media: A student guide. Routledge, 2014. 212 p.

Partington 2014: Partington A. The Linguistics of Political Argument: The Spin-Doctor and the Wolf-Pack at the White House. Routledge, 2014. 292 p.

Peftieva 2018: Peftieva O. F. Figurative Component as an Inherent Part of a Word Semantic Structure. *Linguistic Studies*. 2018. № 35. P. 83–88.

Petryshyna, Sokol, Mykolenko 2020: Petryshyna O., Sokol M., Mykolenko T. Written Communication in Social Media: Specifics and Hidden Meanings. *Abstaracts of 56th Linguistic Colloquium (26-28 November).* Mainz, 2020. P. 145–146.

Piechota, Rajczyk 2015: Piechota G., Rajczyk R. The role of social media during protests on Maidan. *Communication Today*. 2015. Vol. 6. No. 2. P. 86–96.

PLM 2011: Political Language and Metaphor: Interpreting and changing the world / ed. by T. Carver, J. Pikalo. Routledge, 2011. 310 p.

Poplavska, Dashchenko, Kaleniuk 2021: Poplavska N., Struhanets L., Dashchenko N., Huzar O., Kaleniuk S. Socio-political lexicon in Ukrainian internet-media at the beginning of 21st century: Functioning and decoding. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research.* 2021. Vol. 11/01-XVIII. P. 33–37.

PTT 2002: Politics as text and talk: analytic approaches to political discourse / edited by P. Chilton, C. Schäffner. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co, 2002. 246 p.

Rank 1980: Rank H. Analyzing Political Rhetoric. *The English Journal.* 1980. Vol. 69. No. 9. P. 38–43.

Richter 1990: Richter M. Reconstructing the History of Political Languages: Pocock, Skinner, and the Geschichtliche Grundbegriffe. *History and Theory*. 1990. Vol. 29. № 1. P. 38–70.

Sahly 2019: Sahly A., Shao C., Kwon K. H. Social media for political campaigns: an examination of Trump's and Clinton's frame building and its effect on audience engagement. *Social Media + Society*, 2019. № 5(2). 2056305119855141.

Schmiedtová 2014: Schmiedtová V. Srovnání kolokací totalitního jazyka v bývalém Československu s jazykem současným. *Časopis pro moderní filologii*. 2014. Iss. 2. P. 165–179.

Shortis 2007: Shortis T. Gr8 txtpectations. *English Drama Media*. 2007. № 8. P. 21–26.

Sokol, Petryshyna, Mykolenko 2021: Sokol M., Petryshyna O., Misko V., Mykolenko T., Palykhata E. Written Network Communication: Communicative Needs and Ambiguity of Interpretations. *International Journal of Higher Education.* 2021. Vol. 10. № 5. P. 10–17.

Squires 2010: Squires L. Enregistering internet language. *Language in Society*. 2010. № 39.4. P. 457–492.

Stanley 2015: Stanley J. How propaganda works. Princeton University Press, 2015. 356 p.

Struhanets 2017: Struhanets L. Development of the Ukrainian language word stock of the 20th–beginning of the 21st centuries. *Analele Universităţii din Craiova. Seria Ştiinţe Filologice. Lingvistică*. 2017. No. 1–2. P. 409–414.

Struhanets, Zadorozhna, Dashchenko 2020: Struhanets L., Zalipska I., Zadorozhna I., Struhanets P., Dashchenko N. The national television broadcast speech expressiveness as means of psychological influence on the society. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research.* 2020. Vol. 11/01-XV. P. 41–45.

Suiter 2016: Suiter J. Post-truth Politics. *Political Insight*. 2016. Vol. 7. № 3. P. 25–27.

Sveningsson 2009: Sveningsson Elm M. How do various notions of privacy influence decisions in qualitative Internet research? *Internet Inquiry: Dialogue among Researchers*. Thousand Oaks: SAGE, 2009. P. 69–87.

Svetoka 2016: Svetoka S. Social media as a tool of hybrid warfare. *NATO Strategic Communications Centre of Excellence,* 2016. URL: https://www.stratcomcoe.org/social-media-tool-hybrid-warfare (дата звернення: 16.06.2020).

Twitter Privacy Policy. URL: https://twitter.com/en/privacy (дата звернення: 13.06.2021).

Underhill 2011: Underhill J. W. Creating Worldviews. Metaphor, Ideology and Language Edinburgh : Edinburgh University Press, 2011. 312 p.

van Dijk 1997: van Dijk T. What is political discourse analysis? *Political linguistics. Key-note address Congress Political Linguistics* / edited by J. Blommaert, C. Bulcaen. Amsterdam : Benjamins, 1997. P. 11–52.

van Dijk 2005: van Dijk T. A. Politics, Ideology, and Discourse. *Encyclopedia of Language and Linguistics (2nd Ed.)* / edited by Keith Brown. Elsevier: Oxford, 2005. Vol. P. P. 728–740.

Vosoughi 2018: Vosoughi S., Deb R., Aral S. The spread of true and false news online. *Science.* 2018. № 359.6380. P. 1146-1151.

Walther 1996: Walther J. B. Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonal interaction. *Communication research.* 1996. № 23.1. P. 3–43.

Wilson 2014: Wilson A. Ukraine Crisis: What it means for the west. Totton: Hobbs the Printers, Yale University Press, 2014. 248 p.

Young 1991: Young J. W. Totalitarian Language: Orwell's Newspeak and its Nazi and Communist Antecedents. By. Charlottesville and London: University Press of Virginia, 1991. 335 p.

Zappavigna 2012: Zappavigna M. Discourse of Twitter and social media: How we use language to create affiliation on the web. Vol. 6. A&C Black, 2012. 240 p.

Zollo 2015: Zollo F., Novak P. K., Del Vicario M., Bessi A., Mozetič I., Scala A., ... & Quattrociocchi W. Emotional dynamics in the age of misinformation. *PloS one.* 2015. V. 10(9), e0138740. URL: https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0138740 (дата звернення: 28.06.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

Суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації 2014–2019 рр. за тематичними групами

Тематична група «Суспільство. Держава»	
Автомайдан	***Автомайдан*** *вирішив тримати Януковича у постійному напруженні* (tyzhden.ua, 09.01.2014).
автомайданівець	*«Закінчилося засідання Соснівського суду у Черкасах. 12 затриманим змінено міру запобіжного заходу, серед них 1* ***автомайданівець****», – зазначила вона* (pravda.com.ua, 12.02.2014).
агент змін	***Агенти змін*** *– це і нові вчителі оновленої української школи, і нові культурні менеджери новостворених культурних установ…* (tyzhden.ua, 04.01.2018).
адмінкордон	*Мешканців Криму штрафують за спробу перетнути* ***адмінкордон*** *з українським паспортом* (tyzhden.ua, 27.09.2017).
айтітушка	***Айтітушки*** *формують список Автомайдану – шукайте, чи вас до нього не внесли* (twitter.com, 02.02.2014).
активістка	*Кримськотатарська* ***активістка*** *Сеітмуратова, яку раніше затримали російські окупанти, повернулась додому* (twitter.com, 09.11.2019).
амбасадорка	*Почесна* ***амбасадорка*** *фестивалю – українська письменниця, адвокатка, правозахисниця, радіоведуча і посланниця доброї волі ООН в Україні Лариса Денисенко* (tyzhden.ua, 26.04.2018).
аналітикиня	*Іншої думки про поїздку українського президента до Берліна* ***аналітикиня*** *берлінського Фонду "Наука і політика" (SWP) Сюзен Стюарт* (dw.com, 12.04.2019)
антидискримінаційний	*Так, переможна хода нардепів у прийнятті безвізового пакета й справді захлиснулася на* ***антидискримінаційній*** *поправці, яка нібито мала ввімкнути зелене світло для руху в омріяну Європу* (tyzhden.ua, 12.11.2015).
Антимайдан	*Учасники одеського* ***Антимайдану*** *заявляють, що вони не оголошували ніякої «Одеської народної республіки» і не планують цього робити* (pravda.com.ua, 16.04.2014).
антимайданівець	*Звільнений під заставу* ***антимайданівець*** *намагався утекти в РФ* (pravda.com.ua, 01.11.2016).
Антитруханівський майдан	*На* ***Антитруханівський Майдан*** *приїхали погромники-тітушки, озброєні бітами, і т. д.* (tyzhden.ua, 26.06.2016)
антицінності	*Попри те, що донедавна багато людей лишалися носіями радянських цінностей, чи краще сказати* ***антицінностей*** (tyzhden.ua, 21.05.2015).

антищепленець	*Для журналіста він справжня знахідка, два в одному - лікар-**антищепленець*** (facebook.com, 09.08.2019).
Арабська весна	*Російський президент додав: «У результаті замість демократії та свободи – хаос, спалахи насильства, черги переворотів. **Арабська весна** змінилася арабською зимою»* (pravda.com.ua, 18.03.2014).
астротурфінг	*У підбурюванні поляків до протестів були звинувачені: українські мігранти, російські спецслужби, колишні члени польської компартії, теперішні члени євросоюзних органів влади, мільйонер Джордж Сорос та канцлерка Ангела Меркель і таємничий прийом соцмереж – «**астротурфінг**»* (pravda.com.ua, 24.07.2017).
афганська сотня	*Деякі з них – наприклад, **афганська сотня**, чотирьох бійців якої нині судять за дивними звинуваченнями – добре знайомі всім* (tyzhden.ua, 14.02.2014).
банківська сотня	*В соцмережі Фейсбук активістами також створили групу «**Банківська сотня**», основною темою якої є поширення бойкоту російських державних банків під гаслом «Не плати окупантам»* (tyzhden.ua, 24.04.2014).
беркутня	*Як тільки пройшов лаву вевешників, налетіла **беркутня** – семеро-восьмеро – і стала штовхати* (tyzhden.ua, 24.01.2014).
беркутяга	*яка різниця, звідки ті кляті беркутяги? їх всіх треба ліквідувати!* (twitter.com, 23.01.2014).
бикоко	*Рококо – реверсований стиль щодо бароко. А які взаємини між стилями **бикоко** і ригого?* (twitter.com, 24.02.2014).
біометрія	*Польським прикордонникам дали розпорядження ретельно перевіряти Українців які повертаються по **біометрії** та навіть візі в Україну* (facebook.com, 05.10.2018).
блекаут	*Промпідприємства Криму призупинили роботу в **блекаут**, а після відносного поліпшення ситуації – трудилися в нічну зміну* (tyzhden.ua, 19.02.2015).
бурштинокопач	*На Волині провели спецоперацію, затримали 200 **бурштинокопачів*** (pravda.com.ua, 29.09.2015).
вакцинофобія	*Ціна корупції: як очільниця МОЗу часів Януковича Богатирьова причетна до смертей дітей та масової **вакцинофобії** в Україні* (twitter.com, 16.09.2019).
відмайданити	*Якщо всі думають, що своє зробили, бо **відмайданили**, тепер справа за ними... помиляєтесь, друзі* (facebook.com, 21.11.2016).
внутрішньо переміщена особа	*Достатньо згадати питання **внутрішньо переміщених осіб**, яким потрібно дати можливість як голосувати, так і висуватися* (pravda.com.ua, 05.10.2015)
Воїни світла	*«**Воїни світла**» – воїни, волонтери, реформатори-оптимісти та патріоти-песимісти – тримали Україну під своїм крилом* (facebook.com, 31.12.2015).
волонтер	*За останні десять місяців у зоні АТО загинули дев'ятеро*

	волонтерів (tyzhden.ua, 19.05.2015).
волонтерити	*Домогосподарки почали* ***волонтерити*** (pravda.com.ua, 21.11.2014).
волонтерка	*Харківська* ***волонтерка*** *Катерина Бережна, війна для якої почалася ще на Майдані, стежить за проектом із 2016-го* (tyzhden.ua, 26.07.2019)
вулична люстрація	*Пряме насильство супроти політиків та* ***вулична «люстрація»*** *є останніми попередженнями всім українським публічним діячам, які ще думають зберегти старі правила гри* (tyzhden.ua, 02.10.2014).
генпрокурорка	*Екс-****генпрокурорка*** *Венесуели розповіла DW про злочини уряду Мадуро* (twitter.com, 16.10.2017).
гіпергероїзація	*Дуже непоганий ролик, який висвітлює дві негативні крайності у ставленні до людей з інвалідністю: з одного боку – надмірне співчуття та нетактовні питання, а з іншого –* ***гіпергероїзація****, тобто прояви здивування чи захоплення звичайними речами та елементарними діями* (facebook.com, 02.11.2017).
гіперлуп	*Ілон Маск побудує* ***Гіперлуп*** *з Парижу на Троєщину* (twitter.com, 19.01.2017);
глокалізація	*Як лібертаріанець, я прихильник такої* ****глокалізації**** *– зберігати культурну різноманітність на засадах мультикультуралізму, тимчасом будувати відкрите й толерантне, але конкурентне й ініціативне суспільство* (facebook.com, 18.04.2019).
грантожер	*За останні роки тільки лінивий у нас не лаяв* ***грантожерів****…* (tyzhden.ua, 30.03.2017).
громадський сектор	***Громадський сектор*** *у регіоні ще треба створити* (tyzhden.ua, 17.12.2017).
Груша	*«…Нарешті в мене буде час і простір, якого мені бракувало в ту ніч на* ***Груші****, щоб зробити якісні малюнки», – написав він 4 вересня* (tyzhden.ua, 07.09.2017).
дауншифтер	Такий собі місцевий фрілансер-**дауншифтер** (facebook.com, 17.04.2017).
ДБР (Державне бюро розслідувань)	*Верховна Рада у листопаді 2015 року ухвалила закон про новий правоохоронний орган –* ***Державне бюро розслідувань (ДБР)*** (tyzhden.ua, 15.09.2016).
деленінізація	*а Ви помітили – в Україні реально пройшла декомунізація (і* ***деленінізація****)* (twitter.com, 22.04.2016)
держава загального добробуту:	*Також популізм використовує наратив про соціальну справедливість і захист* ***держави загального добробуту*** (tyzhden.ua, 16.03.2017).
держслужбовиця	*Мої пошуки інформації привели мене до ситуації, коли* ***держслужбовиця*** *сказала, що вона не розуміє української* (facebook.com, 05.07.2019).
диванна сотня	*Якось президент Порошенко був настільки обурений діяльністю «****диванної сотні****», що навіть виступив із*

	різкою публічною критикою (pravda.com.ua, 29.08.2014).
диванний генерал	*Більше того, відсутність відповідних кадрових змін переконливо свідчить, що «**диванні» генерали** й полковники дуже навіть влаштовують президента* (pravda.com.ua, 29.08.2014).
диванний експерт	*Кожного дня, кожної секунди **диванні експерти** аналізують ситуацію в Донецьку та Луганську, в якому жодного разу не були* (facebook.com, 25.06.2014).
диванний стратег	*Що б не говорили панікери і **диванні стратеги**, а міць українського війська росте* (facebook.com, 20.11.2014).
дипломатка	*За кілька місяців у Нью-Йорку індійську **дипломатку** Дев'яні Хобрагаде звинуватили в шахрайстві, наданні неправдивої інформації щодо зарплати своєї покоївки та порушенні міграційних норм США* (tyzhden.ua).
домайданівський	*Міліція, формально перетворившись на поліцію, зберегла 80% **домайданівських** кадрів* (twitter.com, 03.03.2018).
домайданний	*Соціальні підприємництва в Україні були й у «**домайданний**» період, після Революції гідності стався бум, а за останні роки такий бізнес перетворився на тренд* (tyzhden.ua, 16.01.2018).
донбасизація	*Кажуть, наступний етап трансформації - ненависть до мови, «**донбасизація**»* (facebook.com, 21.02.2017).
донор	*Перевіряючи, чи отримали люди допомогу, фонди-**донори** не чують чіткої відповіді на запитання, хто й що їм надавав* (tyzhden.ua, 02.12.2019).
драйвер	*Але чи дає це підстави робити ставку на ГМК у його нинішньому вигляді як **драйвер** економічного зростання?* (tyzhden.ua, 02.01.2018).
духовноскрєпний	*На Раїсі **духовноскрєпний** Кісєльов мало не б'ється з зайвохромосомним Мілоновим* (facebook.com, 21.02.2017).
е-держава	***Е-Держава** поки не серед пріоритетів малих підприємств (тут у нас правда лише виробничі підприємства)* (facebook.com, 04.10.2019).
Екомайдан	*В рамках **«Екомайдан»** неодноразово були в цього оборотня на прийомі* (facebook.com, 22.03.2017).
ексберкутівець	*До суду передали справу ще проти трьох **екс-беркутівців*** (pravda.com.ua, 10.02.2016)
ексгубернаторка	*Від «Батьківщини» по 114 округу балотується **екс-губернаторка** Луганщини Ірина Верігіна* (pravda.com.ua, 31.05.2016).
ексгубернаторка	*Від «Батьківщини» по 114 округу балотується **екс-губернаторка** Луганщини Ірина Верігіна* (pravda.com.ua, 31.05.2016).
експат	*Адже справа тут не тільки в репутаційних втратах, а й у тому, що литовський **експат** зірвав фактично виграну комбінацію Банкової з приручення прем'єр-міністра Арсенія Яценюка* (tyzhden.ua, 11.02.2016).

експертка	*Про це «Українській правді» повідомила сама* ***експертка*** *Надія Бугрова* (pravda.com.ua, 07.02.2019).
євробляха	*ДФС повідомила про оформлення тисячної* ***євробляхи*** (pravda.com.ua, 10.12.2018).
Євромайдан	*У Дрогобичі на честь загиблих на* ***Євромайдані*** *у Києві одну з вулиць міста назвуть іменем Героїв Євромайдану* (tyzhden.ua, 25.01.2014).
європейський курс	*Перше –* ***європейський курс****. Друге – вступ в НАТО...* (pravda.com.ua, 10.10.2016).
Єврореволюція	*Точка біфуркації* ***Єврореволюції*** (pravda.com.ua, 18.01.2014).
жіноча сотня	*На Євромайдані з'явилася* ***жіноча сотня*** *самооборони* (pravda.com.ua, 04.02.2014).
жлобостайл	*Його стиль «управліннякраїною» це хамовитий* ***жлобостайл*** *а-ля Янукович, який він намагається копіювати, щоправда копія поки що поступається оригіналу* (facebook.com, 24.03.2017).
зрадофіл	*Активний й скоординований контрнаступ на стихійних критиків влади, названих «з****радофілами****», поєднане з широким використання цифрової й фактологічної аргументації ще не забезпечують успіху* (pravda.com.ua, 30.08.2017).
зрадофільство	*Коментуючи «****зрадофільство****», він написав: «Ми маємо сьогодні в країні непросту ситуацію і складні виклики – і з цього приводу я не маю жодних ілюзій»* (pravda.com.ua, 02.08.2017).
івент	*Хтось фінансує якийсь конкретний* ***івент****, хтось забезпечує грішми, хтось знаходить машини та водіїв* (tyzhden.ua, 12.06.2015).
інвайронменталізм	*Що таке* ***інвайронменталізм****?* (hromadske.radio, 03.07.2019);
інвесторка	*Минулого тижня до всіх моїх існуючих посад і ролей додалася ще одна – соціальна* ***інвесторка*** (facebook.com, 23.03.2018)
ініціатива	*Ці* ***ініціативи*** *публічно декларували, що хочуть дати оцінку діям міського голови Андрія Садового, однак, публічно ані звіту, ані оцінки не було* (tyzhden.ua, 11.07.2017).
інклюзія	*Вочевидь, це означає, що розуміння* ***інклюзії*** *в країні досі перебуває на рівні окремих екскурсій та бажання уникнути репутаційних ризиків* (tyzhden.ua, 03.08.2017).
інсайд	Просто відставні чиновники й діючі прокурори випікалися в одній пекарні, тож інсайди – річ звичайна (tyzhden.ua, 21.11.2019).
інформатака	*Думаю, це чергова* ***інформатака*** *проти БПП* (tyzhden.ua, 28.12.2014).
інфотейнмент	Тележурналістика перетворилася на інфотейнмент –

	інформаційну розвагу (facebook.com, 06.06.016).
істеблішмент	*Луганський* ***істеблішмент*** *зазвичай асоціюють із Олександром Єфремовим, лідером фракції Партії регіонів* (tyzhden.ua, 04.04.2014).
історикиня	*Американська* ***історикиня*** *про значення Революції гідності* (tyzhden.ua, 11.11.2018).
Канцелярська сотня	*У* ***Канцелярській сотні*** *вона бачить продовження того, що почалося на Майдані, коли і старий, і молодий заходилися змінювати порядок речей у своєму суспільстві* (tyzhden.ua, 07.04.2014).
кварталізація	*Але ж куди дівати* ***кварталізацію*** *країни, яка проходить навіть із випередженням всіх очікувань і графіків* (twitter.com, 09.11.2019)
кібератака	***Кібератака*** *на німецькі держсайти могла бути частиною загальноєвропейського нападу* (pravda.com.ua, 01.03.2018).
кібербулінг	*Але далеко не всі знають про правила безпеки в інтернеті, тож можуть опинитись у ситуації* ***кібербулінгу*** (pravda.com.ua, 19.07.2019).
кібертроль	*Основна спеціалізація проплачених осіб – так звані* ***кібертролі****, які, за словами Надя, фінансуються російською розвідкою* (pravda.com.ua, 03.07.2015).
клептократ	*Проте перехід від авторитарного до демократичного режиму, як і побудова держави, якої ми всі гідні, вимагатиме від нас…, а головне – свідомого та осмисленого ставлення до брехні, які кожного дня ллється з контрольованих* ***клептократами*** *і олігархами ЗМІ* (pravda.com.ua, 11.05.2016).
клептократія	*У Лондоні запустили екскурсійний маршрут* ***клептократією*** *– автобусний тур до маєтків Дмитра Фірташа, Ріната Ахметова та інших українських і російських олігархів* (pravda.com.ua, 11.02.2016).
кліктивізм	***Кліктивізм*** *чи технології, що допомагають людям впливати на рішення та зміну правил гри держав і великих корпорацій* (facebook.com, 27.07.2018).
козацька сотня	*Петро Шкільник нині охороняє Майдан у лавах* ***козацької*** *16-ї* ***сотні*** (tyzhden.ua, 19.01.2014).
Кредитний Майдан	***Кредитний Майдан*** *біля Національного Банку України (відео)* (facebook.com, 25.02.2015).
ксенократія	*Інтернаціоналізація та* ***ксенократія*** *створюють жорна, в яких перетираються долі людські* (facebook.com, 19.12.2018).
культурний менеджер	***Культурний менеджер*** *– це не лише особа, яка керує культурними інституціями, а й фахівець, потрібний у районних управліннях культури та Мінкульті* (tyzhden.ua, 07.03.2018)
ЛГБТ-активіст	*В Україні* ***ЛГБТ-активісти*** *і люди, які виступають проти гей-прайдів, мають пам'ятати: для росіян, якби Росія*

	завоювала Україну, вони всі були б на один копил (tyzhden.ua, 28.08.2018).
ленінопад	*Невідомі активісти створили мапу* ***ленінопаду*** *на Херсонщині* (twitter.com, 10.03.2015).
люструвати	*Тобто просто знайти 22 генерали на таку невелику кількість військовослужбовців є вже чималим здобутком, а ще й* ***люструвати*** *їх – це мало не подвиг* (tyzhden.ua, 27.04.2015).
Майдан	*Фахівці зазначають, що* ***Майдан*** *активізував небачений рівень тролінгу на українських сайтах* (tyzhden.ua, 14.04.2014)
майданити	*Американським протестувальникам їхні опоненти ще не радили працювати замість* ***майданити****?* (twitter.com, 10.11.2016).
майданівець	*Адвокат постраждалих* ***майданівців****: «У прокуратурі немає ані нових людей, ані нового підходу»* (tyzhden.ua, 01.04.2014).
майданівка	*До мене звернулася моя хороша подруга (активна* ***Майданівка****, між іншим) з проханням допомогти її брату…* (facebook.com, 18.06.2014).
медична сотня	*Музей розділений на 4 зони: «Самооборона», «****Медична сотня****», «Мистецький майдан», «Загиблі на Майдані»* (facebook.com, 13.09.2015).
медіавійна	Скоріше віриться, що **медіавійна** у розпалі, і 90% коментарів – від тролів, що професійно формують громадську думку (facebook.com, 14.05.2018).
медіаексперт	*Щодо того, як може розвиватися ситуація надалі, пояснює* ***медіаексперт*** (pravda.com.ua, 02.10.2019).
медіапроститутка	***Медіапроститутка****, яка виконуючи накази шефа плює на пам'ять вбитих рашистами українців* (twitter.com, 13.09.2019).
медіатор	*Ці консультації відбуваються за сприяння міжнародних донорів і за посередництва* ***медіаторів*** *із НаУКМА* (tyzhden.ua, 20.08.2018).
медіаторство	*У 2016-му очікують посилення ОБСЄ в напрямі* ***медіаторства*** *та запобігання конфліктам* (tyzhden.ua, 27.12.2015).
медіація	*Крім того, каже Власенко, треба розвантажити систему: впровадити вирішення спорів через* ***медіацію*** *та створити інститут мирових суддів, які вирішуватимуть невеликі справи* (tyzhden.ua, 04.07.2019).
мейкер	*А дехто з адептів гаражної субкультури, як-от Стів Возняк, на все життя, залишилися* ***мейкерами*** (tyzhden.ua, 07.07.2016).
мейнстрім (мейнстрим)	*Ви просто не потрапили в культурний* ***мейнстрим*** *– плід медіаринку й мінливих смаків аудиторії* (tyzhden.ua, 30.04.2016)

меритократ	*«**Меритократ**», якого звільняють з міністра за корупцію, а треба б за профнепридатність, – веде війну з Яценюком* (twitter.com, 02.07.2015).
меритократія	*В умовах відсутності **меритократії** нам усім доведеться жити в замкненому колі, в якому може бути й затишно, але багато несправедливості, кумівства і злодійства* (pravda.com.ua, 07.01.2015).
мерство	*Сенкевич з "Самопомочі" через суд повернув собі **мерство** в Миколаєві* (pravda.com.ua, 16.03.2018).
мистецька сотня	*Молодь у **Мистецькій сотні** награє на гітарі та розмальовує футболки* (tyzhden.ua, 14.04.2014)
Мінінформполітики	***Мінінформполітики** зазначає, що доповненню до переліку раніше заборонених сайтів на даний момент присвоєно гриф «для службового користування»* (pravda.com.ua, 29.12.2017).
мітингувальник	*У Запоріжжі міліція жорстоко розігнала **мітингувальників**, які здійснювали штурм ОДА* (tyzhden.ua, 26.01.2014).
мультикультуралізм	***Мультикультуралізм** є абсолютною цінністю, адже Господь створив людей різними* (tyzhden.ua, 23.11.2018)
мультиполярність	*Комікс, який дуже добре ілюструє **мультиполярність** нашого суспільства* (facebook.com, 28.02.2019).
НАБУ (Національне антикорупційне бюро України)	*Для призначення аудитором **НАБУ** британця Найджела Брауна не вистачає 26 голосів* (tyzhden.ua, 22.03.2017).
НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції)	*У **НАЗК** вважають, що Ситник проходить у цій справі не як посадова, а як фізична* (tyzhden.ua, 15.11.2017).
Нацрада реформ (Національна рада реформ)	***Нацрада реформ** отримає від Канади грант на суму €200 тис.* (tyzhden.ua, 01.09.2015).
Небесна сотня	***Небесна сотня** стала кращою освітньою зброєю для багатьох дорослих і має залишатися такою для молоді* (pravda.com.ua, 16.04.2014).
недолюстрований	***Недолюстрований** Командувач Сухопутних військ ЗСУ Анатолій Пушняков подав заяву про звільнення за власним бажанням* (tyzhden.ua, 24.12.2015).
недореформований	*До того ж левова її частка локалізована в **недореформованій** медичній сфері* (tyzhden.ua, 18.01.2019).
нелюстрований	*У місті відбуваються постійні теракти та диверсії, а також діють **нелюстровані** силовики, які за зручної нагоди перейдуть на бік агресора* (tyzhden.ua, 23.03.2015).
непотизм	*Корупція, патерналізм, низький рівень довіри, **непотизм**, небажання нести відповідальність – цінності, які на різних рівнях держави культивувались роками, не можна подолати за кілька місяців* (pravda.com.ua, 21.11.2014).
ньюзмейкер	*У липні ми проводили своєрідний рейтинг **ньюзмейкерів**,*

	новини про яких найбільше хвилювали активну частину суспільства – тобто, Facebook-аудиторію (pravda.com.ua, 31.12.2016).
ньюзрум	*Здійснилася моя мрія і нарешті я побачила справжній київський* ***ньюзрум*** (facebook.com, 28.11.2015).
омбудсменка	*«Ми дивимося, яка стадія процесу (притягнення до відповідальності – ред.), по тих громадянах, які заявлені російською стороною», – уточнила* ***омбудсменка*** (pravda.com.ua, 15.07.2019).
онлайн-петиція	*Місцеві активісти виявили, що значну частину підписів під цією* ***онлайн-петицією*** *ставили працівники шкіл, комунальних підприємств, бюджетних установ та райрад* (pravda.com.ua, 16.01.2017).
ОП (Офіс президента)	ОП опублікував текст виступу Зеленського на сесії Генасамблеї ООН (tyzhden.ua, 25.09.2019).
ОСББ	*Зрозуміло, що це стосується тих, хто не хоче об'єднуватися в* ***ОСББ*** (tyzhden.ua, 30.05.2019).
ОТГ (об'єднана територіальна громада)	*Старости обираються за рішенням місцевої ради у селах та селищах об'єднаної* ***територіальної громади*** *за винятком її адміністративного центру* (tyzhden.ua, 17.01.2016)
очільниця	*Порошенко представив нову* ***очільницю*** *Харківської ОДА* (tyzhden.ua, 15.10.2016).
паблік	*Відповідне відео опубліковане у* ***паблiку*** *АвтоМайдан у Facebook* (pravda.com.ua, 17.07.2018).
Парасолькова революція	*Через цю особливості протести вже отримали неофіційну назву* ***Парасолькова революція*** (facebook.com, 04.10.2014).
переселенець	*Проте чимало* ***переселенців*** *з Донбасу та Криму самі займаються волонтерством, домагаючи не лише землякам-біженцям, а й українському війську* (tyzhden.ua, 11.09.2015)
пітчинг	*Відбирає 25 кращих з усієї України для подальшого* ***пітчингу*** *вживу та остаточного відбору* (pravda.com.ua, 10.12.2019).
Податковий Майдан	*Хроніка 22 листопада. Помаранчева революція та* ***Податковий майдан*** (pravda.com.ua, 22.11.2017).
полігархія	*Це і* ***полігархія****, і підвищення ролі громад у світі, і розподілене громадянство, і відмирання держав* (lb.ua, 19.12.2016).
політейнмент	*Попри очевидну аналогію з останніми подіями в Україні,* ***політейнмент*** *не є чимось принципово новим для вітчизняного політикуму* (facebook.com, 11.06.2019).
посадовиця	*Але шкода, що* ***посадовиця*** *ДБР соромиться свого креативного підходу до розслідування злочинів* (facebook.com, 19.12.2019).
постдемократія	*Майдан – це перша соціогуманітарна революція* ***постдемократії*** (pravda.com.ua, 14.04.2014).

постити	*Президент України* ***постить*** *фотку моста який він відкрив, на якому висять «прапори» терористів* (twitter.com, 20.11.2019).
постімперіалізм	*Польський державний* ***постімперіалізм*** *починає дратувати навіть у Білорусі вже* (facebook.com, 29.06.2019).
постмайданівський	*Якщо* ***постмайданівський*** *електорат складає 15%, а партій чотири, то ніхто з них не проходить 5-відсотковий бар'єр* (pravda.com.ua, 27.10.2015).
постмайданний	*Доречнішою і показовішою буде, мабуть, аналогія з урядом камікадзе****,*** *який очолював Арсеній Яценюк у буремні* ***постмайданні*** *часи* (tyzhden.ua, 16.12.2019).
постправда	*У теперішній ситуації «****постправди****» Україні разом з усім демократичним світом доводиться боротися за кожен факт, за справедливу оцінку, за право громадян отримувати об'єктивну і достовірну інформацію, роль «Укрінформу» у цьому неможливо переоцінити* (twitter.com, 20.11.2018).
православненько	***Православненько*** *відтяпали третину країну, тепер от про віру припхалися говорити* (facebook.com, 21.06.2019).
пратітушка	*А в оригінального Тітушка (****пратітушка****) ж є мама і, можливо, сестра, бабуся..* (facebook.com, 21.01.2014).
президентка	***Президентка*** *Південної Кореї Пак Кин Хє, яку підозрюють у причетності до корупційного скандалу, заявила про готовність піти у відставку* (pravda.com.ua, 29.11.2016).
прекаріат	*Чисельність* ***прекаріату*** *у світі зростає* (tyzhden.ua, 21.02.2018).
прем'єрка	*Через провальне переформатування Кабінету міністрів Великої Британії* ***прем'єрка*** *Тереза Мей повертається до торішньої політичної кризи* (tyzhden.ua, 26.01.2018).
прокурорка	*Цю інформацію підтвердила* ***прокурорка*** *Вікторія Калита* (pravda.com.ua, 04.03.2019).
промоція	***Промоцію*** *Медведчуку здійснює і сам Путін* (pravda.com.ua, 23.11.2017).
пропагандон	*Приїхало як велике державне цабе, а поїхало як рашистський* ***пропагандон*** (facebook.com, 28.09.2016).
псевдовибори	*Водночас посол наголосила, що через участь угорського політика у "спостереженні" за* ***псевдовиборами*** *вона звернулася до голови партії "Йоббік", обласної ради Бекеш та Міністерства зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини* (tyzhden.ua, 13.11.2018).
псевдожурналіст	*Разом з тим від спостерігачів КВУ й далі надходять повідомлення про нові випадки виявлення* ***псевдожурналістів*** *газети КВУ на дільницях* (pravda.com.ua, 26.07.2015).
псевдопрокурор	***Псевдопрокурор*** *Поклонська заборонила пресі вживати слово «Меджліс»* (twitter.com, 22.09.2015).

псевдореферендум	*Вони проігнорували кремлівський псевдореферендум про анексію Криму (взяли участь у так званому голосуванні лише 0,5% кримських татар)* (tyzhden.ua, 31.03.2014).
пташенята (беркутівці)	*Будь-що, зроблене мною в час революційних дій, я присвячую пам'яті жертвам терористичної організації «Беркут». Горіти вам в пеклі* ***пташенята*** (twitter.com, 22.01.2014).
пшонкостайл	*Здається, зі втечею регіоналів гопічний* ***пшонкостайл*** *перебрався більше до Московії* (facebook.com, 13.06.2018).
радфем	*Взагалі-то ні, наскільки можу судити, наші* ***радфем*** *говорять про все, незалежно від географії, крім поребрика, про який говорять в контексті впливу на нас* (twitter.com, 29.11.2019).
Революція Гідності	***Революція Гідності*** *була повстанням молоді проти системи геронтократії, яка не давала їй найменшого шансу на нормальний розвиток* (tyzhden.ua, 20.06.2015).
реконкіста	*Якщо дивитися на мапу з результатами виборів в Україні, починаючи з 90-х років дотепер, то можна говорити про національну* ***реконкісту*** (pravda.com.ua, 10.04.2016).
репост	*Такі* ***репости*** *складають близько 4% від всіх ретвітів, які зібрали записи Трампа в соцмережі* (pravda.com.ua, 27.01.2018).
репостити	*на тегові #євромайдан лишилося лише кілька живих людей, решта – боти, що* ***репостять*** *старі твіти* (twitter.com, 05.02.2014).
росЗМІ	*Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на* ***росЗМІ*** (tyzhden.ua, 25.11.2018).
Російський каратель	*В окупованому Криму* ***російські каратели*** *заарештували чергового учасника мітингу 26 лютого 2014 року – Ескендера Кантемирова* (tyzhden.ua, 07.02.2015).
роспропаганда	*Роспропаганда все зняла* (pravda.com.ua, 13.06.2015).
роспропагандон	***роспропагандон*** *хотів спровокувати Столтенберга але щось пішло не так* (facebook.com, 5.12.2018).
Самооборона Майдану	***Самооборона Майдану*** *стверджує, що користується автомобілями з «автопарку Януковичів» для оперативних чергувань за домовленістю з МВС* (pravda.com.ua, 12.03.2014).
САП (Спеціальна антикорупційна прокуратура)	*Зараз вимоги до прокурорів* ***САП*** *не передбачають обов'язкового стажу роботи на посаді прокурора* (tyzhden.ua, 22.08.2016).
сестринська сотня	***Сестринська сотня*** *Майдану, сотні бойові (в тому числі відомої провокаторки Ірми Крат), жіночі акції* (tyzhden.ua, 28.02.2014).
синдром малоросійства	*Ні, вони залишалися самими собою, хоч імперія тиснула на них, породжуючи серед власницьких і освічених верств населення* ***синдром малоросійства*** (tyzhden.ua, 05.11.2015).
синдром старшого брата	*Свідомість у рабстві імперського шовінізму із* ***синдромом***

	старшого брата (twitter.com, 07.11.2017).
скляна стеля	*Ми маємо певні проблеми з жінками-суддями, які часто натрапляють на так звану* ***скляну стелю****, тобто мають штучні обмеження у своїй кар'єрі за гендерною ознакою* (tyzhden.ua, 13.07.2017).
сорося	*До списку «****соросят****» зарахували як політиків (від Мустафи Найєма до Олексія Гончарука), так і організації (від «Української правди» до Київської школи економіки)* (pravda.com.ua, 28.11.2019).
сотня	*Скільки нині на Майдані* ***сотень*** *самооборони – точно не скаже, напевно, ніхто* (tyzhden.ua, 14.02.2014).
старатель бурштину	*На Рівненщині* ***старателі бурштину*** *підпалили вагончик бійців Нацгвардії* (twitter.com, 29.03.2017).
стейкхолдер	*Ці законопроекти було розроблено без публічних консультацій з громадськістю та без залучення* ***стейкхолдерів*** *і фахівців із законодавства для громадянського суспільства* (pravda.com.ua, 08.02.2018).
стрім	*Вони коментують, поширюють інформацію, стежать за кожним постом, сторіз чи* ***стрімом*** (tyzhden.ua, 08.09.2019).
стрімер	*Наразі, за даними* ***стрімерів****, в учасників проукраїнської ходи летить каміння* (pravda.com.ua, 02.05.2014)
стрімити	*Їду* ***стрімити*** *у Межигір'я. Хто там, пропускають?* (twitter.com, 22.02.2014).
тарифний Майдан	*Влаштувати в Києві справжній* ***тарифний Майдан*** *навряд чи вийде, проте серйозно розгойдати ситуацію та спровокувати політичну кризу таким чином цілком можливо* (tyzhden.ua, 27.10.2016);
твіпломат	рекомендую дуже класну статтю про чотких "твіпломатів" (twitter.com, 10.08.2017).
твіпломатія	*А офіційні дописи політиків та організацій у цій мережі вже навіть дістали власну назву —* ***твіпломатія*** (tyzhden.ua, 24.08.2018).
твіттер-дипломатія	*У кращих традиціях суворої епохи* ***«Твіттер»-дипломатії*** *президент Дональд Трамп завдав нищівного удару по обережно вибудованому картковому будиночку близькосхідної політики* (unian.ua, 07.06.2017)
твіттерна революція	***Твіттерна революція*** *зламає цю систему і напише нові правила гри* (twitter.com, 22.08.2018).
твіттер-шторм	*В Україні щодо цього можна пригадати* ***Twitter-шторми*** *часів Євромайдану, які виводили українські хештеги у світові топи та доносили інформацію про тодішні події в країні до користувачів із найрізноманітніших куточків світу* (tyzhden.ua, 30.08.2019).
театр-крематорій	*На Подолі на відкриття* ***театру-крематорію*** *зібрався мітинг* (twitter.com, 29.11.2016).
технократ	*І очолити його має справжній* ***технократ****, який не робить*

	політику, а вміє планувати та втілювати системні зміни (tyzhden.ua, 08.04.2016)
тимчасово окупована територія	*«26 листопада ц. р. на заводі верстатних вузлів м. Ровеньки (**тимчасово окупована територія** Луганської області) відбувся вибух, який спричинив тривалу пожежу», – сказано в повідомленні* (pravda.com.ua, 27.11.2015).
тітушка	*Арсен Аваков для унаочнення матеріалу склав схему, з якої видно будову спруту, що керував **тітушками**-бойовиками* (pravda.com.ua, 21.02.2015).
тітушкування	*От зараз новина номер один, це замах на Авакова.... А чи не результат це Аваківського **"тітушкування"** міліції??!!...* (twitter.com, 12.09.2015).
тітушкувати	*А міліція, таки, продовжує **тітушкувати**...* (twitter.com, 07.10.2014).
тітушня	*Те, що під час Майдану стали називати «**тітушня**», «тітушки», у нас було завжди* (tyzhden.ua, 13.05.2016).
третій майдан	*Звучать як заклики до негайного **третього Майдану**, так і категоричні вимоги дати новому Уряду належні йому 100 днів без критики* (pravda.com.ua, 23.12.2014).
тролерство	*«Ми не «тролі», а коментатори» – про **тролерство** з перших вуст* (twitter.com, 26.08.2016).
тролеферма	*Facebook видалив російську **тролеферму**, яка маскувалася під українців* (twitter.com, 17.01.2019).
Тролити	*Тільки-но в Україні починаються якісь заворушення, наша диванна сотня запасається попкорном і вправляється в історичних аналогіях: так це ж як оксамитові революції у Східній Європі, нам би тільки більше гумору, як-от у Польщі часів «Солідарності» була демонстрація гномів, що **тролили** поліцейських…* (tyzhden.ua, 19.02.2015).
тролінг	*Фахівці зазначають, що Майдан активізував небачений рівень **тролінгу** на українських сайтах* (tyzhden.ua, 14.04.2014).
троль	*Із появою інтернет-телебачення **тролі** активно взялися ос-воювати новий простір* (tyzhden.ua, 14.02.2014).
УІК (Український інститут книги)	*Власне, це заслуга **Українського інституту книги (УІК)**, його професійна робота як учасника Франкфуртського ярмарку* (tyzhden.ua, 09.06.2019).
УКФ (Український культурний фонд)	*Створення **Українського культурного фонду (УКФ)** – подія, на яку чекають віддавна* (tyzhden.ua, 10.08.2017).
ура-патріотизм	*Я категорично не приймаю **ура-патріотизму**, бо він робить дуже погану справу для таких понять, як твій прапор, твоя Батьківщина й загалом для країни* (tyzhden.ua, 24.03.2018).
урядовиця	***Урядовиця** Гриневич хоче змістовно змінити школу і навчати дітей фінансовій грамотності* (twitter.com, 19.05.2016).
фактчек	*А от команда VoxCheck нагороду за найдовший **фактчек***

	марафон не отримала, хоча уважно слухала та перевіряла всі слова президента (tyzhden.ua, 22.10.2019).
фактчекер	*А поки* ***фактчекери*** *з далекої України вирішили проаналізувати, як їхні колеги з-за кордону перевіряють президентські дебати і хто з двох кандидатів бреше більше* (pravda.com.ua, 19.10.2016).
фейк	***Фейки*** *російських ЗМІ: подвиги давніх укрів та контракт Порошенка з Люцифером* (tyzhden.ua, 30.01.2015).
фейкова інформація	*Фейкове фото,* ***фейкова інформація****, нуль активності – вітаю, це і є справжнісінький бот* (pravda.com.ua, 27.11.2015).
фейковий	*Крім того, у МВС кажуть, що сторона обвинувачення використовує* ***фейковий*** *лист нібито від Нацгвардії, який з'явився у 2018 році на пропагандистському сайті «Руська весна»* (pravda.com.ua, 17.05.2019).
фейкрайтер	***фейкрайтери****, вам роботу дають :)* (twitter.com, 26.09.2017).
фейкувати	*А він дуже сильно боїться своєї крові,він подумав шо я* ***фейкую*** (twitter.com, 20.08.2018).
фейсбук-аналітик	*Читаючи коментарі до чергової статті на актуальну воєнно-політичну тему, диву даєшся – скільки ж людей "знають правду" і які всі навколо нетямущі, окрім них, патріотично-радикальних* ***фейсбук-аналітиків*** (pravda.com.ua, 25.03.2015).
фейсбук-експерт	*Єдине, що не дивує, але дратує, це вимоги* ***фейсбук-експертів*** (twitter.com, 29.08.2014).
фейсбучна сотня	*Якщо* ***Фейсбучна сотня*** *не воює безпосередньо на Сході України, то давайте хоч таким чином допоможемо нашим воякам* (twitter.com, 15.11.2014).
фокус-група	*Опитування у* ***фокус-групах*** *засвідчило, що люди зазвичай не звертають увагу на джерело новини, переходячи на неї, наприклад, з агрегатора, відтак не запитують себе, правдива ця інформація чи ні* (tyzhden.ua, 13.06.2017).
хактивізм	***Хактивізм*** *настільки ж старий, як і сам Інтернет* (tyzhden.ua, 08.07.2016).
хактивіст	*Саме такими і вбачають свої дії більшість* ***хактивістів*** (tyzhden.ua, 08.07.2016).
хедхантер	*Ми зараз залучили різні кадрові агенції і* ***хедхантерів*** *для пошуку топ-менеджерів державних компаній, здатних зробити їх фінансово успішними і конкурентоздатними* (pravda.com.ua, 02.02.2015).
хештег	*Українські користувачі намагаються привернути увагу до проблеми і вивели в топ трендів українського Твіттера* ***хештег*** *#saveUAtwi* (pravda.com.ua, 08.01.2016).
шустеризація	*Раніше вже писала, що* ***шустеризація*** *мізків – це загроза інформаційній та відповідно національній безпеці* (facebook.com, 08.03.2014).

Тематична група «Політика»	
аваківка	*Брифінг авакяна противно слухати. раніше була азірівка, тепер **аваківка*** (twitter.com, 02.10.2017).
аваківщина	*Тепер кожен відчує **аваківщину** в дії* (facebook.com, 15.03.2017).
аваковець	***Аваківці** розраховували на те, що суспільство тільки подивиться їхній брифінг і далі не вникатиме в деталі судових перипетій* (facebook.com, 16.12.2019).
Авакян	*Сьогодні **Авакян** спровокував ситуацію, що може стати поштовхом для реальної, а не придуманої громадянської війни* (twitter.com, 07.04.2019).
агресування	***Агресування** – новий термін, що використовується у Росії, але ще не набув статусу поняття* (pravda.com.ua, 28.01.2017).
агроколоніалізм	*Наслідком скасування мораторію на продаж землі може стати **агроколоніалізм*** (facebook.com, 27.04.2015).
агролобі	*Своїх людей **агролобі** має і в інших фракціях, але в БПП це чи не єдина група, об'єднана саме суто економічним інтересом* (tyzhden.ua, 04.03.2016).
адмінреформа	***Адмінреформа:** всім потрібна, але нікому не хочеться* (pravda.com.ua, 25.11.2014).
азірівка	***Азірівка** жива,бо ще є люди,які нею користуються* (twitter.com, 13.03.2019).
Азіров	*Забутий в Україні **Азіров** несподівано зустрівся з російськими депутатами* (facebook.com, 23.10.2014).
аквафреш	*Шириться світлина шкільного підручника, де українським діточкам розповідається про «друзів з Росії» та пропонується.... розфарбувати **путінський аквафреш** – той самий, що майоріє нині в Криму і в окупованому Донбасі* (expres.ua, 28.12.2016).
антикорупційник	*За останні два роки уряд США часто був головним партнером для **антикорупційників**-депутатів та громадянського суспільства* (pravda.com.ua, 07.12.2015).
антикорупціонерка	*Головна **антикорупціонерка** Румунії подала у відставку* (dw.com, 09.01.2019).
антипутінець	*Відомий журналіст і **антипутінець** Матвій Гонопольський щиро дивується – що тут ще вирішувати?!* (tyzhden.ua, 11.12.2015).
антипутінськи	*Хочу підкреслити, що велика частина людей, які там воюють, ось цих добровольців, справжніх добровольців я маю на увазі, вони налаштовані скоріше **антипутінськи*** (facebook.com, 16.05.2015).
антипутінський	*А надзавданням української дипломатії має стати створення **антипутінської** коаліції…* (tyzhden.ua, 08.11.2018).
антиросійський	*Російські прокремлівські ЗМІ у своїх публікаціях щодо нової*

	*емблеми вказали на **антиросійський** посил у її зображенні* (pravda.com.ua, 29.10.2016).
антисепаратистський	*Тож діти самі вирішили написати **антисепаратистський** плакат* (facebook.com, 10.03.2015).
антитруханівський	*Прямо зараз в Одесі співробітники Нацполіції розганяють мирний **антитруханівський** мітинг* (pravda.com.ua, 21.09.2016).
антиукраїнство	*Як показали факти з Донбасу, саме непримиренна, експансивна, фанатизована пропаганда і впливи на окремих політиків з боку священиків Московського патріархату стимулювали в Україні згубні процеси розколу, ксенофобії, **антиукраїнства*** (pravda.com.ua, 01.07.2014).
афробандерівець	*Привіт фашистській хунті від **афробандерівців** :)* (twitter.com, 26.08.2015).
Ахметович	@User1: *Забула, як звати Ляшка)* @User2: *Олег **Ахметович** Ляшко* (twitter.com, 25.04.2019).
Базаров	*Бандюкович та **базаров** опираються на підтримку криміналітету, у них руки по лікоть в крові! І хай хтось скаже, що це наклеп* (twitter.com, 23.01.2014).
балканізація	*Переговірники у Версалі того не зауважили, що при-звело до **балканізації** Європи* (tyzhden.ua, 04.02.2019).
бандерівець	*Доброго ранку, рідні **бандерівці,** укрофашисти, хунта і всі добрі люди! Гарного вам сонячного дня!* (facebook.com, 04.12.2018).
бандерофобія	*Ну а путінофілія й **бандерофобія** наших власних постсовків, особливо на Сході, – наслідок незахищенос-ті українського телепростору* (tyzhden.ua, 28.08.2014).
Бандюкович	*А тут ще й **Бандюкович**, як чортик з конопель раз на тиждень волає з Ростова-на-Дону: «Верніть мене у мою вотчину! Я ж законний!»* (facebook.com, 11.03.2014).
Барига	*Поки зелібоби продовжують боротися з **баригою**, який вже давно мав злиняти чартером з Жулян, молода зе-команда не забуває щодня подзюрити їм в писки* (twitter.com, 14.07.2019).
БДІПЛ (Бюро демократичних інститутів і прав людини)	*У **БДІПЛ** ОБСЄ зазначають, що поточна процедура обрання «потенційно порушує незалежність Уповноваженого»* (tyzhden.ua, 15.03.2018).
безвіз	*Їх попустить коли **безвіз** відмінять і вступлять в тайожений союз. Не порохобот* (twitter.com, 23.12.2019).
безвізовий день	*Парламент вирішив провести «безвізовий день» у вівторок після того, як спроба ухвалити цей пакет законів минулого четверга провалилася* (tyzhden.ua, 10.11.2015).
бенябот	*О, а після моїх постів про РейнЕйр, я ж тепер мабуть **Бенябот*** (twitter.com, 12.07.2017).
Беняфіс	*здається, це не «пресмарафон» мало називатись, а «**беняфіс**»* (twitter.com, 10.10.2019).

ботоферма	*Київська **ботоферма,** на якій під прикриттям працював журналіст, писала проплачені коментарі на підтримку люстрованого генерала СБУ Анатолія Калюжняка* (pravda.com.ua, 20.09.2019).
БПП (Блок Петра Порошенка)	*Ми вітаємо, що **БПП** нарешті відгукнувся на нашу пропозицію щодо необхідності вирішення політичної кризи і вніс власну кандидатуру на посаду Глави Уряду* (tyzhden.ua, 24.03.2016).
Брекзит	*Тереза Мей призначила учасника кампанії за **Брекзит** і колишнього міністра оборони Ліама Фокса міністром міжнародної торгівлі* (umoloda.kiev.ua, 15.07.2016);
брюсселізація	***«Брюсселізації»** нашого сприйняття парадоксальним чином сприяють залученість до міжнародного медіа-контексту, всілякі тренінги-семінари-програми-гранти...* (tyzhden.ua, 22.09.2016).
Бубочка	***Бубочка** прилетів із Вашингтона тихо-тихо. Як ото мала дитина, що в штанці покакала...* (facebook.com, 30.09.2019).
бурштинова війна	***Бурштинові війни** – задавнена хвороба країни, яка з кожним днем тільки загострюється* (tyzhden.ua, 02.04.2016).
бурштинова лихоманка	*Після січневої стрілянини в Олевську було одночасно знято місцевих керівників прокуратури та поліції, які спокійно жили в епіцентрі **бурштинової лихоманки*** (tyzhden.ua, 02.02.2017).
вата	*І навіть якщо уявити, що Київ раптом визнає вибори у «ЛНР-ДНР», то якісний склад таматешніх «республіканських» парламентів відгадати нескладно – **«вата» в законі**, яка претендуватиме на місця у Верховній Раді та інших представницьких органах* (tyzhden.ua, 23.07.2015).
ватний	*Те, що спікер, президентка та **ватний** олігарх і за сумісництвом засновник правлячої партії вибачилися за «прикру протокольну помилку», врятувало чинну владу, але не вирішило конфлікт у цілому* (tyzhden.ua, 26.06.2019).
ватник	*Вишиватники гірше **ватників**. Жахливе видовище!* (twitter.com, 09.02.2015).
ватниця	*Є дні, коли особливо яскраво проявляються латентні ватники, а сьогодні ще й **ватниці*** (twitter.com, 23.02.2018).
ватність	*Це нове неукраїнство не має нічого спільного з кондовою **ватністю**, навпаки, воно майже у всьому їй суперечить* (tyzhden.ua, 26.06.2018).
виборомат	*Визначитися із тим, яка політична сила пасує виборцеві найбільше, можна за допомогою сервісу **«Виборомат»*** (pravda.com.ua, 23.10.2014).
виборчиня	*Послухав виступи Володимира Зеленського та Святослава Вакарчука і зрозумів, що головна боротьба на цих виборах*

	розгорнеться за симпатії наших ***виборчинь*** (twitter.com, 10.06.2019).
вишиватник	***Вишиватники*** *гірше ватників. Жахливе видовище!* (twitter.com, 09.02.2015).
вишиватницький	*На парі слухаємо про чарівників Середзем'я (і це зовсім не за Толкіном). А перед цим був* ***вишиватницький*** *спіч* (twitter.com, 22.02.2016).
візитка Яроша	*Потяг в московському метро з'їхав з рейок через те, що на них лежала* ***візитка Яроша*** (twitter.com, 15.07.2014).
візова лібералізація	*На фоні* ***візової лібералізації*** *з ЄС у кулуарах Верховної Ради все частіше лунають розмови щодо введення візового режиму з країною-агресором* (pravda.com.ua, 23.05.2017).
війна пам'ятей	***Війна пам'ятей*** *у Бабиному Яру отримає нові імпульси до загострення і може увійти у гарячу фазу* (pravda.com.ua, 11.08.2017).
вікно можливостей	*Антикорупційне* ***вікно можливостей*** *президента Зеленського* (pravda.com.ua, 26.04.2019).
ВІП-агітатор	*Блокування роботи дільничних комісій, безкоштовні поїздки в «Буковель», Насалик-2, Надія Савченко в якості* ***віп-агітатора*** (pravda.com.ua, 05.07.2016).
всепропальщик	*«Вишиватник», або* ***«всепропальщик»****, у сучасному інформаційному просторі з'явився після Майдану й став масово «плодитися» під час анексії Криму та початку АТО на Донбасі* (pravda.com.ua, 25.03.2015).
втома від України	*Як зазначає ВВС, звинувачення Плахути з'являються у дуже чутливий для України час, коли в ЄС знову наро-стає* ***«втома від України»*** (tyzhden.ua, 12.12.2016).
геєборець	*Головний* ***«геєборець»*** *Росії закликав відлучити від церкви Меркель за змову з сатаною* (twitter.com, 30.06.2017).
Гепа	*«****Гепа*** *й Допа» – саме такі асоціації викликає згадка про Харків у середньостатистичного мешканця України* (pravda.com.ua, 22.05.2014).
Гідрант	*Який Гідрант, такі і слуги* (facebook.com, 29.07.2019).
«Голос»	*Політичні партії "Європейська солідарність" та "****Голос****" заявили, що у разі обміну колишніх беркутівців, підозрюваних у розстрілі Небесної сотні, розслідування неможливо буде завершити, а виконавців та замовників не буде покарано* (pravda.com.ua, 29.12.2019).
гомодиктатура	*Тут така зрада. Виявляється і в Бразилії* ***гомодиктатура****, і в Тайвані, і навіть в Індії* (twitter.com, 10.06.2016).
грантожерський	*А де громадськість, що начебто підтримує ці* ***грантожерські*** *організації?* (twitter.com, 27.06.2018).
грантоїдський	*Провідала свій* ***«грантоїдський*** *незадекларований маєток», посадила картоплю* (facebook.com, 29.04.2018).
гриценкобот	***Гриценкоботи*** *до роботи* (twitter.com, 23.08.2018).
ГРУвець	*Підозрюваний в отруєнні Скрипаля* ***ГРУвець*** *Чепіга вивозив Януковича з України* (twitter.com, 01.10.2018).

гундяївець	*Ізраїль посягнув на найсвятіше для* ***гундяївців*** *– на гроші* (twitter.com, 06.04.2018).
деенерівець	*СБУ затримала бойовика «Філа», ще один* ***«ДНРівець»*** *здався сам* (pravda.com.ua, 11.10.2016).
Демсокира	***Демсокира*** *об'єднались із Рухом Ветеранів України на вибори в РГК НАБУ і мені тепер цікаво – для участі в київпрайді вони теж об'єднаються?* (twitter.com, 30.05.2019).
дерегіоналізація	*Утім, не варто забувати, що* ***дерегіоналізація*** *міста відбулася частково: у місцевій раді Опозиційний блок має 26 місць* (tyzhden.ua, 19.11.2015).
дефірташизація	*Наливайченка звільнять через* ***«деФірташизацію»*** *влади* (twitter.com, 18.06.2015).
децентралізація	*У 2015 році в Україні почалася практична фаза* ***децентралізації*** *– з'явилися об'єднані територіальні громади (ОТГ), частина податків перестала надходити в центр і лишилася в місцевих бюджетах* (tyzhden.ua, 11.09.2018).
Дизельгейт	*Про це він заявив у четвер, 19 січня, парламентському комітету Бундестагу, який розслідує так званий «****дизельгейт****»* (dw.com, 19.01.2017).
діджиталізація	*Президент Володимир Зеленський та його команда з 27 травня запускають онлайн проект "Ліфт", який дозволить охочим презентувати свої ідеї з* ***діджиталізації*** *держави* (pravda.com.ua, 23.05.2019).
«ДНР», так звана «Донецька Народна Республіка»	*Врешті, за населенням контрольовані* ***«ДНР»*** *території переважають анексований Росією в березні український Крим (1,9 млн осіб)* (tyzhden.ua, 12.09.2014).
довиборчий	*А є посилання на такі* ***довиборчі*** *обіцянки?* (twitter.com, 08.10.2019).
Домбабве	*Зрозуміло, що вожді «****Донбабве****» і «Лугандона», будучи більш-менш дисциплінованими офіцерами РФ, самі найважливіших рішень не ухвалюють* (tyzhden.ua, 29.07.2014).
Допа	*Розвиток тандему* ***Допа*** *– Гепа був можливий тільки за умови керування персонажа на зразок Януковича* (tyzhden.ua, 18.02.2014).
Дубінеску	*Тільки* ***Дубінеску*** *світить 10 довічних за недоотримання державним бюджетом 3 млрд. гривень через тютюнову поправку* (19.06.2020).
ДФС (Державна фіскальна служба)	*Він послався на заяву заступника голови* ***ДФС*** *Костянтина Лікарчука, зроблену з цього приводу 26 серпня* (tyzhden.ua, 27.08.2015).
е-вибори	*Цікавий досвід розвитку системи* ***е-виборів*** *у США…* (pravda.com.ua, 18.03.2019).
е-волевиявлення	*До прикладу,* ***е-волевиявлення*** *може відбуватися як через глобальну мережу Інтернет, так і безпосередньо на*

	виборчих дільницях за допомогою спеціального обладнання (pravda.com.ua, 18.03.2019).
е-голосування	*Вже зараз громадяни України мають можливість отримати електронний цифровий підпис, який також може знадобитися при впровадженні* ***е-голосування*** (pravda.com.ua, 18.03.2019).
е-демократія	*Еволюція свідомості,* ***е-демократія*** *– мені здалось, що тут є певна єдність або спільний напрямок думок* (facebook.com, 05.05.2017).
е-документообіг	*Про електронне урядування (****е-документообіг****) в Україні говорить чи не кожен політик та чиновник* (pravda.com.ua, 26.09.2017).
е-здоров'я	*Серед засобів вирішення проблем медичної галузі фахівці називають реформу клінік, необхідність введення обов'язкового страхування та застосування програми* ***е-здоров'я*** (radiosvoboda.org, 17.01.2017).
екзит	*Після продажної* ***соціології*** *ви сподіваєтесь на репрезентативні дані* ***екзитів****?* (twitter.com, 31.03.2019)
ексрегіонал	*«Пакращені» обличчя «легітимних» і ні в чому «не винних»* ***екс-регіоналів*** (expres.ua, 08.02.2016).
еленерівець	***«ЛНРівець»*** *розповів СБУ, що у російських «гумконвоях» возять зброю* (pravda.com.ua, 03.12.2015).
е-парламент	*У січні буде завершено роботу над запуском низки нових елементів* ***е-парламенту*** *у Верховній Раді* (pravda.com.ua, 10.01.2016).
е-петиція	*Перед публікацією може бути здійснена перевірка тексту* ***е-петиції*** *протягом двох днів – так звана премодерація – на відповідність його інформаційному законодавству* (pravda.com.ua, 04.08.2015).
е-урядування	*Але коли це платформа для цифрових послуг або механізми* ***е-урядування****, то їх можна легко адаптувати до різних обставин, збільшити масштаби* (tyzhden.ua, 20.09.2017).
євроамнезія	*ЕНМ є відповіддю католицьких університетів Європи на євроскептицизм і* ***євроамнезію*** *серед численних громадян європейських країн* (ucu.edu.ua, 29.05.2018).
євроватний	*Можна писати українською, але це навряд чи врятує, тому що такий* ***євроватний*** *олень в своєму CV зазвичай вказує, що він добре читає і розуміє російську, українську та білоруську мови, а перевіряти його хто буде – Цукерберг?* (facebook.com, 15.05.2015)
євроголосування	***Євроголосування*** *здійснилося: Рада прийняла безвізові закони* (twitter.com, 18.02.2016).
єврозрада	***«Єврозрада»*** *відміняється: чому Україна скоро отримає безвізовий режим* (pravda.com.ua, 17.12.2015).
євролихоманка	*З'являється і новий опонент, це* ***«євролихоманка»*** *зі своїм лібералізмом і розширенням прав людини* (facebook.com, 10.11.2016).

єврооптимістичний	*Коли ж у президентській фракції почались «антикорупційні» і **«єврооптимістичні»** рухи, то довелося приймати окремий закон про «партійну диктатуру»* (pravda.com.ua, 19.10.2016).
«Європейська солідарність»	*Політичні партії **"Європейська солідарність"** та "Голос" заявили, що у разі обміну колишніх беркутівців, підозрюваних у розстрілі Небесної сотні, розслідування неможливо буде завершити, а виконавців та замовників не буде покарано* (pravda.com.ua, 29.12.2019).
єлизаветофіл	*Цією ситуацію вирішили скористатись **«єлизаветофіли»,** закинувши в інформаційний простір міста новий фейк* (pravda.com.ua, 09.03.2016).
женевський формат	*Міжнародний майданчик із повернення окупованого Криму під контроль України може бути створений або на базі «великої сімки» із залученням ЄС або **женевського формату** (Україна, ЄС, США, РФ)* (tyzhden.ua, 07.04.2017).
зебіл	*Галичина бінго: сім'я посварилася на ґрунті **зебіли / порохоботи** прямо перед різдвяними святами* (twitter.com, 25.12.2019).
зебот	*Не вірю в те що **зебот** знає слово макроекономіка* (twitter.com, 30.12.2019).
зе-депутат	*Курс молодого **Зе!депутата**: знайди тигра - і стань політиком* (bbc.com, 30.07.2019).
зе-електорат	*Ви засипали **зе-електорат** незнайомими термінами і чекаєте відповіді* (twitter.com, 01.04.2019).
зе-кандидат	*Поки країну обдирала банда Януковича, один нинішній **Зе-кандидат** добре годувався у олігархів* (twitter.com, 28.02.2019).
зе-команда	*Поки зелібоби продовжують боротися з боригою, який вже давно мав злиняти чартером з жулян, молода **зе-команда** не забуває щодня подзюрити їм в писки* (twitter.com, 14.07.2019).
зелебобік	***Зелебобік** вигнав когось з наради* (twitter.com, 10.07.2019).
зелебот	*Зеленський настільки досконалий, що будь яка критика його сонцеликої персони викликає піну з ротів **зелеботів**, які наввипередки бігають, щоб спростувати будь-який факап гаспадіна Зє і цим нагадують порохоботів* (twitter.com, 18.07.2019).
зелескот	*Скажи мені краще, чим **зелескот** відрізняється від порохоскоту?* (twitter.com, 18.04.2019).
зелефоб	*Тепер я не порохобот, а офіційно **зелефоб*** (twitter.com, 21.04.2019).
зелібоба	*Поки **зелібоби** продовжують боротися з баригою, який вже давно мав злиняти чартером з Жулян, молода зе-команда не забуває щодня подзюрити їм в писки* (twitter.com, 14.07.2019).
Зелінскі	*До **Зелінскі**, при **Зелінскі**, картина на Закарпатті не*

	міняється, як нищили нашу екосистему, так і дальше нищать (facebook.com, 28.10.2019).
Зеля	*Є думка, що процес над волонтерами навмисно роблять таким безглуздим щоб відволікти увагу від дійсно великої зради, яку* ***Зеля*** *привіз з Парижу* (facebook.com, 14.12.2019).
зе-план	*напевне, цей хитрий* ***зе-план*** *полягає в тому, щоб дати людям настільки багато приводів для Майдану, щоб аж очі розбіглися* (twitter.com, 24.09.2019).
зе-президент	*Виявляється* ***Зе-президент*** *теж тарифи не регулює, нікого сам не саджає, дотримується Мінських угод і війну швидко не закінчує? відповіді* (twitter.com, 22.04.2019).
зе-реформа	*Ідея* ***Зе-реформи****: демонтувати вільні місця в парламенті і поставити диванчики* (twitter.com, 22.08.2019).
злочинна влада	*Саботаж щодо зняття недоторканності з Новинського – це просто один з символів того, що ніхто не збирається карати* ***«злочинну владу»*** (pravda.com.ua, 17.11.2016).
золотий батон	*Горезвісний* ***золотий батон*** *не потрапив до рук музейників, а міністр внутрішніх справ Арсен Аваков заборонив їм вхід до Межигір'я* (pravda.com.ua, 19.03.2014).
зрада	*Екологічна* ***зрада*** *чи корупція «по-європейськи»?* (pravda.com.ua, 18.11.2016);
зрадоманія	*саме так, немає ніякої* ***зрадоманії****, що люди почнуть аналізувати факти, це неправда* (twitter.com, 15.11.2016).
зрадоперемога	***#зрадоперемога*** *живе своїм життям, незважаючи на футбол* (facebook.com, 11.07.2016).
ісламофашизм	*Чому б не почитати про* ***ісламофашизм?*** (twitter.com, 23.05.2015).
капіталісти останнього призову	*Що стосується Еманюеля Макрона, він є ставлеником, якого видобули з небуття на світ божий наші реальні господарі –* ***капіталісти останнього призову****, ті, хто завбачливо скупив усі газети в цій країні* (commons.com.ua, 20.04.2017).
квазідержава	*Це призведе до перетворення незалежної України на маріонеткову державку Росії за прикладом* ***квазідержави*** *Манчжоу-Го* (tyzhden.ua, 21.01.2016).
квазіполітичний	*Нинішня Верховна Рада є майданчиком для* ***квазіполітичної*** *дискусії, за лаштунками якої еліти досягають компромісів задля задоволення власних ресурсних потреб* (tyzhden.ua, 04.01.2015).
квазіреспубліка	*Минулого року* ***квазіреспубліки*** *«націоналізували» промислові компанії* (tyzhden.ua, 13.11.2018).
Кириленкогейт	***Кириленкогейт****. Як в Україні легалізуються плагіат і псевдонаука* (pravda.com.ua, 06.07.2016)
кібербезпека	**Кібербезпека** є спільною відповідальністю, і ми розуміємо, що виявлення загрози в мережі однієї організації може запобігти нападу в іншій (pravda.com.ua, 17.04.2018).
кібервійсько	*До 2025-го Франція збільшить своє* ***кібервійсько*** *на тисячу*

	осіб – відповідно до 4 тис. фахівців (tyzhden.ua, 02.03.2019))
кібердержава	*Естонія – це* ***кібердержава*** (tyzhden.ua, 02.08.2018).
Кісєльовщина	*я розумію що контрпропаганда потрібна, але в мене є сильні переживання, щоб це не скотилось в* ***кісєльовщину*** (twitter.com, 25.02.2015);
кличківець	*Дуже ґрунтовно про брехню* ***кличківців*** *щодо побиття мешканців Татарки та нардепа Левченка і депутата Київради Кутняка* (facebook.com, 17.03.2018).
клоунадити	*Важко збагнути, коли ЗЕ говорить серйозно, а коли* ***клоунадить?*** (facebook.com, 11.09.2019).
кнопкодав-рецидивіст	*Активісти піймали в Раді* ***кнопкодава-рецидивіста*** *з ПР* (tyzhden.ua, 05.11.2014).
кнопкодавство	*Де це чувано, щоб нардепи боялися бути застуканими на* ***кнопкодавстві*** *і придумували для цього спецконструкції?* (twitter.com, 19.12.2019).
колорад	*То місцеві* ***колоради*** *й ватники ще напередодні окупації прозвали так автобусну зупинку на одному із в'їздів до шахтарської столиці, надряпавши на ній кривими літерами фальшиве підлабузницьке гасло: «Путін – свобода»* (facebook.com, 15.03.2015).
колорадський	*Як і щасливу фізіономію їхнього командира Іслямова серед моря* ***колорадських*** *стрічок на «Парадє Пабєди» в свіжоокупованому Сімферополі минулої весни* (tyzhden.ua, 27.12.2015).
коп	*Мікроавтобус з активістами, що були присутні під час знесення воріт біля Будинку Ківалова в Одесі, заблокували* ***копи*** (tyzhden.ua, 30.08.2015).
країна-агресор	*Наголошую: ми ніколи не визнаємо громадянства, яке видає і видаватиме* ***країна-агресор*** (pravda.com.ua, 14.06.2019).
кремлебот	***Кремлеботи*** *намагаються розігнати чергову хвилю паніки* (twitter.com, 31.01.2015).
Кривавий пастор	*Секретар РНБО Олександр Турчинов каже, спокійно ставиться до прізвиська, яке йому дали в Росії –* ***«кривавий пастор»*** (pravda.com.ua, 14.04.2017).
кримнашист	*В Україну вільно переїхав* ***кримнашист*** *і тепер працює на Reuters* (twitter.com, 21.08.2019).
кримнаші	*Цікаво, а як зараз тим, хто працює з* ***кримнашами****?* (twitter.com, 15.04.2016).
кровосіся	*Сподіваюсь ця* ***кровосіся*** *нарешті почне вивчати українську мову, але чи вивчить, чи ні, залежатиме від терміну ув'язнення* (facebook.com, 03.07.2014).
культурна дипломатія	*Ціна кадрової помилки при запуску нової структури для* ***культурної дипломатії*** *справді буде дуже високою* (pravda.com.ua, 08.10.2015).
культурна політика	*Щоб протистояти цьому замислу, потрібна ефективна і*

	така, що орієнтується на європейський інтелектуальний простір ***культурна політика*** (pravda.com.ua, 26.10.2014).
Кулявлоб	*Та Турчинов і* ***кулявлоб*** *вже мільйон раз хотіли щоб ми розійшлися, ми їм як кістка в горлі зі своїм свистом* (twitter.com, 26.02.2014).
Легітимний	***«Легітимний»*** *на своїй прес-конференції: Мене кинули як лоха* (twitter.com, 06.02.2019).
«ЛНР», так звана «Луганська Народна Республіка»	*В економічному плані контрольована «ДНР» та* ***«ЛНР»*** *територія теж не є критично важливою для України* (tyzhden.ua, 12.09.2014).
Луганда	***Луганда*** *і Донбабве – саркастичні назви терористичних організацій «ЛНР» та «ДНР», а також територій Луганської та Донецької областей* (tyzhden.ua, 02.10.2014).
Лугандон	*У Москві в квартирі громадської активістки Катерини Мальдон, яка в листопаді вручила акторові Михайлу Пореченкову медаль «За* ***Лугандон****», провели обшук* (pravda.com.ua, 12.12.2014).
Лугандонія	*Я позицію не змінив: голосувати ані за «закрите засідання», ані за «Путінські закони» (статус* ***Лугандонії*** *та амністія терористам) голосувати не буду!* (pravda.com.ua, 16.09.2014)
люстрований	*У реєстрі* ***люстрованих*** *осіб є прізвища людей, які були звільнені після прийняття Закону на основі його положень* (tyzhden.ua, 22.05.2019).
ляшківець	*Але попри це, у декларації* ***«ляшківця»*** *більше не вказано жодних доходів – ні його особистих, ні сімейних* (pravda.com.ua, 11.05.2015).
ляшкобот	***Ляшкобот*** *Мосійчук вирішив повоювати проти Супрун* (facebook.com, 05.02.2019).
м'яка сила	*Найбільше уваги розвитку своєї* ***м'якої сили*** *Китай приділяє протягом останнього десятиріччя* (tyzhden.ua, 14.08.2019).
майданутий	*На питання журналістів люди, що викладають всі ці пристосування, вважають за краще не відповідати, або говорять, що «для захисту від нападу* ***майданутих****»* (tyzhden.ua, 09.04.2014).
меркелізм	*10-річчя Канцлера ЄС або Безальтернативний* ***меркелізм*** (ukrinform.ua, 22.11.2015).
Мертвечук	*У* ***Мертвечука*** *є недоторканість, а в Єрмака немає?* (twitter.com, 25.11.2019).
Митна сотня	*На митниці є «Єдине вікно», є* ***Митна сотня****, запроваджуються міжрегіональні митниці* (facebook.com, 27.09.2016).
міграційна криза	*Президент Петро Порошенко наголошує, що безпрецедентна* ***міграційна криза*** *та наплив біженців стали важливим екзаменом для всього людства - понад 250 мільйонів людей з різних причин покинули свої домівки*

	(expres.ua, 20.09.2016).
Міжмор’я	*Країни **Міжмор’я** не мають друзів на Заході Європи* (twitter.com, 01.07.2019).
Мінстець	*У Кабміні запевняють, що **Мінстець** базуватимеся «виключно на принципах захисту свободи слова та думки, захисту прав громадян на вираження своєї позиції»* (pravda.com.ua, 14.01.2015).
Мінськ	*Щоби бойовим діям справді покласти край, Захід міг би, по-перше, активізувати свою двосторонню дипломатію як із останньою, так і з Росією, не обмежуючись виключно форматом **Мінськ-2*** (tyzhden.ua, 10.02.2018).
мінський формат	*Така зустріч, на думку нардепа, може посилити **мінський формат** і зробити його «більш дієвим»* (expres.ua, 13.12.2016),
Мінські угоди	*У разі провалу **Мінських угод** міжнародне співтовариство буде вживати дій щодо подальшого згортання співпраці з Росією* (tyzhden.ua, 06.06.2015)
міхобот	*На жаль, все повторюється! Була секта "Святого Віктора", до цих пір існує секта юлеботів, а тепер пішли косяком **міхоботи*** (twitter.com, 09.12.2017).
міцний господарник	*Але старі місцеві клани **міцних господарників**-регіоналів не здатні зробити це* (tyzhden.ua, 20.04.2017).
мокшанський	***Мокшанський** єретизм з прикриванням хрестом це ганебіше відношення до віри та вірян* (twitter.com, 26.12.2019).
Мордор	*І знову в неї не склалося, бо – ми пам’ятаємо – цей **Мордор** жодного разу не виграв війну один на один проти європейської країни* (tyzhden.ua, 25.05.2015);
москвомовний	*Тому ви періодично твітите україномовних посіпак цього ненависного вами **москвомовного** олігархату* (twitter.com, 11.06.2017).
наймит парламентаризму	*Революційна ситуація породжена повстанням **наймитів парламентаризму** це вже занадто* (tyzhden.ua, 17.01.2017).
народний обібранець	*І знову **народний обібранець** Барна з фракції БПП веде себе по хамськи* (facebook.com, 07.10.2018).
«Народний фронт»	*Фракція «**Народний фронт**» розгляне пропозицію наших партнерів з БПП щодо кандидатури Володимира Гройсмана та принципів формування нової коаліції і визначиться щодо своїх подальших кроків* (tyzhden.ua, 24.03.2016).
нацик	*русня використовує польських **націків** для розвалу ЄС, як свого часу українських для розвалу Польщі – граючи на амбіціях недалеких лідерів* (twitter.com, 12.08.2017).
недоросія	*Така безлика і покірна, вторинна **«недоросія»** потрібна лише імперській Росії* (pravda.com.ua, 06.02.2016).
неоянукович	*На його переконання сьогодні Україна «повернулася до часів **неоянуковича**»* (facebook.com, 20.01.2017).

неурядова організація, НУО	*В рамках цього законопроекту буде створено фонд, який робитиме тренінги для місцевих журналістів та надаватиме гранти для **НУО**, аналітичних центрів, приватних компаній та медіа, які матимуть досвід розпізнаванням пропаганди* (tyzhden.ua, 17.03.2017).
Новоросія	*Раніше парламент **Новоросії**, що об'єднала «Луганську і Донецьку народні республіки», оголосив конкурс на створення кращого підручника з історії **Новоросії*** (expres.ua, 15.07.2014).
Новосирія	*Зазнавши краху у побудові «Новоросії» на території України, президент РФ Володимир Путін намагається збудувати «**Новосирію**» та повернутися у міжнародну політику з «чорного ходу»* (pravda.com.ua, 04.10.2015).
новоспечений нардеп	***Новоспечений нардеп** разом із сином мали посвідчення помічників народного депутата від фракції «Партії регіонів» і представника фармацевтичного бізнесу Володимира Дудки* (pravda.com.ua, 08.10.2015).
Нормандська четвірка	*20 вересня Пристайко оприлюднив текст домовленості, на яку дав згоду, пояснивши, що радники «**нормандської четвірки**» погодили не «формулу Штайнмайєра», а інше формулювання* (tyzhden.ua, 02.10.2019).
Нормандський формат	*Як сприйняли переговорив в «**нормандському форматі**» у Росії та маріонеткових «республіках»* (tyzhden.ua, 12.12.2019).
ОБСЄ	*Кореспондентові Тижня вдалося поспостерігати за роботою та дозвіллям представників **ОБСЄ** на Луганщині півроку тому й зараз* (tyzhden.ua, 18.05.2015).
одіозний нардеп	*Зокрема, проходячи повз Гелетея, **одіозний нардеп** поцікавився, чи «не замало керівник УДО зібрав силовиків під Радою»* (pravda.com.ua, 17.10.2017)
ольгинський бот	*Слід зазначити, що під «вишиватників» доволі активно маскуються оті самі **ольгинські боти*** (pravda.com.ua, 25.03.2015).
«ОПЗЖ»	*Абревіатура Опозиційної Платформи За Життя здається мені самовикривальною, хоч нічого й не значить. Просто **ОПЗЖ** і все ясно* (twitter.com, 12.02.2019).
опоблоківець	***Опоблоківець** Мураєв у прямому ефірі заявив, що на Донбасі воювали американські військові* (tyzhden.ua, 20.06.2016)
«Опозиційний блок», Опоблок	*Можливо, **Опоблок** і сам зголосився б натиснути на кнопку «самоліквідація», якби більш однозначною була позиція нинішнього державного керівництва* (tyzhden.ua, 06.08.2015)
орбанізація	*Суцільна **орбанізація** Угорщини, або до чого приводить пасивність суспільства, яке розслабилось під сонцем демократії* (twitter.com, 30.01.2016).
Панамагейт	*У Панамі затримали засновників юридичної компанії*

	*Mossack Fonseca, яка стада відомою завдяки офшорному скандалу «**панамагейт**», в якому фігурували впливові світові політики та бізнесмени* (bbc.com, 10.02.2017).
ПАП-ефект	***ПАП-ефект** – це поступове витіснення молодих технократів з посад в уряді* (tsn.ua, 04.02.2016).
партія-фейк	*Друга причина для обурення однодумців грузинського реформатора – **партія-«фейк»** «Блок Міхеїла Саакашвілі»* (radiosvoboda.org, 30.05.2017).
перемога	*Е-декларації: чия **#перемога**?* (pravda.com.ua, 17.03.2016).
покацаплений	*Здивуватися тому, що хтось з українських селебрітіз будь-якого рівня та ниви раптом виявився **покацапленим,** станом на сьогодні неможливо* (twitter.com, 25.05.2018).
політбіженець	*Можливо, це була моя помилка, що я подав прохання про захист української держави як **політбіженець*** (tyzhden.ua, 20.10.2015).
політика постправди	*Ляшко з вилами в парламенті – це **політика постправди*** (tyzhden.ua, 25.11.2016).
політичний бомонд	*Вітчизняний політичний бомонд, а вслід за ним і громадськість багато років не звертали уваги на ситуацію в Збройних силах України* (tyzhden.ua, 25.12.2014).
Порох	*Йде війна… **Порох** комусь не подобається??* (facebook.com, 08.12.2018).
порохобот	***Порохобот** чи зрадофіл – це деталі, головне – не як я* (twitter.com, 31.08.2015).
порохоскот	*А то якось не по черзі получається, або **порохоскот** бажає відвернути увагу від злочинів Порошенко?* (twitter.com, 13.12.2019).
порошенківець	*КВУ: проміжні вибори в Києві виграли «свободівець» і **«порошенківець»*** (pravda.com.ua, 27.01.2015).
поствиборчий	*Власне, найбільш вірогідний **поствиборчий сценарій**, який би дозволяв президенту отримати «свого» прем'єра був зламаний несподівано високим результатом «Народного Фронту»* (pravda.com.ua, 12.12.2014)
постполітика	*Загалом Харків – місто **постполітики,** посткультури, постлітератури* (tyzhden.ua, 04.10.2014).
постсовок	*Ну а путінофілія й бандерофобія наших власних **постсовків**, особливо на Сході, – наслідок незахищеності українського телепростору* (tyzhden.ua, 28.08.2014).
Правий сектор»	*Російська пропаганда створила «**Правому сектору**» імідж великого й жахливого монстра, яким лякають довірливих росіян і мешканців Донбасу* (tyzhden.ua, 06.08.2015).
правосекторець	*Рівненські **правосекторці** ловили крадіїв лісу* (twitter.com, 17.12.2015).
православний комунізм	*З огляду на опозицію «ліві-праві» абсурдом виглядає і «**православний комунізм**», про який останнім часом можна часто почути від прихильників «руського миру»* (tyzhden.ua, 15.08.2016)

праймеріз	*Останні кілька місяців активно обговорюється ідея визначення єдиного кандидата від опозиційних проєвропейських сил шляхом* ***праймеріз*** (tyzhden.ua, 06.07.2018).
преЗЕдент	*Ну що ж, нарешті* ***преЗедент*** *відкрив свої карти і анонсував, як саме він збирається здаватися Путіну* (facebook.com, 13.09.2019).
привладний	*Привладна банда завжди стимулювала гегемонію бідності (субсидії, пільги)* (twitter.com, 01.07.2019).
провладний	*У Раді депутати* ***провладної*** *більшості почали голосувати шляхом підняття рук* (tyzhden.ua, 16.01.2014).
проєвропейський	*Наприкінці минулого тижня в антиурядових заворушеннях у Молдові сталася різка, хоча й очікувана зміна – протести, які в Україні багато хто сприймав як* ***проєвропейські****, спробували очолити проросійські партії* (pravda.com.ua, 05.10.2015).
прокомуністичний	*Оскільки місцеві органи самоврядування відмовилися перейменувати* ***прокомуністичний*** *топонім, це зробив Геннадій Москаль своїм розпорядженням* (tyzhden.ua, 23.08.2018).
пропутінський	*Мене хвилює інше: те, що більшість провідних кандидатів –* ***пропутінські*** (tyzhden.ua, 09.03.2017).
проросійськість	*Попри «латентну* ***проросійськість»,*** *про яку розповідають місцеві активісти, прагнення бути з Україною в Криму були* (pravda.com.ua, 06.01.2015).
публічна дипломатія	*У* ***публічної дипломатії*** *пріоритетна аудиторія інша – громадськість інших держав* (pravda.com.ua, 23.09.2015).
путінець	*Головний* ***путінець*** *Німеччини вимагає не приймати мігрантів з України* (twitter.com, 30.01.2016).
путінізм	*Ми почали розмову з того, що* ***путінізм*** *– явище значно ширше за параметри особистості Путіна* (tyzhden.ua, 26.05.2018).
путініст	*В Одесу преться черговий* ***путініст*** (twitter.com, 04.08.2017).
путіністка	*Батьки черкаської школярки, яка виступила проти вчительки-****путіністки,*** *просять про допомогу* (twitter.com, 19.01.2017).
путінократія	*Якщо не відпустять Віру Савченко, вважайте що живемо при* ***путінократії*** (twitter.com, 28.04.2016).
Путіностан	*Всі адекватні країни банять* ***Путіностан****. …крім України. Абсурд, хіба ні?* (facebook.com, 24.07.2014).
путінофіл	*Аби не мати підстав* ***путінофілам*** *витурити її з рідного дому* (pravda.com.ua, 22.03.2016).
путінята	*Он як троллів-****путінят*** *розлютили, що окрім піни вони вже й прокоментувати це до пуття не можуть* (twitter.com, 02.08.2015).
Путлер	*Ми не проти Росії, але ми виступаємо проти режиму, який*

	*запровадив так званий «**Путлер**»* (tyzhden.ua, 01.04.2014).
Путлер'югенд	***Путлерюгенд**: В окупованій Горлівці підлітків навчають воювати* (twitter.com, 09.10.2016).
Пшокін	*Це ж той самий снайпер з тепловізором, що скоїв замах на **Пшокіна!*** (twitter.com, 06.09.2016).
пшонка головного мозку	*Після оглядин кабінету Генерального прокурора у Пшонки підтверджується діагноз **«пшонка головного мозку»*** (facebook.com, 19.06.2014).
Рада безпеки ООН	*Президент Франції Франсуа Олланд виступив з ініціативою необхідності реформи роботи **Ради безпеки ООН** в питанні застосування вето* (pravda.com.ua, 05.10.2015).
радикал	*Звісно, **головний радикал** не сприйняв жодної критики і, вибігши на трибуну, гнівно махав руками, але це все виглядало так потішно, що ще більше підняло загальний настрій в залі* (tyzhden.ua, 17.01.2017).
рашизм	*Минулого тижня в українській блогосфері писали про облік загиблих військових на Донбасі, «**рашизм**» і парадокси в Україні, які спричинила російська агресія* (tyzhden.ua, 15.12.2014).
рашист	*Медіапроститутка, яка виконуючи накази шефа плює на пам'ять вбитих **рашистами** українців* (twitter.com, 13.09.2019).
рашистський	*Приїхало як велике державне цабе, а поїхало як **рашистський** пропагандон* (facebook.com, 28.09.2016).
режим цинічних бариг	***Режим цинічних бариг** через підконтрольні суди продовжує репресії проти патріотів* (twitter.com, 03.12.2015).
ресталінізація	*Тиха **ресталінізація**: як Путін змінює масову свідомість росіян* (twitter.com, 02.07.2017).
риг	*Колишні **риги** в один голос закликають коаліцію працювати за європейськими принципами* (twitter.com, 11.12.2014).
ригобот	*Порохоботи (більшість з яких колишні **ригоботи**) – не люди а внуки комісарів чи ін. комуністичних щурів* (twitter.com, 09.08.2017).
роуд-шоу	*На зустрічі з представниками 28 посольств я говорив, що найближчим часом я хочу таке **роуд-шоу** зробити і показати* (pravda.com.ua, 01.10.2015).
русня	***русня** використовує польських націків для розвалу ЄС, як свого часу українських для розвалу Польщі – граючи на амбіціях недалеких лідерів* (twitter.com, 12.08.2017).
руснявий	*мені дуже, до речі, подобається, як 24 канал подає новини про **руснявих** на наших територіях* (twitter.com, 30.11.2019).
РФрендум	***РФрендум** в Криму* (twitter.com, 10.03.2014).
Садонеміч	***Садонеміч** вийшла на шлях передвиборчих перегонів* (twitter.com, 02.12.2018).

«Самопоміч»	*За словами Небоженка, по репутації «**Самопомочі**» вихід тушок вдарить мало, бо поки що «там репутації немає»* (tyzhden.ua, 04.11.2014).
самопомочівець	***Самопомочівці** передали допомогу у Вінницький регіональний клінічний лікувально-діагностичний центр серцево-судинної патології* (facebook.com, 31.08.2015).
свинарчук	***Свинарчуки** усюди, вони окупували владні кабінети* (facebook.com, 12.03.2019).
Свинарчукгейт	*«Українська правда» розповідає історію скандалу та з'ясовує, як змінилося життя його фігурантів після **Свинарчукгейта*** (pravda.com.ua, 17.10.2019)
свинособака	*Дуже важко на п'ятому році війни пояснювати, за шо я ненавиджу **свинособак*** (twitter.com, 30.06.2019).
сивий гетьман	***Сивий гетьман**, повернеться через 5ть років, запамьятайте цей допис..* (facebook.com, 21.04.2019).
сім'я	*Після втечі екс-президента Віктора Януковича та **«сім'ї»** за кордон в Україні продовжує працювати бізнес, який і досі збагачує колишнього гаранта та його оточення* (expres.ua, 18.07.2014)
«Слуга Народу»	*Поки президент заспокоює міжнародних партнерів, керівництво фракції **«Слуга народу»** готується до розгляду у парламенті так званих законів про деофшоризацію* (hromadske.ua, 28.10.2019)
совколюб	*Отож, в космос полетіли, а забезпечити громадян житлом не могли. Зате безплатно давали, кажуть **совколюби*** (twitter.com, 13.07.2018).
совкомислення	*Не маю сил винести ці шокоперемоги, бидлонаселення, **совкомислення** і совкологіку* (twitter.com, 29.09.2018).
соціологія	*Після продажної **соціології** ви сподіваєтесь на репрезентативні дані **екзитів**?* (twitter.com, 31.03.2019).
Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ	***Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ** неподалік від селища Южна Ломуватка на тимчасово окупованій частині Донбасу виявила російські новітні системи озброєння…* (tyzhden.ua, 03.04.2019).
спойлер	*Наднизькі рейтинги лідерів майбутньої президентської кампанії, обговорення і включення в різноманітні соцопитування кандидатів-**спойлерів** з шоу-бізнесу* (tyzhden.ua, 16.07.2018).
сталий розвиток	*Крім того, вона отримувала щедру допомогу на зміцнення демократії, верховенства права, подолання бідності, торгівлю та **сталий розвиток*** (tyzhden.ua, 31.03.2016).
стіна Яценюка	*Дивним чином **«стіна Яценюка»** подорожчала з 300 мільйонів гривень до більше, ніж 800* (twitter.com, 18.03.2015).
технократичний	***Технократичний** уряд може бути хорошим рішенням на короткий період подолання кризи* (pravda.com.ua, 26.04.2016).

тимчасово переміщена особа	*Також за словами Зубка в Україні зареєстровані як* ***тимчасово переміщені особи*** *746 тисяч громадян* (pravda.com.ua, 28.12.2014).
ТКГ (Тристороння контактна група)	(***Тристороння контактна група*** *закликала до повного припинення вогню, відведення всіх озброєнь до лінії, позначеної меморандумом від 19 вересня 2014 року* (pravda.com.ua, 01.02.2017).
топ-активіст	*У боротьбі за європейські цінності* ***топ-активісти*** *країни втратили демократію* (pravda.com.ua, 22.03.2016).
трампівець	***Трампівець*** *– це людина, яка не виїжджала за межі свого штату. Американець в Європі дуже малоймовірно буде* ***трампівцем*** */ республіканцем* (twitter.com, 20.08.2017).
трампізм	*Американське нинішнє мистецтво й ті, що його творять, протестують і критикують* ***трампізм,*** *його суть і практики* (tyzhden.ua, 27.08.2017).
трампіст	***Трампіст*** *нагався голосувати двічі у Техасі. Заарештували* (twitter.com, 09.11.2016).
трюдоманія	***«Трюдоманія»*** *– медовий місяць прем'єра з виборцями – якою було охоплене канадське суспільство, по суті закінчилася ще 2017 року* (bbc.com, 21.10.2019).
турборежим	*Монобільшість під кінець року перестала працювати у так званому* ***турборежимі*** *та припинила бути монолітною* (pravda.com.ua, 23.12.2019).
тушка	*Гройсман пропонує розглядати закони про Суспільне та «за боротьбу з* ***тушками****» поза чергою* (twitter.com, 19.03.2015)
тушкування	*Адже саме завдяки його «посередницьким» зусиллям у 2010-му стало можливим «****тушкування****» Народного союзу «Наша Україна» фракції НУНС, створення в результаті цього зорієнтованої на Януковича парламентської більшості, формування уряду Азарова та утвердження відтак кривавої диктатури із сотнями жертв* (tyzhden.ua, 19.09.2014).
Тягнибакс	***Тягнибакс*** *катається по закордонах разом з напарниками, а народ стоїть на барикадах* (twitter.com, 05.02.2014).
Угода про асоціацію з ЄС	*Я впевнений, що* ***Угода про асоціацію з ЄС*** *буде ратифікована, імплементована і відповідатиме інтересам ЄС, інтересам Нідерландів і інтересам України* (pravda.com.ua, 20.10.2016).
«УДАР»	*Чи не «кине» вже згаданий Віталій Ковальчук співробітників виборчих штабів, агітаторів, спостерігачів і членів виборчих комісій, які працюють на кампанію Порошенка, так само, як він зробив це в партії «****УДАР****» у 2012 році?* (pravda.com.ua, 11.05.2014).
ударвіець	*Як повідомлялося, четвер у Київраді виникла сутичка після того, як «****ударівець****» Вадим Онуфрійчук виступив проти співання гімну України у повній версії в залі* (pravda.com.ua,

	18.09.2014).
ударівець	***Ударівець*** *і колишній глава «Роснефть-Україна» Жмак відповідав умовно за політичну складову в команді губернатора* (pravda.com.ua, 29.06.2016).
укр	*Фейки російських ЗМІ: подвиги давніх* ***укрів*** *та контракт Порошенка з Люцифером* (tyzhden.ua, 30.01.2015).
українська криза	*Генеральний секретар ОБСЄ Томас Гремінгер у своїх виступах про ситуацію на Донбасі вживає словосполучення* ***«українська криза»*** (pravda.com.ua, 08.11.2017).
укроп	*Вже були* ***укропи,*** *кіборги, легіон НАТО, а тепер до списку додалися і таргани* (expres.online, 08.02.2015*)*.
УКРОПівець	*Віталій Грень відданий* ***укропівець****, керівник юридичного департаменту партії УКРОП і член політради* (tyzhden.ua, 18.10.2019).
укрофашист	*Доброго ранку, рідні бандерівці,* ***укрофашисти,*** *хунта і всі добрі люди! Гарного вам сонячного дня!* (facebook.com, 04.12.2018).
ура-патріотичний	*Доморощені* ***ура-патріотичні*** *конспірологи та параноїки з Росії спільно побачили в цьому підступи «вашингтонського обкому»* (tyzhden.ua, 05.06.2015).
уряд камікадзе	*Доречнішою і показовішою буде, мабуть, аналогія з* ***урядом камікадзе,*** *який очолював Арсеній Яценюк у буремні постмайданні часи* (tyzhden.ua, 16.12.2019).
фашизоїдний	*Поки є «****фашизоїдний****» режим, не може не бути політв'язнів* (twitter.com, 30.10.2018).
фашизувати	*У боротьбі за своє виживання путінський режим буде все більше* ***«фашизувати»*** *російське суспільство, тим самим знищуючи всі амортизатори, які могли б пом'якшити наслідки катастрофи* (pravda.com.ua, 28.12.2014).
фашик	*ну то рядові* ***фашики****, але мені здається Білецький дуже стримано висловлюється, без бризкання слюною про місію убернації* (twitter.com, 03.06.2015).
фемка	*Якби інші не бісились і не плювались, що «****фемки*** *оборзіли правопис змінювати», все було б гаразд і срачу не було б* (twitter.com, 15.12.2017)
Фігляр	*Трамп бідкається,* ***Фігляр*** *розводить руками* (twitter.com, 15.12.2010).
формула Штайнмайєра	*20 вересня Пристайко оприлюднив текст домовленості, на яку дав згоду, пояснивши, що радники «нормандської четвірки» погодили не* ***«формулу Штайнмайєра»,*** *а інше формулювання* (tyzhden.ua, 02.10.2019).
холодомор	*Після припинення постачання російського газу ЗМІ сусідньої країни навперебій прогнозували* ***«холодомор»*** *і малювали похмурі картини України, що замерзає* (tyzhden.ua, 22.11.2018).
хунта	*Доброго ранку, рідні бандерівці, укрофашисти****, хунта*** *і всі добрі люди! Гарного вам сонячного дня!* (facebook.com,

	04.12.2018).
цифровізація	*Я хочу нагадати ентузіастам **цифровізації,** що дані в нашій країні потрібно охороняти не від злих хакерів (хоча від них також), а передусім від самих чиновників, які можуть «просто подивитися» або навіть унести зміни в реєстри* (tyzhden.ua, 15.08.2019).
чорний лебідь	***Чорний лебідь** для російських олігархів: чому всі говорять про нові санкції США* (pravda.com.ua, 11.04.2018).
шатдаун	*Після оголошення «**шатдауну**» зачинилося приблизно чверть федеральних установ, включаючи департаменти внутрішньої безпеки, транспорту, сільського господарства та юстиції* (tyzhden.ua, 09.01.2019)
шоколадний король	*Обох у ЗМІ давно пов'язують із «**шоколадним королем**»* (tyzhden.ua, 07.03.2014).
шоколадний магнат	*Минулого тижня український **шоколадний магнат** Петро Порошенко, який став президентом, позбавив Михайла Саакашвілі, радикального реформатора з питань боротьби з корупцією, українського громадянства* (tyzhden.ua, 04.08.2017).
юлебот	*На жаль, все повторюється! Була секта "Святого Віктора", до цих пір існує секта **юлеботів**, а тепер пішли косяком міхоботи* (twitter.com, 09.12.2017).
Ялинкович	*Ситуація в країні радикально змінилась після того, як **Ялинкович** продав нас за знижку на газ і кабальний кредит* (twitter.com, 19.12.2013).
янелох	*Ще ніхто не крав з такою швидкістю як **янелохи*** (twitter.com, 22.12.2019).
Яник	*Знайдіть десять відмінностей між демократичною владою Порошенка і поліцейською диктатурою **Яника*** (twitter.com, 01.12.2016).
Януковоч	***Януковоч** як загнаний звір в клітці, – не знає де сховатись* (facebook.com, 19.06.2014).
Янушеску	*Чомусь зараз на душі майже так само, як коли втік **Янушеску*** (twitter.com, 25.05.2014).
ярошівець	***Ярошівці** пікетують Львівську обладу* (twitter.com, 13.09.2016).

Тематична група «Право»	
амністія бойовиків	*Неофіційний документ щодо принципів та порядку **амністії бойовиків** учасники переговорів будуть обговорювати у січні 2016 року, а проект є ініціативою ОБСЄ* (pravda.com.ua, 16.12.2015).
антикорупційний закон	*Був прийнятий комплексний пакет прогресивних **антикорупційних законів**, однак лише кілька українських експертів розуміють, як ці закони мають бути втілені в життя і якими мають бути їх результати* (tyzhden.ua, 20.03.2015).

безвізовий пакет	*Так, переможна хода нардепів у прийнятті **безвізового пакета** й справді захлиснулася на антидискримінаційній поправці, яка нібито мала ввімкнути зелене світло для руху в омріяну Європу* (tyzhden.ua, 12.11.2015).
Беркутівська справа	*Найвідоміша **беркутівська справа** – Сергія Зінченка та Павла Аброськіна* (tyzhden.ua, 24.09.2015).
Вищий антикорупційний суд	*Танасевич нагадала, що юрисдикція **Вищого антикорупційного суду** розповсюджується на всю територію України* (pravda.com.ua, 05.09.2019).
ДБР (Державне бюро розслідувань)	*Втім, нові структури не можуть похвалитися великою кількістю досягнень, бо ж мають поки що коротку історію: декотрі, як-от НАБУ, запрацювали тільки навесні 2015, інші, скажімо, **ДБР**, поки що навіть не створені* (tyzhden.ua, 12.11.2016).
ДБРівець	*Із жінкою новий **ДБРівець** офіційно розлучився лише в березні 2018-го, тому все ще був змушений вказати її та помешкання у декларації за 2017 рік* (bihus.info, 31.07.2018).
декомунізаційний пакет	*Тож ухвалення **декомунізаційного пакета** стало своєрідним символічним актом, спрямованим на остаточний розрив із тоталітарним минулим* (tyzhden.ua, 30.11.2015).
диктаторські закони, закони 16 січня	*Вказівки про прийняття так званих **"диктаторських законів"** 16 січня 2014 виходили безпосередньо від Віктора Януковича, який перебував тоді на посаді президента України* (pravda.com.ua, 18.11.2015).
євроінтеграційні законопроєкти	*Через протистояння різних груп інтересів у парламенті було відкликано **євроінтеграційні законопроекти**, які гарантували безпеку на дорогах* (pravda.com.ua, 31.05.2017).
закон про бурштин	***Закон про бурштин**: що саме він змінює* (pravda.com.ua, 20.12.2019).
закон про декомунізацію	*Київ є лідером за виконанням **закону про декомунізацію**, зокрема у частині перейменування вулиць, а відповідні пам'ятники, які досі залишилися у столиці, не можна демонтувати без рішення міськради про перевезення* (tyzhden.ua, 23.05.2016)
закон про держзакупівлі	*Новий **закон про держзакупівлі** як холодний душ для чиновників* (pravda.com.ua, 12.11.2015).
закон про освіту	*Адже, згідно з новим **законом про освіту**, з п'ятого класу їм запроваджуватимуть все більше уроків українською, щоб підготувати до навчання у вишах та інтегрувати в суспільство* (radiosvoboda.org, 27.09.2017).
імплементація	*За інформацією джерел, українська та європейська сторони нібито дійшли згоди щодо неможливості дальшого відтермінування впровадження ЗВТ, однак усе ще допускають коригування її **імплементації*** (tyzhden.ua, 26.03.2015).

кібертероризм	*Крім цього, російське командування запланувало проведення актів «**кібертероризму**» проти інформаційного простору України* (tyzhden.ua, 20.03.2016).
корупційні справи	*Правоохоронні органи накопичують "**корупційні" справи** проти топ-посадовців в Україні, а вироків все нема* (dw.com, 05.11.2019).
кривосуддя	*Однак аргументи логіки і здорового глузду втрачають свою дієвість там, де починається «**кривосуддя**» нинішньої Російської Федерації* (tyzhden.ua, 04.07.2016)
«Майданівські» справи	*Бо якщо слідчі прийматимуть наші **майданівські справи**, треба завчасно слідчих ДБР включити в групи слідчих прокуратури, щоб вони починали вивчати матеріали розслідувань заздалегідь* (tyzhden.ua, 14.06.2019).
мовний закон	*Радбез ООН збереться на засідання через український **мовний закон** на вимогу РФ* (pravda.com.ua, 20.05.2019).
НАБУ (Національне антикорупційне бюро України)	*Втім, на відміну він старих нові структури не можуть похвалитися великою кількістю досягнень, бо ж мають поки що коротку історію: декотрі, як-от **НАБУ**, запрацювали тільки навесні 2015-го, інші, скажімо, ДБР, поки що навіть не створені* (tyzhden.ua, 12.11.2016).
НАБУвець	*головний **набувець** від нічних посиденьок з гарантом щось дуже розпух* (facebook.com, 14.07.2018).
НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції)	*У **НАЗК** вважають, що Ситник проходить у цій справі не як посадова, а як фізична* (tyzhden.ua, 15.11.2017).
напади на активістів	*Правозахисники документують в Україні **напади на активістів** та непокояться процесом відбору суддів до Вищого антикорупційного суду* (dw.com, 05.02.2019)
Нацгвардія	*Петро Олексійович, мій син вийшов в магазин купити картоплі, а його забрали в **Нацгвардію**!* (twitter.com, 27.11.2018).
новела	*Кодексом України з процедур банкрутства запроваджено важливий інститут — відновлення платоспроможності фізичної особи, який є **новелою** у вітчизняному законодавстві* (tyzhden.ua, 21.12.2018).
побиття студентів	*Екс-заступник секретаря РНБО Володимир Сівкович прийняв рішення про **побиття студентів** на Майдані в листопаді 2013 року* (tyzhden.ua, 20.03.2016).
посадка	*Тим часом, президент Володимир Зеленський ще до 1 листопада обіцяв українцям гучні результати і "**посадки**" у кримінальних розслідуваннях* (dw.com, 05.11.2019)
правопохоронець	*За це «**правопохоронець**» пообіцяв повернути чоловікові його ж викрадене авто!* (umoloda.kiev.ua, 14.02.2018).
розстріл на Інститутській	*Окрім підозрюваних в **розстрілах на Інститутській** Генпрокуратура хотіла міняти ще низку обвинувачених у злочинах* (tyzhden.ua, 28.12.2019).
розстріл Небесної сотні	*Політичні партії "Європейська солідарність" та "Голос"*

	*заявили, що у разі обміну колишніх беркутівців, підозрюваних у **розстрілі Небесної сотні**, розслідування неможливо буде завершити, а виконавців та замовників не буде покарано* (pravda.com.ua, 29.12.2019).
санкціонування	*Адвокат оприлюднив документи, які свідчать про **санкціонування** обшуків у кримських татар муфтієм Криму* (tyzhden.ua, 18.10.2016).
САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура)	*У **Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі** наполягають, що відсторонений від виконання обов'язків голова Державної фіскальної служби Роман Насіров має здати правоохоронцям свій паспорт громадянина Великої Британії* (tyzhden.ua, 17.03.2017).
скримити	*Хлопця прозвали Хатіко тому що він приходив на пошту кожний день, навіть тоді коли стало ясно що посилку з Айфоном **скримили** на митниці* (facebook.com, 13.10.2018).
справа Гандзюк	*Підозри у **справі Гандзюк** поки що пред'явлені лише безпосередньо у підготовці і виконанні нападу, а також низовій організації та координації нападу – Сергію Торбіну* (tyzhden.ua, 02.10.2018).
справа Стерненка	***Справа Стерненка** є лакмусовим папірцем, який чітко визначає проукраїнську й промосковитську позиції* (twitter.com, 10.11.2019).
справа Шеремета	***Справа Шеремета** шита зеленими нитками* (twitter.com, 14.12.2019).
справи майданівців	*Серед звільнених президентом за пропозицією Вищої ради юстиції вказуються також імена судді Червонозаводського райсуду Харкова Олени Васильєвої та судді Оболонського райсуду Києва Віталія Літвінова через зловживання у **справі майданівців*** (radiosvoboda.org, 19.01.2016)
справи Майдану	*За словами глави держави, після вступу на посаду він обговорив із головними правоохоронцями **справи Майдану, напад на журналістів, вбивство Гандзюк*** (pravda.com.ua, 17.07.2019)
суддя Майдану	*Щодо судді Аблова як **"судді Майдану"** громадськими активістами подавалися скарги до ВРП* (dw.com, 11.12.2019)
сфабриковані звинувачення	*Український полів'язень Едем Бекіров, заарештований в окупованому Криму за **сфабрикованими звинуваченнями**, офіційно заявив про голодування і відмову приймати ліки у разі спроби його етапування в Красноперекопськ* (tyzhden.ua, 01.08.2019).
схематоз	*За словами Гончарука, ці люди «не хочуть, щоб Україна розвивалась, їм зручно жити в тіньовій країні **схематозів**»* (pravda.com.ua, 10.10.2019).
убивства активістів	*Згадане відео остаточно зруйнувало підвалини владної пропаганди про те, що побиття, каліцтво й навіть*

	убивства активістів *міліцією є вигадками чи «провокацією» опозиціонерів, а то й західних спецслужб* (tyzhden.ua, 24.01.2014).
убивства на Майдані	*Голова Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Фіона Фрейзер заявила, що розслідування* ***убивств на Майдані*** *взимку та 2 травня в Одесі у 2014 році затяжні та неефективні* (pravda.com.ua, 13.06.2019)

Тематична група «Економіка»	
банкопад	*Хто відповість за* ***банкопад****?* (pravda.com.ua, 25.07.2016).
гудвіл	*Скільки клієнт платить за ваш* ***гудвіл****?* (facebook.com, 13.07.2018).
деофшоризація	*Поки президент заспокоює міжнародних партнерів, керівництво фракції «Слуга народу» готується до розгляду у парламенті так званих законів про* ***деофшоризацію*** (hromadske.ua, 28.10.2019).
дерегуляційний	***Дерегуляційний*** *наступ в Верховній Раді пройшов... як би так м'яко сказати... на 3 з двома мінусами* (facebook.com, 08.09.2016).
досанкційний	*Передбачалося, що угода буде враховувати позицію Ірану, який раніше заявив про намір повернути* ***досанкційний*** *рівень видобутку нафти у 4 млн барелів на добу* (pravda.com.ua, 17.04.2016)
е-декларант	*Генпрокуратура вперше передала до суду справу* ***е-декларанта*** (pravda.com.ua, 08.02.2017).
е-декларація, електронна декларація	*Парламентарі звільнили більшість військових від подачі* ***е-декларацій,*** *але зобов'язали подавати їх антикорупціонерів* (pravda.com.ua, 23.03.2017).
е-декларування, електронне декларування	У Держспецзв'язку заявили про здійснення мережевих атак на систему е-декларування (tyzhden.ua, 27.10.2016).
е-комерція	*Та, незважаючи на всі труднощі,* ***е-комерція*** *вже зараз відчутно впливає на бізнес в Україні, і в майбутньому він лише посилюватиметься* (tyzhden.ua, 30.01.2018).
економічна емансипація	Тоді поняття квот не існувало, але рівноправ'я по-радянськи, як бачимо, в дії – емансипація економічна невіддільна від гендерної (facebook.com, 24.07.2019).
енергомонстр	*Шкода, та з "надр Міненерговугілля" може випливти тільки архаїчний* ***енергомонстр*** (twitter.com, 17.01.2016).
енергонезалежність	***Енергонезалежність*** *України є найбільшим пріоритетом* (pravda.com.ua, 01.02.2018).
енергоомбудсмен	*Головний принцип роботи* ***енергоомбудсмена*** *– гласність, доступність і оперативність, головне завдання – пояснити споживачу його права, а у разі їх порушення забезпечити ефективний і безкоштовний позасудовий захист* (zn.ua, 29.08.2015).

енергореволюція	*Чергова **енергореволюція**, мабуть, не за горами* (zn.ua, 26.12.2019).
енергорегулятор	*Виконуючи свої зобов'язання перед ЄС, реформуючи власний ринок енергетики, Україна має якнайшвидше забезпечити повне перезавантаження національного **енергорегулятора** відповідно до європейських стандартів* (pravda.com.ua, 20.09.2016).
е-тендер	*Перевірте будь-який **е-тендер**: http://bi.prozorro.org* (twitter.com, 24.07.2015).
краудсорсинг	*Про **краудсорсінг** як тренд говорять у всьому світі* (facebook.com, 21.10.2016).
краудфандинг	*Щоб забезпечити видання книжки, літераторка Мария Мартисєвіч, яка опікувалася проектом, організувала **краудфандинг*** (tyzhden.ua, 07.08.2018).
краудфандинговий	*На Форумі «INNOVATION MARKET» відбувається перший в Україні фізичний **краудфандинговий** збір коштів* (facebook.com, 23.11.2016).
лоукост	*У зв'язку із цим, Тиждень зібрав список **лоукостів**, які вже працюють в Україні....* (tyzhden.ua, 07.08.2017).
лоукостер	*Авіакомпанія Ryanair – найбільший **лоукостер** Європи – додала україномовну версію на свій сайт.* (pravda.com.ua, 26.05.2019).
нафандрайзити	*Я вирішила вперше в житті спробувати **нафандрайзити** грошей на благодійність* (facebook.com, 02.09.2016).
овернайт	*Як зазначається, всі кошти було надано через постійну діючу лінію рефінансування (кредити **овернайт**)* (pravda.com.ua, 06.04.2015).
олігархономіка	*Чи впливає **олігархономіка** на розвиток* (pravda.com.ua, 07.10.2014).
офшор	*Група міжнародних журналістів-розслідувачів відкрила базу даних з адресами резидентів України, що є активними користувачами **офшорів*** (tyzhden.ua, 16.05.2016).
офшорний скандал	*Мускат оголосив про дострокові вибори на тлі **офшорного скандалу** Panama Papers* (pravda.com.ua, 03.06.2017).
Приватнаш	ПриватНаш, БюджетНаш. Ну, тепер заживемо (twitter.com, 21.12.2016).
пул	*Тому **пул** має складатись з тих компаній, які мають необхідний фінансовий ресурс* (facebook.com, 15.06.2015).
регуляторна гільйотина	*Запустити економіку — це завдання номер два: **регуляторна гільйотина**, тобто скасування всіх обмежень одним рішучим ударом, та стимулююча економічне зростання податкова реформа - проста, прозора, радикальна та прихильна до інноваційної економіки, в якій додана вартість створюється скоріше працею талантів, ніж великими капіталовкладеннями* (pravda.com.ua, 30.06.2015).
репутаційний ризик	*Ми збиралися в липні міською організацією, запросили*

	фракцію, намагалися з людьми говорити, але вони заперечують ***репутаційний ризик*** *від такої діяльності* (pravda.com.ua, 10.09.2018).
реструктуризація державного боргу	*У підсумку найголовніша тема дня засідання парламенту –* ***реструктуризація державного боргу*** *України – відійшла на другий план* (pravda.com.ua, 18.09.2015).
російське ембарго	*Світова організація торгівлі визнала незаконним* ***російське ембарго*** *на імпорт свинини* (hromadske.ua, 19.08.2016).
санкційний	*Білий дім розширив* ***санкційний*** *список щодо російських чиновників* (tyzhden.ua, 20.03.2014).
санкція	***Санкції*** *строком на один рік будуть застосовані до Сбєрбанку та ще чотирьох російських банків* (tyzhden.ua, 16.03.2017).
сірий імпорт	*Той, хто стояв на кордоні 8 годин через «таксфрішників» які раз в добу затягують* ***сірий імпорт*** *по 500 євро на душу – зацінить…* (twitter.com, 08.12.2018)
спільнокошт	*А можна запустити* ***спільнокошт****, щоб віддати бабусям гроші які б вони заробили, і щоб вони не рвали підсніжників?* (twitter.com, 04.03.2016).
сплячий ФОП	*Я пішла на «****сплячий ФОП****» тому що мусила робити операцію, а сплачувати податки та медицинські рахунки дуже важко, а зараз повинна* (twitter.com, 22.02.2017).
стабкредит	*Приватбанку знадобився черговий* ***стабкредит*** *від НБУ на 695 млн. грн.* (twitter.com, 03.04.2015).
стрес-тест	*Сама Гонтарева називає такі заяви маренням і вказує на те, що всі українські банки пройшли* ***стрес-тести*** *за такими правилами і тільки Приват не пройшов* (ua.korrespondent.net, 22.12.2016).
супербанк	*Передача контролю над таким* ***супербанком*** *– питання національної безпеки, яке постійно відкладатиметься* (pravda.com.ua, 28.12.2016).
супердержбанк	***Супердержбанк****. Приватбанк націоналізовано: що буде далі* (pravda.com.ua, 28.12.2016).
торговельна блокада	*Свого часу Грузія, як і Україна зараз, стала жертвою економічної та* ***торговельної блокади*** *з боку Росії* (tyzhden.ua, 05.12.2014).
фандрайзинг	***Фандрайзинг*** *передбачає виконання багатьох завдань* (pravda.com.ua, 18.03.2016).
фандрайзинговий	*Робимо* ***фандрайзинговий*** *план* ГО (facebook.com, 07.05.2017).
фандрайзити	*Хто вміє* ***фандрайзити*** *науку?* (facebook.com, 14.03.2018).
win-win	*І, на відміну від цивілізованих держав, Москва не шукає компромісів у стилі* ***win-win****, а захищає виключно свої інтереси* (tyzhden.ua, 17.10.2019).

Тематична група «Військова справа»	
азовець	*За його словами, полонений **"азовець"** є громадянином України* (pravda.com.ua, 07.10.2014).
айдарівець	*Мельничук додав, що вибори можуть бути зірвані у виборчому окрузі №105, де лідером перегонів є **"айдарівець"*** (pravda.com.ua, 21.10.2014).
Антитерористичний центр	*Державна прикордонна служба просить штаб Антитерористичної операції, РНБО і **Антитерористичний центр** відкрити нові пункти пропуску в Донецькій і Луганській областях* (pravda.com.ua, 28.10.2015).
арта	*Десь не прийшло обіцяне підкріплення, десь не спрацювала **арта**, десь у найвідповідальніший момент зламалася техніка, десь пролунав наказ без підготовки та належної розвідки кудись висуватися чи щось атакувати* (tyzhden.ua, 31.03.2016).
АТО (Антитерористична операція)	*Доба в зоні **АТО** минула без загиблих і поранених українських військових* (tyzhden.ua, 28.12.2016).
атовець	*Ми домовилися, що наступного дня **атовець** принесе документи на землю й забере його* (tyzhden.ua, 05.07.2018)
безпілотник	*В Укроборонпромі готуються до початку виробництва ударних **безпілотників** у Києві* (tyzhden.ua, 26.01.2016).
беха	*Часу прикурювати немає, і заводитися доводиться, благаючи тих, хто опиняється поряд, «підштовхнути» машину, тобто просто врізатися в в неї ззаду іншою **бехою*** (tyzhden.ua, 19.05.2016).
блокпост	*Військовослужбовець Державної прикордонної служби отримав поранення через обстріл бойовиками **блокпоста** «Золоте» на Луганщині* (pravda.com.ua, 06.07.2015)
бої за Дебальцеве	*Наприклад, 1-ша танкова – це оборона Луганського аеропорту, 17-та танкова – звільнення Сєвєродонецька, Попасної, Лисичанська, **бої за** Іловайськ та **Дебальцеве*** (tyzhden.ua, 06.12.2015).
бої за Донецький аеропорт	*Початок 2015 року ознаменувався відновленням жорстких **боїв за Донецький Аеропорт**, значною активізацією російських бойовиків на Дебальцівському напрямку та на Луганщині* (tyzhden.ua, 28.06.2016).
бойовик	*У ніч на 18 червня відбулося жорстке протистояння з **бойовиками** поблизу селища Щастя на Луганщині* (tyzhden.ua, 19.06.2014).
«бук»	*У цьому «символізмі» дуже добре проглядається стратегія Росії у відносинах із НАТО та Україною нині: поки ми закопуватимемо томагавки, Росія висаджуватиме **«буки»** чи грозитиме «тополями»* (tyzhden.ua, 09.09.2014).
буферна зона	*Значна частина території держави мала увійти до складу РФ або утворення «Новоросія», а решта – перетворитися*

	*на **буферну зону*** (tyzhden.ua, 05.01.2017).
військовослужбовиця	*Про це повідомила **військовослужбовиця** ЗСУ, снайперка Юлія Матвієнко («Білка»)* (tyzhden.ua, 11.08.2018).
гібридна війна	*Так само й у **гібридній війні** на коні може опинитися не той, хто вкладає міль-ярди в пропаганду та брязкає незчисленними броньованими м'язами, а той, хто навчиться вгадувати логіку ворога й діяти на випередження, шукати асиметричні відповіді і на полі бою, і на міжнародній арені* (tyzhden.ua, 04.07.2015).
«Град»	*Цей Новий рік багато моїх друзів зустрічатиме в шанцях і, ймовірно, під обстрілом, феєрверки **«Градами»** терористи, швидше за все, забезпечать* (tyzhden.ua, 04.07.2015).
гумконвой	*В МЗС відреагували на російський «**гумконвой**», що вдерся на Донбас* (pravda.com.ua, 18.10.2019).
двохсотий	*У іншому – розстріляна маршрутка, кров на снігу, «**двохсотий**» на Київ, кіборги і зруйнований термінал Донецького аеропорту* (facebook.com, 14.01.2015);
Дебальцеве	*Йому 22, від пройшов **Дебальцеве** та воює до сих пір* (twitter.com, 13.06.2015).
доброволець	*18 квітня в бою під Широкиним загинув грузинський **доброволець** полку "Азов" Георгій Джанелідзе* (tyzhden.ua, 19.04.2015).
добровольчий батальйон, добробат	*Перебування в підконтрольних державі **добровольчих батальйонах** нерідко закінчується для бійців місяцями сидіння на базах* (tyzhden.ua, 25.12.2014).
добровольчий полк	*У п'ятницю на околиці Павлополя відбувся бій між сепаратистами і українськими військовими, в перебігу якого є жертви з обох сторін, заявив у Facebook **добровольчий полк** особливого призначення «Азов»* (pravda.com.ua, 12.12.2014).
дуківець	*28 серпня помер білорус-**дуківець** Тарас, був важко пораненний 10 серпня в бою під Старогнатівкою, остані 2 тижні був на лікуванні в Запоріжжі* (facebook.com, 02.04.2018).
ексайдарівець	*Депутати схвалили притягнення **екс-айдарівця** Мельничука до кримінальної відповідальності* (twitter.com, 03.06.2015).
зелені чоловічки	*Якби ці «**зелені чоловічки**» стояли з офіційними знаками відмінності, ми б мали усі підстави звинувачувати у військовому вторгненні і використанні іншою країною збройної сили* (tyzhden.ua, 30.06.2017).
зона АТО	*Природно, що популярні в **зоні АТО** українські пісні, зокрема повстанські* (tyzhden.ua, 30.08.2015).
зона ООС	*Упродовж місяця в **зоні ООС** загинули 13 захисників України* (tyzhden.ua, 01.05.2019).
Іловайськ	*Дуже важко дуже тяжко знаходити слова, коли мати*

	така *молода і маленька в чорному, а синові було б 30 цього року, якби не Іловайськ* (twitter.com, 22.11.2016)
Іловайський котел	*Українські бійці, які виходили з* ***Іловайського котла****, майже в один голос розповідають про те, що ця армія складалась з представників трьох етносів: слов`ян, татар та людей з яскраво вираженим монголоїдним типом обличчя* (tyzhden.ua, 03.09.2015).
інформаційна війна	*Кремль охоче і регулярно використовує фейки в* ***інформаційній війні*** *проти своїх ворогів на Заході та в близькому зарубіжжі* (tyzhden.ua, 12.05.2019).
кібердиверсія	*Українська розвідка встановила чергові факти підготовки масштабних інформаційних провокацій та* ***кібердиверсій*** *російськими офіцерами Центру інформаційного протиборства, що відряджені на Донбас* (tyzhden.ua, 20.03.2016).
кібервійна	*Тому що коли йде* ***кібервійна*** *– це мозок однієї людини змагається з мозком іншої людини на вміннях використати технологічні вади* (pravda.com.ua, 05.01.2017).
«кіборг»	*Так, сепаратисти нас називають* ***кіборгами*** (tyzhden.ua, 17.10.2014).
лейтенантка	*Молодший лейтенант, чи то пак* ***лейтенантка,*** *добре знає, що несприйняття жінок у війську досі існує* (tyzhden.ua, 13.06.2019).
лінія розмежування	*Красногорівка не просто близько до фронту – околицями міста проходить* ***лінія розмежування*** (tyzhden.ua, 28.09.2018).
«Містраль»	*Розмір відшкодування Росії за зрив контрактів з постачання двох вертольотоносців "Містраль" буде меншим за початкову суму контракту, заявляють у французькому уряді* (dw.com, 06.08.2015).
найманець	*Після проходження інструктажу* ***найманець*** *отримав двісті тисяч рублів та квиток до міста Луганськ* (pravda.com.ua, 20.06.2014).
«нуль»	*Існує відома схема поводження на пунктах пропуску з боку окупаційної влади, коли натовп людей, які намагаються перетнути КПВВ просто стримується майже до моменту закриття українського КПВВ, а потім випускається на* ***«нуль»*** (tyzhden.ua, 26.03.2019).
орк	*І досі ніхто не дав мені відповідь, чому не було наказу розстріляти колону* ***орків****, коли вони спокійно йшли в Донецьк?* (twitter.com, 11.07.2019)
ООС (Операція об'єднаних сил)	*З 1 травня замість уже звичного скорочення АТО офіційно постало нове –* ***ООС****, Операція Об'єднаних сил* (tyzhden.ua, 03.05.2018).
ОРДЛО	*Територія* ***ОРДЛО*** *наразі не споживає електроенергію, вироблену електростанціями на контрольованій частині України* (tyzhden.ua, 26.07.2017).

офіцерка	*Військова **офіцерка**, полковник запасу, учасниця бойових дій* (pravda.com.ua, 29.08.2019).
пані генерал-лейтенант	***Пані генерал-лейтенант**, чекаємо Вас в Україні на 8 березня* (twitter.com, 25.02.2016).
підконтрольна територія	*Зізнається, що за останній рік перетин контрольного пункту в'їзду - виїзду з боку **підконтрольної території** стала простішою, на відміну від так званої «ДНР»* (bbc.com, 24.12.2018).
пані майор	*Вчора шановна **пані майор** в СБУ втілює моральний ідеал, а вже завтра на Інтері «дедов» з победобесієм вітає!* (facebook.com, 14.05.2018).
режим припинення вогню	*З початку доби суботи збройні формування РФ 5 разів порушили режим припинення вогню* (pravda.com.ua, 14.12.2019).
режим тиші	*На Луганському напрямку минулої доби відбулося 7 прицільних обстрілів, на Донецькому ворог двічі порушив **режим тиші*** (pravda.com.ua, 04.03.2019).
«Розумна оборона»	*Укроборонпром на постійній основі залучає свої наукові потужності для взаємовигідної роботи за спільною з країнами Альянсу науковою програмою «**Розумна оборона**»* (pravda.com.ua, 06.01.2018).
ротація	*Під час **ротації** намагаються передавати майно наступному підрозділу, який заходить на позиції* (pravda.com.ua, 26.01.2018).
сепар	*Цей **сепар** мав на собі посвідчення «старшого лейтенанта ЛНР»* (facebook.com, 04.08.2014).
сепаратист	*От в мене кулемет героїчно загиблого **сепаратиста** з Луганщини* (tyzhden.ua, 17.10.2014).
сержантка	***Сержантка** Харріс роздає цукерки після короткої молитви англійською* (facebook.com, 03.10.2019).
сіра зона	*Миронович наголосив, що жодного просування у «**сіру зону**», про яке повідомлялось раніше, не було, як не було і бойового зіткнення* (tyzhden.ua, 16.05.2017).
«Сушка»	*Минулого разу запитували про літаки? Так от і до літаків черга дійшла - сьогодні армія отримує МІГи та **Сушки*** (tyzhden.ua, 05.01.2015).
терорист	***Терористи** утримували добровольця в сумнозвісній будівлі СБУ в Донецьку, перевозили в Луганськ, вони також стверджували, що Щеглов був розвідником і корегувальником вогню* (pravda.com.ua, 25.05.2015)
«тополя»	*У цьому «символізмі» дуже добре проглядається стратегія Росії у відносинах із НАТО та Україною нині: поки ми закопуватимемо томагавки, Росія висаджуватиме «буки» чи грозитиме **«тополями»*** (tyzhden.ua, 09.09.2014).
трьохсотий	*Коли пролунав виклик і медикам повідомили, що є кілька «**трьохсотих**», старший солдат Олена Скідіна без зайвих зволікань разом з лікарем зайняли місце у десантному*

	відділенні бойової машини піхоти (facebook.com, 08.11.2018).
хвиля (черга) мобілізації	*Військових* ***п'ятої черги мобілізації*** *звільнять у червні–липні, а* ***шосту хвилю*** *відпустять у серпні-вересні, заявив начальник Генштабу Віктор Муженко* (expres.ua, 18.06.2016)